

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE
TÜRKİYE’DE YEREL BASINA BİR ÖRNEK:
BİTLİS’TE YAYIMLANAN YURD YOLU
GAZETESİ (1938-1944)**

CANAN ALTINBAŞ

2501141066

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. RAMAZAN ERHAN GÜLLÜ

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı

: CANAN ALTINBAŞ

Numarası : 2501141066

Anabilim Dalı /

Anasanat Dalı / Programı

: TARİH / T.C. TARİHİ

Danışmanı : DOÇ. DR. RAMAZAN ERHAN GÜLLÜ

Tez Savunma Tarihi

: 05.09.2019

Saati

: 14:00

Tez Başlığı

: " İkinci Dünya Savaşı Döneminde Türkiye'de Yerel Basına Bir Örnek: Bitlis'te Yayınlanan Yurd Yolu Gazetesi (1938-1944) "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. CEZMİ ERASLAN		Kabul
2- PROF. DR. BÜLENT BAKAR		Kabul
3- DOÇ. DR. RAMAZAN ERHAN GÜLLÜ		Kabul
4- DOÇ. DR. ABDURRAHMAN BOZKURT		Kabul
5- DR. ÖGR. ÜYESİ AYNA ASKEROĞLU ARSLAN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. Ö. KÜRŞAD KARACAGİL		
2- DOÇ. DR. BÜLENT YILDIRIM		

ÖZ

II. DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİ'NDE TÜRKİYE'DE YEREL BASINA BİR ÖRNEK: BİTLİS'TE YAYIMLANAN YURD YOLU GAZETESİ (1938-1944)

Canan ALTINBAŞ

Bu çalışma, 1938'de Bitlis'te yayın hayatına başlayan Yurd Yolu gazetesini incelemektedir. Gazete, 1938-1944 yılları arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Bu gazetede Bitlis'in sosyal, siyasi ve ekonomik hayatını yansıtan haberler çalışmaya konu olmuştur. Çalışmada hem Türkiye'deki basın tarihi hakkında bilgi verilmiş hem de Bitlis'te yerel gazeteciliğin aktif olarak yaptığı faaliyetler incelenmiştir. Gazetenin kuruluşu, yayın hayatı ve yayın politikasına da ayrıca yer verilmiştir. 1938-1944 yılları arasındaki tüm haberler başlıklar halinde aktarılmıştır. Dönem itibariyle 2. Dünya savaşı, halkın kent yaşamı, savaşın oluşturduğu algı ve tutum hakkında bilgi verilmiştir. Bu da dönemi daha iyi çözümlememizi sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Basın, Yerel Gazete, Yurd Yolu, II. Dünya Savaşı, Bitlis

ABSTRACT

A SAMPLE FOR LOCAL PRESS IN TURKEY IN THE SECOND WORLD WAR PERIOD: YURD YOLU, A NEWSPAPER PUBLISHED IN BİTLİS (1938-1944)

Canan ALTINBAŞ

This study examines Yurd Yolu newspaper which started to be published in Bitlis in 1938. It continued its publication between 1938 and 1944. In this newspaper the news which reflected social, political and economic life of Bitlis became the topic for this study. The information about the history of Turkish press was given and the activities were examined. Foundation of the newspaper, its broadcast and broadcasting policy were also included. Besides, all the news between 1938-1944 were annexed as headlines. By the period, it was informed about the second world war, public's city life, the sense and the attitude which the war caused. It will analyse the period better.

Key words: Press, Local newspaper, Yurd Yolu, The Second World War, Bitlis.

ÖNSÖZ

Matbaanın icadı, insanlık için büyük gelişmelerin önemli adımlarından biri olduğu kadar, bulunduğu her alanda kitleleri etkisi altına alma gücüne sahip olan basının da kurulup gelişeceğinin en önemli habercisi olarak kabul edilmektedir. Matbaanın gelişmesini takip eden yıllarda basma faaliyeti çeşitli kollara ayrılmış ve her biri kendi alanında önemli işlevler görmüştür. Bunlardan gazete hem insanların kadim haberleşme ihtiyacını karşılamış hem de yerel veya ulusal bazda yayım yaptığı halkın sorunlarına tercüman olmuş ve çözüm yollarının bulunmasında yetkilileri harekete geçmeye zorlayıcı itici bir güç olarak işlev görmüştür.

Bu çalışmada da ülkemizde yerel gazete örneği olan 1938-1944 yılları arasında Bitlis'te yayımlanan Yurd Yolu gazetesinin tahlili yapılmaktadır. Yayımlanmakta olduğu yıllarda Bitlis'in siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerine yönelik kesitler bulabildiğimiz bu gazetenin incelenmesiyle Türkiye'deki yerel basın çalışmalarına bir katkı yapılması ve o döneme gazete penceresinden bakarak ışık tutulması amaçlanmıştır.

Gazetede ki haber ve makalelerden yola çıkarak gazetenin kent hayatına katkıları, bölge tabanlı faaliyetleri ve yerel basın tarihine katkıları değerlendirilmiş, tüm haberler kategorilerine göre tasnif edilmiş ve tüm köşe yazıları başlıklar halinde gazetenin yayımlandığı tarihe göre kronolojik olarak dizin şeklinde ekler kısmında verilmiştir.

Her akademik çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın da kendine göre zorlukları olmuştur. Tez hazırlama sürecinde karşılaştığım zorluklardan biri olan konu belirleme meselesi danışman hocamın beni bu konuya yönlendirmesiyle çözülmüş oldu. Konu seçiminden sonra ihtiyacım olan gazete nüshalarının bir kısmını Beyazıt Devlet Kütüphanesinden, eksik kalan nüshaları da Milli Kütüphaneden temin ettim. Bunun yanında ülkemizde basın tarihi ile ilgili çeşitli kaynaklardan faydalandım. Gazetenin yazarlarıyla ilgili ilk ağızdan ayrıntılı bilgilere ulaşmak amacıyla saha çalışması kapsamında Bitlis'te birçok araştırmaların yanı sıra çeşitli gazetecilerle de görüştüm. Ancak o döneme dair yeni bir bilgiye ulaşamadım. Bütün araştırma ve okuma sürecinin sonunda ülkemizin yakın tarihi ile ilgili bir kaynağın tahlilini yapmak benim için ayrı bir mutluluk vesilesi ve tecrübesi oldu.

Bu tez sürecinde bana sürekli yol gösteren ve beni yönlendiren değerli danışman Hocam Doç. Dr. Ramazan Erhan Güllü'ye minnet ve şükran borçluyum. Lisans dönemindeyken bana Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'ni sevdiren değerli Hocam Doç. Dr. Mehmet Fatih Sancaktar'a, objektif tarihçiliği ile örnek aldığım değerli Hocam Prof. Dr. Halil Bal'a ve yüksek lisans ders döneminde iken bize durmadan çalışma öğüdü verip bizlere ışık olan değerli Hocam Prof. Dr. Cezmi Eraslan'a da teşekkürü borç bilirim. Öte yandan manevi olarak beni yalnız bırakmayan canım annem, değerli öğretmen arkadaşlarım ve kıymetli dostlarıma da minnettarlığımı sunarım.

İstanbul, 2019
Canan ALTINBAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TÜRK BASINININ GENEL ÖZELLİKLERİ VE YURD YOLU GAZETESİ

1.1 TÜRK BASINININ GENEL ÖZELLİKLERİ	9
1.1.1. OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN	9
1.1.2. MİLLİ MÜCADELE VE CUMHURİYETE GEÇİŞ SÜRECİNDE TÜRK BASINI.....	14
1.1.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SONRASINDA TÜRK BASINI.....	19
1.2.YURD YOLU GAZETESİ GENEL ÖZELLİKLERİ	23
1.2.1. YAZARLARI VE YAYIN HAYATI.....	25
1.2.2. YAYIN POLİTİKASI.....	29
1.2.3. GENEL OLARAK GAZETEDE ELE ALINAN KONULAR.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

2. YURD YOLU GAZETESİ'NDE EKONOMİK VE SOSYAL HABERLER

2.1. EKONOMİ İLE İLGİLİ HABERLER.....	32
2.1.1. ZİRAİ FAALİYETLER İLE İLGİLİ HABERLER.....	44
2.1.2. NAFİA VE İMAR ÇALIŞMALARI İLE İLGİLİ HABERLER	52
2.1.3. SANAYİ KURULUŞLARI İLE İLGİLİ HABERLER	56
2.1.4. VERGİ VE BANKACILIKLA İLE İLGİLİ HABERLER.....	58
2.2. SOSYAL HAYATA DAİR HABERLER	60

2.2.1. SOSYAL YARDIMLARLA İLGİLİ HABERLER	69
2.2.2. ASAYİŞLE İLGİLİ HABERLER	72
2.2.3. İLANLAR	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YURD YOLU GAZETESİ'NDE MİLLİ BAYRAMLAR, SİYASET, EĞİTİM, SAĞLIK, KÜLTÜR VE SPOR KONULARLA İLGİLİ HABERLER

3.1. MİLLİ BAYRAMLAR İLE İLGİLİ HABERLER.....	76
3.2. SİYASİ HABERLERİN GAZETEYE YANSIMASI	86
3.2.1 II. DÜNYA SAVAŞI İLE İLGİLİ HABERLER	88
3.2.2. SİYASİ ANTLAŞMALAR İLE İLGİLİ HABERLER	96
3.3. EĞİTİM- ÖĞRETİM İLE İLGİLİ HABERLER.....	101
3.4. SPOR TİF FAALİYETLER İLE İLGİLİ HABERLER	112
3.5. KÜLTÜR FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HABERLER.....	114
3.6. SAĞLIK ALANINDA YAPILAN FAALİYETLER İLE İLGİLİ HABERLER.....	122
SONUÇ.....	126
KAYNAKÇA	130
EKLER.....	144

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e	: Aynı eser
A.g.e	: Adı geçen eser
A.y.	: Aynı eser
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DP	: Demokrat Parti
Ed.	: Editör
Nr.	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMM ZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Ty.	: Tarih Yok
Vd.	: Ve Diğerileri
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Bitlis, Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Van Gölü'nün kıyısında kurulmuştur¹. Deniz seviyesinden itibaren 1400-1450 m. yükseklikte yer alan dar ve derin bir vadi üzerinde kurulmuş bir şehirdir. Bu vadi Dicle'nin bir kolu olan Botan suyu'na karışan Bitlis çayı tarafından açılmıştır. Ayrıcalıklı coğrafi konumu, İran ve Kafkasya'yı birbirine bağlayan ve Güneydoğu Toroslar'ı aşan yol üzerinde bulunmasından dolayı eskiden beri ticaret kervanlarının güzergâhı olması Bitlis'in tarih boyunca önemini kaybetmeyen bir şehir olmasını sağlamıştır².

İran, Irak ve Horasan'dan gelen Türkistan ve Hindistan hacıları, seyyahlar, tüccarlar ile Rus Slav, Bulgar göçebelerle Arap ve Acemler dünyanın birçok yerine giderken Bitlis'in Delikli Taş mevkiinden geçmek zorundaydı. Şehir bulunduğu konum itibarıyla bir nevi kilit vazifesi görmekteydi³.

Bitlis adının nereden kaynaklandığı bilinmemektedir. Bilinen eski zamanlarda "Bitilyas" (Bit Leys) "*Gökten yazı alan kutsal ruh*" anlamında bir sözcüktü⁴. Ama yörede Bitlis adının kaynağına ilişkin farklı söylentiler de vardır. En yaygın olarak kabul edilen görüş, Büyük İskender'in Bitlis'ten geçişini konu alır. Makedonya Kralı Büyük İskender Asya seferi sırasında Bitlis yöresinin doğal güzelliklerine hayran kaldığı için komutanlarından Lais'e (Lis), burada sağlam bir kale yaptırmasını buyurur. Sefer dönüşü, Büyük İskender kaleyi ziyaret etmek ister; ancak koruganlarla donatıldığı için kaleye girmek neredeyse olanaksızdır. İskender günlerce uğraşır ama başaramaz. Sonunda, kale komutanı gelir ve İskender'e kendi emri üzerine böyle sağlam ve dayanıklı bir kale yaptığını anlatır. Bu durumdan hoşnut kalan İskender, komutanını onurlandırmak amacıyla, kaleye Bad Lis adını koyar. Rivayetlere göre Bad Lis zamanla halk ağzıyla değişerek Bitlis olmuştur. Bitlis bulunduğu konum itibarıyla pek çok istilalara maruz kalmıştır. Emevi Halifesi

¹ Şükran Gündoğdu, "Bitlis ve Bitlis Halkevi (1943-1951)", Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Anabilim dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, Van, 2013, s.22.

² Metin Tuncel, "Bitlis", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.:6, s.225.

³ Şerefhan Bitlisli, **Şerefname Kürt Tarihi**, Nubihar Yayınları, İstanbul, 2013, s.376.

⁴ Ömer Zülfikar, **Bitlis Tarihi**, Ensa Ofset Yayıncılık, İzmir, 2005, s.12.

Muaviye döneminde, Bitlis 661’de Arap egemenliğine geçti. Amil adı verilen valilerce yönetilen kent bir süre sonra da Diyarbekir’e bağlandı⁵.

Türkler’in Anadolu’ya girdikleri sırada Bitlis, Türk boylarının uğrak yeri oldu. XIV. yy’dan itibaren Şerefhanogulları sülalesince yönetilen Bitlis, 1514 Çaldıran Savaşı’yla Osmanlı egemenliğine girinceye kadar sırasıyla İlhanlılar, Celaliler, Timurular, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safeviler’in işgaline uğradı. Bitlis, Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı egemenliğine girdi. Osmanlı Devleti, Safevilerin elindeki birçok toprak parçasını orada oturan halkın yardımıyla kendi ülkesine kattı. Söz konusu bu yerler Doğu ve Güneydoğu bölgesiydi. Ülke bütünlüğünü korumak ve siyasi istikrarı sağlamak için Safevilere karşı büyük bir mücadele verildi⁶. Bu bölgenin fethedilip Osmanlı ülkesine katılmasında şüphesiz en büyük pay İdris-i Bitlisi, yörenin Kürt beyleri ve Yavuz’un komutanlarından Bıyıklı Mehmet Paşa’ya aittir. Bitlis Osmanlı egemenliğinde bulunduğu süre içinde, merkezi yönetime bağlılığını, cülus sırasında gönderdiği vergilerle gösteriyordu⁷.

Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde ise içinde bulunduğu cihan harbinden dolayı pek çok şehir istila edilmiştir. Savaş boyunca Osmanlı Devleti 2.850.000 kişiyi silâh altına almıştır⁸. Savaş sonunda ise cephede ölenlerin yanı sıra hastalıklardan da ölenlerin sayısı öyle fazlaydı ki tahribatlar öyle azımsanacak gibi değildi. Bu durum bir devleti ayakta tutan ve en önemli olan insan kaynağının çok eksilmesine ve diğer alanlarda da toparlanması güç şeylerin oluşmasına neden olmuştur.

I. Dünya Savaşı’yla beraber Osmanlı Devleti genel seferberlik ilan etmiştir. Bunun sonucu olarak seferberlik, başta tarım olmak üzere birçok ekonomik faaliyetlerin duraksamasının yanında artan harcamalara ters orantılı olarak gelirlerin

⁵ “Bitlis”, **Yurt Ansiklopedisi**, C.:II, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982, s.1388.

⁶ Yusuf Küçükdağ, “Osmanlı Devleti’nin Şah İsmail’in Anadolu’yu Şiileştirme Çalışmalarını Engellemeye Yönelik Önlemleri” **Osmanlı**, C.:I, ed. Kemal Çiçek, Cem Oğuz, Semih Ofset Matbaa, Ankara, 1999, s.279.

⁷ Mustafa Ekinci, “Yavuz Sultan Selim Döneminde Osmanlı-Safevi İlişkileri”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.:IX, ed. Hasan Cemal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.453.

⁸ Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılâp Tarihi III**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s.787.

de azalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla hükümetin ekonomik durumu iyice daraltmıştır⁹.

Osmanlı Devleti, 2 Ağustos 1914'te Almanya ile İttifak anlaşması yapmıştı. Zaten bu tarihten önce Avrupa'da harp başlamıştı¹⁰. Ülkenin birçok yerinde işgaller başlamış özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde şiddetli çarpışmalar meydana gelmişti. Doğu Anadolu'da yer alan Bitlis bu savaştan doğrudan etkilenmiştir.

Bitlis, I. Dünya Savaşı yıllarında birçok doğu ili gibi Rus işgaline uğramıştır. Ancak, bu işgal savaşın bitiminden önce kalktığı için, Bitlis'in kurtuluşu, Mütareke ve Milli Mücadele Dönemi'nden öncedir. Osmanlı Hükümeti, daha I. Dünya Savaşı başlamadan, 21 Temmuz 1914'te ülke düzeyinde seferberlik ilan etti. Bu dönemde binlerce Bitlisli genç askere alınarak bir kolordu oluşturdu. 1915 baharında Enver Paşa komutasında başlayan Sarıkamış saldırısında, Osmanlı ordusu düşmanın yanı sıra ağır kış şartları ile de mücadele etmek zorunda kalınca savaştan yenik ayrıldı ve kolordu ile önce Van'a, oradan da Sarıkamış'a sevk edilen Bitlisli gençlerden hemen hemen hiçbiri geri dönemedi. Ruslar bu yenilgiyi değerlendirmek amacıyla toplu saldırı düzenlediler ve bazı önemli kentleri işgal ettiler. 1915 yazında Bitlis'ten Anadolu içlerine doğru büyük bir göç başladı. Yola çıkamayacak denli hasta ve yaşlı olanlar dışında neredeyse tüm Bitlis halkı kenti boşalttı. Ancak Ruslar o yıl içinde fazla ilerleme gösteremediler. Aşiret alaylarının ve Çanakkale Cephesi'nden gelen ilk tümenin direnişi karşısında gerilemek zorunda kaldılar. Kenti terk eden halk da 1915 sonlarına doğru geri döndü¹¹.

Ocak 1916'da Ruslar tekrar taarruza geçip Bağdat demiryolunu kestiler. Tabii bunun farklı birçok amacı vardı. Ruslar, Almanya'nın bu bölgedeki faaliyetlerine engel olmak amacıyla önce Tebriz'i ele geçirdi. Bundan sonra Rusya, Anadolu topraklarına doğru yol alıp şubat ayında ilk olarak Erzurum'a girdi¹².

⁹ Erdoğan Aydın, **Osmanlı'nın Son Savaşı**, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2012, s.532.; Hülya Özkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşına Girişi Ve Bu Savaş İçinde Çanakkale Muharebelerinin Önemi", **Askeri Tarih Bülteni**, S:32, 1992, s.109-128.

¹⁰ Muzaffer Erendil, "Birinci Dünya Savaşı'nda Bitlis Dolaylarındaki Muharebeler, Bitlis'in Kurtuluşu ve Atatürk", **Askeri Tarih Bülteni**, S.32, 1992, s.100.

¹¹ "Bitlis", **Yurt Ansiklopedisi**, s.1394.

¹² Kadir Kasalak, "Devletlerin Osmanlı Devletine Karşı Takip Ettikleri Siyaset (1914-1918)", **Askeri Tarih Bülteni**, S.46, 1999, s.101.

Ruslar 1916 Şubat'ında Doğu Anadolu'daki şehirlere yeni bir saldırı düzenlediler. Çarlık Rusya geçmişten gelen tarihi isteklerine ulaşmak için yaşanan tüm hadiseleri fırsat olarak görmüş ve Vilayât-i Şarkiye'yi ele geçirmek için harekâtı hızlandırmıştır. Bitlis onlar için Anadolu'ya açılan farklı bir kapıydı¹³. Rus birlikleri Dideban Dağı eteklerine geldiler. Bu durum, Bitlis'ten ikinci göçün başlamasına yol açtı. Bu kez göç edenlerin sayısı daha azdı ama kış aylarına rastladığı için büyük yıkıma sebep oldu. Rusların yaklaştığı haberi üzerine, alelacele kenti terk eden ailelerin pek çoğu dağıldı ve aileler büyük kayıplara uğradı. Halkın bu paniğine rağmen Rusların kente girmesi kolay olmadı. Aşiret alayları ve düzenli tümenler saldırıya karşı oldukça güçlü bir direniş gösterdiler. Ancak Ruslar 1 Mart 1916'da Bitlis'e girdiler. İşgalin engellenememesi üzerine, ulusal birlikler Mutki yönüne çekildiler. Rus saldırıları Deliktaş önlerinde durdurulduysa da Bitlis altı ay kadar Rus işgali altında kaldı¹⁴.

1915'in yaz aylarında başlayan Rus işgali birinci yılını doldururken, savaşın seyrinde önemli değişiklik ortaya çıkmıştı. Ruslar hayli yıpranmıştı. Aşiret alaylarının ardı arkası kesilmeyen saldırılarına, Çanakkale Cephesi'nden gelen 2. Ordu'nun direnişi de eklenince, Ruslar oldukça zor durumda kalmıştır. Bu sırada Diyarbakır'daki 16. Kolordu Komutanlığı'na Mustafa Kemal atanmıştı. Devlet erkânı Bitlis'in stratejik konumunun farkındaydı. Bitlis'te bulunan geçitlerin düşman eline geçmesi, Diyarbakır-Bağdat-Halep yolunun da Ruslara geçmesi manasına geliyordu. Buna mukabil 2 inci Ordu Doğu cephesine sevk edilmiş ve tek başına yetersiz olacağı düşüncesiyle 16 ıncı Kolordu da bu orduya bağlanarak başına Mustafa Kemal getirilmişti¹⁵.

Muş ve Bitlis işgal altındaydı. Mustafa Kemal buradaki durumu daha iyi görmek istiyordu. Bunun için de cepheye tam hâkim olabileceği bir tepe bulmak istedi. Şehri bütün olarak görebileceği stratejik uygun bir tepe isteğine göre bulundu¹⁶.

¹³Erdal Erdoğan, "Yeni Belgeler Işığında Bitlis Vukuatı", **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.49, Erzurum, 2013, s.309.

¹⁴"Bitlis" **a.g.e.**, s.1395.

¹⁵Törehan Serdar, **Bitlis'in İşgali Ve Kurtuluşu**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Matbaası, Van, 1995, s.108.

¹⁶Şükrü Tezer, **Atatürk'ün Hatıra Defteri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.13.

Tümgeneral Mustafa Kemal, bölgedeki tüm birlikleri denetledi. Tahkimata önem verdi. 16 ncı Kolordu'nun amacı taarruz hazırlıkları tamamlanıncaya kadar düşmanı tespit etmektir. Mustafa Kemal Paşa ilk iş olarak, 5 inci Tümen'in Bitlis'i geri almak için gereken hazırlıkları bitinceye kadar, Bitlis'in doğusundaki Botan Vadisi ile Bitlis Boğazı arasındaki bölgenin örtülmesi ve emniyete alınması, özellikle Bitlis boğazının korunması üzerine emir verdi¹⁷.

Oldukça şiddetli çarpışmalardan sonra 7 Ağustos'ta Muş, 8 Ağustos'ta Bitlis Ruslardan geri alındı. Ruslar Bitlis'ten çekilirken şehrin her tarafını ateşe verdiler. Düşmanın çıkardığı yangınları söndürmek için Perhant yönünden ilerleyen Türk birlikleri görevlendirildi ve Mustafa Kemal Rahva Ovası'na kadar düşmanın takip edilmesini emretti¹⁸. Bu tümen karşısında Rus kuvvetleri perişan bırakılarak Murat Suyu'nun kuzeyine atıldılar. Ruslar çok sayıda esir, ganimet vb. zayıat verdiler¹⁹. Bu başarının ardından, Mustafa Kemal Paşa vekâleten 2. Ordu Komutanlığı'na geçirildi²⁰.

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra, Osmanlı topraklarının geleceğini belirlemek amacıyla İtilaf Devletleri arasında bir dizi görüşme yapıldı. Zaten bunlardan önce de yani Mondros Mütarekesi'nde özellikle ekledikleri maddeler ile İtilaf Devletlerinin bulundukları çizgide duramayacakları Ermeni ve Rumların yardımıyla Osmanlı ülkesini paylaşabilecekleri görülüyordu. Özellikle Mondros Mütarekesi'nde "Vilayât-ı Sitte" olarak geçen ifadenin İngilizce metninde "Ermeni vilayetleri" şeklinde ifade edilmesi, bunun önemli göstergesiydi²¹. Mütareke, gayrimüslimlerde tam bir sevinç ve bayram havası estirdi. Çünkü bu sayede emellerine erişmeyi yakın görüyorlardı²².

¹⁷ Erendil, **a.g.e.**, s.105.

¹⁸ Abdulaziz Kardaş, "Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunda Bitlis ve Çevresinde iz Bırakanlar", Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2004, s.51.

¹⁹ Hüseyin Koca, "Birinci Dünya Harbi'nde Van-Bitlis-Muş Hattının Önemi ve 16 ncı Kolordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa", **Askeri Tarih Bülteni**, S.46, 1999, s.85.

²⁰ "Bitlis", **a.g.e.**, s.1395.

²¹ Hasan Dinçer, "Mondros Mütarekesi ve Sonrasındaki Gelişmeler", **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, ed.Temuçin Faik Ertan, Siyasal Kitapevi Yayınları, Ankara, 2011, s.77.

²² Selçuk Ural, **Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri**, Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.38.

Harpten sonra galip devletler mağluplara, özellikle onları bir daha savaşımayacak hale getirmek için çok ağır koşulları zorla kabul ettirmeye çalıştılar²³. Bu amaç için konferanslar düzenlendi. Bunlardan ilki 1919 başındaki Paris Konferansı idi. Bu konferansa Milli Ermeni Heyeti adına bir kurul katıldı. Konferansın 26 Şubat 1919'daki oturumunda, kurulun başkanı Boğos Nubar, daha sonra da Ermenistan Cumhuriyeti Başkanı A. Aharunyan isteklerini dile getirdi. Büyük Ermenistan'ın kurulması biçiminde özetlenen isteklerde, *“altı vilayetin, Kilikya ve Maraş sancağı dâhil Türk boyunduruğundan kurtarılıp, İtilaf Devletleri'nin, Amerika ya da Cemiyet-i Akvam'in kayırma ve korunması altında, bağımsız bir Ermenistan'ın kurulması”* gerektiği belirtiliyordu. Anılan altı vilayet arasında Bitlis de vardı²⁴.

Uzun yıllar devamlı birlik ve beraberlik içinde yaşayan Türkler ve Ermeniler arasında tatsız olaylar olmuştu. Bunun özellikle yabancı devletler tarafından gerçekleştirildiği de aşikâr bir şekilde bu toplantılarla kendini göstermiştir. Özellikle Ortodoksların koruyuculuğunu üstlenen Rusya için bu büyük bir fırsattı²⁵. Ruslar, Ermenileri her noktada tahrik etmeyi başarmıştı²⁶. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde devlet otoritesinin zayıf olduğu yörelerde Ermeni isyanları, bölgede yaşayan halka büyük zarar vermişti. Her isyan sonunda yakalanan kişiler hükümete baskı yapan yabancı devletler sayesinde serbest bırakılmıştır. Anlaşıldığı üzere hiçbir noktada etkinlikleri bitmek bilmiyordu²⁷.

Ermeni olaylarının canlı cereyan ettiği şehirlerden biri de Bitlis'ti. Çünkü burası Ermenilerin – diğer bölgelere oranla - biraz daha yoğun olduğu bir şehirdi. Ancak ahalinin %87'sini Müslümanlar oluşturmaktaydı²⁸. Zeytun'da başlayan daha sonra, Bitlis, Maraş, Van, Sivas ve çevresini de etkileyen son olaylar Ermenilere karşı önlem alınmasını zorunlu kılmıştı. Ama alınan önlemler çözüm olmadığı için

²³ Fahri Çeliker, “ İki Dünya Harbi Arasına Genel Bakış(1918-1939)” , **Askeri Tarih Bülteni**, S.34, 1993, s.54.

²⁴“ Bitlis ”, **Yurt Ansiklopedisi**, s.1395.

²⁵ İlhan Akbulut, “Ermeni Sorunun Kısa Bir Tarihçesi” , **Askeri Tarih Bülteni**, S.27, 1989, s.85.

²⁶ Ergun Aybars, **Yakın Tarihimizde Anadolu Ayaklanmaları**, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s.6.

²⁷ **Türkiye Cumhuriyetini Kuran Türk Milletinin Tarihi**, Genel Kurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, TTK Basımevi, Ankara, 1988, s.154.

²⁸ Mim Kemal Öke, **Musul Komplosu**, İrfan Yayınları, İstanbul, 2012, s.44.

devlet çeşitli kararlar almak zorunda kaldı²⁹. Sonrasında gelişen olaylar meselelerin gerçek boyutunu ortaya koyacaktı. Her buldukları fırsatta yabancı devletler bir araya gelip planlarını hayata geçirmenin peşinde idiler. Yapılan toplantıların hiçbirinde çözüme varılamadığı için İtilaf devletlerinin girişimleri sonuçsuz kaldı.

Milli Mücadele yıllarında Bitlis; Siirt, Genç ve Muş sancaklarını kapsayan vilayetti. I. Dünya Savaşı başlarken nüfusu 40.000'e yaklaşan Bitlis, seferberlik, iki göç olayı ve Rus işgali sırasında büyük bir yıkıma uğramıştır. Bitlis'in merkez nüfusu, işgal sırasında bir ara, birkaç yüz kişiye inmiştir³⁰.

Mustafa Kemal, 1919 Mayıs'ında Anadolu'da ulusal bir direniş için örgütlenme çalışmalarını başlattığı sırada, Bitlis Valiliği'ni Mazhar Müfit Kansu yürütüyordu. Mazhar Müfit şehre vali olarak geldiğinde gördüğü manzara karşısında şunları söylemişti:

“Bitlis'i tahayyül ve tasavvur ettiğimden çok daha perişan bir halde bulmuştum. Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün refah ve imkânlarında büyüyen ve doğu şehirlerimizin en mamurlarından biri olan Bitlis, bir harabezardan farksızdı. Rus istilası şehri yıkmıştı. Yine Rus ric'ati yakmıştı. Ve Ermeni çetelerinin katliamları ve muhaceret, vilâyet merkezinde insan ve aile bırakmamıştı. Şehirde ve harabeler arasında ancak iki yüzü geçmeyen insan bulduğumuzu söylersem, buna asla hayret edilmemelidir. O insanlar da açlıktan, her çeşit yoksulluktan perişan ve bitkin bulunuyorlardı. Hoş, biz de bu aç ve bitkin insan kfilesinin arasına katılıvermiştik. Üç dört ay, hepimiz kelkil denilen darı hamurundan ekmek ve buna tek katık olarak da devedikenine benzeyen ve kendiliğinden yetişen kenkil denilen bu otu yemeye mahkûm ve mecbur kalmıştık³¹.”

Daha sonra Erzurum Kongresi çalışmalarına katılan ve Sivas Kongresi'nde de Heyet-i Temsiliye'ye üye seçilen Mazhar Müfit Bey, Mustafa Kemal'le birlikte Ankara'ya gelen üç Heyet-i Temsiliye üyesinden biri olacaktır. Bitlis Valiliğinden ayrıldıktan sonra, yerine Niğde Mutasarrıfı Ziya Paşa atandı. Burada 20-25 gün kadar kalan Ziya Paşa, yaşlılığı nedeniyle görevinden ayrılarak İstanbul'a döndü. Cumhuriyet yılları ise daha çok siyasi olayların ön planda olduğu bir dönemdir. Kısa başlıklar halinde bu dönemde yaşanan önemli olaylar şu şekilde zikredilebilir:

- 1929' da Ahlat ilçesi Van'a bağlandı.

²⁹ Kemal Çiçek, **Ermenilerin Zorunlu Göçü**, TTK Yayınları, Ankara, 2012, s.30.

³⁰ “ Bitlis” **a.g.e**, s.1395.

³¹ Mazhar Müfit Kansu, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s.7.

- 12 Haziran 1929'da 1509 sayılı yasayla Bitlis ilçe olarak Muş'a bağlandı. Dönemde çıkan isyanlara bir nebze olsun çözüm olsun diye böyle bir karar çıkmıştır. Bu kararın alınmasında bölgede çıkan isyanların etkin olduğu söylenebilir.
- 4 Mayıs 1931'de Resul Bey IV. Dönem Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçildi
- 6 Şubat 1934'te Adilcevaz Halkevi açıldı.
- 1 Mart 1936'da Resul Bey V. Dönem Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçildi
- 1936'da Ahlat, Bitlis'e bağlandı.
- 3 Nisan 1939'da Tevfik Temelli ve Süreyya Örgüevren VI. Dönem Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçildiler.
- 8 Mart 1943 Muhtar Ertan VII. Dönem Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçildi³².

³² "Bitlis", a.g.e., s.1396.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TÜRK BASIN TARİHİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE YURD YOLU GAZETESİ

1.1 TÜRK BASIN TARİHİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1.1 Osmanlı Devleti’nde Basın

Birinden diğerine haber ulaştırma isteği tarihin ilk çağlarından bu yana insanların içinde hep olagelen bir duygudur. Çünkü insanlar öğrenme merakının yanında bunları başka kişilerle de paylaşma arzusu taşımalarından dolayı her millet kendi imkânları ölçüsünde bu ihtiyaçlarını giderme arayışı içerisinde olmuştur. Yazının icat edilmediği dönemlerde haber verme ve iletişim kurma işi ateşten duman çıkarma yoluyla ya da eğitilen güvercinler vasıtasıyla yapılıyordu. Zamanla insanların bilgi seviyesi artıkça haberleşme konusunda da adımlar atılmaya başlanmasıyla birlikte haberleşme vasıtalarının çeşitlenmesi yolunda da önemli adımlar atılmıştır. Bu alanda en önemli icat sayılabilecek matbaa ilk kez Çin’de T’ang hanedanı döneminde kullanılmıştır³³.

Bu gelişmeden sonra Dünya’da çıkan ilk gazeteye ait belge de Mısır’da bulunmuştur. Günün önemli haberleri tablet adı verilen pişmiş tuğla üzerine yazılmıştır. Romalılar’da ise haberler için yıllıklar hazırlanmaktaydı. Rahipler, her yıl olan bitenleri beyaz levha üzerine yazıp evlerinin duvarına asarlardı. Sonraki zamanlarda bunu biraz daha geliştirip haber ağını artırma yoluna gittiler. Yazılanlarda yangınlar, cenaze törenleri, idamlar, spor havadisleri ve seçimler yer almaktaydı. Matbaa ve gazetecilik faaliyetleri Avrupa’ya diğerlerine göre XV. yy’da gelmiştir. Birkaç denemeden sonra gerçek anlamda ilk matbaa Almanyalı Gutenberg tarafından kurulmuştur. Bu matbaada harfler tek tek yazıya dizilerek basım

³³ Orhan Koloğlu, **Osmanlı’dan 21.Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006, s.12.

yapılıyordu. Gutenberg matbaasında zor bir sürecin sonunda ilk olarak 1455'te İncil basıldı³⁴.

Matbaanın Avrupa'ya geç gelmesi hiç şüphesiz kiliseden kaynaklanmaktaydı. Orta Çağ Avrupa'sında - karanlık çağ da dedilen dönemde - kilise özellikle sansür uyguluyordu. Çünkü yaşanan gelişmeler yani bilim ve teknikteki ilerlemeler, keşiflerin artması, dogmatik kilise sisteminden vazgeçmek ve dünyanın evrende çok küçük bir zerre olduğunu kabul etmek onların itibarına zarar getirecekti. Onlar için yapılacak en güzel şey yasaklar koymaktı. Bu yasaklar kilisenin kontrolü elden bırakmak istemediğinin kanıtıydı³⁵.

Dünya üzerinde pek çok gelişme yaşanırken Osmanlı Devleti bazı yeniliklerle geç tanıştı. Osmanlı Devleti'nde el yazması şeklinde az da olsa eser mevcuttu. Eserlerin el yazması yoluyla çoğaltılmasında zorluklar yaşanıyordu. Basımevi tüm bunları aşip, aynı anda pek çok insana ulaşıp bilginin ve fikirlerin hızlıca yayılmasına büyük hizmet etmeye başladı. Nitekim Avrupa'da "*karanlık*" diye nitelendirilen Orta Çağ'da bu gelişmelerle özgürlüğe kavuşulmuştur. Rönesans ve Reform'u belki de başarılı kılan şey basın ve onun ürünleridir. Matbaanın icadıyla insanların bilgiye ulaşması kolaylaşmıştır³⁶. Bütün bunların sonucunda XVII. yy'da Avrupa'da ilk gazete yayımlanmaya başlamış ve en önemli kitle iletişim aracı olmuştur. Gazetenin yayınlanması kitlelere bilgi ulaştırmak açısından çok önemli bir adım olmuştur³⁷.

Osmanlı Devleti 18 yy ortalarından itibaren Avrupa'da yayılan gazetelerden haberdardı. Siyasi olarak bazı gelişmeleri takip etmesi gerektiğini de biliyordu. Ama bunu çok da gündemine almamıştı. Sonradan Bâbîâli'de Tercüme Bürosu kurup Avrupa gazetelerinin burada Türkçe'ye uygun olacak şekilde çevrilmesine girişilmişti. Osmanlı Devleti'nde basın-yayın alanında hakiki manada gelişme 'Lale Devri' diye anılan III. Ahmet döneminde olmuştur. Paris'e elçi olarak giden babasının yanında basımevlerini gören Yirmisekiz Çelebizade Sait Efendi ile İbrahim Müteferrika birlikte "Risâlet'ül Müsemmatı Bi Vesilet'ül Tıbaa" adlı raporla

³⁴ Enver Benhan Şapolyo, **Türk Gazeteciliği Tarihi Ve Her Yönüyle Basın**, Güven Matbaası, Ankara, 1976, s.11-23.

³⁵ Murat Özgen, **Türkiye'de Basının Gelişimi ve Sorunları**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.3.

³⁶ Hasan Refik Ertuğ, **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, C.:I, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1970, s.27.

³⁷ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2006, s. 59.

hükümdara matbaa kurma fikriyle başvurular ve müspet cevap aldılar. Osmanlı Devleti için “İslam dünyasının Rönesansının başlangıcı” denilen dönem başladı ve 1729’da ilk meyvelerini verdi³⁸. Bununla birlikte İbrahim Müteferrika matbaasından önce Türk matbaacılığının gelişimi ile ilgili kaynaklar oldukça sınırlıdır. Yalnız 1492’de Osmanlı Devleti’ne gelen Yahudilerin yanlarında matbaa getirdikleri ve 1493’te İstanbul’da ilk basımevinin açıldığı kabul edilmektedir³⁹.

Osmanlı Devletinde gerçek manada gazetecilik faaliyetleri İbrahim Müteferrika matbaasında 1729 yılında basılan ilk kitaptan yaklaşık 100 yıl sonra başlar. 1828’de Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa’nın da katkılarıyla Vakayî-i Mısriye gazetesi Türkçe-Arapça yayın yapan ilk gazetedir⁴⁰. Halkı tarımsal ve endüstriyel gelişmelerden haftalık olarak haberdar etmesi bu gazetenin en önemli özelliklerinden biriydi⁴¹. Tabi ki bunlardan önce de Osmanlı Devleti’nde gazetecilik faaliyetleri başlamıştı. İlk yayımlanan gazeteler İstanbul’da Fransız Büyükelçiliği tarafından yayımlanmıştı⁴². Osmanlı Devleti ticaret yapmak maksadıyla yurttan bulunan Fransız vatandaşlarına bu hakkı tanımıştı. Ekonomik ilişkiler beraberinde bir takım ayrıcalıkları da getirmişti⁴³.

Tanzimat Fermanı’nın ilan edildiği 1839 yılına kadar İstanbul’da Türkçe süreli yayın olarak yalnızca “ilk yarı resmi gazete” olan Takvim-i Vekayi adlı gazete bulunmaktaydı. Bu gazete Osmanlı Devleti’nin sonuna kadar da yayın hayatını sürdürmüştür. II. Mahmut’un yakın ilgisi sayesinde ilk seneler oldukça düzenli çıkarılmış, Tanzimat’a gelindiğinde aksaklık göstermiştir. Bunu gidermek için gazete tekrar gündeme alınmış ve kadrosu genişletilmiştir. Farsça hariç diğer dillerdeki nüshaları yayın hayatına tekrar başlamıştır⁴⁴.

³⁸ Koloğlu, a.g.e., s.15-21.

³⁹ Alpay Kabacalı, **Türk Kitap Tarihi**, Cem Yayınları, İstanbul, 1989, s.20.

⁴⁰ Harun Duman, “Osmanlı Döneminde Yerel Basın (1828-1922)”, **Türkiye’de Yerel Basın**, ed. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.77.

⁴¹ Mehmet Ali Karaman, “Osmanlı Modernleşmesinde Basın”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.32, 2014, s.138.

⁴² Hediyeullah Aydeniz, “Tarihsel ve Literal Açıdan Yerel Gazetecilik”, **Türkiye’de Yerel Basın**, ed. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.10. ; Alpay Kabacalı, **Türk Basın Tarihinde Demokrasi**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999, s.10.

⁴³ Belkis Ulusoy Nalcıoğlu, **Osmanlı’da Muhalif Basının Doğuşu(1828-1878)**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2013, s.41.

⁴⁴ Nesimi Yazıcı, **Tanzimat Dönemi Basın Konusunda Bir Değerlendirme**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s.56.

Osmanlı Devleti'nde yapılan reformlar sonucu eyalet sisteminden vilayet sistemine⁴⁵ geçilmesiyle her ilde basımevi açma kararı alınmıştır. Bu basımevlerinde Türkçenin yanında diğer yerel dillerde de gazeteler çıkarılmış ve bunun ilk örnekleri Beyrut'ta verilmiştir. Böylece Türkçe-Arapça olarak ilk vilayet gazetesi olan Hakikat al-Ahbar yayımlanmıştır. İkinci olarak Mithat Paşa tarafından Rusçuk'ta 1865'te Tuna gazetesi çıkarılmıştır⁴⁶. Diğer önemli bir gazete de 1866'da Trablusgarp'ta çıkarılan Trablusgarp gazetesidir. Osmanlı Devleti'nde yabancı dilde başlayan gazetecilik faaliyetleri, gazetenin öneminin kavranmasında etkili olmuş ve halka ulaşmada, arzu edilen şekilde kamuoyu oluşturmada faydalanabilecek bir araç olarak kullanılabileceği düşüncesine yardımcı olmuştur. Basın, siyasi faaliyetlerin yürütmesi noktasında önemli bir iletişim aracıydı. Nitekim devlet de bunun farkına varmış ve basının da bir güç unsuru olduğunu kabul etmişti⁴⁷.

Anadolu'da çıkan bazı gazeteler de bu noktada önemli icraat yapmış ve devletin taşradaki gücü haline gelmiştir. Anadolu'da 1866'da Erzurum'da "*Envâr-ı Şarkîye (Doğu'nun Nurları)*" gazetesi ve 1869'da Bursa'da Türkçe ve Ermenice olarak yayımlanan "*Hüdevendigar*" gazetesi birkaç vilayet gazetesi örneğidir. İzmir'de ilk Türkçe gazete ise vilayetin adını taşıyan "*Aydın*" gazetesidir⁴⁸.

Bunların yanında özel girişimler de kendini göstermeye başladı. 1860 da ilk Türkçe özel ve edebi gazete Tercüman-ı Ahval yayımlandı. Gazete geniş kitleler tarafından ilgiyle karşılandı. Toplumun bu gazeteyi kendine yakın görmesinin sebebi, gazete içinde kendine ait bir şeyler bulması ve fikri olarak da insanlara hitap etmesidir⁴⁹. Her ne kadar kısa ömürlü olsa da gerçek bir gazete niteliği taşıyan, fikir gazeteciliği noktasında farklı kapılar açan ve hazineden yardım almadan çıkarılan ilk

⁴⁵ 7 Kasım 1864 Nizamnamesi ile liva (sancak)ların temel birim olduğu vilayet teşkilatı kuruldu. İlk önce Mithat Paşa'nın valilik yaptığı Tuna vilayetinde uygulandı. Bu uygulama Yerel temsilcilerin yönetime katılmasını sağlıyordu. Vilayet meclislerinin de kurulmasıyla taşradaki nüfuz grupları yönetsel yapıya dâhil olup buna uyum sağlamışlardır. Asya, Avrupa ve Afrika'da Vilayet merkezleri oluşturuldu. Bu merkezlere matbaa kurulmasıyla beraber Vilayet gazeteleri de çıkmaya başladı. Detaylı bilgi için bkz. İlber Ortaylı, "Tanzimat ve Meşrutiyet Döneminde Yerel Yönetimler", **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C.:I, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s.231-237.

⁴⁶ Ünsal Çığ, "19 yy'da Osmanlı'da Gazetecilik Hareketleri: Takvim-i Vekayi'den Vilayet ve Özel Girişim Gazetelerine", **Türkiye'de Yerel Basın**, ed. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.47.

⁴⁷ Nalcıoğlu, **a.g.e.**, s.43.

⁴⁸ Çığ, **a.g.e.**, s.48.

⁴⁹ Koloğlu, **a.g.e.**, s.45.

gazetedir⁵⁰. Tercüman-ı Ahval'in açtığı yolda bir ileri adım atacak olan Tasvir-i Efkâr (1862) kamuoyunu aydınlatmanın önemini her şeyin üzerinde gören ilk gazetedir⁵¹. Gazeteyi çıkaran Şinasi gazetenin amacının, “*Halka, halkın yararlarını düşünmeyi ve sorunları üstünde durmayı göstermek*” olduğunu belirtmektedir⁵².

Osmanlı Devleti'nde basının ilk 31 yılında sadece 4 Türkçe gazete ve dergi çıkmıştır. Zaman ilerledikçe dünyada olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de büyük olaylar yaşanacaktır. Osmanlı Devleti'nin zayıflamasına paralel olarak birçok devlet çeşitli bahanelerle devletin işlerine müdahale ediyor veya çeşitli ayrıcalıkları Osmanlı'yı sömürmek için kullanıyordu. Her sömürgeci kendine bir pay alabilmek gayesiyle büyük bir çaba içerisindeydi. Abdülhamit döneminde ülke içinde yaşanan bu süreç yeni kararların alınmasına, her şeyi denetim altında tutmanın bir yolunu bulma fikrinin ortaya çıkmasına sebep oldu. Bunun sonucunda basın da bu sıkı kontrol mekanizmasının altına girdi. Kamuoyunu dinamikleştirecek bütün araçların kontrol altında tutulmasıyla beraber basında sansür dönemi başlamış oldu. Osmanlı'da basının özgür olduğu dönemlere baktığımızda bunun oldukça sınırlı olduğunu görmekteyiz. Gazeteler sansür gerçeği ile bu dönemde tanıştı⁵³. Bu uygulama Türkçe olsun olmasın bütün basın dünyası için geçerliydi. Doğal olarak bu denetlemeler özgür bir basın ortamının oluşmasına da engel oluyordu. Kontroller her noktada çok fazla idi. Dernekler, hatta ülke içinde yapılan düğünler dahi gözleniyordu⁵⁴.

1878'de sansür heyetinin kurulmasıyla daha basım öncesinden itibaren denetime alınacak kısıtlamalar, kitap basımından yabancı gazetelere ve tiyatro oyunlarına kadar aşama aşama her alana yaygınlaştırılacaktı. Sıkı kontrol bir zorunluluk gibi düşünülüyordu⁵⁵. Basına uygulanan sansür o kadar sıkıydı ki; grev, suikast, ihtilal, anarşi, sosyalizm, dinamit, Kanuni Esasi, vatan, Yıldız, Kıbrıs gibi kelimeler bile yasaklanmıştı⁵⁶. Türk basın tarihinin ilk grevi de yine bu

⁵⁰ Necdet Hayta, **Tasvir-i Efkâr Gazetesi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2002, s.9.

⁵¹ Koloğlu, **a.g.e.**, s.46.

⁵² Ali Gevgili, “Türkiye Basını”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.:1, İletişim Yayınları, s.204.

⁵³ Korkmaz Alemdar, **Medya Gücü Ve Demokratik Tutumlar**, Afa Yayınları, İstanbul, 1999, s.16.

⁵⁴ Koloğlu, **a.g.e.**, s.63.

⁵⁵ Gevgili, **a.g.e.**, s.207.

⁵⁶ Hıfzı Topuz, **100 Soruda Türk Basın Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973, s.62.

dönemde, Sabah ve İkdâm gazetesi çalışanlarının işi bırakma eylemi şeklinde yapılmıştır⁵⁷.

1903'te yayımlanan bir Şura-yı Devlet Kararnamesi'nde basından istenenler net bir şekilde yazıldı. II. Abdülhamit basın kuruluşlarının illere dağıtılmasını, yerel ve doğal kaynaklarla ve kültürel konuların basında halkın yararına işlenmesini, sade bir dil kullanılmasını ve gazetelerin köylere kadar ulaştırılmasını istiyordu. En ücra yerlere kadar ulaşılmasını istemesinin yanında, bunların hepsinden haberdar olacağı bir basın istiyordu. Onun istediği tek kaynaktan yönetilen, aynı şeyleri yazan ve kendisinin de her şeyden malumat sahibi olacağı bir basındı⁵⁸.

Bu dönemin öne çıkan gazetesi hiç şüphesiz Ahmet Mithat Efendi'nin Tercüman-ı Hakikat'i idi. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile beraber İstanbul'daki gazeteciler ortak bir karara varıp sansür uygulamasına son verdiler. "*Serbesti, Saday-yı Millet, Tanin*" bu dönemin önemli gazetelerindendi⁵⁹.

Birinci Dünya Savaşı yenilgisinin sonuçları doğal olarak basına da yansdı. Dönemin öne çıkan gazeteleri ise "*Peyam-ı Sabah, Alemdar, Aydede, Yenigün, Akşam, Vakit, İleri*" gibi gazetelerdir. Birinci Dünya savaşında galip gelen devletler Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya; İstanbul'u ve Anadolu'da pek çok yeri işgal etti. 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgali ve şehrin İngiliz denetimin altına girmesi Türk gazetelerinin iki koldan sansür altına alınmasına sebebiyet vermişti. Bunun sonucunda Türkiye'nin Ulusal Bağımsızlık Savaşı başladı. Artık bunları destekleyen genç bir gazeteci kuşağı oluşmuştu⁶⁰.

1.1 .2 Milli Mücadele ve Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Türk Basını

I.Dünya Savaşı'nın yenilgiyle sonuçlanmasıyla başkent İstanbul ve Anadolu'da birçok yer işgal edildi. Mütareke koşullarının ağırlığı, işgallerin başlaması derin huzursuzluk oluşturmuştu. Buna mukabil Osmanlı sarayı ve

⁵⁷ Barış Bulunmaz, "Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları", **Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, C.: 10, S.37, 2012, s.206.

⁵⁸ Koloğlu, **a.g.e.**, s.66.

⁵⁹ Gevgili, **a.g.e.**, s.210.

⁶⁰ Nurhan Kavaklı, **Bir Gazetenin Tarihi Akşam**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s.31.

hükümeti tam bir hareketsizlik içindeydi⁶¹. Bu durum halkın özgürlük ve istiklal yanlısı olanlar ile işgallere göz yumup saray yanlısı politika izleyenler şeklinde ikiye bölünmesine sebep oldu⁶².

Mustafa Kemal Paşa da bağımsızlık yanlısı bir komutan olarak Erzurum Kongresi'nde Milli Mücadele hareketini başlatarak Anadolu'daki halkı büyük bir mücadeleye davet etti. Bu çağrıya sadece bölgedeki halk değil, basın da büyük destek verdi. Çünkü ortada kurtarılması gereken bir vatan vardı. Mustafa Kemal ulusal direnci örgütlemeye başladığında ilk girişimi haber akımını kontrol altına almak için telgraf ağına el koymak oldu. Denetimin her noktada kontrollü ve sağlam yapılması gerektiği için Sivas Kongresi'nde Müdafaa-i Hukuk'un öncüsü olarak "*İrade-i Milliye*" gazetesi çıkarıldı. Bu gazete adından da anlaşılacağı gibi padişahın iradesine karşı milletin iradesinin savunuculuğunu yaptı⁶³.

Mustafa Kemal daha sonra kendi denetiminde ve hedefini tam olarak ifade eden "*Hâkimiyet-i Milliye*" gazetesini çıkarttı. Bu gazete Bağımsızlık Hareketi'nin yayın organı niteliğini taşıyordu. Kurtuluş Savaşı'ndan önce, İstanbul, İzmir ve Bursa'da yayımlanan gazeteler dışında, Anadolu'da çıkan ve yerel basının en önemli unsuru olan gazetelerin sayısı azdı fakat topyekûn mücadele basına da canlılık kazandırmıştı. Anadolu'da Milli Müdafaa destekçisi 82 yayın ortaya çıkmıştı. Ankara'nın iki gazetesi; "*Hâkimiyet-i Milliye*" ile "*Yenigün*", "*Yeni Adana*", Konya'da "*Babalık*", Trabzon'da "*İstikbal*", Giresun'da "*Işık*", Erzurum'da "*Albayrak*" gibi gazeteler Kurtuluş Savaşı'na önemli katkılar yapmışlardı⁶⁴.

Milli Mücadele Dönemi'ne mühim görev yükleyen Anadolu gazeteleri Anadolu'nun birçok yerine yayılmış, son derece zor şartlar altında yayınlarını sürdürmüşlerdi. Bu gazeteler, haber ve yoruma yer vermenin yanı sıra Anadolu'nun tehlikeye girmesi söz konusu olunca halkın haber alma ihtiyacını karşılayanın yanı sıra Milli Mücadele'ye destek verme gibi uzun, meşakkatli hatta tehlikeli bir işi yüklenmiş oldu. Bu iş imkânsızlıklarla başa çıkabilmenin farklı bir adı, yoktan bir şeyler üretebilme gayretiydi. Gazeteyi okuyucu ile buluşturabilme o dönemde çok da

⁶¹ Bülent Tanör, "Milli Mücadelede Kongreler", **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C.:IV İletişim Yayınları, İstanbul, s.1138.

⁶² Fuat Süreyya Oral, **Türk Basın Tarihi (1721-1922)**, Yeni Adım Matbaası, ty. s.224.

⁶³ Onur Öymen, **Bir Propaganda Silahı Olarak Basın**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2004, s.85.

⁶⁴ Gevgili, **a.g.e.**, s.213.

kolay değildi⁶⁵. Bu gazeteleri çıkaran kişiler, yeri geldiğinde kalemi bırakıp “*Kuvay-i Milliye*” saflarında mücadele verip akşamları da gazetelerine dönmüş kişilerdi⁶⁶.

Yerel basın, Kurtuluş Savaşı döneminde halka moral vermek, halkı bilgilendirmek, işgal güçlerine karşı mukavemet göstermek ve kamuoyu oluşturmak adına önemli görevler üstlendiği gibi yeni kurulan hükümet döneminde misyonunu sürdürmüş, yeni hükümetin getirmiş olduğu pekçok alandaki yeniliğin halka anlatılmasında önemli rol üstlenmişti. Nitekim Mustafa Kemal de bunun ehemmiyetini bildiği için basına daima fazlaca önem vermişti. Basının daima ön planda olan bir kurum mahiyeti taşımasını istemişti⁶⁷.

Mustafa Kemal, İstikal Savaşı’ndan tüm dünyayı haberdar etmek için, yabancı gazetecilerle de diyalogu devam ettirmekten yana idi. Onlara var olan durum hakkında malumat verme hususunda ayrı bir titizlik içindeydi. Zaman zaman yabancı gazetecilerle de görüşmeler yapmaktaydı. Örneğin bu niyetle Louis E. Browne adlı American Chicago Daily News gazetesi muhabiriyle görüşerek yaşanan durumun Amerikan Senatosuna iletilmesini sağlamıştı. Ortada ciddi bir mücadele vardı ve bunun yalnız Türkiye çapında değil dünya basınında da yer bulması, haksızlığın ve zulmün basın yoluyla da duyurulması gerekiyordu⁶⁸.

O dönemdeki birçok gazetenin belli bir fiyatla değil de, başış karşılığında satıldığına dair bilgiler de paylaşılmıştır⁶⁹. Kurtarılmayı bekleyen bir vatan olduğu için herkesin azami çabası söz konusuydu. İstanbul’da “*Peyam-ı Sabah, Alemdar, İstanbul ve Aydede*” dışındaki tüm gazeteler Ankara’yı destekliyordu. Büyük zaferden sonra Ankara’nın İstanbul’a hâkim olmasıyla beraber Fransızca, Rumca, Ermenice gazeteler yine çıkmış ve bunların siyasal ve sosyal etkinlikleri hemen hemen sıfıra inmişti. Ayrıca varlıklarını sürdürebilmek için yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin ilke ve fikirlerini kabul edip bu doğrultuda hareket etmek zorunda olduklarından ortak fikriyata sahip bir basın ortamı oluşmuş oldu⁷⁰.

⁶⁵Yüce Yurttan Yükselen Bir Ses Albayrak, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2009, s.24.

⁶⁶ Uğur Gündüz, “Kurtuluş Savaşında Yerel Basının Rolü”, **Türkiye’de Yerel Basın**, ed. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.94.

⁶⁷ Gündüz, **a.g.e.**, s.98.

⁶⁸ Yücel Özkaya, **Milli Mücadelede Atatürk ve Basın1**, Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti., İstanbul, 2001, s.40.

⁶⁹ Orhan Erinç, “Yerel Medyanın Tarihsel Gelişimi ve Geleceği”, **Türkiye’de Yerel Basın**, ed. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, s.108.

⁷⁰ Koloğlu, **a.g.e.**, s.116.

1925'e geldiğinde Şeyh Said isyanı ve onun doğurduğu koşullar sıkıyönetim ilan edilmesine ve Mart 1925'te Takrir-i Sükûn yasasının kabul edilmesiyle birçok kurum bundan etkilendiği gibi basın mensuplarına yönelik de gözaltı ve tutuklamalar da oldu⁷¹.

Şeyh Said İsyanı Türkiye'de iç karmaşanın en üst seviyeye çıktığı bir dönemdi. Hükümet isyanların ardından ilan edilen sıkıyönetim ve Takrir-i Sükûn kanunun ilk uygulamalarına dayanarak İstanbul'da çıkmakta olan "*Tevhid-i Efkâr, İstikbal, Son Telgraf, Aydınlık, Orak, Çekiç ve Sebilürreşat*" adlı gazete ve dergileri kapatmıştır. Bunların yanında Bursa'da *Yoldaş*, İstanbul'da *Millet*, İzmir'de *Sada-yı Hak*, Mersin'de *Doğru Öz*, Trabzon'da *Kahkaha ve İstikbal*, Adana'da *Sayha* kapatılan süreli yayınlar içindedir⁷².

1928'de Harf Devrimi yapıldı. Arap harfleri yerine Latin harfleri kullanılmaya başlandı. Basın dört ay içinde değişime uğrayarak Kemalizme bağlılığını kanıtladı. Ancak bu devrim gazetelerin baskı sayılarında düşüşe sebep olduğu için bu durum, hükümeti basına maddi yardımını arttırmaya zorladı. Hükümet ayrıca yeni kurulan bir devletin ve rejimin yaptığı tüm faaliyetlerin en ücra yerdeki kişilere dahi ulaşmasını istiyordu. Bunun yolu da elbet basını desteklemekten geçiyordu. 1930'lara gelindiğinde şartlar yine değişmişti. Batı'da 1929 ekonomik bunalımı Türkiye'de de ağır koşullar oluşturdu. 1930'da Fethi Okyar'ın Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurmasıyla basın bir deneme dönemi daha geçirmişti. Arif Oruç'un "*Yarın*" gazetesi parti yanlısı olduğu için sert eleştirilere uğradı. O dönemdeki bir diğer gazete olan "*Son Posta*" ise daha liberal bir çizgide ilerlemekteydi. İzmir'de "*Hizmet gazetesi*", Serbest Fırka aleyhinde yoğun eleştiriler yapıyordu. Bunların yanında "*Halkın Sesi ve Yeni Asır*" gazeteleri de partiyi desteklemekteydi. Serbest Fırka ülke içinde geniş ilgi uyandırdı lakin Ege'de yaşanan bazı olaylar neticesinde Atatürk Fethi Okyar'ı uyarma gereği duydu. Tüm bunların sonucunda parti kendi kendini kapatma kararı aldı. "*Yarın gazetesi*" de bu olaylar sürecinde kapatılan gazetelerden biriydi. Yeni rejim Cumhuriyet Dönemi'nin ilk basın yasasını 1931'de çıkardı. Bu yasa "*hilafet, saltanat, anarşizm ve*

⁷¹ Öymen, **a.g.e.**, s.91.

⁷² Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti Tek Parti Yönetimin Kurulması(1923-1931)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010, s.149.

komünizm” sempatisi olan yayınlara ilk kez yasaklamalar getirdi. Yürütme organına da bu gayeyle daha geniş yetkiler verdi. Bu da onlara “*yurt yararına ters düşen yayınları*”, gazete ve dergileri “*geçici kapatma*” yetkisini veriyordu. 1933’te İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak Matbuat Umum Müdürlüğü’nün kurulmasıyla, devletin basın üzerindeki kontrolü daha da kesin bir boyut kazanmıştı. Cumhuriyet’in on ikinci yılında Ankara’da ilk kez basınla ilgili bir kongre toplandı⁷³.

1930’lu yıllarda ülke çapında 38 günlük gazete, 78 süreli gazete ve 27 derginin çıktığı görülmektedir. CHP’nin *Ulus*’u, Yunus Nadi’nin *Cumhuriyet*’i, Necmettin Sadak ve K.Şinasi Dersan’ın *Akşam*’ı, Hakkı Tarık Us ‘un *Vakit*’i, Selim Ragıp Emeç’in *Son Posta*’sı aralarında belli yaklaşım farklılıkları olsa da yeni rejimle oldukça uyumlu organlar vasfı taşımaktaydılar. Zaten bazı gazetecilerin hükümetin farklı birimlerinde görev aldıkları da görülmüyordu. Bu durum gazetecilerin hükümete olan bağlılıklarının bir göstergesidir. 1932 yılında Cenevre’de toplanan Silahsızlanma Konferansı’na Türk delegesi olarak katılan Necmettin Sadak, sonraki yıllarda da Montrö Boğazlar Konferansı’nda Türkiye’yi temsil eden heyette görevlendirilmişti⁷⁴.

1935’te Ankara’da yapılan Birinci Basın Kongresi’nin toplanmasındaki amaç basın ile Basın Genel Direktörlüğü arasındaki işbirliğini pekiştirmek, Türk basınının görevlerini daha iyi görebilmesine katkıda bulunmak ve bu mesleğin ilerlemesi için ona yardımcı olmaktır. Bu toplantıdan, basının rejime bağlılığını anımsatmak dışında pek bir sonuç alınamasa da “Basın Birliği ” kuruldu⁷⁵.

Atatürk’ün 10 Kasım 1938’de ölümü ve onu izleyen İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanlığı, bu koşullar altında devam etmiştir “*Milli Şef*” İsmet İnönü yönetimindeki Türkiye yine de sağlam adımlar atmaya dikkat etmiş ve II. Dünya Savaşı sırasında savaş dışında kalmak için hassas davranmıştı. Ama yine de İkinci Dünya Savaşı’nın eşiğindeki Türkiye’de siyasal ve düşünsel ortamıyla tüm basın, devlet denetim ve kısıtlamalarına sonuna kadar açık duruma getirilmişti⁷⁶. Yani, gazeteler bulundukları dönemin en çok sıkıntı yaşayan unsurların başında gelmekteydi.

⁷³ Gevgili, **a.g.e.**, s.215-216.

⁷⁴ Nuri İnuğur, **Türk Basınında İz Bırakanlar**, Der Yayınları, İstanbul, 1988, s.77.

⁷⁵ Koloğlu, **a.g.e.**, s.120.

⁷⁶ Gevgili, **a.g.e.**, s.217.

1.1.3 İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Türk Basını

II. Dünya Savaşı'nda Türkiye tarafsızlığını ilan etmiş olmasına rağmen savaşın getirdiği yokluk ve sıkıntılar ülke içinde herkesi etkiliyor ve ekonomik olarak zor zamanlar geçirilmesine sebep oluyordu⁷⁷. Gazeteler için kaliteli kâğıt bulmak neredeyse imkânsızdı. Dönemin gazetelerinin fiziksel özelliklerine bakıldığında fiyatları kâğıt kalitesi hakkında gereken bilgiyi vermektedir. Devletin, gazete ve mecmua kâğıtlarının Devlet Kağıt Ve Basım İdaresi tarafından sağlanması hakkında 1942 yılında kanun çıkardığı ve bu durumun 1946 yılına kadar devam etmesi de o dönem için alınan tedbirlerin farklı bir göstergesiydi⁷⁸.

II. Dünya Savaşı boyunca, Türkiye'nin yaşamış olduğu içteki ve dıştaki sıkıntılara karşı gösterilen tepki basına da yansımıştır. Basın, iç ve dış politika konularında, ancak belirli sınırlar içinde haber yazabiliyordu⁷⁹. Bu dönemde ekonomik bunalım içinde karşıt fikirlerin birbirleriyle daha sert çatışmalara başladıkları dönem olarak dikkat çekiyordu. CHP bu karşıt akımlar arasında arabuluculuk yapmaya özen gösteriyordu. İnönü'nün cumhurbaşkanlığının ilk dönemi Hitler'in dünyanın etki alanını değiştirip Avrupa'ya yayıldığı zamanı içine alır. Hükümet yetkilileri, savaş koşullarının dünyayı kasıp kavurmasına karşı teyakkuza geçmişlerdi. Ülke toprakları saldırıya uğramadığı sürece savaşın dışında kalmak için denge siyaseti izlemişlerdir. Uluslararası denge, Türkiye'nin iç politik yaşamı kadar basınına da yansımış, devlet politikasına uygun yayın yapılması istendiği için basın kontrol altında tutulmuştu. Savaş yıllarında 1924 anayasası yürürlükteydi ve 1931 Matbuat kanunu da geçerliydi. Bu anayasada basınla ilgili olarak *“kanun çerçevesinde serbesttir ve yayımından önce denetlenemez, yoklanamaz”* maddesi yer almakla beraber sıkıyönetim zamanlarında, basın özgürlüğünün *“durdurulması”* anayasada ayrıca yer almıştır. Yasal düzenlemelerle basın kontrol altında tutulmaya çalışılmış sakıncalı görülen her konuya her duruma yasak getirilmişti. Gazetelerde yer alacak haberlerin sayfa sırası ve haberlerin nasıl

⁷⁷ Bedii Faik, **Matbuat Basın Derken Medya**, Doğan Kitap, İstanbul, 2001, s.9.

⁷⁸ **BCA**, Yer no: 30.18.1 Fon Kodu: 111.54.20, 22.08.1946.

⁷⁹ Mithat Kadri Vural, “II. Dünya Savaşı Türkiye'sinde Bir Muhalefet Örneği Olarak “Tan” Gazetesi, **ÇTTAD**, VII/16-17 (2008/Bahar-Güz), s.382.

yorumlanacağı dahi kontrol altındaydı⁸⁰. Hatta bazı dönemlerde devletin gazete sayfalarını sınırladığı da olmuştur⁸¹. O dönemde halkın devlete olan güvenini sarsacak yazılar yazan yazarlara, para ve hapis cezaları öngören 1881 sayılı kanun uygulanmaktaydı⁸². Basın işleri tamamen devletin kontrolü altına girmişti. Devlet-parti, basını ve vatandaşları kendi düşündüğü gibi düşünmeye zorladı. Bir kısım yazarlar devlet ile aynı fikriyata sahip olmadığı için yani ayrı görüş ve anlayışta oldukları için takibe uğradılar. Öyleki devlet politikasını ve hükümeti eleştiren gazeteler de kapatıldı⁸³. Ayrıca bu dönemde bakanlarca ya da Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nce gazetelere 'direktifler' verilip, pek çok hadisenin yazılması yasaklanmıştı. Hatta bu konuyla ilgili Ulus gazetesi Başyazarı Falih Rıfkı Atay, bir köşe yazısında, *"Gazetecilerin iyileri sırf aşk yüzünden(meslek aşkı yüzünden) bu meslektedirler ancak pek iyi bilirler ki talihleri bir telefon darbesine bağlıdır"* diyerek konunun aslında ne denli hassas olduğunu ve İçişleri Bakanlığı'ndan gelebilecek bir telefonla gazetelerin her şekilde kapatılabileceğini vurguluyordu⁸⁴.

Bu kısıtlamalı gazetecilik yıllarında gazete ve dergi yayınına konan ön kısıtlamaların yanında İzmit'teki kâğıt üretim tesisi SEKA'nın yeterince üretim yapamaması nedeniyle de yeni gazete ve dergi çıkarılmasının yavaşladığı dikkat çekmektedir. Bunun yanında dünyadaki yeni fikirlerin getirdiği değişim rüzgârı her yere yayılacaktı. Avrupa'nın faşizm ile demokrasi arasında ikiye ayrılması, Türkiye basınında da emsal cepheleşmeye sebep olacaktı. Dönemin gazetelerinden biri olan Ulus gazetesi hükümet yanlısı bir politika izlerken Tan, Vatan, Akşam ve Tanin genel olarak demokrasileri destekliyor, Tasvir-i Efkâr, Cumhuriyet ve birçok gazete Almanya ile yakın ilişkiler kurulmasını savunuyordu⁸⁵. O dönemde dikkat çeken bir başka yayın da Necip Fazıl'ın din ağırlıklı fikirlerini yansıtan Büyük Doğu dergisidir⁸⁶. Her ne kadar farklı siyasi fikirler ve siyasi eğilimler olsa da genel olarak

⁸⁰ Selcan Korkmazcan, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Basınına Yönelik İç ve Dış Müdahaleler", **Tarihin Peşinde**, S.17, İstanbul, 2017, s.241-248

⁸¹ **BCA**, Yer no: 30.18.1-2 Fon Kodu: 95.63.10, 15.07.1941

⁸² Edward Weisband, **İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye**, ed. Ö.Andaç Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2002, s.58.

⁸³ Füzûzan Hüsrev Tökin, **Basın Ansiklopedisi**, Kalen Basımevi, İstanbul, 1963, s.32

⁸⁴ Alpay Kabacalı, "Türkiye'de Basın Sansürü", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C:IV, s.964

⁸⁵ Gevgili, **a.g.e.**, s.218.

⁸⁶ Koloğlu, **a.g.e.**, s.121.

iç politika ile ilgili haberlere pek yer verilmezdi. Bu alanda biraz fazla yazı yazılması hükümetin sert tutumuna sebep oluyordu. Dış politika haberleri de hükümetin saptadığı siyasal çizginin içinde kalmaktaydı. Savaş ile ilgili haberler de ülke içinde fazla panik yaratmaması için Matbuat Umum Müdürlüğü'nün emri ile tek sütun üzerine yazılıyordu⁸⁷. Ülke içindeki tüm bu yasaklamaların yanında ülke dışında basılıp yurda girişine yasak getirilen gazeteler de vardı. Marks, Engels ve Lenin'in fikirlerini içeren ve komünizm ile ilgili kitaplar öneren “*La Roumanie Nouvelle*” adlı Fransızca gazete bunlardan biridir⁸⁸.

1940'ta Matbuat Umum Müdürlüğü de Başbakanlığa bağlanarak basın üzerindeki etki daha da arttırıldı. Bunun sonucu olarak Hükümet, gazeteleri gerek gördüğü her an kapatabilir duruma gelmiş, habere ne ölçüde yer verileceği hususunda da söz sahibi olmuştu⁸⁹. 1940 yılından itibaren İstanbul'da sürekli bir sıkıyönetim vardı. Zaten basının büyük kısmını da İstanbul basını oluşturmaktaydı. Hükümetin basın üzerinde uyguladığı sıkı denetimi kolaylaştıran önemli bir diğer siyasi faktör de dönemin büyük gazetelerin sahiplerinin CHP ile bağlarının olması idi. Mesela, Cumhuriyet gazetesinde Yunus Nadi, Vakit gazetesinde Asım Us ve Tanin gazetesinde Hüseyin Cahit Yalçın, aynı zamanda CHP mebusu idiler⁹⁰.

Milli Şef İsmet İnönü, II. Dünya Savaşı sırasında ne pahasına olursa olsun savaş dışında kalmak yönünde yürüttüğü Türk Dış politikası istediği şekilde sonuçlanmış ve amacına ulaşmıştı. Ama savaş sonrası tek parti yönetimine duyulan hoşnutsuzluk meclis içinde hareketlenmeleri hızlandırmıştı⁹¹. 1945 sonrası Türkiye'sinde yeni yönelişler başlamıştı. Siyasi olarak farklı bir döneme de adım atılmıştı. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat köprülü ve Refik Koraltan öncülüğündeki bir grup, CHP içinde muhalefet bayrağını kaldırmıştı. “Milli Şef” İnönü, bu grubu farklı bir parti kurmaya yönlendirmesiyle Demokrat Parti'nin kurulma süreci hız kazanmıştı. 1946'da DP'nin beklenmedik şekilde gösterdiği gelişim, basına olan bitenleri daha rahat eleştirme imkânını sağlamıştı. Dönem

⁸⁷ Cemil Koçak, **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1986, s.135.

⁸⁸ Mustafa Yılmaz, Yasemin Doğaner, **Cumhuriyet Döneminde Sansür (1923-1973)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007, s.32

⁸⁹ Gevgili, **a.g.e.**, s.219.

⁹⁰ Koçak, **a.g.e.**, s. 136.

⁹¹ Mustafa Yılmaz, Yasemin Doğaner, **a.g.e.**, s.10.

itibariyle Türkiye sancılı bir süreç içerisindeydi. II. Dünya Savaşı'nın maddi ve manevi baskısı yorgun, bezgin ve yoksul olan halkın umut ışığını söndürmüş, Demokrat Parti böyle bir ortamda zuhur etmişti. Bu da partinin büyük bir sevgiyle ve ilgiyle karşılanmasını sağlamıştı⁹². Birçok kurum gibi basın da bir nebze olsun özgürleşebildiği için bu süreçte rahat nefes almıştı. Bunların sonucunda CHP Hükümeti, 1 Haziran 1946'da yaptığı bir değişiklikle gazete ve dergileri geçici olarak kapatma yetkisi veren yasasını kaldırmıştı⁹³. Ayrıca bu dönemde devlet Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü adına Maliye Bakanlığı'ndan ek ödeme ayrılmasını da istemiştir⁹⁴.

DP'nin 1950 yılında hükümetin başına gelişiyle beraber, tek parti yönetimi sona ermiş ve çok partili sisteme geçilmişti⁹⁵. Ülke içinde yaşanan çeşitli siyasi olaylar toplumu ve ona paralel olarak da basını etkisi altına almıştı⁹⁶.

Türkiye'de yerel basın ve gazeteciliğin geçirmiş olduğu dönemler, basının önemli işleve sahip olduğunu göstermektedir. En temel görevi okuyucuya haber vermek, böylece bireyi içinde yaşadığı çevre, toplum, ülke ve uluslararası ortamdaki gelişen olaylara ilişkin bilgilendirerek onun güçlenmesini ve değişmesini sağlamak olan basının denetlemek, eleştirmek, böylece kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmak ve oluşan bu kamuoyunu aydınlatmak gibi kamu görevleri de vardır⁹⁷. Basın, bu kamu görevini kitle medyası da denilen halka her noktada haber ulaştıran radyo, tv, internet gibi diğer kitle iletişim araçlarıyla birlikte yürütür⁹⁸.

Yerel gazeteler kitle iletişim araçlarının taşradaki faaliyet birimlerinden biri olan toplumsal iletişimin önemli basamaklarından. Halkın sesi olmasının yanında, yeniliklere ayak uydurdukları sürece insanların hayatlarına yön vermesini de sağlar⁹⁹. Parçadan bütüne gitmenin ne olduğunu yerel gazetelere bakarak daha iyi anlarız. Onu ulusal basından ayıran, yerel basının kentin bir sorunu hakkında kentte

⁹² Aysun Köktener, **Bir Gazetenin Tarihi Cumhuriyet**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s.75.

⁹³ Gevgili, **a.g.e.**, s.219.

⁹⁴ **BCA**, Yer no: 30.18.1-2, Fon Kodu: 111.49.14, 18.09.1946.

⁹⁵ Erdem, **a.g.e.**, s.121.

⁹⁶ Gülcennet Öztürk, "İletişim, Basın ve Teknoloji İlişkisi", **Türkiye'deki Basının Yapısı ve Basın İşletmeciliği**, ed. Güven Büyükbaylak, Kare Yayınları, İstanbul, 2010, s.10.

⁹⁷ Girgin, **a.g.e.**, s.144.

⁹⁸ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **Popüler Kültür Ve İletişim**, Pozitif Matbaacılık, Ankara, 2005, s.94.

⁹⁹ Şapolyo, **a.g.e.**, s.5.

yaşayanlarda ortak bir kaygıyı oluşturmaktadır. Eğer basın bunları dile getiremiyorsa toplumsal hassasiyetlerin ve sorunların çözümüne yardımcı olamıyorsa işlevini tam olarak yerine getiremiyor demektir¹⁰⁰. Zaten bir gazetenin yayın hayatına devam edebilmesinin yolu da buradan geçer. İnsanları aydınlatabildiği ve onların sıkıntılarına iyileştirici bir yol gösterebildiği ölçüde basın işlevini yerine getirmiş olur.

Kimi düşünürler tarafından demokrasinin önemli unsurlarından biri ve hatta yasama, yürütme ve yargıdan sonra gelen dördüncü kuvvet; kimilerine göre ise bir baskı unsuru olarak tanımlanan basın hiç şüphesiz günümüz iletişim dünyasının önemli unsurlarından biri olarak işlev görmektedir¹⁰¹. Kitle iletişim dediğimizde akla ilk gelen şüphesiz basın ve onun ürünleridir. Yani gazeteler her dönemde ülke gündeminin nabzını tutmuştur¹⁰².

Basın, günümüzde halkın bilgilendirilmesi, kamuoyunun sağlıklı oluşumu, eğlendirme ve eğitime gibi konularda çok önemli fonksiyon üstlenen demokratik kurumlardan bir tanesidir¹⁰³.

1.2 YURD YOLU GAZETESİ

1.2. Yurd Yolu Gazetesi Genel Özellikleri

Yurd Yolu gazetesi 8 Haziran 1938 günü yayın hayatına başlamıştır. Ülkedeki ekonomik sıkıntıların çok ağır olarak hissedildiği 1938-1944 yılları arasında, taşrada yayın hayatını sürdürmeye çalışan gazetenin basım ve kâğıt kalitesinin çok iyi olduğunu söylemek güçtür. Ebatları da ara ara değişmiştir. İlk çıktığı yıl 42 cm ile 27 cm olan gazete sonraki aylarda 33 cm ile 23 cm olmuştur. Genel olarak bu ölçüler arasında değişiklik göstermiştir. Bundan dolayı da oldukça düşük fiyata satılıyordu. Künyesinde günlük fiyatı 1 kuruş olarak yıllık abonelik

¹⁰⁰ Murat Vural, “Yerel Basında Arayışlar ve Antakya Durağı”, **Antakya Gazeteciler Cemiyeti Yerel Basın Sorunları Paneli**, Antakya, 1997, s.10.

¹⁰¹ Bekir Öksüz, “Yerel Basın Çalışanlarının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Ampirik Bir İnceleme (Gaziantep Yerel Basını Örneği)”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kayseri, 2015, s.6.

¹⁰² Erdoğan, Alemdar, **a.g.e.**, s.114.

¹⁰³ Öksüz, **a.g.e.**, s.13.

bedeli ise 3 lira olarak yazılmıştır. “*Siyasî, Halk ve Memleket Gazetesi*” sloganıyla çıkan gazete ilk çıktığı zamanlarda, çarşamba ve cumartesi günleri yayımlanmıştır. Yirmi altıncı sayıya kadar haftada iki gün çıkan gazete, bu sayıdan sonra pazar hariç her gün çıkmaya başlamıştır. Genelde iki ya da dört sayfa çıkmıştır. Bazı zamanlarda haberlerin yoğunluğuna göre beş, altı sayfa çıktığı da olmuştur.

Gazetenin adı, birinci sayfanın en üstünde doğuyu temsilen dağların ardından doğan güneşin logosunun üzerine yazılmıştı. Birinci sayfada gündemin önemli yerel ve ulusal haberleri ile beraber zaman zaman köşe yazıları da yer almıştır. Birinci sayfada yer alan haberlerin devamı ve yazıların devamı diğer sayfalarda yer almış bu durum ilgili yazının sonunda parantez içinde (sonu ikincide) şeklinde gösterilmiş veya ikinci sayfada devam eden konunun başına “*birinci sayfanın devamıdır*” şeklinde yazılmıştır. İkinci sayfada Bitlis’teki yerel olaylar haber edilmiştir. Gazete ilk sayısında şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Bu ilk nüsha deneme olup önümüzdeki cumartesi farklı nüsha çıkmayacaktır. Ayın on beşi çarşamba gününden itibaren gazetemiz çarşamba ve cumartesi günleri olarak haftada iki defa yerleşme ve işçi vaziyetini düzenledikten sonra gün aşırı olarak çıkacaktır.”¹⁰⁴

Gazetenin künye bilgilerinde sağ üst köşede Yazı ve İdare İşleri Direktörü ve Kurucusu M. İhsan Yazman ve Umum Neşriyat Müdürü M. Remzi Ulugöl isimleri yer almaktadır. Gazetenin idare yeri olarak Bitlis Yurd Yolu Matbaası ismi belirtilmektedir.

Yurd Yolu gazetesinde fotoğraflara sıkça yer verilmiş ve bunlar genellikle Cumhuriyetin kurucu isimleri, özellikle Reisicumhur Mustafa Kemal Atatürk’ün Başvekili ve sonraki Reisicumhur İsmet İnönü’nün ve CHP’li diğer siyasetçilerin fotoğrafları olarak dikkat çekmektedir. Bunun yanında Bitlis’in çeşitli manzara fotoğrafları gazetede yer bulmuştur.

Yurd Yolu gazetesine yazım kuralları açısından bakıldığında pek çok ifade ve yazım hatası görülmektedir. Bu durum gazetenin yeni alfabeye uyum sorunları yaşadığını göstermektedir. Harf İnkılâbı’yla birlikte Arap alfabesi yerine Latin alfabesinin kabulü basında sıkıntılara sebebiyet vermiştir. Halkın yeni alfabeye yabancılığından dolayı gazeteler baskı sayısı kaybına uğramıştır. Ama bu kaybın çok

¹⁰⁴ İhsan Yazman, “İlk Gazete”, **Yurd Yolu**, nr.1, 8 Haziran 1938, s.1.

olduğu söylenemez. Çünkü halkın okuryazar oranı düşüktü. Bunun yanında yazarlar da yazım ve imla konusunda yeni alfabeye uyum sıkıntısı yaşamıştır. Eskilerden kopuş çok da mümkün olmuyordu. Her şey belli bir zamandan sonra rayına oturacaktı.

Yurd Yolu gazetesinde rastladığımız yazım hataları örneğin özel isimlerin küçük harfle başlaması ve özel isimlere gelen eklerin kesme işareti ile ayrılmadan birleşik olarak yazılması ve küçük harfle yazılması gereken yerde de büyük harf, büyük harf olması gereken yerde küçük harf kullanılması sık rastlanan durumlardır. Bazı kelimelerde de “ü” harfi yerine “ö” harfinin kullanıldığını da görmekteyiz. Bunun yanında “ile” bağlacı ayrı yazılması gerektiği halde kullanıldığı tüm cümlelerde önceki kelimeyle bitişik yazılmıştır. Manşetler de dâhil gazetenin genel itibarıyla imla ve noktalama işaretlerine uymayan kullanımları vardır.

1.2.1 Yazarları ve Yayın Hayatı

Gazete ilk çıktığı zaman “*Siyasi, Halk ve Memleket Gazetesi*” sloganıyla yayına başlamıştır. Çarşamba ve Cumartesi yayımlanmaktadır. 18 Haziran 1938 yılında çıkan 3. Sayıdan sonra gün aşırı çıkacağı belirtilmiştir. Salı, Perşembe ve Cumartesi günleri yayınlanacaktır. 26. sayıdan itibaren ise pazar hariç her gün çıkmaya başlamıştır. Bu haber şu şekilde verilmiştir:

“Gazetemizin ilk sayısı 8 Haziran 1938 Çarşamba günü neşre başladığımızdan bugün tam 2 ayı ikmal ile 3’üncü aya başlamış bulunuyoruz. Bu müddet içinde 25 sayı çıkmıştır. 25 rakkamının hayat devresi üzerinde bir dönüm noktası olduğunu hepimiz biliyoruz. Çünkü yüzyıldan ibaret olan ve (Asır) denilen zaman vahidi kıyasının dörtte biridir, bu sebeple bizde bu rakkamı gazetemize bir dönüm yaptık. Başta Sayın İlbayımız Bay Rıfat Şahinbaş ile Askeri Komutanımız olduğu halde bütün Vilayet erkânı ile müdür ve memurlarımızdan şu pek kısa bir müddet içinde ve halâ da görmekte olduğumuz himaye ve teşvik ve halkımızdan topladığımız takdir ve rağbet sayesinde ki, gazetemizi bu günden itibaren gündelik çıkarmaya karar verdik. Bundan böyle pazardan mada hergün gazetemizi okurlarlarımızın kıymetli ellerine tevdi edecek ve yazılarında da en ziyade ajans haberleri, şehir vilâyet bilgileri, yurttan ve acundan duyumlar, medeni ve içtimâî hareketler ve gençlik hamlelerini canlandıracak surette dünya hadiselerini takip edecek ve halkımıza her vecihle faydalı olmağa ve en yeni havadisleri vermeğe çalışacağız. Bu maksatla tahrir heyetimizde esaslı bir değişiklik yaptık.

Büyük devlet teşkilatımız’a vilâyetimiz devairinde ve belediye ile halkımızdan şu 2 ay içinde gördüğümüz yüksek ilgi ve tutumun bir karşılığı olarak

ve şükran borcu olan bu hareketimiz umarız ki daha faydalı yollarda yürüyecek ve hedefine varacak ve büyük derdimiz de daima muhtaç olduğumuz himaye muzaheretini bizden esirgemeyeceklerdir. Biz bununla yolumuzda yürümekteyiz.”¹⁰⁵

Gazetede ilk zamanlarda Umum Neşriyat Müdürü M. Remzi Ulugöl, Kurucu ve İdari İşler Müdürü M. İhsan Yazman isimleri yer almaktadır. Gazetede yazarların köşe yazılarına ilk aylarda pek rastlayamıyoruz. Günün önemine göre M. İhsan Yazman’ın yazıları görülmektedir. Gazetenin dikkat çeken bir özelliği de gündemle alakalı yazıların sonunda yazarların değil gazete ismi yer almaktadır. İlerleyen yıllarda “Y.K” ya da “T.O.T” şeklinde yazarların mahlas kullandığı dikkat çekmektedir. Bunun yanında farklı konularda alanında uzman kişilerden köşe yazıları da görmekteyiz. Bu bazen bir hastalığın analizi bazen de edebi yönden yol gösterici yazılar olmaktadır.

Gazete içinde bazı yazarların farklı mahlas kullandığı görülmektedir. “*Gör-Geç*” adında bir yazarın mizahi yönü ağır basan köşe yazıları ayrıca “*Dörtgöz*” mahlasını kullanan bir başka yazarın eğlenceli ve düşündürücü yazıları bunun yanında “*Köşeci*” adıyla mahlas kullanan başka bir yazarın da sağlıkla ilgili verdiği haberler bulunmaktadır. Sonra “*Meraklı Malumat*” denilen gazete köşesinde genel kültür bilgilerinin yer aldığı dikkat çekmektedir.

Gazetenin bazı sayılarında genelde ikinci sayfada “*Faydalı Malumat*” ismi verilen kısa kısa bilgilerin yer aldığı bir köşe bulunmaktadır. Gazetenin ikinci sayfasında kısa hikâyeler yer almaktadır. Bazen bunlar yazı dizisi halinde devam etmiştir. Ayrıca yazarların deneme gibi yazı türleri de gazetede ara ara yayımlanmıştır.

Gazete ekonomik sıkıntılardan ötürü 17 Ocak-10 Mayıs 1939 tarihleri arasında yayım yapmamıştır. Sonradan Valiliğin desteğiyle tekrar çıkmaya başlamıştır. Gazetenin hiç çıkmadığı farklı bir tarih ise 23 İlkanun (Aralık) -15 Sonkanun (Ocak) 1943’tür. Bununla alakalı olarak herhangi bir açıklama yoktur.

Gazetenin 253. sayısında “*Yevmi, Yurtçu, Haberci, Siyasi Halk ve Memleket Gazetesi*” başlığı görülmektedir. Zaten bu sayıdan itibaren de gazetenin kurucu kadrosunda değişiklik olmuştur. Gazete 31 Ağustos 1939’da el değiştirmiş, İlyas Kitapçı ve Haydar Perihan’a devredilmiştir. İdare İşler müdürlüğüne Rıza İşipek,

¹⁰⁵ “Okurlarımıza”, **Yurd Yolu**, nr.26, 28 Haziran 1938, s.1.

gazetenin neşriyat müdürlüğüne de Kamil Koçbay getirilmiştir. Gazetenin İlyas Kitapçı ve Haydar Perihan tarafından alındığı ve eski sahipleri ile alakasının kalmadığı gazetede “*Gazetemiz sermayadar ve kurucusu olan İhsan Yazman’ın zamanına ait alacak verecek vesaire gibi hususat kendisine aittir. Yeni sermayadar ve gazetenin mülkiyet sahipleri teslim aldığı tarihten evvelki zamana ait her türlü mutavebat ve mesuliyetten bermucibi kendileri beri bulundukları ilân olunur.*”¹⁰⁶ şeklinde ifade edilmiştir.

Bu tarihten sonra gazetenin içeriği zenginleşmiş ve yazar kadrosu da genişletilmiştir. Önceden yayımlanan yazıların büyük bir kısmında sadece kurucu İhsan Yazman’ın ismi yer alırken bu tarihten sonra yazar kadrosunun ve gazete içeriğinin zenginleştiğini görmekteyiz. Gazetenin yazı işleri müdürü olan Rıza İşıpek’in idari ve siyasi yazıları da gazetede hemen hemen her gün yayımlanmıştır. İhsan Yazman’ı yazar kadrosunda yine görmekteyiz. Kamil Koçbay’ın da ilerleyen yıllarda pek çok yazısı yer almıştır. Diğer bir yazar da Ahmet Kuralkan’dır. O da dünya gündemiyle alakalı siyasi yazılar yazmıştır. Bunların yanında Y.K ve T.O.T mahlaslarını kullanan yazarlarında pek çok yazısı, ayrıca önemli yazarların ve gazetecilerin yazısı da gazete içinde sık sık yer almıştır. Akşam gazetesi yazarı Necmettin Sadak ve ekonomi üzerine önemli tespitleri olan iktisatçı ve Kadro dergisinin kurucu yazarlarından olan İsmail Hüsrev Tökin’in de yazıları da mevcuttur.

268. sayıdan itibaren gazetenin sloganında küçük bir değişim olmuştur. “*Yurdcu ve Haberci Siyasi İctimai Halk Gazetesidir*” yazısı yer almaya başlamıştır. Sonra yayım sayısı da azalmış ve Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri çıkmaya başlamıştır. Bu konuyla alakalı gazetede çıkan haberde durum şöyle anlatılmaktadır:

“Yurd Yolu’nun idari ve sermaye işlerinin devrinden sonra gazetenin hacim, yazı ve tertip işlerinde şimdiye kadar beliren ihtiyaçlarımızı ve gösterilen arzuları gözeterek bugünden itibaren ileriye doğru yeni bir adım atıyoruz. Ancak son dünya vaziyeti dolasıyla kâğıt piyasamızda görülen buhran karşısında gazetenin haftada üç olarak aynı hacimde çıkarmaya ve nüshasını üç kuruş yapmaya ve tevziyatımızda kısmen azaltmaya karar verdik. Değerli okuyucularımızdan özür dileriz.”¹⁰⁷

¹⁰⁶İlan, **Yurd Yolu**, nr.253,1 Eylül 1939, s.2.

¹⁰⁷ “Okuyucularımıza”, **Yurd Yolu**, 20 Eylül 1939, nr. 268, s.1.

290. sayıdan sonra gazetenin logosu değişmiş ve Dünya'yı temsilen oval bir şekil kullanılmıştır. Ayrıca gazetede de yer alan slogan cümle değişmiş “Yurdçu=Haberci” sloganı yer almaya başlamıştır. 348. sayıdan sonra siyasi, içtimai, halk gazetesidir yazısının üst kısmına slogan olarak “YURDUN YOLU ATAMIZIN İZİDİR” cümlesi yazılmıştır.

27 Mart 1940'ta yani 343. sayıdan itibaren gazete tekrar her gün çıkarılmaya başlanmış, maddi imkânların izin verdiği ölçüde basım yapan gazetenin başlığında yer alan slogan cümle “siyasi, içtimai, halk gazetesi” şeklinde değişmiştir.

8 Haziran 1940'ta gazete 3. Yaşına girmiştir. Gazete bununla alakalı olarak duyduğu memnuniyeti şöyle ifade etmişlerdir:

“Bu gün gazetemiz 2 inci yılını bitirmiş 398 inci sayısı ile 3 üncü yılına basmıştır. Devamı intişarı yüksek Valimizin esirgemediği lütûflarına ve okuyucularımızın gösterdiği rağbete medyundur. Büyüklerimizin devamı teveccühlerini diler ve okuyucularımızdan bize daha çok rağbet göstermelerini temenni ederiz. Şarkın ıssız bir köşesinde intişar eden bu gazeteyi yaşatmak hususundaki azmımıza muhterem Valimizin ve büyüklerimizin devamlı teveccühlerine muhtacız. Biz de yeni senemizde gazetemizi daha esaslı daha kültürlü bir surette yaşatmaya gayret edeceğimizi bu vesile ile arz ederiz.”¹⁰⁸

Gazete son sayısını 1 Şubat 1944 tarihinde çıkarmıştır. Herhangi bir açıklama yapılmadan sessiz sedasız yayın hayatını sonlandırmıştır.

Yerel basın örneği olan Yurd Yolu gazetesi fiziki şartlar açısından istenilen düzeyde basılmamasına rağmen çıktığı dönem itibariyle Bitlis halkının sesini duyurmaya çalışmış ve her haber gazetenin konusu olmuştur. Sonraki bölümlerde gazetenin; şehirdeki siyasi, ekonomik, kültürel olaylara yaklaşımını incelemek çalışmanın bütünlüğü için önem arz eder.

1938-1944 yılları ülke siyasetinde II. Dünya Savaşı'nın etkilerinin derinden hissedildiği bir dönemdir. Fiziki şartlar ve maddi imkânsızlığın verdiği zorluklara rağmen halkın haber alma özgürlüğü için elinden geleni yapan ve bu noktada bazı değerlere de bağlı kalan Yurd Yolu'nu incelemek savaşın oluşturduğu genel havanın Bitlis halkına nasıl yansıdığını öğrenmemizde büyük fayda sağlayacaktır. Yurd Yolu

¹⁰⁸ “Gazetemizin Senei Devriyesi”, **Yurt Yolu**, nr. 398, 8 Haziran 1940, s.1.

Türkiye'nin bu savaş karşısındaki tutumunun yerelde nasıl yankı bulduğunu göstermiştir.

1.2.2 Yayıncılık Politikası

Yurd Yolu gazetesi ilk çıktığı günden itibaren siyasi, halk ve memleket gazetesi olduğunu slogan olarak ifade etmişti. Genel olarak kaleme alınan köşe yazılarında, devlete bağlılık dile getirilmektedir. Devlet ideolojinin yerel basında nasıl yer ettiğini görmekteyiz. Gazete içinde o dönemde yapılan inkılapları destekleyici yazılar sıklıkla bulunmaktadır. Cumhuriyet rejimin getirdiği yenilikler hep takdir edilmiş ve yazılarda bununla alakalı olarak devlet erkânına övgüler yapılmıştır. Bu noktada İhsan Yazman'ın ilk sayıda kaleme aldığı köşe yazısı bize gazetenin fikriyatını gösterecektir. Bunun yanında yine ilk sayıda Mustafa Kemal Atatürk'ün tüm sayfayı kaplayan profil fotoğrafının altında “*Yaradıcılar Yaradını Atatürk*” başlığı yer almıştır.

Gazetenin o gün çıkan sayısında başlık şu şekildedir: “*Yaltırlıklı Yolda Yörüyüş Andımızdır.*” Bundan sonrası için yazıyı teferruatlı incelersek fikirlerini biraz daha anlamış olacağız:

“Kadim tarihi ve idari durumu itibariyle çok eski ve güzel bir yurd parçası olan ilin; ilk bakışta göze batan, kendini açık bir vaziyette hissettiren büyük eksiği yalnız basındı. Başta sayın devlet kolları ve Yurtseven memleket büyüklerinin olduğu kadar, il halkının da, ilerden beri her fırsatta karşılamayı götüğü, bu büyük eksik bugün karşılanmıştır. Kurulan her yeni eserin esasları üzerinde bir fikir almak, yaymak eseri kuranla faydalanmayı korumayanlar tarafından yerinde bir buluş ve isabetle yürütülen bir kaidedir. Bugün elimize varan bu eserin, meydana getirilişi tek şahsın, mesleği gayret güvenine dayanmaktadır. Bu eserin yaşayıp ilerlemesi yurd ve yurtdaşına gereken azmini aşılayıp vermesi durak olduğu memleket halk ve bilhassa müneverlerine kestirilerine düşen bir yükür.

Yurd Yolu bir memleket gazetesinde aranan dâhili ve harici sıkı bir yasa tutkunluğu kollayıp kollama yüklenüp yürümekten şaşmayacağını and ve söz verirken, bu eserin inkılap ışığında yükselip, yaşaması ve yüklendiği kültürel yükün fazla amacına varması yolunda onun her fırsatta muhtaç olduğu teşvik ve tutum yardımının esirgenmemesi, hakiki bir yurdculuk ve okuyuculuk borç ve ödev olduğunu unutmamak gerekir. Hakiki görüş ve isabetli düşünüşlerin bir verim ve yayın kolu olarak, yurtcu yazıların sayfalarını açan yurd yolu dünün, bugünün ve yarının her sorusuna dürüst bir dil, şaşmaz bir öz, yanılmaz bir kulak koşkusuz bir atılğan olacaktır. Herhangi gelir ve geçim hülyalarından çok uzak bir emelle hayata atılan yurd yolunun en yüce geliri, yurd ve yurtdaşına faydalı olma ve buna mukabil sayın okurlarına kıymetli tutumlarına, durak olmaktır. Bu tutum bu eserin daha

verimli, yükselişle yaşamasına hızlı bir kazanç ve güven dolu tükenmez bir hazinedir. Sevinçle söyleyebiliriz ki Yurd Yolu'nun kuruluşu, karşısında gösterilen ilgi ve teveccühler onun ilk ve en kıymetli temelinde yerleşmiş eşsiz bir varlıktır.”¹⁰⁹

Bu yazı göstermektedir ki Yurd Yolu, devletin inkılâplarına bağlı kalarak bölgenin ve şehrin kültür seviyenin artmasına yardımcı olmak ve okuyucu her şeyden haberdar etmek amacındadır. Ayrıca halkın beklenti ve isteklerinin göz ardı edilmeyeceğinin vurgusunun da yapıldığı görülmektedir.

1.2.3 Genel Olarak Gazetede Ele Alınan Konular

Gazete dar bir coğrafyada basılıyor olsa da muhteviyat açısından doludur. Ülke içinde vuku bulan her olay ulusal ajans aracılığıyla da olsa muhakkak gazete içinde yer almaktaydı. Harici ve dâhili haberler telgraflar aracılığıyla okuyucuya sunulmaktaydı. Bitlis'te olan tüm olaylar gazetenin ikinci sayfasında muhakkak yer alırdı. Köşe yazılarında ele alınan konular inkılâplar ışığında ve belli değerler gözetilerek verilmekteydi. Yerel ve ulusal haberler de gazetede oldukça yer bulmuştur. gazetenin kısaca yer verdiği konular şöyle sıralanabilir:

- Ağırlıklı olarak siyasi, sosyal ve ekonomik konular yer almıştır.
- Köy ve ilçe yollarından, bunlarla alakalı yapılan faaliyetlerden bahsetmiştir.
- Toplumsal olaylar ve nedenlerine değinmiştir.
- Gazetede Bitlis'le ilgili her haber detaylı anlatılmakla beraber, diğer illerdeki siyasi, sosyal, ekonomik haberler özet şeklinde yer edinmiştir.
- Yurd Yolu çok sayıda ilana yer vermiştir. Yayınlanan ilânların genelde Bitlis ve çevre illerdeki ihaleler ve devlet kurumlarına ait resmi, hukuki ilanlar olduğunu görülmektedir. Bu ilanlar arasında, Vilayet makamından, Bitlis PTT Müdürlüğü'nden, Askeri Satın Alma Komisyon'undan Evkaf Müdürlüğü'nden, Bitlis Piyade Alayı Satın Alma Komisyonu'ndan, Tapu Müdürlüğü'nden, Bitlis İhisarlar Müdürlüğü'nden, Bitlis Tekel Müdürlüğü'nden vb.

¹⁰⁹ M. İhsan Yazman, “Yaltırlık Yolda Yürüyüş Andımızdır”, **Yurd Yolu**, nr.1, 8 Haziran 1938, s.1.

yerlerden ihale ilânları alınmaktaydı. Özel ilânlara pek rastlanmamakla beraber, var olanlar da ihtiyaç nispetinde çeşitli malzemelerin satıldığı pazar ve ticarethane ilânlarıdır.

- İç ve dış siyasi haberler, antlaşmalar, yabancı devletlerdeki önemli olaylardan bahsetmiştir.
- Yurd Yolu'nun ikinci sayfasının genel itibariyle alt kısımda *“Kızılay’a Üye Ol”, “Kaçakçılık Yapma”, “Yurddaş! Kaçağa Para Veren Düşmana Silah Verir”, “Kaçakçı Vatan Hainidir”, “Yurttaş Tayyareye Yardımı Unutma”, “Sayın Yurddaş! Toprağa, Sabana Sıkıca Sarıl İşine Kuvvetle Bağlan”, “Parana Sahip ve Sarf Ettiklerinde Tutumlu Ol”, “Elindeki Malzemeni Dikkatli ve Çok Verimli Kullan”, “Felakete Uğrayanları Düşün”* vb. şeklinde halkı uyarıcı ve yönlendirici sözler yer almıştır.
- Eğitimle ilgili haberler dönem itibariyle halkevlerinin kurulduğu zamana denk geldiği için, bu kurumla ilgili haberler fazlaca yer almıştır.
- Sağlıkla ilgili köşe yazılarında insanları bilgilendirme adına haberlere yer verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YURD YOLU GAZETESİ'NDE EKONOMİK VE SOSYAL HABERLER

2.1 Ekonomi İle İlgili Haberler

Dünya genelinde çeşitli dönemlerde büyük ekonomik krizler yaşanmış ve bu krizlerin tüm ülkelerde çeşitli sonuçları olmuştur. Bu krizlerin en büyüğü 1929 Ekonomik Buhranı'dır. Bu kriz esnasında borsada yaşanan büyük çöküşün yanı sıra, bankalarda ciddi anlamda iflaslar yaşanmış, tüketim ve yatırımlarda da sert düşüşler meydana gelmiştir¹¹⁰.

Bu kriz döneminde hükümetler özellikle ekonomik yaşama müdahale etmek zorunda kalmış, stoklardaki malları eritmeye ve yerli mallarını yabancı mallara karşı koruyarak krizin etkilerini azaltmak için çaba harcamışlardır¹¹¹. Türkiye'de de bu yıllarda yerli üretim ve bunların tüketimi özendirilmiş, bu politikaların sonucu olarak Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti TBMM Reisi Kazım Özalp başkanlığında 1929 yılında kurulmuştur¹¹².

Dünya 1929 krizinin etkilerini henüz bertaraf edemeden bir de 1939-1945 yılları arasında II. Dünya Savaşı'nı yaşamak zorunda kalmış ve bu durum dünya ülkelerinde ekonomik sorunların artarak devam etmesine sebep olmuştur. Türkiye bu savaşta tarafsız kalmasına rağmen ekonomik sıkıntıları bütün ağırlığıyla yaşamaktan kurtulamamış ve ekonomiyi rahatlatmak için çok çeşitli tedbirler almak zorunda kalmıştır.

Bu tedbirler hem genel hem yerel basında kendine yer bulmuştur. Yurd Yolu gazetesi de bu tedbirlere düzenli olarak sayfalarında yer vermiştir. Bu tedbirlerden biri, çeşitli yasal düzenlemeler yapılmak suretiyle "*Savaş Ekonomisi*"ne

¹¹⁰ Coşkun Can Altan, "Ekonomik Kriz: Nedenler ve Çözüm Önerileri", **Yeni Türkiye (Ekonomik Kriz Özel Sayısı)**, S:42, C.:2, 2001, s.6

¹¹¹ Ceren Utkugün, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Ekonomik Sıkıntıların Sosyal Hayata Etkileri", Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, **Doktora Tezi**, 2016, s.187.

¹¹² Sevilay Özer, "1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Çerçevesinde Yerli Malı Ve Tutum Haftası", **Turkish Studies**, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/5, 2013, s.600.

geçilmesidir. Savaş ekonomisine geçildiği haberi, Yurd Yolu gazetesinde “*Milli Müdafaa ve Harb Ekonomisi ve Mahiyetleri*” başlıklı yazıyla duyurulmuştur. Söz konusu yazıda yazar Rıza İşıpek, savaş ekonomilerinde alınması gereken tedbirlere şu şekilde değinmiştir. “*Modern bir harbin başarılmasında yeri olan faaliyetlerden biri de milli müdafaa ve harp ekonomileridir*” diyerek memleketin bütün maddi kaynakları, canlı ve cansız bütün varlıklarını kullanmak, harple beraber doğacak ihtiyaçlar için planlı bir süreç izlemek gerektiğini ifade etmiştir.

Düşüncelerini, “*Harbin doğuracağı yeni ihtiyaçlara göz gezdirelim: Modern harplerin malzeme harbi demek olmasına nazaran*” bu yeni ihtiyaç sahasında belirlenecek malzemenin adet ve keyfiyet itibariyle cephede muvaffakiyeti temin etmesi gerektiğini söyleyerek “*O halde harp ekonomisi ne yapmalıdır?*” sorusuyla ilk işin “*ordunun ve sivil halkın yiyecek ve giyecek*” ihtiyaçlarını temin ve bundan sonra “*harp için lazım olunan malzemeyi imal ve yerlerinde*” hazır bulundurmak ve bu sahada üçüncü olarak yapılacak işi de “*mütemadi çalışma neticesi istihsal ve nakil vasıtalarında görülecek verim azlığı önleyecek tedbirleri ittihaz etmektir.*”¹¹³ şeklinde ifade etmeye devam eden yazar, harple ekonomi arasında yakın münasebet kurmakta ve savaşın ülkenin üretim dağıtım safhalarında verimi düşürmemesi için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini önermekte, milli müdafaa ekonomisinin aynı zamanda ekonomik seferberliği de zorunlu kıldığını ifade ederek savaşın sebep olduğu zararı iyi araştırmak gerektiğini önermiştir.

Savaş ekonomisi ile ilgili düşüncelerini bu şekilde dile getiren Rıza İşıpek, bu yazısından yaklaşık bir yıl sonra “*Harp Ekonomisi Yalnız Hükümete Değil Millete de Vazifeler Vermiştir*” başlıklı yazı ile konuya devam etmiş ve onun farklı bir yönüne parmak basarak “*harp ekonomisinin*” millete yüklediği sorumluluklara dikkat çekmiştir. Ekonomik olarak alınacak tedbirlerde tüm görevin hükümete ait olmadığını, halkın üzerine düşen vazifeyi ziyadesiyle yerine getirmesi gerektiğini “*Faydalı sözlerin, vaktin, paranın ve malzemenin her devirden daha fazla kıymet ve kuvvet teşkil ettiğini*” vurgulamış, “*bugünkü harplerin eskilerden farklı olarak hem millet hem de malzeme harbi*” olduğunu belirtmiş ve sözlerine şu şekilde sonlandırmıştır:

¹¹³ Rıza İşıpek, “*Milli Müdafaa Ve Harp Ekonomisi Ve Mahiyetleri*”, **Yurd Yolu**, nr.272, 29 Eylül, 1939, s.1.

“Harp eden milletlerin riayet ettikleri harp ekonomisi icapları neler ise bizim de onlara riayet etmemiz lazım ve mecburidir. Yeni harpler sinirlerin, ruhların, zafere olan azmin ve imanın çarpışmasıdır. Bu, büyük harp sanayine ve iptidai madde kaynaklarına dayanan bir iş olduğu kadar milletlerin malzeme sarfiyatında, makinaların kullanılmasındaki idare ve tutumlarına bağlı bir iştir. Bunun için her birimiz gerek ev hayatımız ve gerek iş hayatımızda kullanmaya mecbur olduğumuz her şeyi imsaklı, tasarruflu ve en az yıpratıcı şekilde kullanmaya mecburuz. Bilhassa hariçten gelen makina, mayi mahrukat, otomobil malzemesi, her çeşit aletlerle yedek parçaların kullanımında çok dikkat ve itina sarf edeceğiz. Hele harp tedbirlerinin Akdeniz havzasında arttırıldığı şu bir haftadan beri ithalatımızın ana yolu olan deniz nakliyatı hayli azalmıştır. Bütün münevverlerin, esnafın, tüccarın, şehirlinin, köylü ile temasta olan küçük, büyük her memurun halka disiplinli, verimi iş yollarını göstermesi ve fazla istihlakata karşı idareli ve tutumlu olmanın icapları anlatılması günün en önemli irşad meselesidir.”¹¹⁴

Milli müdafa ve harp ekonomisi kapsamında ele alınan haberlerden bir diğeri olan “*Ekonomik Seferberlik*” başlıklı yazıda, Yazar İsmail Hüsrev Tökin, yeni dünya düzeninde orduların modern tekniklerle donatıldığını, “*hem kemiyet hem keyfiyet bakımından inkişaf ettiğini*” belirterek kimyasal silahların kullanımının arttığına dikkat çekmiş; dünyada savaş endüstrisinin hızlı geliştiğini bizim de buna uyum sağlayabilmemiz için büyük atılımlara ihtiyacımız olduğunu belirterek “*Malzeme endüstrisi olmayan memleketler bu endüstriyi kurmak yahut endüstrisi zayıf olanlar, noksanlarını tamamlamak yahut bu endüstriyi kuramamış olan memleketlerden getirmek için milli müdafaaları emrine azim sermayeler tahsis etmek mecburiyetindedirler.*” diyerek ordunun gelişimi için büyük sermayelerin milli savunma emrine girmesi gerektiğini savunmuştur¹¹⁵. Yazının devamında Tökin modern zamanlarda savaşların sadece ordular arasında geçmeyeceğini, bir ülkenin bütün unsurları ve topyekün ekonomisiyle birlikte savaşa gireceğini belirterek memleketin bütün unsurlarıyla savaşa hazırlanması gerektiğinin izahını yapmıştır:

“Modern harpte ehemmiyet kazanan ekonomik unsur sadece endüstri değildir. Harp ihtiyaçları bütün milli ekonominin yeni baştan tensikini icap ettirmektedir. Memleketin ham madde, iaşe kaynakları, iş kuvvetleri, sermaye ve kredi hazineleri, münakalat cihazı, ticareti, maliyesi harbin zaruret ve taleplerine göre tensik olunmaktadır. Fakat modern harp bir memleketin sadece ekonomisinin değil aynı zamanda bütün sosyal hayatının, bütün bir milletin ‘topyekün’ savaş maksatlarına göre teşkilatlanmasını zaruri koymaktadır. Yeni harpte artık ordular değil, milletler çarpışmaktadır.”

¹¹⁴Rıza İşıpek, “Harp Ekonomisi Yalnız Hükümete Değil Millete de Vazifeler Vermiştir”, **Yurd Yolu**, nr. 375, 8 Mayıs 1940, s.1.

¹¹⁵İsmail Hüsrev Tökin, “Ekonomik Seferberlik”, **Yurd Yolu**, nr.294, 24 İkinciteşrin (Kasım) 1939, s.1.

Tökin, sözlerine “*Bir milletin topyekün harbe ve taarruza hazır olabilmesi için şu üç vaziyetin başarılması icap etmektedir.*” şeklinde devam ederek bu üç vazifeden birincisinin “*milletin topyekün talim ve terbiyesi*” olduğunu belirtmiş ve eli silah tutabilecek insanların önceden eğitilerek muhtemel bir savaşa hazır halde tutulması gerektiğini söylemiştir. Yazara göre harbe ve taarruza hazır olabilmek için gerekli ikinci vazife “*milletin maneviyetinin topyekün sevk ve idaresi*” suretiyle halkın olası bir savaş durumunda maneviyatının güçlü tutulması ve olumsuz propogandalardan etkilenmemesi için gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Yazar aynı konuda üçüncü önemli tedbir olarak da “*sulh ve harp zamanında ekonominin topyekün ve bir elden sevk ve idaresi*”ni gerekli görmüş, barış zamanında savaş için gerekli bütün hazırlıkları yapabilecek ekonomik seviyeye gelebilmek ve savaş zamanında da bütün ekonomiyi savunmanın emrine vermek gerektiğini iddia etmiş, ancak bu üç tedbire riayet edilerek gerçekten milletin müdafaa edilebileceğine olan inancını dile getirmiştir¹¹⁶.

Savaş durumunda ekonomik seferberliğin önemini anlatmaya devam eden Tökin, “*Ham madde Seferberliği*” adlı bir başka yazısında “*müdafaa ekonomisinin ikinci büyük vazifesinin ham madde kaynaklarını seferber etmek*” olduğunu belirterek “*ham maddesini iç piyasadan tedarik eden memleketlerin harpte, ham madde dışı bağımlı memleketlere kıyasen daha müspet vaziyette*” olacaklarını ifade etmiştir. Herkesin üstüne düşen vazifeleri olduğu ve bu noktada herkesin hassas davranması gerektiğini belirterek sözlerine devam eden Tökin, harp zamanında kullanılabilecek en tasarruflu tüketim ürünlerini açıklamıştır. Yazar kullanmamızı tavsiye ettiği ürünlerin hammaddesinin Türkiye’de bol miktarda çıkarıldığını ifade etmiştir. Dolayısıyla ülke ekonomisinde öze dönüşü özellikle telkin etmektedir:

“Memleketin hammadde ihtiyacının yükseltilmesi bakımından barış zamanında halkın geniş mikyasta madeni eşya ve levazım kullanmasını teşvik etmek faydalı görülmektedir. Mesela bakırdan, nikelden kapacak, ev damlarında bakır, kurşun istimali gibi ihtiyaç halinde bunların mobilize edilmesi nispeten kolaydır. Her ham maddeye mahsus bir istihlak planı tanzim edilmelidir. Harp tekniği ve harp

¹¹⁶ İsmail Hüsrev Tökin, “Ekonomik Seferberlik2”, **Yurd Yolu**, nr.295, 27 İkinciteşrin (Kasım) 1939, s.1.

ihtiyaçları devamlı surette değiştiğinden bütün bu planlarda yeni doğacak ihtiyaçlar için daima muhtemel bir ihtiyaç payı ayırmak lazımdır.”¹¹⁷

Savaş ekonomisi kapsamında alınan tedbirlerden biri olarak 7 Eylül 1939’da stoklarda bulunan gıda maddelerinin, yurdun kendi kendine yetebilmesi ve ürün ithal etmek zorunda kalınmaması için öncelikle buğdayın ihracı yasaklanmış ¹¹⁸ ve bu durum Yurd Yolu’nda “İktisadi Terhis” yazı dizisinde kendine yer bulmuştur. Söz konusu yazı dizisinde yazar H. Bilecen, başta buğday olmak üzere gıda maddelerinin ihracatının yasaklanmasını “*cansız müdafaa kuvvetlerinin silahaltına alınması*” olarak ifade etmiş, aradan iki ay kadar kısa bir süre geçtikten sonra bu kararın kaldırılmasını da “*iktisadi terhis*” olarak yorumlamıştır. Yazar ihracat hareketinin geçici süreyle de olsa yasaklanmış olmasının iş sahasının şikayetçi olduğuna, “*ihracat hareketlerinin men veya tahdit edilmiş olması[nın] memleketin iktisadi damarlarındaki cevaları birdenbire durdurmuş*” ve ekonomi piyasalarında ciddi bir durgunluğa yol açtığına değinmiş; para hareketinin yok denecek kadar azalmasının iktisadi yapının tamamını “*fasid bir daire*” içine düşürdüğünü belirtmiştir¹¹⁹.

Yazar, “İktisadi Terhis” adlı yazı dizisinin ikincisinde, memleketteki ekonomik hayatın içine düştüğü “*fasid daireyi*” çeşitli ürünlerden örnekler vererek açıklamıştır. İhracat yasağından dolayı memleket şartlarında korunabilme imkânı olmayan zeytin gibi endüstriyel değeri yüksek ürünlerin çürüme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını, ihracat yasağından dolayı “*demiryollarının, taksi veyahut şehirlerarası otomobil işlerinin bile birdenbire düştüğünü*” aktarmıştır. Çok uzun bir süre geçmeden “*terhis emri*” çıkmış olmasının doğru bir karar olduğunu, zaman içinde bütün ürünler için ihracat yasağı kararının kaldırılmasının da en isabetli karar olacağını ifade etmiştir¹²⁰.

Gazete yazarlarından bir diğeri olan M. Göğüş de “*Ekonomi İşleri*” adlı yazısında daha iyi şartlara ulaşmak için ülke içinde alınan her türlü tedbirin bir zorunluluk olduğunu söyleyerek “*ferdin, cemaatin, ulusların hayatında büyük roller oynayan faaliyetleri iktisadi hadiseler*” olarak görmektedir. Zamanında Türk

¹¹⁷ İsmail Hüsrev Tökin, “Ham Madde Seferberliği”, **Yurd Yolu**, nr.309, 29 Kanunievvel (Aralık) 1939, s.1.

¹¹⁸ Ceren Utkugün, **a.g.e.**, s.79.

¹¹⁹ H.Bilecen, “İktisadi Terhis” **Yurd Yolu**, nr. 296, 29 İkinciteşrin (Kasım) 1939, s.1.

¹²⁰ H.Bilecen, “İktisadi Terhis2” **Yurd Yolu**, nr. 297, 1 Kanunievvel (Aralık) 1939, s.1.

milletinin kusurları arasında sayılan iktisadi olarak kabiliyetsiz olma eleştirisinin yanlış olduğunun ve kıskançlıktan kaynaklandığının Cumhuriyet rejimi tarafından kısa sürede ortaya çıkarıldığını söyleyen Göğüş'e göre, "*Cumhuriyet rejimi göstermiştir ki harp sahasında eşsiz bir kahraman olan Türk, iktisat aleminde eridir.*" Yazara göre "*bankalarımızın çevirdiği işler, şimendiferlerimizin heybetli safiri, fabrikalarımızın sermaye fışkırdığı dumanlar bunun gözle görülür elle tutulur, kulakla işitilebilir birer belgesi*"¹²¹ olduğunu ortaya koymuştur.

Yurd Yolu gazetesinin üzerinde önemle durduğu konulardan biri de "*Tasarruf Haftası*" etkinlikleridir. 1929 Ekonomik Buhranı'nın arkasından kurulan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, halkı tutumlu yaşamaya ve yerli malı tüketmeye özendirmek için uzun yıllar Tasarruf ve Yerli Malları Haftası düzenlemiştir. Bu haftalar, milli bayram havasında kutlanmış ve tasarruf fikrinin yerleşmesine yönelik birer kampanyaya dönüşmüştür. II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Tasarruf Haftası her yıl Başbakan'ın açılış konuşması ile başlamış, radyoda birçok üst düzey yetkili yerli malı özendiren, tasarrufu öneren konuşmalar yapmıştır. 1929 yılından itibaren her yıl 12-19 Aralık tarihi, Yerli Malı ve Tasarruf Haftası olarak anılmış ve ülkenin her yerinde bu hafta kapsamında çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir¹²².

Bu bağlamda, Yurd Yolu yazarlarından Kamil Koçbay, "*Tasarruf Haftası Yaklaşıyor*" adlı yazısında tasarrufun büyük önemine dikkat çekmiş, temel ihtiyaçların temininde bile halkın kendini "*bugünkü vaziyetin icaplarına uydurup*" hiçbir varlığı yokmuş gibi tasarruflu davranıp elindekini muhafaza etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kuruluşunun üzerinden henüz çeyrek asır bile geçmemişken ortaya çıkan II. Dünya Savaşı, Türkiye'de işleri değiştirmiştir. Hükümet, ülke ekonomisini korumak için farklı tedbirler almak zorunda kalmıştır. Bu durumun farkında olan Koçbay, hayatın varlıkla yaşanacağı ve yokluk durumuna düşmemek için hükümetin koyduğu kurallar noktasında hassas davranmak gerektiğini söyleyerek her türlü tasarrufun zaruret olduğunu, "*darlık görmeden yaşabilmemizin yolunun fazla sefahattan kaçmaktan*" geçeceğini belirterek cümlelerini şu şekilde sürdürür:

¹²¹ M.Göğüş, "Ekonomi İşleri", **Yurd Yolu**, nr.305, 20 Kanunievvel (Aralık), 1939, s.1.

¹²² Ceren Utkugün, **a.g.e.**, s. 190

“ Bu ayın 12sinde tasarruf haftasına giriyoruz bu senede şayani şükrandır ki, milletimiz diğer milletlere nisbetle çok iyi şerait içinde tasarruf haftasına girmektedir. Bu bugünkü dünya vaziyeti içinde en müsait şeraittir. Bu temenni olunur ki, diğer senelerimizin tasarruf haftalarında daha mesut ve daha müsait şerait içinde girebilelim. Cihan esaslı bir buhran geçirmektedir yalnız maddiyata taalluk etmiyor. Bütün varlığa, bütün mevcudiyete taalluk ediyor bununla beraber memleketimiz normale yakın bir hayat yaşamaktadır ki bugünkü şerait için bulunmaz büyük bir nimettir. Umumi hayatın icaplarına uygun kıymet ve ehemmiyeti verelim bilelim çünkü elimizdeki on paramız ve birtane buğdayın büyük kıymeti vardır. Yokluk hayatı zehirler onun için yarın yapamayacağımız sarfıyattan bugünden çekinmeliyiz.”¹²³

Yurd Yolu’nda, tasarruf konusunu en fazla işleyen yazar olan Kamil Koçbay, 1940 yılının Tasarruf Haftası’nı (12-19 Aralık) gün gün işlemiş, düşünce ve önerilerini dile getirmiştir. Bu yazıların birincisi olan “*Bugün 11. Tasarruf Haftasının 1 inci Günüdür*” adlı yazısında, hükümetin aldığı tedbirlerin çok yerinde olduğunu, bunun yanında milletin de bazı noktalarda hassas davranması gerektiğini tekrardan vurgulamış, köylülerin ekip biçmeyi arttırması ve cebinde parası olan kişilerin de bunu en tasarruflu şekilde kullanması gerektiğini hatırlatmıştır. Cihan buhranından korunmanın yollarının mümkün olduğunu belirten yazar, “*Tasarruf Haftası*” sebebiyle yayımlanan yazısında şu cümleleri kullanmıştır:

“Tasarruf haftası milli iktisadiyat ve istisalatımızı arttırmak, hariçten mal almamak kendi varlığımızla yaşamaya alışmak ve israftan içtinab etmek için konulmuş güzel bir esastır. Biz bu sene bu haftamıza bugünkü dünya şeraiti içinde en mesut bir millet halinde giriyoruz. Bu günkü şerait dediğimiz gördüğümüz cihan buhranıdır. Bu buhran içinde çalkalanan bu cihanda bir lokma ekmeğini teminden aciz sefaletlere düşmüş insanlar az değil, pek çoktur. Şayani, şükrandır ki, bütün millet itibarile bir sıkıntı görmemiş bulunuyoruz. Geçen cihan harbinde idaresizlik ve tedbirsizlik milleti yolunda ve hakkile düşünmemek yüzünden bol diyarımızda açlık ve sefalet içinde kalmış vatandaşlarımız az değildi. Bugünkü cihan harbinde ise açlık nedir bilmediğimiz gibi en ufak sefalete de düşer olmuş değiliz. Bunu temin eden şey ise hiç şüphe yokki başımızdaki insanların bizi düşünceleri ahval ve vaziyet icaplarını vakit ve zamanında düşünerek tedbir almış bulunmalarının bir neticei hanesidir. Bizde konulan bu tedbirlere riayet eder. Köylümüz elinden geldiği kadar fazla ekip fazla biçmeye dolasiile fazla mahsulat yetiştirmeğe çalışır. Şimdiye kadar görmediğimiz müteaddit fabrikalarımız memleket ihtiyacatı yetiştirmeğe çalışıyor. Şimendirferlerimiz malları memleketimizin herhangi bir noktasına yetiştirebiliyor. Köylümüz anlayışlı dimağile çift ve çubuğuna sarılmış istihsalatını arttırmağa gayret ediyor. Başımızdaki büyük insanlarda bu milli intizamı muhafaza ve doğru yürümesini göz önünde bulunduruyor binaenaleyh heyeti içtimayemizin her

¹²³ Kamil Koçbay, “Tasarruf Haftası Yaklaşıyor”, **Yurd Yolu**, nr. 548, 9 Kânunuevvel (Aralık) 1940, s.1.

ferdi kendine düşen vazifeyi yaptığı ve düşündüğü için istikbalimiz emindir. Bu emniyeti arttıracak bizim güzel düşüncelerimiz ve güzel tedbirlerimizdir .”¹²⁴

Koçbay’ın ifadelerinde de anlaşıldığı üzere, yalnız “*fazla sarfiyatı*” değil, mümkün olduğu kadar harcamaların azaltılması ve varlığın da çoğaltılması milli vazife olarak görülmektedir. Ayrıca yazar Osmanlı Devleti ve dönemin Cumhuriyet idaresi arasında kıyaslama yapmaktadır. Bu kıyaslamada Cumhuriyet idaresinden duyduğu memnuniyeti de özellikle vurguladığı, ülkenin geçmişteki durumu ve ülke içinde yapılan faaliyetlerle şimdiki durumu arasında mukayese yaptığı görülmektedir.

Kamil Koçbay, “*Bugün 11. Tasarruf Haftasının 2 inci Günüdür*” başlıklı yazısında ise paranın tasarruf yolları üzerinde durmuş, paraları yastık altı etmekten daha iyi değerlendirme yolları olduğunu “*yalnız elimizdeki parayı bir çıkınan bağlayıp sandığında saklamakla tasarruf olamayacağını, paranın işlendikçe para kazanacağını*” söyleyerek paraların ya ticarete kullanılmasını veya “*bankalara yatırılmak suretiyle parayı çalışacak sahalara koymak gerektiğini*” önermiştir. Döneminde altın fiyatlarının yükselmesine paralel olarak halkın parasını altına yatırılmasına da tepki gösteren yazar “*sebepsiz ve manasız yere altın toplamaya kalkışmanın doğru bir hareket olmadığını*” savaş bittikten sonra bir merkezde toplanan altınların bütün dünyaya yayılmak suretiyle kıymetten düşeceğini, göz göre göre zarara girmemek gerektiğini söyleyerek okuyucuları uyarmıştır¹²⁵.

“*Bugün 11 inci Tasarruf Haftasının 3 inci Günüdür*” adlı yazısında Koçbay, tasarrufun önemine dikkat çeken atasözlerine yer vermiştir. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

- Sakla samanı gelir zamanı.
- Ak akçe kara gün içindir.
- Tasarrufla refah ve servet hasıl olur.
- Hesabını bilen muhakkak artırır.
- 10 paranın kıymetini bilmeyen Türk olamaz.

¹²⁴ Kamil Koçbay, “Bugün 11. Tasarruf Haftasının 1 inci Günüdür”, **Yurd Yolu**, nr. 551, 12 Kânunuevvel (Aralık) 1940, s.1.

¹²⁵ Kamil Koçbay, “Bugün 11 inci Tasarruf Haftasının 2 inci Günüdür”, **Yurd Yolu**, nr.552, 13 Kanunievvel (Aralık), 1940, s.1.

- Biriktir, fakat saklama.
- Paranı çömleğe gömme.
- Tasarruf tükenmez bir hazinedir.
- İşten armaz dişten artar.

Ayrıca sayfanın sonunda özel bir çerçeve içinde yapılan şu uyarı oldukça dikkat çekicidir:

“ YURDDAŞ!

Altın rüyasından acı surette uyanacaksın.

fiatları düşünce başını taştan taş vuracaksın.”¹²⁶

11. Tasarruf Haftası’nın 4.gününe dair bir yazı kaleme almadığı¹²⁷ anlaşılan Koçbay’ın, beşinci günde “*Bugün 11. Tasarruf Haftasının 5 inci Günüdür*” adıyla yayımlandığı yazısında çiftçilere seslendiği görülmektedir. Yazar, çiftçiye büyük görevler düştüğünü, “*halkın ekilen biçilen mahsulâtla hem kendisini hem de mensup olduğu heyet-i içtimaiyeyi zengin edebileceğini*” vurgulamıştır. Cihanın “*buhran içinde*” olduğu ve bu buhranın sıkıntısız geçebilmesi için herkesin “*yüksek mesai*” ile çalışması gerektiğini ve ülke topraklarının tarım için elverişli olduğunu, bunun kıymetinin bilinmesi gerektiğini ifade etmiştir. II. Dünya Savaşı’nın bitiş zamanının bilinmezliği devleti gerekli tedbirleri almaya mecbur bırakıyordu. Bu yüzden yazar hiç durmadan emek verip ekip biçmeyi arttırmanın yollarını göstermek istemiştir:

“Çiftçi! Sen heyeti içtimaiyenin menbaı hayatısın. Heyeti içtimaiye senin kuvvetli kollarına istinat eder. Sen çalışır, bütün kuvvetinle çalışır isen kendin rahat ettiğin gibi heyeti içtimaiyeni de güldürebilirsin. Durma! Ek, biç.. Bugünkü dünyada senin ektiğin biçtiğin mahsulat altından, mücevherattan daha kıymetlidir.. Bizi şen şatır yaşatmak istersen bir yerine on, on yerine bin ek. Bin ek ki geniş bir hayata kavuşalım. Bugün mesut yaşayan milletimiz yarın daha mesut ve daha bahtiyar yaşayabilsin. Çiftçi! Çok iyi bil ve anla ki, cihan buhranı bir günlük ve aylık değil senelerce sürmesi muhtemel bir felakettir. Bizi bu felâketten azade kılacak senin çalışan kollarındır. O kolların ki bizim istinatgâhımızdır. Senin saadetin heyeti içtimaiyenin saadetidir.”¹²⁸

¹²⁶ Kamil Koçbay, “Bugün 11 inci Tasarruf Haftasının 3 inci Günüdür”, **Yurd Yolu**, nr.553, 14 Kanunievvel (Aralık), 1940, s.1.

¹²⁷ 11. Tasarruf Haftası’nın 3.gününe ait yazı gazetenin 553. Sayısında, 5. Gününe ait yazı ise 554. sayısında yayımlanmıştır. Bu durumda yazarın 4.güne dair bir yazı kaleme almadığı düşünülmektedir.

¹²⁸ Kamil Koçbay, “Bugün Tasarruf Haftasının 5 inci Günüdür”, **Yurd Yolu**, nr.554, 16 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1.

Kamil Koçbay 11. Tasarruf Haftası'yla ilgili olarak yazdığı “Bugün Tasarruf Haftasının 6 ıncı Günüdür” adlı son yazısında vatanperverliğin bir yolunun da “*kendi malına kıymet vermekten geçtiğini*” söylemektedir. Her milletin “*kendi mamulâtına kendi mahsulâtına ve kendi varlığına kıymet vermekle*” yükselebileceğini savunan yazar önemli gördüğü unsurlara yazısında değinmiş, ülke içinde yapılacak üretimin mahiyetinden de bahsetmiştir. Bu minvalde netice alınması için de uyarılarda bulunmuştur:

“Milletin tasarruf etmesi o milletin kendi varlığına, kendi istihsalatına ve kendi mamulâtına kıymet ve ehemmiyet vermesile olur. Vatanperverlikte bunu böyle emreder. Onun için bir paramızın dışarı çıkmasına elden geldiğince mani olmalıyız, mani olmayız ki, servet harice akmasın memlekete yerleşsin yer tutsun ve servet halkımızın refahına hizmet edebilsin bunun için de harice muhtaç olmayacak derece de mamulat ve istihsalâtımızı artırabilmeliyiz. Artsın ki, halkımızın ihtiyacını karşılamış olabilelim her ferd memleket mamulatını bulurken yabancı mallara parasını vermeyecek kadar durendiştir. Bu kadarını düşünemeyecek bir ferdimizin mevcudiyetine inanmak istemeyiz. Ve inanamayız Zira her ferd mensup olduğu heyeti içtimaiyeye karşı kuvvetli ve zayıf bir bağ olacağında şüphe yoktur. Halkımızı milli mamulata ve dâhili istihsalâta çok ehemmiyet vereceklerini ümit ediyoruz.”¹²⁹

1940 yılının Tasarruf Haftasıyla ilgili düşüncelerini bu yazıyla sonlandıran Koçbay, sonraki süreçlerde de yine tasarrufun önemine dikkat çekmiş, hem tasarruf hem de ekonomik durumla ilgili düşüncelerini çeşitli yazılarda dile getirmeye devam etmiştir. “*Bugünkü Vaziyetin İcapları*” adlı yazısında da harbin doğurduğu darlıklar ve iktisadi sıkıntılardan sakınmanın yollarını göstermiştir. Her ne kadar Türkiye savaş dışında kaldıysa da her ihtimali göz önünde bulundurmak gerektiğini aşağıdaki cümlelerle anlatmıştır:

“Bugünkü vaziyetin karşısında memleketin her ferdi iktisadata ehemmiyet vermeli tasarrufa son derece riayet etmelidir. Bizim temaşa etmekte olduğumuz bu cihan harbi gittikçe tevassu etmekte haraberilerini artırmakta çalışacak kolları yok etmektedir. Şayani şükrandır ki biz böyle tehlikeler karşısında değiliz fakat gittikçe sirayeti artan bu harbin serpintilerinden korunmak için elde silah geniş hudutlarımızı bekleyecek erlerimizin müstahsit mevkiine gelinceye kadar geride kalanlar mesailerini çalışma saatlerini artırmaları icap ediyor ancak bu suretledir ki

¹²⁹ Kamil Koçbay, “Bugün Tasarruf Haftasının 6 ıncı Günüdür”, **Yurd Yolu**, nr. 555, 17 Kânunuevvel (Aralık)1940, s.1.

çalışmayanların boş kalan yerlerini doldurabilmek için pek çok çalışmamız lazımdır.”¹³⁰

Yurd Yolu gazetesindeki ekonomik haberlerin büyük bir kısmı II. Dünya Savaşı sürecinde ülke genelindeki gelişmelerle ilgili olmakla birlikte Bitlis özelindeki ekonomik durum ile ilgili haberlere de gazetede yer verilmiştir. Bunlardan biri Bitlis’te faaliyet göstermekte olan üç fabrikadan biri olan Un Fabrikası sahiplerinin ellerindeki sermaye azlığından dolayı yaz mevsiminde kâfi derecede buğday depo edemedikleri ve ellerindeki stokların da tükendiği şeklindeki haberdır. Bitlis’te tek olan Un Fabrikasında yaşanan en küçük sıkıntının tüm şehri etkilediği belirtilmekte, ayrıca belediyenin otuz çuval unu Diyarbakır piyasasından getirmek için teşebbüste bulunduğu yazılmaktadır¹³¹. Bu durum şehirlerarasında ticaretin varlığına işaret etmektedir. Bu da dönemin iktidarının üzerinde önemle durduğu konulardan biridir.

Şehir içinde ürün fiyatları ve değişimleri gazetenin muhakkak yer verdiği konular arasındadır. Örneğin kilosu 13 kuruşa satılan franlaca ununun 19 kuruşa çıkarıldığına dair haber bunlardan biridir. Haberin ayrıntısında şehirde kullanılan unların Diyarbakır’dan getirildiği, kış dolasıyla nakil masraflarının fazla olmasından dolayı da fiyatların arttığı bildirilmektedir¹³². Bu yolla gazete ürün fiyatlarındaki değişimleri gündeminde tutarak halkın her şeyden haberdar olmasını sağlamak istemektedir. Fiyatlarla ilgili memnuniyetsizlik oluşturan durumlardan da bahsedilerek yapılması istenen değişimler eleştirel tarzda gündemde tutulmuştur.

Gazete yazarlarından Kamil Koçbay şehir içinde ürün fiyatlarıyla ilgili duyulan rahatsızlığı çekinmeden ifade etmiştir. Fiyatlardaki dengesizliğin halkın aleyhine olduğunu ve yapılan bu işlerde onların menfaati gözetilemiyorsa hiç olmazsa zararlarına olacak şeylerden kaçınmak gerektiğini farklı bir yazısında ifade etmiştir. Halkın geçim sıkıntısı çektiğini, fiyatların yüksekliğinin fazla olduğunu açıkça dile getirmiş, bu konuda serzenişte bulunmuş ve halka hakiki hizmet etmenin yolunun onların lehine olacak uygulamalar yapmaktan geçtiğini ifade etmiştir:

¹³⁰ Kamil Koçbay, “Bügünkü Vaziyetin İcapları”, **Yurd Yolu**, nr. 682, 29 Mayıs 1941, s.1.

¹³¹ “Francala Ununa Ne Zaman Kavuşacağız”, **Yurd Yolu**, nr.342, 22 Mart 1940, s.2.

¹³² “Ekmeklerimiz Bahalandı”, **Yurd Yolu**, n.r. 353, 9 Nisan 1940, s.2.

“Yağ satışı belediyemizin koyduğu fiyata göre 85-86 kr arasında satılması icap ederken sabahtan öğleye kadar bu fiyattan kimse elindeki yağı satmamakta imiş. Öğleden sonra ise 100-110 a kadar satıldığı vaki imiş. Bunların doğru veya eğriliğini bilmemekle beraber Pazar yerinde satılan yağın yüzlerce misli yağ tüccarın eline geçmektedir. Binaenaleyh 85-86 ya yağ satılacak deneyeceği yerde satış serbest bırakılsa ve herkeste kaçta alabileceğini bilse daha doğru olur. Açık ve kapalı iki fiyat arasında halk şaşkın kalmakta, tüccar yağın toplayabilmektedir. Her halde piyasamızda esaslı ve ciddi bir tedbir ittihazı zamanı gelmiş geçmektedir. Bu oyunlara nihayet verilmelidir. Verilse halkımıza daha esaslı hizmet edilmiş olur. İhracı men olunan yağın satışını serbest bırakmalı harice çıkılmasının önüne geçilmelidir. Harice gitmesi men olamıyorsa hiç karışmamak daha evla olsa gerek.”¹³³

Kamil Koçbay’ın şehirdeki ürünlerin temini ile ilgili sorunların tespit edilmesinden, çeşitli konularda yaşanan sıkıntıların dile getirilmesi ve çözümüne dair pek çok konuda yazılar yazdığı ve ele aldığı konuların takipçisi olduğu görülmektedir. Piyasadaki ticari düzensizlikle ilgili olarak yazdığı bir yazıda da düşüncelerini belirtmiş ve aynı topraklar üzerinde yaşayan halkın birbirlerinin ihtiyacını gidermek için gayret gösterdiğini ve bunun da vatandaşlık vazifesi olduğunu dile getirmiştir. Diğer taraftan elindeki fazla ürünü tutan kişileri de ayrıca eleştirmiştir:

“Piyasamızın gayri tabii bir arızı olan düzensizliği günbe gün düzelmeye yüz tutmuştur. Buğday meselesinin çok geniş bir surette hal edileceğinden emin bulunuyoruz. Çünkü vilayetimiz bu hususta lazım gelen teşebbüsâtı icrada kusur etmediği gibi çok ciddi bir surette bu mesele ile uğraşmaktadır. Belediyemizde faaliyetten geri kalmamaktadır. Yalnız şunu da bildiririz ki yağ ihracatının memnuniyetine rağmen bugün kamyon yağ şehrimizden çıkıp Diyarbakıra gitmektedir. Bitlis vilayetinin Van ve Muş Vilayetlerine ihracatı olduğu gibi o vilayetlerinde bize karşı ihracatları olması zaruridir. Birinin ihtiyacını öbürü temin etmektedir. Her birimiz umumi vatanın içinde oturan insanların heyeti umumiyesini düşünmek mecburiyetindeyiz. Bu mecburiyet ve zaruret önünde kendi ihtiyacatından da fazlasını tutmak suretile diğerini izhar etmekte bir faide melhuz değildir ve olamaz”¹³⁴

Başka bir haberinde de Koçbay ticarette dürüst olmak ve kazancı doğru yoldan temine çalışmak gerektiğini ve bunun da insani bir vazife olduğunu vurgulamış, bu minvalde yapılması gerekenleri açıklamıştır. Yazar daha çok ekonomi üzerine yazmış olsa da ulus olma bilincini de yazılarında aşlamaya çalışmaktadır. Umuma hizmeti vatan sevgisi olarak görmekte olan ve halkın zor

¹³³ Kamil, Koçbay “Piyasamızda Yağ Fiyatı 80’e Mi Yoksa 110’a mı?”, **Yurd Yolu**, nr.495, 3 Teşrievvel (Ekim) 1940, s.1.

¹³⁴ Kamil, Koçbay “Piyasa Karşısında Düşünceniz”, **Yurd Yolu**, nr.492, 30 Eylül 1940, s.2.

durumda bırakılmasının doğru bir hareket olmadığını söyleyen yazar şunlara dikkat çekmiştir:

“Şehrimizde sebepsiz denilecek derecede bir yoksuzluk görülüyor, o da en ufak bir sebeple esnafın elindeki malı satmaktan imtina etmesi ve pahalı satacağı ümidile lüzumsuz yere memleketi sıkıntı içinde bırakmıştır. Herkes iyi bilir ki her esnafın deposunda fazla miktarda gaz mevcuttur. Umumun elindeki gazın bir saat içinde yok oluvermesi onların satıldığına delalet etmez. Emin olsunlar ki vilayetimiz bu gibi fırsatçılara, onlarsızda memleketin bu gibi ihtiyacatını temin edebileceğine şüphe yoktur. Buğday meselesinde olduğu gibi gaz meselesi de hal olunabileceğine kanaatımız tamdır. Ve şimdiden gaz ve benzin ihtiyacının temini yoluna gidildiğinden emin bulunuyoruz. Esnafımız yalnız keselerini değil biraz da memleket sevgisini gösterecek hareketlerde bulunsunlar.”¹³⁵

Ekonomi ile ilgili yazılanlar dikkate alındığında Yurd Yolu’nun, II. Dünya Savaşı sırasında devletin aldığı tedbirleri yerinde ve doğru bulduğu, devlet ricalinin ülkenin ilerlemesi için uyguladığı politikaları savunduğu görülmektedir. Başta tasarruf tedbirleri olmak üzere ekonomi ile ilgili kararlarında dönemin devlet büyüklerine duydukları güveni Bitlis halkının gözünden anlatmışlardır. Ülke olarak zor dönemlerden geçildiği aşikârdır. Hele de I.Dünya Savaşı’nda büyük yara alan Bitlis için ekonomik olarak toparlanmak kolay değildi. Gazetede şehirdeki aksaklıkların tespit edilip çözüm önerileri sunulması da önemli bir çaba olarak dikkat çekmektedir. Çaresizlik ve ümitsizliğin önüne geçilip halkı yüreklendirme gayreti gazetenin ana prensibi haline gelmiştir. Devletin II. Dünya Savaşı etkisiyle gelebilecek tehlikeleri bertaraf ettikten sonra ticareti canlandırma adına ülke içinde attığı adımlar da gazete gündemine almıştır. Bütün bu faaliyetlerin ülkenin gelişimi adına önemli bir katkı olduğu söylenebilir.

2.1.1 Zirai Faaliyetler ile İlgili Haberler

Cumhuriyetin ilanıyla yeni bir devlet kurulmuştu ve bu devletin ekonomisinin temelini de tarım oluşturmaktaydı. Nüfusun büyük çoğunluğu köylerde yaşıyor, geçimlerini topraktan sağlıyordu. Yine bu dönemde ihracatın büyük kısmını toprak

¹³⁵Kamil, Koçbay “Varlık İçinde Yokluk Göstermek Doğru Değil”, **Yurd Yolu**, nr.503, 12 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.1.

ürünleri ve hayvan ürünleri oluşturmaktaydı¹³⁶. Hükümet II. Dünya Savaşı'nın sebep olacağı her türlü olumsuz durumdan korunmak için tarımı iyileştirici ve teşvik eden politikalar uyguluyordu. Yurd Yolu gazetesi bu tarım faaliyetleri ile ilgili haberlere çok sık yer vermiştir. Tarımın ehemmiyeti, ülke ve şehir topraklarının ziraat için son derece uygun olduğu birçok yazıda vurgulanmıştır.

Gazete yazarlarından Kazım Köylü memleketimizin tam ziraat memleketi olduğunu, memleket nüfusunun %76,7'sinin ziraat işi ile uğraşan çiftçilerin teşkil ettiğini vurgulamıştır. Yazar ziraat ile ilgili şu tahlilleri yapmıştır:

“Memleketin milli varlığında ve milli benliğinde temelimizi köylü, çiftçi, ziraatçı teşkil etmektedir. En sıkı zamanlarda memleket müdafaası toprağını, yurdunu büyük bir bağlılıkla muhafazaya çalışan asker tabakasını da köylü; çiftçi, ziraatçı yetiştirmektedir. Dâhili ve harici ticarette çiftçinin ve köylünün kolu ve sabanı hâkimdir. Bilhassa her sene vasatı (100 milyon) liralık ihracatımızı tamamen ziraat mahsülleri teşkil etmektedir. Yeni devletin peşine düştüğü davaların en ağır olan kendine yeten ve hiçbir yere hiçbir surette bağlı olmayan bütün bir millet iktisadi kurmak davası memleketin birer uzvu olan köylerimizin köylümüzün ve çiftçi ailelerimizin davasıdır. Bugünün iktisat savaşında bütün varlığı ile çalışan memleket ziraatının temeli olan köylümüz her savaşında olduğu gibi bunda da muzaffer olacaktır. İktisadımız mütevazı benliği içerisinde insanlığın en büyük meziyetlerini taşıyan köylümüze dayandıkça onun için emin bir istikbal muhakkaktır.”¹³⁷

Ziraatin gelişmesi için yapılacakların sıralandığı bu yazıda ekonomimizin gelişmesinin köylülerin yapacağı icraatlara bağlı olduğu vurgulanmıştır. Çiftçi ve köylü grubunun sağlam ve kuvvetli olmasının her türlü “*iktisadi ve içtimai arızaya karşı koyabilecek bir teminat*” olacağı ifade edilmiştir. Rıza İşıpek de tarımın ülke ekonomisi için önemli olduğunu önemseyen yazarlardandır. Ona göre sonuna kadar harpten uzak kalmış olsak da verimli topraklarımızı değerlendirip millet olarak teyakkuzda olmamız gerekmektedir. Çünkü harbin nereye varacağını kestirmek mümkün değildi. Süresi bilinmediği için de yazar bu tehlikeli durumu bertaraf etmek adına şehir halkına yapabileceklerini, ülkemizi değerli kılacak en önemli unsurun tarım olduğunu ve bunun için tüm köylülerin çok çalışması gerektiğini anlatmıştır. İşıpek halka tarımla alakalı olarak şu şekilde seslenmiştir: “*Akıllı köylü kardeş!*

¹³⁶ Besim Darkot, “Memleketimizin Bazı Zirai Problemleri”, **Türk Coğrafya Dergisi**, S.3-4, 1943, s.277.

¹³⁷ Kazım Köylü, “Millet İktisadımızda Ziraatin Rolü”, **Yurd Yolu**, nr.336, 8 Mart 1940, s.1.

Bilirsin ki harb topla, tüfekte, tayyare ile değil aynı zamanda yiyecek, giyecek ve yakacakla yapılır” diyerek ziraate verilmesi gereken önemi anlatmak istemiştir. *“Tok olanın yumruğu da kuvvetli olur”* sözünü halka hatırlatarak da güçlü olmanın bir yolunu göstermiştir. İşipek mühim gördüğü unsurlara da özellikle temas etmiştir:

“...Artık bildiklerimizden aldığımız tecrübelerle hemen söyleyeyim ki ziraatımıza kuvvet vereceğiz. Öyle görülüyor ki, harp eden iki tarafın anbarları dolu değil. Yiyeceklerini dışardan almaya, depo etmeye çalışıyorlar. Muharip devletler bizden yiyecek almak isteyince elimizde iyi ve bol mahsul oldukça onlara da eyi fiyatla satabiliriz. İşte öyle bir fırsat ki, kendini ve memleketini zengin etmek senin elindedir. Şimdiden tohum, nadas, çift için hazırlıklarını yap! Mevsimi kaçırma! Ziraatte kaçırılan fırsat bütün bir yıl ele geçmez. Yalnız bir çeşit tohum atma. Her çeşit tohum atmak, ziraatte en iyi usuldür. Birinden kazanamadığını diğerinden kazanırsın. Birinden az aldığını diğerinden çok alırsın!.. Sonra memleketinde her çeşit mahsule ihtiyacı var. Yalnız buğday arpa değil nuhut, mercimek, fasulya, patatesten lazım. Bunların her biri için bu yıl toprağında az da olsa yer ayır! Şunu unutma ki dünyanın en büyük serveti olan toprak en çok ve en iyi olarak senin elindedir. Ziraat ise toprak kazıp altın çıkarmaktır.”¹³⁸

Bu ifadelerde yazar hükümetin ve milletin tüm anbarlarının dolu olması için yeterli düzeyde ekim yapılması gerektiği uyarısında bulunmuştur. Yazar ayrıca köylünün ziraat kudretini arttırmak için yeni yollar bulunulması ve ürün çeşitliliğinin artması gerektiğini söyleyerek köy kanunun hükümlerinin hayata geçirilmesi tavsiyesinde de bulunmuştur¹³⁹.

Tarımın ülke terakkisi için önemi gazetenin diğer yazarlarından olan Kamil Koçbay tarafından da dile getirilmiştir. Yazar, tarımın iyileştirilmesi ve ilerletilmesiyle verimin artacağını ve bugünkü fırsatlardan da bu bağlamda faydalanarak ihtiyaç duyduğumuz birçok şeyi toprağı işleyerek temin edebileceğimizi ortaya koymuştur. Halka bu meyanda önemli tavsiyelerde bulunmuştur:

“Toprağımızı durmadan dinlemeden işleyelim. Herkesin ve her vakit için arz iftikar ettiği mahsulât yetiştirmekle memleketimizi zengin edebiliriz. Memleketin zengin olduğunu görmek isteyen her bütün kuvvet ve kudretiyle toprağı işlemelidir. Çünkü çalışacağımız nisbette yükseleceğiz”¹⁴⁰

¹³⁸ Rıza İşipek, “Çalışkan Türk Köylüsü! Ziraate Kuvvet Ver ”, **Yurd Yolu**, n.r 273, 2 Birinciteşrin (Ekim) 1939, s.1.

¹³⁹ Rıza İşipek, “Yeni Mahsul Senesinde Ekimi Çoğaltmanın İlk Yolu”, **Yurd Yolu**, nr. 289, 8 İkinciteşrin(Kasım) 1939, s.1.

¹⁴⁰ Kamil Koçbay, “Bir Temenni”, **Yurd Yolu**, nr. 278, 13 Birinciteşrin (Ekim) 1939, s.1.

“Çiftçiler Saban Başına” haber başlığı slogan cümlesi olarak gazetenin politikası haline geldiği görülmektedir. Sonraki günlerde de bu başlık üzerinde yazılar kaleme alınmış ve Avrupa’daki savaşın genel değerlendirilmesi yapıp bu ülkelerin Türkiye’ye olan ihtiyacı vurgulanmıştır. Avrupa baştan aşağı harp içinde ve ona yakın durumdadır. Türkiye bulunduğu konum itibarıyla ticaret yapacağı yegâne ülkelerden biridir. Ülkede yaşayan herkesin bu durumu kendi lehine nasıl kullanacağı anlatılmış ve Türkiye’nin jeopolitiğinin önemine vurgu yapılmıştır. Avrupa’nın kısa ve zahmetsiz olarak ürün temin edebileceği tek ülke neredeyse Türkiye’dir. Türkiye onlar için elverişli bir pazar yeri durumundadır:

“...Mesela Arjantin Avrupa’nın büyük buğday ambarlarından biridir. Avrupa’nın çoğalan ve çoğalacak olan isteğine deniz aşırı memleketlerden getirme zorunluluğuna karşı Türkiye iyi bir çözümdür. Bugün alıcıların istedikleri malları verebilirsek ayaklarını alıştırabilirsek onları yarın içinde, barış oluşunda da kendimize ve pazarımıza bağlamış olacağız inancındayız. Onlar için bizden alma ve taşıma kolaylığı vardır. Malımız temizdir. Özlüdür ve çalışırsan daha temiz ve özlü yapabilirsin. Görüyorsun malının satılmaması; para etmemesi ihtimali yok. O halde gece gündüz deme, durma ve ek.”¹⁴¹

“Çiftçiler Saban Başına” haber başlığı kapsamında ele alınan yazının devamında devlet gereken yardımı yapıyorsa halkın da buna iştirak edip elini taşın altına koyması gerektiği ve özellikle tarıma gereken ehemmiyetin verilmesinin izahı yapılmıştır. Devletin çiftçiyi destekleme adına yaptığı yardımlar gündemde tutulmaya çalışılmış, “köylünün refah seviyesini” arttırmak için hükümetin yaptığı çalışmalardan da bahsedilmiştir. Çiftçilere yapılan tohumluk yardımı 18 milyon kiloyu geçtiği ayrıca 2 milyon kiloya yakın Klevland ve Akala pamuk tohumu dağıttığı ve bundan başka zelzele yerleri çiftçileri için 10,000 çift öküzü dağıtmaya başladığı söylenerek bu zorlu ve sıkışık bir zamanda hükümetin epey bir para ayırarak çiftçiyi, düşündüğü söylenmektedir¹⁴². Devlet bu desteği sağlıyorsa halkın da bunun kıymetini anlaması gerektiğini söyleyen gazete, “toprak ürünlerini yetiştirebilir ve çok para kazanarak memlekete de para sokmuş olabilirsin. İşte

¹⁴¹ “Çiftçiler Saban Başına2”, *Yurd Yolu*, nr. 390, 29 Mayıs 1940, s.1.

¹⁴² “Çiftçiler Saban Başına3”, *Yurd Yolu*, nr. 391, 30 Mayıs 1940, s.1.

başbakanın sana çok ek değişti bundan ötürü” diyerek halkı teşvik etmek için azami bir gayret içinde olmuştur¹⁴³.

Tarımı destekleyerek hiç durmadan ekip biçmeyi öğütleyen Kamil Koçbay Türkiye’nin jeopolitik potansiyelinin buna uygun olduğunu ve devletin üretim için gerekli yardımları yaptığını vurgulamasının yanı sıra cihan harbinin yaşattığı buhrandan kurtulmanın bir yolunun da köylülerin vereceği emeğe bağlı olduğunu söylemiştir. Ayrıca Koçbay, *“fazla ekmeğe fazla biçmeye çalışınız, fazla kazanınca sizde rahat edeceksiniz ve kendi refah ve saadetiniz de bunu böyle emreder”*¹⁴⁴ diyerek millet işlerinde muvaffak olabilmeyi yolunu göstermiştir.

Tarımın önemini gazetenin başka yazarlarından Y.K mahlasını kullanan yazar da, tarlaların boş bırakılmaması ve bunun için yapılması gereken unsurları anlattığı yazısında *“savaşın büyük açlık ve sıkıntıya sebep olduğunu”* belirterek diğer ülkelerin yaşadığı dramı yaşamamamız için ekime gereken önemi vermek gerektiğini şöyle izah etmiştir:

“Dünya ölçüsünde, sapanın oynamaya namzet bulunduğu mühim rolü ona biraz derli toplu çınlatıvermek vazifesi de sana, bana, hepimize, bilhassa köylere sık sık gidip gelenlere düşüyor birbirini yiyen insanların açlıktan öldükleri yılları yaşıyoruz. En içten bir dikkatle gideceğimiz yol, her çeşit düşman gibi açlığı da sınırlarımızdan içeri sokmamaktadır. Tarlada sapanın çizdiği toprak, sınırda Mehmedin kazdığı siper kadar kutsal bir değer taşır. Radyolar şu hazin haberi tekrar edip duruyorlar: Yunanistanda açlıktan ölen çocukların cesetlerini süprüntü arabaları taşıyor, çöp tenekeleri başında kadvralar oluyormuş. Demiri tavında döğelim, gelen ilkbaharda fazla ekme fırsatını kaçırmayalım.”¹⁴⁵

Dolayısıyla diğer ülkelerdeki sıkıntılar yakından takip edilerek olası bir kıtlığın önüne geçmek için radyolardan duyuru yapılmıştır. Hükümetin bu çalışması diğer taraftan çiftçiye her türlü desteği sağladığının göstergesidir. Bu bağlamda Başvekil Refik Saydam’ın¹⁴⁶ tarım üzerine beyanatta bulunduğu konuşmanın analizi

¹⁴³ “Çiftçiler Saban Başına”, **Yurd Yolu**, nr. 389, 28 Mayıs 1940, s.1.

¹⁴⁴ Kamil Koçbay, “Sevgili Çiftçiler”, **Yurd Yolu**, nr. 655, 28 Nisan 1941, s.1.

¹⁴⁵ Y.K., “Ekim İşleri”, **Yurd Yolu**, nr.884, 5 Şubat 1942, s.1.

¹⁴⁶ 1881 yılında İstanbul’da dünyaya gelmiştir. Refik İbrahim Saydam Askeri Tıbbiye’yi Doktor Yüzbaşı olarak bitirmiştir. Balkan Savaş’ında Antalya ve Çatalca cephesinde kolera hastalığını önleyici çalışmalar yapmıştır. Tifüse karşı hazırladığı aşı tıp literatürüne geçti. Ve 1.Dünya savaşında ve Kurtuluş savaşında kullanıldı. Mustafa Kemal ile beraber Erzurum ve Sivas kongrelerine katıldı. Türkiye’nin ilk sağlık bakanı olan Refik Bey 14 yıl bu görevi ifa etti. 1928’de Hıfzısıhha Enstitüsünü ve mektebini, İstanbul ve Ankara’da verem savaş dispanserini kurdu. 1939-1942 yılları arasında

yapılmıştır. Y.K, “tarımda verimi arttırmak için tarım araçlarının da yenilendiği ve hükümetin çiftçiye tarım konusunda serbest bıraktığı ve karşılığında ise sadece fazlaca ürün ekmesi istediğini hatırlatarak” hükümete duyduğu güveni de yinelemiştir. Yazar tabanda kalite sağlanırsa devletin daha da güçleneceğinin yolunu yazısında bu amaçla göstermeye çalışmaktadır. Diğer ülkelerin hükümetleriyle kıyaslama yaptığı haberde “Dünyanın geçirmekte olduğu derin sıkıntı yüzünden birçok devletler ekim işlerinde çeşitli tedbirler almışlardır. Mesela, bir kısım devletler, çiftçiye dilediğini ektirir, istediğini ektirmez. Hâlbuki bizim hükümetimiz, çiftçimizi bu hususta serbest bırakmıştır. Yalnız fazla ekmesini ister”¹⁴⁷ diyerek hükümetin almış olduğu karar ve kanunların çiftçilerin lehine olduğunu ifade etmiştir. Bunların yanında hükümet her türlü desteği sağlasa da çiftçiye de çok iş düştüğü “devletin ekim işlerinde aldığı ve alacağı nihayet yardımcılık hududunu geçmez. Asıl yapma ve başarma vazifesi çiftçininindir” söylenerek durumun önemine dikkat çekilmek istenmiştir¹⁴⁸.

Bununla birlikte hükümet II. Dünya Savaşı’yla tebarüz eden bazı tarım ürünlerinin üretiminde sıkıntı yaşanması üzerine ziraat seferberliği başlatmıştır. Gazetenin de “*Ekim Seferberliği*” haber başlığı altında ürün yetiştirmeye yönelik politika geliştirdiği görülmektedir. Bu konuda gazete, haber yaparak ekim seferberliği politikasının gazete içerisinde oldukça yer edindiğini göstermek istemiştir.

“gelecek günlerin talihini değiştirmek elimizdedir 1943 yılının geçmiş yıllardan daha güdük ve daha kısır bir yıl olmasını kabul edemeyiz. İçinde bulunduğumuz ekim intikal devresi kısadır. Devletin kaidesi prim ve tohum vermek suretile çiftçiler için yüklenip katlandığı büyük fedakârlıklara bütün gücümüzle ayak uydurmak mecburiyetindeyiz”¹⁴⁹

Gazete içinde tarıma yönlendirici haberler kadar şehir içinde varolan tarımsal hadiseler, ürün fiyatlarının arttırımıyla alakalı haberler de yer almıştır. Bu durumun sonuçlarıyla ilgili duyulan hoşnutsuzluk da gazete tarafından eleştirilmiştir. 1939 yılı eylül ayında 230 kuruşa satılan buğdayın bir hafta içinde 260 sonra 285 kuruşa çıktığı, bu fiyat artması böylece devam edecek olursa bu halin iyi bir netice vermeyeceği anlatılmıştır: “*Binaenaleyh esbap ve avamiline girişmeye lüzum*

başbakan iken sağlık sorunlarına ayrıca önem vermiştir. 1942’de İstanbul’un besin sorunun düzenlenmesi için yaptığı inceleme gezisi sırasında vefat etti. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sema Dülger, **Dünden Bugüne Devletin Zirvesindekiler**, Neden Kitap Yayınları, İstanbul, 2011, s.93

¹⁴⁷ Y.K, “Ekim İşleri”, **Yurd Yolu**, nr.883, 4 Şubat 1942, s.1.

¹⁴⁸ Y.K, “Ekim Seferberliği”, **Yurd Yolu**, nr.895, 18 Şubat 1942, s.1.

¹⁴⁹ Y.K, “Gene Ekim ”, **Yurd Yolu**, nr.1089, 16 Birinciteşrin (Ekim) 1942, s.1.

*görmediğimiz bu işi şimdilik alakadarların gözü önüne koymakla iktifa ediyoruz. Her halde memleket hesabına her işin fevkinde olan gıda ihtiyacatını gözönünde tutmak en doğru ve en iyi vazife olacağı kanaatindeyiz”*¹⁵⁰ denilerek ilgili kişilerin dikkati çekilmek istenmiştir. Halkın geçim sıkıntısı çektiği ve fiyatların yükseklikliğinin düzeltilmesi için ilgili birimlere görevlerini yerine getirilmesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir.

Buğday fiyatlarının değişimiyle ilgili sıkıntı 1940 yılında tekrar gazete gündemine taşınmıştır. Fiyatların artmasının çokta gerekli olmadığını Kamil Koçbay köşe yazısında özellikle vurgulamış, bu durumdan duyduğu memnuniyesizliği de açıkça beyan etmiştir. Yazar “*mahsulât eksilmediği halde nüfus çok artmadığı*” halde bu fiyat arttırımın çok da gerekli olmadığını vurgulamıştır:

“Buğday fiyatı sebepsiz ve manasız ani yükselişe uğradı. Bu şehrimiz için hatıra getirilmeyecek bir hadisedir. Hal böyle iken bu yükselişin tabii bir manası vardır. O da ihtiyacatın çoğalması ve yahut stokçuların buğday toplama arzusuna düşmeleri, yahutta sebepsiz yere halkımızın piyasaya fazla hücumlarda bulunmaları neticesi olsa gerekir. Sebep her ne olursa olsun halkımızın ihtiyaç içinde kalmalarına meydan verilmemesi bir zarurettir. Her belde halkı hiç şüphe yok ki evvela kendi ihtiyacını temin ettikten sonra fazlasının ihracına müsaade eder. Hukuku esasiyede böyle kabul eder. Bu hususları bizden daha çok iyi düşünen büyük hükümetimiz memleket heyeti umumiyesi zararına olarak kese doldurmaya müsaade etmeyeceğini kanunlarile, emirleriyle müteaddit beyanatları ile ilan etmiştir. Binaenaleyh kesesini doldurmak için halkı aç bırakmak isteyen fırsat düşkünü insanlara karşı lazım gelen tedbirlerin alındığından hiç şüphe yoktur.”¹⁵¹

Buğday meselesinin ilerleyen günlerde de şehir içinde çok konuşulduğu aslında buna çokta gerek olmadığını söyleyen Koçbay “*tekrar ederizki buna çare bulunacak ve telaşa sebep kalmayacaktır*” diyerek şehir halkını rahatlatmaya çalışmıştır. Özellikle buğday fiyatlarındaki istikrarsızlığın sebep olduğu durumun vilayet yetkilileri tarafından çözüleceğini anlatmış, buna bağlı olarak köylünün elindeki kavun, karpuz, üzüm gibi mahsulatın piyasaya dökmekte endişe etmemeleri gerektiğinin uyarısında da bulunmuştur. “*Bu hareket doğru değildir ve halkın zararınadır*” diyerek de hükümetin bu durumu hoş karşılamayacağını ifade etmiştir¹⁵².

¹⁵⁰ “Şehrimiz Piyasasına Bir Nazar”, **Yurd Yolu**, nr. 263, 13 Eylül 1939, s.2

¹⁵¹ Kamil Koçbay, “Buğday meselesi”, **Yurd Yolu**, nr. 487, 24 Eylül 1940, s.1.

¹⁵² Kamil Koçbay, “Bu da buğday meselesi”, **Yurd Yolu**, nr. 489, 26 Eylül 1940, s.1.

Tarım faaliyetlerinin desteklendiği kadar şehir içinde ağaçlandırma faaliyetlerinin önemi de gazete içinde oldukça yer bulmuştur. Ağaçlandırma medeniyetin bir unsuru olarak görülmektedir. *“ağaççılık bahsinde en canlı ilhamı Atamızdan alabiliriz ve bir zamanlar çorak ve bozkır zannedilen Ankara topraklarında Gazi Orman Çiftliği gibi büyük bir mamureyi yaratan Atamızdır.”* sözleriyle yazar ağaç ve ağaççılığı başlı başına medeniyetin başı olarak görmüş ve Atatürk’ü örnek göstererek ağaçlandırmanın desteklenmesini istemiştir. Şehir içinde de buna bağlı olarak halkevinde, okullarda, orduda ağaç sevgisini ilerletmek için faaliyetler yapıldığından bahsedilir. Şehrin Hizan, Tatvan, Ahlat kazalarında meyve ve meyve vermeyen pekçok ağaç bulunduğu ve ağaçlandırmanın arttırılması yönünde faaliyetler yapıldığı anlatılmaktadır¹⁵³.

Ağaçlandırma faaliyetlerinde kavak ve söğüt ağaçlarının köylerde yetiştirmeye müsait olduğu bir başka yazıda bahsedilir. Yine bununla alakalı tavsiyeler de yer almaktadır. Mühim mesele dikmekten ziyade, dikilenlere bakmak ve büyümelerini sağlamak gerektiği anlatılır. *“Köyün müşterek malı olan yerlere dikilecek ağaçların etrafı muhafaza altına alınmalı ve hayvanlardan korunmalı”* sözleriyle ağaçlandırmanın öneminin anlatıldığı yazıda en büyük görevin halka düştüğü kaydedilmiştir¹⁵⁴.

Şehri güzelleştirmek için gazete elden geldiğince uyarıcı ve yönlendirici yazılar paylaşmıştır. Ağaçlandırmanın ülke terakkiyatında ehemmiyeti 1941 yılında tekrar gazete gündemine taşınmıştır. Ağacın önemi ve kullanıldığı sahalara dikkat çekilmek istenmiş ve bu konuda önlem almak gerektiği *“Ağaç Dikim Zamanı”* haber başlığı altında açıklanmıştır:

“Bir memleketi tezyin edecek şey ağaçlardır. Bunu intizam dâhilinde yapmalıyız. Hepimizin müşterek yuvası olan bu memleketi tezyin etmek için boş kalmış ağaç yetismeye müsait bir bucağımızda dikilecek fidanlar bir gün gelecek bu memlekette bir çok beldelerden servetin akmasına sebebiyet verecektir. Biz şehir halkı bunu temin etmek için her ferdimize düşecek vazifeyi ifaya amadeyiz. Hepimiz biliyoruz ki şehrimiz intizama muhtaçtır. Hiç olmazsa Alemdar köprüsünden başlayarak vadi boyunca iki taraflı dikilecek ağaçlar bu şehre bir letafet verebilir. Her mahalle ve her bir ferdimiz bir günümüzün birkaç saatini bu hususlara tahsis etsek oturduğu Yuvasını seven her fert seve seve bu husus için çalışmağa koşacağı

¹⁵³ “Ağaççılığımız”, **Yurd Yolu**, nr. 345, 29 Mart 1940, s.1.

¹⁵⁴ “Köylü Kardeşler”, **Yurd Yolu**, nr. 371, 30 Nisan 1940, s.1.

kanaatindeyiz. Böyle yapıldığı takdirde hem ağaç dikilmiş ve hem de temizlenmiş olur ki bu da şehrimizin ziyneti için çok lüzumlu bir şeydir.”¹⁵⁵

Ülke içinde ticaret ve tarım faaliyetlerini arttırma yönünde adımlar hızlandırılmış, bu bağlamda farklı haberlerde gazete içinde yer almıştır. Çay yetiştiriciliğin öneminden de ayrıca bahsedilmiştir. Yurdun Rize havalisinin toprak su ve hava şartları bakımından çay yetiştirmeye elverişli olduğu ve her şeyin öz yurdumuzda yetişip gelişmesi için bütün emekleri Cumhuriyet idaresinin verdiği, Türkiye’de çayın gelişmesi için de icap eden tedbirlerin alındığı yazılmıştır¹⁵⁶. Yurd Yolu ülke içinde tarım konusunda atılan tüm haberleri okuyucusu ile paylaşmıştır. Genel itibariyle yazılarında hükümetin tarımı teşvik yönünde attığı adımları destekleyip halka da o yönde telkinlerde bulunmuştur. Ülke ekonomisi için tarımın gerekliliği gazete içinde manşet haber olarak yer almıştır. Yazarların da bu konuda oldukça hassas davrandıkları görülmektedir.

2.1.2 Nafia ve İmar Çalışmalarıyla İlgili Haberler

Büyük savaşların ardından kurulan yeni bir devletin elbette ki birçok alanda eksikleri olacaktır. Cumhuriyetin ilanıyla beraber bu eksikliklerin giderilmesine öncelik verilmiş olup başta büyük şehirlere sonrasında köylere kadar uzanacak yol çalışmalarının yapılmasına başlanılmıştır. Dönemin ekonomik şartlarını da göz önüne alacak olursak en büyük yatırımın ulaşımı kolaylaştırma adına demir yollarına yapıldığı görülmektedir. Bunun yanında ulaşım faaliyetleri kadar imar faaliyetleri de iktisadi kalkınmanın bir parçası olarak görülmüştür. Ülke içinde ekonomik yetersizliğe rağmen imar işlerine de önem verilmiştir. Bu anlamda şehir içinde başta valilik sonra belediye imar hareketlerine yardımcı olmuştur.

Bunun yanı sıra şehirlerdeki tadilat gerektiren kurumların mimari yapıları için 1938 yılında hızlıca çalışmalara başlanıldığı bildirilmiştir. Mutki’de yeni subay evi yapıldığı, Tatvan’da ise subay evinin inşaatının bitmek üzere olduğu, bunların

¹⁵⁵ “Ağaç Dikim Zamanı”, **Yurd Yolu**, nr.629, 25 Mart 1941, s.1.

¹⁵⁶ Ş.B, “Çay”, **Yurd Yolu**, nr.927, 31 Mart 1942, s.1.

yanında Mutki ve Tatvan'da yeni hükümet binalarının temelinin atıldığı yazılmıştır¹⁵⁷.

Şehir için yapılan bir diğer imar faaliyetinde de bir stadyum inşa edileceği haberi gazete gündeminde yer almıştır. Ayrıca şehrin merkez yerinde bulunan Gökmeidan denilen yerin inşa bitene kadar futbolculara valinin saha olarak verdiği bilgisi de okuyucu ile paylaşılmıştır¹⁵⁸.

Vilayet merkezinde olduğu gibi kazalarında da hummalı bir faaliyet başladığı, şehri ve kasabaları güzelleştirmek için valinin bayındırlık faaliyetleri için önemli hamleler yaptığı hatta birçok yerdeki inşaat alanlarına kendisinin gittiği anlatılmıştır¹⁵⁹. Devlet yetkilileri sık sık vilayet merkezini ve kazaları ziyaret ederek yapılacak olan bayındırlık işlerini gözden geçirmişlerdir. Hükümetin özellikle yerel idarecilerden bu beklenti içinde olduğu ifade edilmiştir. Vali Rıfat Şahinbaş'ın başka bir zamanda yanına Nafia Umum Vekili'ni de alarak şehrin kazası olan Hizan'a gidip buradaki yolların kontrolünü yaptığı aktarılmıştır¹⁶⁰. İdarecilerin, kazalardaki devlet ve idare işleriyle ilgili halkın dilek ve izahatlarını alıp yapılan faaliyetlerin genişletilmesi üzerinde halkla temas halinde olup bu doğrultuda konuşmalar yaptıkları belirtilmiştir.

Kış yağışları dolayısıyla umumi yollarda sellerin sebep olduğu tahribat ve çürüklükler için valinin kaza, nahiye, köy yollarındaki tüm arızalar için hepsine ayrı ayrı bir fen memuru atadığı fırsatlar ve imkânlar dâhilinde tüm aksaklıkların giderilmesi için çaba gösterildiği yazılmıştır¹⁶¹. Köylerin kalkınması için de adımlar atıldığı görülmektedir.

Siirt ve Bitlis arasındaki yolun nakliye araçları için uygun olmadığı ufak bozuklukların tamir edildiği ve yeni köprülerin yapıldığı bildirilmiştir¹⁶². Diyarbakır yolu üzerinde bozuk olan köprülerin de tamirinin bittiği ayrıca Tatvan-Adilcevaz yolunun tamiratına başlandığı ve Bitlis-Hizan arası yollarda da tamiratın bittiği ifade edilmiştir¹⁶³. Memleketin ihtiyaç duyduğu şeylerin başında yolların geldiği

¹⁵⁷ “İlde Bayındırlık”, **Yurd Yolu**, nr.27, 12 Ağustos 1938, s.1

¹⁵⁸ “Şehir Haberleri”, **Yurd Yolu**, nr. 243, 21 Ağustos 1939, s.1.

¹⁵⁹ “Vilayet Duyumları”, **Yurd Yolu**, nr.54, 19 Eylül 1938, s.1

¹⁶⁰ “Vilayet Duyumları”, **Yurd Yolu**, nr.32, 18 Ağustos 1938, s.1

¹⁶¹ “Yolların Kontrolüne Başlandı”, **Yurd Yolu**, nr.5, 23 Haziran 1938, s.1.

¹⁶² “Şehir Haberleri”, **Yurd Yolu**, nr. 230, 5 Ağustos 1939, s.1.

¹⁶³ “Yol İşleri”, **Yurd Yolu**, nr.160, 16 Mayıs 1939, s.1.

görülmektedir. Devletin attığı adımlar ve şehrin ihtiyaçları gazete tarafından haber olarak verilmiş ve şehirde ihtiyaç duyulan kurum binaları için de yatırım yapıldığı ve bunlara ağırlık verildiği söylenmiştir.

Şehir içinde görülen aksaklıklar da yine gazete gündeminde yer almış, gazetenin gündemine aldığı haberlerin ilgili kişiler tarafından dikkate alındığı ifade edilmiştir. Telefon hatlarında meydana gelen sıkıntının yetkililer tarafından çözüldüğü ve bunun için yetkililere duyulan minnetin anlatıldığı yazıda şu cümleler dikkat çeker:

“Şehir telefonları tesisatının eskidenberi devamede gelen karışıklık ve düzensizliğin kati surette islâhi için gereken bütün hazırlıklar ikmal edilmiştir. Hatların yeni baştan değiştirilerek kablo içine alınması ve direklerin yenilenüp sıklaştırılması suretile ile yakından başlanıp en kısa zamanda başarılabacak olan mühim ihtiyacın önlenmesinde daimi alaka ve incelemelerini esirgemeyen başta sayın valimiz Bay Rıfat Şahinbaş ve vilayet jandarma komutanı ve mıntika komutan vekili Yarbay Kerin İnân ile emniyet müdürümüz Bay Atifin gerek şehir merkezi ve gerekse mülhakat telefon şebeke ve tesisatını başarıları ile islah muvaffakiyetleri resmi ve hususî devlet ve halk işlerinde takdire layık bir hatıra ve başarımdır memleket adına şükranlarımızı sunmayı borç biliriz.”¹⁶⁴

Bunun yanında hoşnut olunmayan durumlar da yine gazete gündeminde yer almıştır. Tatvan hükümet binasının aylardan beridir devam eden inşaatı bitmediği için burada çalışma yapmanın mümkün olmadığı ve bu durumdan duyulan rahatsızlığın belirtildiği görülmektedir. “*Tatvan Hükümet Binası Yıkılmaya Yüz Tutuyor. Milletın On Binlerce Lirasına Yazık Değil mi?*” başlığı gazete içinde manşet haber olarak verilmiştir. Haberin ayrıntılarında şunlar yer almaktadır:

“Bugünkü işe ayrılan binlerce lira bütünle mafolmağa doğru gidiyor. Devletin amme menfaatlerini korumak için yaptığı şiddetli takip ettiği bu kadar kanun nizam ve emirlere rağmen milli menfaatleri muhafaza ve hakim kılmakla mükellef olan memurlarımızdan göreceğimiz en küçük kabiliyetsizliği bilhassa Tatvan hükümet binasında gördüğümüz hazin vaziyet dolayisile milletin binlerce lirasına mal olan bir neticeye varırsa elbette derin teessür duymak hakkımızdır.”¹⁶⁵

Şehir içinde eksikliği görülen ve en kısa sürede gereken hassasiyetin gösterilmesinin istendiği bir başka kurum da hapishanelerdir. Vilayet hapishane

¹⁶⁴ “Şehir Haberleri”, **Yurd Yolu**, nr. 230, 5 Ağustos 1939, s.2.

¹⁶⁵ “Tatvan Hükümet Binası Yıkılmaya Yüz Tutuyor. Milletın On Binlerce Lirasına Yazık Değil mi?”, **Yurd Yolu**, nr.341, 20 Mart 1940, s.1.

binasının sıhhat açısından uygun olmadığına dair haberler aktarılmıştır. Bu konunun önemine dikkat çekmek isteyen Kamil Koçbay yetkilere şu şekilde seslenmiştir:

“Vilayetimizin hapishanesinin her türlü bakımından insanların ikamet edemeyeceği bir mahal olduğundan şüphe yoktur. Esasen bunu bilen ve takdir eden yetkililer bu hususta teşebbüsattan geri kalmamış ve hapishanenin yapılacağı havalesinin verildiği haberleri bir aralık şayı olmuş isede bu güne kadar meydanda bir şey görülmemektedir. Halbuki hapishanede bulunan bu zavallı insanların sıhhatleri, hayatları o rutubetli binanın tehdidi altındadır. Kaderin bu felaketzedelerine acımamak onlara bir ikametgâh aramamak doğru bir şey değildir. Valimizin ve dairei aidesinin bu mühim ve hayati meseleye bir şekil vereceklerini emniyetle ümit ediyoruz.”¹⁶⁶

Gazete içinde giderilmeye çalışılan eksiklerle ilgili çıkan haberlerin yanında yeni yapılacak demiryollarıyla ilgili haberler de yer almıştır. Nafia vekâletinin demiryolları inşaatı programına başladığı ve Sivas-Erzurum hattının Sarıkamış’a kadar uzatıldığı anlatılmıştır. Erzurum hattının Uzunahmetler istasyonuna kadar uzatılması hakkında, meclisin iki buçuk milyon liralık bir tahsisat ayırdığı yazılmıştır¹⁶⁷.

Irak ve İran hudutlarına doğru uzanan demiryolu inşa faaliyeti de kısımlara ayrıldığı, Bitlis ile Tatvan civarındaki Tuğ istasyonuna kadar olan kısım ihale edileceği belirtilmiştir¹⁶⁸. Devlet için kalkınmanın en önemli unsuru hiç şüphesiz demiryolu ağının artırılmasıydı. Yurdun her yerini birbirine bağlama hükümetin politikası haline gelmiştir. Bitlis’te bulunduğu konum itibarıyla demiryolu ulaşımında diğer ülkelere açılan bir kapıydı.

1940 yılında başlanılan demiryolu hattının yapımının 1941 yılında devam ettiği bilgisi okuyucuyuyla paylaşılmıştır. Elazığ’dan İran’a kadar uzanacak demir yolunun ikmalî için çalışmalarının büyük bir hızla devam ettiği, inşaata lazım olan ray ve travers gibi her türlü malzemenin dâhilden tedarik edildiği ama Avrupa’dan demir köprü malzemesi getirmenin imkânı olmadığından bu yoldaki köprülerin beton olarak inşa olunduğu anlatılıp demiryolunun “*Elazığ’dan Paloya oradan Tatvan’a ve sonra Van’dan İran’a*” kadar uzanacağı ifade edilmiştir.¹⁶⁹ Bu tren hattının Bitlis’i

¹⁶⁶ “Vilayet Hapishanesi”, **Yurd Yolu**, nr.657, 30 Nisan 1941, s.2.

¹⁶⁷ “Yeni Şimendifer Hatlarımız”, **Yurd Yolu**, nr.326, 14 Şubat 1940, s.1.

¹⁶⁸ “Yeni Şimendifer Hatlarımız”, **Yurd Yolu**, nr.327, 16 Şubat 1940, s.1.

¹⁶⁹ “Elazığ- İran Hattı Çalışmaları”, **Yurd Yolu**, nr.677, 23 Mayıs 1941, s.1.

de içine alması hiç şüphesiz konumundan kaynaklanmaktaydı. Orta ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen yollar burada kesişerek doğuya doğru devam eder. Şehrin diğer bir özelliği burada üç farklı ulaşım aracının kullanılabilir olmasıdır. Şehir demir, kara ve deniz yollarının kullanıldığı aktarım noktasıdır.

2.1.3 Sanayi Kuruluşlarıyla İlgili Haberler

Gerek ülke genelinde gerekse Bitlis'te yer alan sanayi kuruluşlarıyla ilgili gelişmeler de Yurd Yolu gazetesinde kendine yer bulan haberlerdendi. Örneğin Bitlis'teki tütün fabrikası da çeşitli haberlere konu olmuştur. Tütün şehrin önemli geçim kaynağıydı. Tütünün şehir için önemi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından da dile getirilmiştir. İnönü 1935 yılında Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesi illerini kapsayan uzun bir yurt gezisine çıkmış ve burada halkın isteklerini dinleyip onlara tavsiyelerde bulunmuştur. 7 Temmuz 1935'te Bitlis'e gelmiş ve burada tütün ekiminin geniş tutulması gerektiğini anlatmıştır. Ayrıca buraya yün dokuma fabrikası yapılması için de notlar almıştır¹⁷⁰. Bitlis'te ticaret faaliyetleri oldukça sınırlıdır. Pazar için değil, öz tüketime yönelik dar bir ticaret hacmi vardır. Ticareti yapılan tek ürün o dönem için sadece tütün olduğundan gazete bu yönde haberler yapmıştır. Bunun yanında ülke içindeki diğer sanayi faaliyetleriyle ilgili haberler de gazete gündeminde olmuştur.

Devletin uygulamış olduğu “*Birinci ve İkinci Beş Yıllık*” kalkınma planında “*dokuma, maden, seramik*” sanayi içindeki ürünlere öncelik verilmiştir. Bu sektörde kullanılan ürünlerin birçoğu ithal ediliyordu. Bunun için devlet planlar uygulamaya koymuş ve bu durum ülke içinde çıkarılan madenlere de gereken hassasiyetin gösterilmesini sağlamıştır.

Bitlis'in Mutki kazasında demir madeninin bulunduğu ve “*Maden Arama Tedkik Enstitüsü*” tarafından burada çalışma yapılacağı duyurulmuş¹⁷¹ Batı ve Orta Anadolu'da bazı yerlerde ise büyük elektrik merkezleri kurulacağı yazılmıştır. Bu elektrik merkezlerinin Kütahya, Adana ve Kayseri'de kurulacağı haberi yer

¹⁷⁰ İsmet İnönü, **Defterler(1919-1973)**, C.:1, Yay. Haz. Ahmet Demirel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s.168.

¹⁷¹ “Vilayet Duyumları”, **Yurd Yolu**, nr.30, 19 Ağustos 1938, s.1

almıştır¹⁷². Devlet ekonomide ticareti canlandırmak için politikalar uygulamaktadır. Şehirlere yatırım yaparak birçok alanda yerel ticareti de faal hale getirmek istediği dikkat çekmektedir.

Devletin uyguladığı olduğu “birinci 5 yıllık” endüstri programlarının “dokuma, selülöz, maden, seramik, kimya” olmak üzere başlıca beş branş olduğu ve ilk dördünün faaliyetlerinden memnuniyet duyduklarını gazete manşet haber olarak okuyucu ile paylaşmıştır. İzmit’te Sümerbank tarafından işletilmek üzere (Sudkostik ve klor) fabrikasının temelini Ekonomi Bakanı Saffet Arıkan’ın attığı ve bu fabrikayla iki ayrı kimya maddesi çıkarılacağı bilgisi verilmiştir. Bu iki kimya maddesinin şimdiye kadar Avrupa’dan satın alındığı bundan sonra içten ve yerli olarak temin edileceğinden duyulan sevinç ayrıca ifade edilmiştir¹⁷³. Yine devletin ihracı ve üretimi arttırma adına attığı adımlara bağlı olarak Bitlis şehir merkezinde “İnhisarlar Atölyesi”nin temelini atıldığı yazılmıştır¹⁷⁴. Bu fabrika Cumhuriyet devrinin “yaşatıcı ve yaratıcısı” olarak görülmüş ve Bitlis halkı Cumhuriyet’e ve Atatürk’e bağlılıklarını bu fabrikanın temel atma töreninde bir kez daha göstermiştir. Temel atma töreninde Cumhuriyet’e ve idarecilere duyulan sevgi ve saygı üzerine konuşmalar yapılmıştır.

Şeker fabrikaları ve üretimiyle alakalı çıkan haberde ise önceki seneye karşılaştırma yapılmıştır. 1939 senesinde 94.500 ton şekerin ton şeker istihsal edildiği ve hariçten tedarik edildiği 1940’tan itibaren tamamen dahilden tedarik edildiği ve bu ihtiyacın fabrikalardan karşılanması için tertibat alındığı belirtilmiştir¹⁷⁵. Devletin kalkınmak için uyguladığı politikaların zaman geçtikçe sonuç vermeye başladığı dikkat çekmektedir.

İktisat Vekâleti vilayetlerdeki fakir halka bedava el tezgâhları dağıtacağını bildirmiş ve “Köylümüze 40 bin el tezgâhı dağıtılacak” şeklindeki haber başlığı ile bu durum okuyucuya duyurulmuştur¹⁷⁶.

Şehir içinde ticareti canlandırma adına İktisat Vekâletinin sözünü verdiği dokuma tezgâhlarının gönderildiği, şehre ve kazalarına dağıtılmak üzere 55 adet

¹⁷² “Büyük Elektrik Fabrikaları Kuruluyor”, **Yurd Yolu**, nr.594, 11 Şubat 1941, s.2.

¹⁷³ “Kimya Fabrikalarımız”, **Yurd Yolu**, nr. 16, 19 Temmuz 1938, s.1.

¹⁷⁴ “Vilayet Duyumları”, **Yurd Yolu**, nr.77, 10 İlkteşrin (Ekim) 1938, s.1

¹⁷⁵ “Şeker Fabrikalarımız ve Umumi İhtiyacımız”, **Yurd Yolu**, nr. 371, 30 Nisan 1940, s.2.

¹⁷⁶ “Yardım”, **Yurd Yolu**, nr.695, 13 Haziran 1941, s.1.

tezgâh ve aynı miktarda da çıkırık geldiği belirtilmiştir. Bunların kullanımını göstermek için İktisat Vekâleti Sanayi Umum Müdürlüğü'nde dokuma muallimi olan Muharrem Arıkan'ın da şehre gönderildiği bilgisi okuyucuya aktarılmıştır¹⁷⁷. Burada yapılan işin takibini ve işe gösterilen ehemmiyeti görmekteyiz. Devlet ticareti canlandırırken bunun için gereken eğitimi de sağlamaktadır. Bu dokuma tezgâhlarının birçok kişiye şehirde meslek kazandırdığı söylenmiştir.

Şehirde bulunan sigara fabrikasının hasara uğramasının şehir içinde sıkıntılara sebebiyet verdiği ve iyi tütünün tedarikinin güç olduğunun anlatıldığı yazıda ilgili kişilere de şu şekilde seslenilmiştir:

“Atelyenin hasara uğramasından bugüne kadar Vilayetimiz tütün ve sigara buhranı içindedir. Bütün bir sene çalışan atelye mamulâtından bu devirde tamamen istifade etmek imkânını maalesef bulamamıştır. Şimdi piyasada bulunanlar, ağır fiyatlı sigaralardır. Günlüğü 80 kuruş veya hiç olmayan fakir halkın 40 kuruşluk sigara kullanmasına imkân olmadığı aşikârdır. Muhtelif fasılalarla bayilere tevzi edilen tütünlerin adı duyulmakta, fakat kendisi görülmemektedir. Her yerde olduğu gibi en ucuz cinsi ve halkımızın en çok alıştığı Malatya doğusu köylü tütün ve sigarası bulunduğu öğrenilen Diyarbakır ambarından Tiryaki ve buna mümasil sigaralarla beraber kâfi miktarda getirilmesine imkân yok muydu? Alâkadar Başmüdürlüğün dikkat nazarını arz ederiz.”¹⁷⁸

Şehrin en önemli geçim kaynağı olan tütün atölyesinin yaşadığı hasar tüm şehir halkına yansımıştır. 1943 yılında kentteki büyük sıkıntılardan birinin şehirde tütün olmaması ve bu sıkıntının çözümü için kış ayındaki karların fazlalığından dolayı çöken tütün atölyesinin inşaatının haylice ilerlediği yakın zamanda tekrar halkın hizmetine açılacağı duyurulmuştur. Halkın bu haberden duyduğu memnuniyet de ayrıca ifade edilmiştir¹⁷⁹.

2.1.4 Vergi ve Bankacılıkla İlgili Haberler

II. Dünya Savaşı, dönemin iktidar partisinin vergi ve bankacılıkla ilgili birtakım kararlar almasına sebep olmuştur. Yurd Yolu gazetesinin bu konuyla alakalı haberlerinde zor durumda olan maliyeyi rahatlatmak gerektiği için meclisin vergi

¹⁷⁷ “Şehrimize Gelen Dokuma Tezgâhları”, **Yurd Yolu**, nr. 790, 9 Birinciteşrin (Ekim) 1941,s.1.

¹⁷⁸ “Tütün Sıkıntısı”, **Yurd Yolu**, nr.1243, 17 Temmuz 1943, s.2.

¹⁷⁹ “Tütün Atölyesi”, **Yurd Yolu**, nr.1257, 19 Ağustos 1943, s.2.

oranlarını arttırdığına ve içinde bulunulan buhranlı dönemin buna sebep olduğuna da değinilmiştir.

Kamil Koçbay yazısında devletin yaptığı uygulamalarda haklı olduğunu vurgulamış ve devlete destek çıkmıştır:

“Millet meclisimiz bugünkü vaziyetin doğurduğu zaruretlere dolayısıyla müdafaa bütçemizin icapları olarak bazı vergilerin artırıldığı ve bunun da ihtiyarına mecbur bulunduğunuz masrafları karşılamak için olduğunda şüphe yoktur. İhtiyar olunacak külfetin bugünkü dünya buhranı karşısında çok görülecek şey değildir. İhtidas olunan vergilerde herkesin katlanabileceği miktardan fazla değildir.”¹⁸⁰

Ülke ve şehir içinde yapılan bütçe hesaplamaları da gazete haberleri arasındadır. 9 Şubat ve 11 Martta vilayet umumi meclisi toplanarak 1939 yılı bütçe hesabı ve bütçenin kullanıldığı alanların tespiti yapılmıştır. En çok masrafın yol ve köprülere yapıldığı, ardından inşaat ve hastaneye getirilecek su masraflarının olduğu belirtilmiştir. Tüm bu masrafların yanında Halkevine de yapılan yardımlar da hesaplanmıştır¹⁸¹.

Devletin 1942 yılındaki bütçesini hesaplandığının anlatıldığı haberde bütçenin 45.197 lirası Maarif 20.924 lirası Nafia 11.430 lirası da sağlık işlerine gitmiştir¹⁸². Yapılan harcamalara bağlı olarak vergiler alındığı bilgisi verilmiştir.

Bütçe hesaplamalarının yanında kurumlarda görülen eksikliklerde gazete gündeminde yer almıştır. Yeni bir devlet kurulmuştu. Buna bağlı olarak kurumlarda eksiklerin olması da kaçınılmazdı. Y.K bankada yaşadığı bir güçlüğü şu şekilde anlatmıştır:

“Elimdeki umumî vekâletnameye dayanarak arkadaşım adına gelen parayı almak için bankaya gittim. Elimdeki vekâletnamenin aslını veya noterden tasdikli bir suretini vermedikçe para veremeyiz, dediler. Diğer devlet daireleri, bu umumî vekâletnamenin gazete ile imza altında neşredilmiş hûlasasını kati görüyorlar. Bir de aslına bakarak tediye yapıyor; Sizde yapsanız olmaz mı? Dedim, olmaz usulümüze aykırıdır, dediler. Ben vekâletnamenin aslını veremem. Sureti içinde masraf ve zahmeti var. Farzediniz ki alacağım para tasdik için noter masrafına yetmeyecek kadar azdır. Ovakit, iş nice olur? Alacağı paradan fazla masraf akli varım nerde şimdi? Dedim. Zahmet çektim, masraf yaptım. Noterden suret çıkarttım. Parayı aldım Aldım ama ya alacağım para zahmet bertaraf, noter masrafından az olsaydı? O zaman parayı bankaya bağışlamaktan başka çıkar yol kalmayacaktı. Bu muamelede sakat taraf var ama neresinde anlayamadım. Umum Müdürlük bunun bir kolay tarafını bulup alakalılarına tamim edemez mi acaba?”¹⁸³

¹⁸⁰ Kamil Koçbay, “ Bugünkü Vaziyetin İcapları2”, **Yurd Yolu**, nr.683, 30 Mayıs 1941, s.1.

¹⁸¹ “Vilayetimizin 940 Yılı Bütçesi”, **Yurd Yolu**, nr.343, 27 Mart 1940, s.2.

¹⁸² “Vilâyet Umumî Meclisimiz”, **Yurd Yolu**, nr.918, 17 Mart 1942, s.2.

¹⁸³ Y.K, “Bankadaki Zorluk”, **Yurd Yolu**, nr.1072, 22 Eylül 1942, s.1.

2.2 Sosyal Hayata Dair Haberler

Yurd Yolu gazetesinde Bitlis'te meydana gelen doğal afet ve kazaların toplumdaki yansımaları, şehrin gelişimi, çeşitli asayiş olayları, cinayet, ölüm, hırsızlık gibi yargıya intikal eden olayların gidişatı ve toplumsal sonuçları, ilanlar, yardım faaliyetleri, seçimler ve belediye hizmetleri gibi sosyal hayata dair haberler de yer almıştır. Halkın beklentileri ve bunlara çözüm için ne yapılacağı da gazete haberleri arasındadır. Yurd Yolu'nun her noktada halkın sesini duyurmak için gayret gösterdiği açıkça fark edilmektedir. Şehir içinde yapılan tüm faaliyetler de yine gazete gündeminde işlenen haberler arasındadır.

Yurd Yolu, şehir içindeki yapılanma faaliyetine de destek vermiştir. Rıza İşipek, "*Bitlis Günden Güne Değişiyor*" başlıklı yazısında Bitlis'in geçmişteki durumunu ve memlekette yapılan faaliyetlerle aldığı vaziyeti anlatmıştır. Cumhuriyet idaresiyle beraber yoğun gelişim içine giren şehrin birçok kurumunun yenilendiğini ve eksiklerinin tamamlandığını anlattığı yazısında "*imar faaliyetlerine*" verilen önceliği de vurgulamıştır. Özellikle halkevi binasının da tamamlanacak olması büyük bir memnuniyet oluşturmuştur:

"Mutki ve Hizan'a kadar uzanan faaliyet buralarda yeni hükümet binalar, jandarma karakolları, kaymakam evleri gibi birçok feyizli eserler meydana getirilmiştir. Vilayetin hususi idare bütçesinin bütün darlıklarına rağmen Bitlis Diyarbakır şosesi üzerinde kamyonların muntazam seyrü seferi temin edilmiş birçok virajlar düzeltilmiş darlıklar kaldırılmış eski seneler bilhassa yağmurlu mevsimlerde zaman zaman görülen tehlikeler bertaraf edilmiştir. Bitlis- Tatvan arasındaki Rahva düzlüğünde muntazam fasılalarla kurulan can kurtaranlarla bu yolda her kış vukuu görülen tehlikeli seyyahatler ortadan kalkmıştır. Bitlis için bilhassa elzem olan yeni halkevi binası geçen seneden beri devam eden büyük bir çalışma neticesi iki ay evvel bildirilmiştir. Bu bina şimdiden Bitlisin sosyal hayatının büyük bir ihtiyacına cevap vermektedir. Temsil kolu ve etrafına toplanan zeki ve çalışkan Bitlis gençliği muntazam bir programla çalışmalarına başlamış ve temsilini geçenlerde büyük bir başarıyla vermiştir."¹⁸⁴

Gazete şehir içinde halkın istek ve beklentilerine oldukça yer vermiştir. "*Şehir Halkımız Belediyeden Neler İstiyor*" başlıklı haberde gazete okuyucunun sesi olmaya çalışmıştır. Elektrik tesisatından, belediye radyosunun çalışmamasından,

¹⁸⁴ Rıza İşipek, "Bitlis Günden Güne Değişiyor", **Yurd Yolu**, nr. 274, 4 Birinciteşrin (Ekim) 1939, s.1.

şehir içindeki mıntıka temizliğinden, ekmek yapılan unların kötü olduğundan, şehrin muhtelif yerlerindeki harap duvarların varlığı ve tehlikelerinden ve şehirdeki tek eczanenin sermaye azlığından dolayı halkın ihtiyaçlarını karşılayamadığından bahsedilmiştir¹⁸⁵. Sosyal yaşama dair olan bu istekleri gazete sürekli gündemde tutarak çözüm bulunmasına hız kazandırmak istemiştir.

Başka bir sayıda yine halkın beklentileri gazete içinde yer almıştır. Çarşı merkezinin dağınık olmasından, esnafın kullanabileceği bir lavabonun olmamasından, kış memleketinde pazar yerlerinin açık olması büyük sıkıntılar teşkil ettiğinden, şehrin en büyük ve en güzel mabedi olan Ulu Caminin harabeler içine gömülüp kaldığından, evlerden çöp almak âdetinin henüz kurulmadığı için evlerin önlerinde biriken çöplerin sıhhat sorunlarına sebebiyet verdiğinden, şehirde itfaiye namına küçük bir varlığın olmadığı ve itfaiye ihtiyacının günbegün arttığından, sıhhi yardım namına tek vasıta olmadığından ve günün herhangi bir saatinde olacak her kaza ve hadisenin kendi haline terk edildiği yazılmıştır¹⁸⁶. Ayrıca gazetenin şehrin güzel ve temiz görünmesi için de sürekli hatırlatmalar yaptığı dikkat çekmektedir¹⁸⁷.

Halkın belediyeden istekleri gündemde yer alırken Yurd Yolu ayrıca belediyenin yaptığı faaliyetlerden de bahsetmiştir. Gelirlerle maaşların verildiği, sıhhat masrafları, yol tamiri ve imar işlerinin yapıldığı belirtilmiştir. Dar bütçe ile mümkün olan her şeyin yapıldığı ama bütçenin yetmediği yerlerde bazı şeylerin yapılamadığı da dile getirilmiştir. Büyük harbin en çok tahrip ettiği vilayetlerimizden *biri de Bitlis'tir. Tarihteki büyük istila yollarından biri üzerine kurulan ve vaktiyle "55000 nüfuslu ve 12000 evli doğunun mühim sanat ve ticaret merkezlerinden"* biri olan bu şehrin bugün her biri bir bucakta *"dört mahalleye bölünmüş 10000 nüfusa ve 2000"* eve indiği anlatılmıştır¹⁸⁸.

Halkın istek ve talepleri göz önünde bulundurulduğu kadar ilerleyen yıllarda şehir içinde hoş görülmeleyen olaylar da gazete gündemine alınmıştır. Belediye Encümenin yaptığı toplantıda kahvelerde kâğıt oyunlarının hepsinin yasak edildiği halka bildirilmiş ve bununla alakalı olarak belediye tebrik edilmiştir¹⁸⁹. Halkın lehine

¹⁸⁵ "Şehir Halkımız Belediyeden Neler İstiyor", **Yurd Yolu**, nr.347, 2 Nisan 1940, s.1.

¹⁸⁶ "Şehir Halkımız Belediyeden Neler İstiyor", **Yurd Yolu**, nr.348, 3 Nisan 1940, s.1.

¹⁸⁷ "Belediyeden İkinci Dileğimiz", **Yurd yolu**, nr.409, 21 Haziran 1940, s.2.

¹⁸⁸ "Belediye İşleri", **Yurd Yolu**, nr.356, 12 Nisan 1940, s.1.

¹⁸⁹ "Çok Yerinde Bir Yasak", **Yurd Yolu**, nr.1298, 18 İlkânun (Aralık) 1943, s.1.

olan her kararın sonuna kadar desteklendiği görülmektedir. Belediyenin bu kararını çok yerinde bulan ve memnuniyetle karşılayan gazete ayrıca bu uygulamadaki denetimin daha da arttırılmasını istemiştir. Kahvehanelerdeki durumun iç sızlatıcı bir hal aldığı ve son derece rahatsızlık oluşturduğu da ifade edilmiştir.

Gazete halkın beklentilerine isteklerine yer verdiği kadar hükümetin getirmiş olduğu yenilikler konusunda da Bitlis halkının yapılanma süreci içine girdiğine dair haberleri de okuyucu ile paylaşmıştır. Gazetenin inkılâpların uygulanması noktasında hükümeti haklı bulduğu ve devletin aldığı kararın “*medeniyet gereği*” olduğu anlatılmış ve kıyafetlerle ilgili çıkan yazıda hükümete verilen destek şu şekilde izah edilmiştir:

“Kadın ve erkeğin gelişi güzel kıyafetlerle sokaklarda dolaşması göze hoş gelmediği kadar içtimai hareketlerimize de uygun düşmez. Meclisin verdiği karara nazaran kıyafetimiz medeni milletlerin kıyafetidir. Şehir ve köylerde erkekler için şalvar, don, entari gibi kıyafetlere kadınlar için de peçe çarşaf gibi kılıklara veda etmek icap eder. Bu karara aykırı hareket edenlerden vilayet idaresi kanunun 68 inci maddesindeki cezalar yani 5 liradan 25 liraya kadar para cezası alınacaktır.”¹⁹⁰

Gazete inkılâpların halk içinde nasıl kabul gördüğünden ve kurumların bu konudaki hassasiyetinden farklı bir yazısında yine bahsetmiştir. Nitekim başta valilik olmak üzere tüm kurumların her yeniliğe uyum sağlamak adına bir çaba içinde olduğu belirtilmiş ve bu konuyla alakalı yazı kaleme alan Rıza İşıpek yazısında hükümetin “*tek millet, tek dil ülküsüne*” verdiği desteği de ifade etmiştir. Ona göre devletin koymuş olduğu yasaklar “*ihtiyaç*” ve “*milli devlet*” olmanın bir gereği idi. İşıpek görüşlerini kısaca şöyle anlatmıştır:

“Bitlisin zeki ve uyanık kadınlığına hiçte yakışmayan peçe yerine şemsiye kullanmak göreneğine nihayet vermekle de Bitlisimizin kadınlık inkılâbı yolunda ileriye kuvvetli bir adım daha atmış oluyor. Kürtçe, Arapça gibi gayri milli lisanla çarşı, pazar ve sokakta her umumî yerde konuşulması yasağını bilhassa memlekete, millete şükranı değer bir hizmet olarak karşılıyoruz. Yükselmek ve muvaffak olmak için milli bünyesine, milli dil ve kültürüne sadık kalmak mecburiyetinde olan milletimiz için kürtçe ve arapça yasağı bütün hassasiyetimizle takip edeceğimiz milli bir davadır.”¹⁹¹

¹⁹⁰ “Kıyafetimizin Islâhı”, **Yurd Yolu**, nr.348, 3 Nisan1940, s.2.

¹⁹¹ Rıza İşıpek, “Şehir Haberleri”, **Yurd Yolu** nr.369, 27 Nisan 1940, s.1.

İnkılâpların uygulanması noktasında Bitlis Vilayeti İdare Heyeti'nin aldığı kararlar gazetede tam sayfa halinde yayımlanmıştı. Tek parti iktidarının almış olduğu kararlar en ücra yerlerde dahi uygulanıyordu. Bunun yanında şehirde sosyal ve temiz bir alan oluşturma adına da kararlar alınmıştır:

“- Her ev, dükkan, daire ve müessese kendi içini ve hudutlarını ve temellükü altındaki bağ, bahçe ve bunların muhitine düşen yolun karşısında ev varsa yarısını, yoksa tamamını kendi vasıtasıyla temizlemeğe mecburdurlar.

- Umumî yollarla evlerin haricinde kalan yollar, boş yerler, meydanlar üzerindeki pislik ve su sızıntıları belediyece derhal izale edilecektir.

- Türk kadının yüksek, medeni kabiliyet ve seciyesine hiç yakışmayan ve aynı zamanda şüpheli eşhasa, bu bid'atten istifade ederek yüzünü zabıtaban saklama imkanını verebilen şemsiyeyi yağmur, kar ve güneş ihtiyaç ve istirahatından hariç, olarak sırf yüzünü kapamak kasdiyle ve peçe yerine kullanmak ve bu suretle Türk kadının medeni kabiliyetine hürmetsizlik göstermek YASAKTIR.

- Resmi dairelerde, çarşı, pazar ve sokakta, umumî mahallerde de Türk vatandaşlarının, Kürtçe, Arapça konuşmaları YASAKTIR.

Resmi müracatta, Türkçeyi hiç bilmeyen öğreninceye kadar getirecekleri tercümanla, dileklerini anlatırlar.

- Bu emir ve yasaklara riayet ve itaat eylemeyenler hakkında derhal kanunî takibat yapılacaktır¹⁹².

Vilayet heyetinin aldığı kararları değerlendiren Kamil Koçbay “*Vilayet Heyeti İdaresinin Çok Yerinde Bir Kararı*” başlıklı yazısında şu ayrıntılara değinmiştir:

“Kararların hedef ve gayesi şehri; şehir halkını yüksek görmek ve göstermektir. Bunun için tavsiye olunan şeyleri yapmak bu şehir halkı için vazifedir. Sevinçle yapmalıdır. Sonra yüksek ve muhterem kadınlarımız kendilerini küçük düşürecek bir hali niçin kabul etsinler şemsiye nedir. Onun muhafazasına sığınmak ne oluyor. Asil, Hür, Türk milletinin ana ve hemşireleride hürdürler. Sonra kadını muhafaza edecek lüzumsuz yere taşıdığı şemsiye değil kendi. Benliği kendi. Vcdanı kendi. Vakarı ve haysiyeti kendi İnsanlığı ve nihayet kendi hicabıdır. İyi veya fenayı görmeyecek farketmeyecek bir Türk kadınının mevcudiyetini bile tasavvur etmek istemiyoruz.”¹⁹³

¹⁹² “Vilâyeti İdare Heyeti Kararları” **Yurd yolu**, nr.369, 27 Nisan 1940, s.2.

¹⁹³ Kamil Koçbay, “Vilayet Heyeti İdaresinin Çok Yerinde Bir Kararı”, **Yurd Yolu**, nr. 371, 30 Nisan 1940, s.2.

Kamil Koçbay yazısında alınan kararların halkın lehine olduğu ve tüm Türkiye’de olduğu gibi Bitlis’te de uygulanmasının doğru olduğunu vurgulamıştır. Öyle ki alınan kararları uygulamak halkın “*en temel vazifesi*” olarak gösterilmiştir. 1934 yılında çıkarılan “*Kılık Kıyafet*” inkılâbının hayata geçirilmesinin pek de kolay olmadığını görmekteyiz. Bazı şeyler için zamana ihtiyaç vardır. Koçbay hükümetin istediği “*çağdaş medeniyetler*” seviyesine ulaşmanın bir yolunun da bundan geçtiğini savunmuştur. Yani giyim kuşam noktasında da bayanların özgür bırakılmasını söylemiştir. Bu uygulamanın Bitlis’te de yankı bulduğunu ve gazetenin de bu noktada hükümet ile aynı düşüncede olduğunu söylenebilir.

Gazete, uygulanan inkılâpların yanında o dönem için önemli olan belediye seçimlerini de haber olarak vermiştir. Şehirde yaklaşan 1939 yılı belediye seçimleri için hazırlıkların başladığı, Türkiye’nin üçte birinin “*tek dereceli intihap*” yoluyla en medeni hakkını kullanacağını gazete partiye duyduğu güveni de vurgulayarak anlatmıştır:

“Artık dar çevreli bir zümre kaygusile değil, bir millet bütünlüğü zihniyetiyle çalışan parti ve şerefli hükümetiyle devletin hayatiyet uzvu olmuştur. Onun nurlu yolunu çizen şey milletin iradesi ve halkın arzusudur. Daima bu asil ve uğurlu kaynaktan ilham alarak yürüyen CHP partisi, halka yararlı olanları yaratmak kudretini gösterdikçe bu milletin yüzü gülecek.”¹⁹⁴

Belediyenin intihap hazırlıklarının faaliyetlerine hız verdiği, seçim için defterlerin asıldığı ve herkesin 6 gün içinde itiraz hakkının olduğu haberi okuyucuya bildirilmiştir¹⁹⁵.

Belediye seçimlerinde Adicevaz, Mutki, Ahlât belediyelerinde seçimlerin bittiği ve CHP namzetlerinin kazandığı, şehir merkezindeki oy verme işleminin 8 gün süreceği belirtilmiştir¹⁹⁶. Halkın ulusal görevini en iyi şekilde yerine getirmesi gerektiğini gazete ayrıca savunmuş ve bu durumu “*ulusal hak, sosyal ve siyasal hak*” olarak görmüştür. İlçelerde CHP namzetlerinin kazanmış olmasından dolayı duydukları memnuniyeti ifade etmeleri gazetenin partiyi ne denli desteklediğini de göstermektedir. Yine Cumhuriyet rejiminin tatbikinde “*en önemli amil olan ve demokrasi esaslarına*” uygun olarak belediye seçimlerinin yapıldığı söylenmiştir.

¹⁹⁴ “Belediye Seçimleri”, **Yurd Yolu**, nr. 54, 13 Eylül 1938, s.1.

¹⁹⁵ “Belediye Seçimleri”, **Yurd Yolu**, nr. 62, 22 Eylül 1938, s.1.

¹⁹⁶ “Şehrimiz Belediye İntihabı Bugün Başlıyor”, **Yurd Yolu**, nr.75, 7 İlkteşrin (Ekim) 1938, s.1

Ayrıca rüşdünü tamamlamış olan CHP'nin seçtiği adaylara olan güven de vurgulanmıştır¹⁹⁷.

Şehir içinde 1942 yılında yapılan belediye seçimine kadınlı ve erkekli tüm vatandaşların büyük ilgisi olduğu yazılmıştır. Seçimin intizam içinde ve halkın parti disiplini bağlılıklarını gösteren düzgünlük içinde devam ettiği bildirilmiş ve kadınların seçim haklarını diğer yıllara göre göze çarpacak çoğunlukta arttığı da ifade edilmiştir¹⁹⁸. Kadınların siyasi hayatta “*seçme ve seçilme hakkını*” elde etmesi toplumsal hayatta gerçekleşen Atatürk devrimlerinden en önemlilerinden biri olarak görülmektedir. Bu bağlamda gazete bu seçimlerden duyduğu memnuniyeti de ayrıca dile getirmiştir.

Şehir merkezindeki seçimin sonuçlandığı reisliğe ikinci defa Suphi Menteş'in seçildiği “*Olgun tecrübe ve aydın görüşlerinden beklentilerimiz çoktur. Kendilerini hararetle tebrik eder, iyi başarılar dileriz.*”¹⁹⁹ sözleriyle duyulan memnuniyet ifade edilmiştir.

Şehrin istek, talep, beklentileri ve seçimler kadar sosyal hayatın bir parçası olan ülke ve şehir nüfusuyla alakalı haberler de gazete içinde yer almıştır. Tarımsal faaliyetlerde insan gücüne duyulan gereklilik, bulaşıcı hastalıklar, savaşlar ve sanayi faaliyetlerindeki yetersizlik bir ülkenin nüfus politikasını etkiler. Türkiye’de 1927-1965 yıllarında nüfusu arttırıcı politika uygulamıştır. Cumhuriyet öncesi yaşanan savaşlar sebebiyle nüfus yapısı değişikliğe uğramıştır. Savaşın bıraktığı izler her boyutta hissedilmiş ve kendini göstermiştir²⁰⁰. Nüfus ülkeler için güç unsuru olarak görülüyor. Bu dönemde uygulanan “*nüfusu arttırıcı politika*” ve nüfusun önemini Kamil Koçbay, kalabalık bir nüfusa sahip olmanın her noktada kapılar açacağını vurgulayarak anlatmıştır. Yazar en büyük ve en birinci vazifenin “*nesli arttırmak ve çoğaltmak*” olduğunu söylemiştir. Ama burada önemli olan şeyin nüfusun gücünden yararlanmak olduğu ve bu yapılırken “*nitelikli nüfus*”un önemine dikkat etmek gerektiğini de ifade etmiştir:

¹⁹⁷ “Belediye Seçimi”, **Yurd Yolu**, nr.77, 10, İlkteşrin (Ekim) 1938, s.2.

¹⁹⁸ “Belediye Seçimi”, **Yurd Yolu**, nr. 1088, 15 Birinciteşrin (Ekim) 1942, s.1.

¹⁹⁹ “Belediye Reisi Seçimi”, **Yurd Yolu**, nr.1012, 4 İkinciteşrin (Kasım) 1942, s.2.

²⁰⁰ Mesut Doğan, “Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, S.23, 2011, s.298.

“Dünyada yaşamak için neslimizi artıralım nesilleri kesik nüfusları az milletlerin yaşamak hakları bugünkü düşüşe ve bugünkü şeraiti göre çok zordur. Nüfusun artması yaşayacak insanların artması ile kabildir. Buda yaşayabilecek şeraite haiz insanlar yetiştirebilir. Nüfusumuzun çoğaldığını görmek ve milletler arasında büyük nüfuslu bir heyeti içtimaiye halinde meydana çıkabilmemiz için nüfusumuzu arttırmamız zaruri bir ihtiyaçtır. Nüfussuz yaşamak mümkün gibi görünmüyor. Ve mümkün de değildir. Çocuklarımızı çok itina ile muhafaza ve evlenmeyi kolaylaştırmak icap eder. Çünkü bir milletin kudret ve kuvvet mebaı o milletin mini, mini yavrularıdır. Bu işe milletçe, Devletçe ve fertçe ne kadar kıymet versek yeridir. Bu hususa sarfolunacak emekler boşa gitmez. Yerinde sarfolunan şeyler hiçbir vakit zayi olmaz.”²⁰¹

Ülke içinde nüfusun önemli olduğunun anlatıldığı bir başka yazıda ülke içinde yapılan nüfus sayımları ve devletin bu sayımları yapmadaki gayesi izah edilmiştir. Şimdi olduğu gibi o dönemde nüfusun sayılmasındaki gaye “*devletin bütçesine uygun yatırımlar*” yapmak istemesidir:

“Türkiye’de de ilmi usul ve esaslar dairesinde ilk Umumî nüfus sayımı Cumhuriyet rejiminde 1927 senesinde ve ikinci nüfus sayımı da 1935 de yapılmıştır. Üçüncüsü ise bu yıl yapılacaktır. 1927 ve 1935 senelerinde yapılan sayımlarda olduğu gibi bu sayımını da hiçbir vergi ve mükellefiyet takip etmeyecektir. Hükümet bu işi münhasıran en büyük kuvvet ve kudret kaynağımız olan nüfus miktarlarını ve bünyesini öğrenmek ve iki sayım arasında ne kadar arttığını anlamak ve tedbirlerini ona göre almak için yapmaktadır. Ahvalin karışık ve istikrarsız bir zamanında, milli ihtiyaçların pek fazla bulunduğu bir sırada hükümetimizin bütçesinden bu iş için mühim bir tahsilat ayırması nüfus sayımına ve nüfus davasına ne kadar büyük bir ehemmiyet verdiği açıkça göstermektedir. Neticesi hepimizi yakından alâkadar edecek ve çok sevindirecek olan bu mühim ve muazzam memleket işini el birliği ile çalışmamız, bu babda bize verilecek vazifeyi yerine getirmek icap eder”²⁰².

Dünya genelinde nüfus sayımı yapıldığı gibi Türkiye’de ve Bitlis’te de yapıldığı haberi verilmiştir:

“Şehrimiz nüfus sayımını fevkalade bir intizam ve sükûn içinde itina mahsusla yapmıştır. Şehrin caddelerinde bu işe memur olanlar dışında başka hiçbir fert görünmüyor. Şehir tam bir sükûtu muhafaza ediyor. Bu sükût ve intizam gösteriyorki halkımız disipline ve otoriteye tam bir hürmet ve riayeti yerinde ve çok yüksek idi. İşte böyle her işte ve her şeyde intizam ve vahdeti gösterebilen ve yapan bir milletin her hususta yaşamak hakkını herkese ve bütün dünyaya teslim ettireceğinde şüphe ve terddüt edilemez yaşasın birliğimiz, yaşasın bu intizamı temin eden memurlarımız var olsun büyük milletimiz.”²⁰³

²⁰¹ Kamil Koçbay, “Nüfusun Ehemmiyeti”, **Yurd yolu**, nr.478, 12 Eylül 1940, s.1.

²⁰² “Üçüncü Nüfus Sayımı”, **Yurd yolu**, nr.474, 7 Eylül 1940, s.1.

²⁰³ “Şehrimizde Nüfus Sayımı”, **Yurd Yolu**, nr.510, 21 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.1.

Sosyal hayat içinde yeni yaşamlarla nüfus artarken ölüm hadiseleriyle nüfusta azalma meydana gelmektedir. Sosyal hayatın bir parçası olan ölüm hadiseleri de Yurd Yolu gazetesinde işlenen konular arasındadır. Gazete başta vefat eden devlet büyüklerinin sonra şehir içinde vefat eden önemli kişilerin haberlerini yazarak başsağlığı dilemiştir. O dönem içinde Atatürk'ün vefatı günlerce gazete içinde matem olarak verilmiştir. Vefatı, “*Bütün Varlığını Türk Milleti Türk Cumhuriyeti Uğruna Feda Eden Aziz Ulu Önder Atatürk'ümüze Rahmetler Olsun*” şeklindeki başlıkla haber olarak okuyucu ile paylaşılmıştır²⁰⁴. Vefatından sonraki 30 gün boyunca onunla ilgili haberler yer almıştır. Vefatından on bir gün sonra naşının Ankara'ya götürüldüğü haberi de yer almıştır. “*Tarih şimdiye kadar hiçbir fert için matem levhası yazmamıştır*” denilerek ona olan sevgi bir kez daha dile getirilmiştir:

“Bugün hepimiz gözümüzün yaşını ruhumuza akıtarak yahut ruhumuzun acısını kalbimize sindirerek 11 gün önce gözlerini kapayan ve bizden maddeten ve cismen Atatürk'ün aziz hayalini 17.000.000 Türk aynı duygu ile selamlar onu rahmetle anar ve her yıl bugünü milli matem sayarak yadecektir. Denilebilir ki 21 İkinciteşrin Türk tarihinde ve Ankara taliminde çok önemli hisli bir gün oldu. İnsanlık dünyasından sönen güneş yalnız Türk milleti için bütün beşeriyet içinde kayıptır.”²⁰⁵

Vefat haberleri içinde en çok gündemde kalan ve tüm şehri yasa boğan hiç şüphesiz Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatıdır. Atatürk'ün vefat yıldönümü gazete içinde her yıl manşet haber olarak verilmiştir. 1939 yılındaki ilk vefat yıl dönümünü Kamil Koçbay “*Matem günü*” ilan etmiştir. Duyduğu üzüntüyü de şöyle ifade etmiştir:

“Milletimizin en büyük evlâdı Atatürk'ümüze geçen sene bu günde kaybettik. Atatürk en büyük dahî, siyasi, en büyük inkılâpçı, derin mefkûre, yüksek zekâ sahibi bir mevcudiyet idi. O bizim namımızı Bayrağımızı, Şan ve şerefimizi yükseltmiştir. İnkılâplar yaptı, Cumhuriyeti kurdu, yeni rejim kurdu. Bizlere sahifelere, asırlara, tarihlere sığmayacak kadar büyük fedakârlıklar yaptı. Bu matemî hasret ve gözyaşları içinde kalbinin en derin köşesine saklayacak muhafaza edeceksin. Matemlere bürün, karalar giyin, senin kara günlerini O dur aydınlatan.”²⁰⁶

²⁰⁴ “Ulu Önder“, **Yurd Yolu**, nr.100, 11 İkinciteşrin (Kasım) 1938, s.1.

²⁰⁵ “Kalbimize Gömerken“, **Yurd Yolu**, nr. 108, 21 İkinciteşrin (Kasım) 1938, s.1.

²⁰⁶ Kamil Koçbay, “Matem Günümüz“, **Yurd Yolu**, nr.290, 10 ikinciteşrin (Kasım) 1939, s.1.

1940 yılındaki ölüm yıldönümünde Atatürk'e karşı duyulan derin sevgi ve saygı anlatılmıştır. Kamil Koçbay Atatürk sayesinde “*yepyeni bir millet, yepyeni bir rejim, yepyeni bir hükümet*” meydana geldiğini söylemiştir²⁰⁷.

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1943 yılındaki ölüm yıl dönümünün verdiği hüznün gazetede yine baş haber olarak yer almıştır. Gazete Atatürk'ün sadece bir “*kurtarıcı, bir milli önder olmadığı*” aynı zamanda Türk halkını daima “*ileri medeniyetler*” seviyesine yükseltmeye çalışan bir lider olduğunu anlatılmıştır. Tarihin “*en kara ve karanlık*” devrinde gelen Atatürk sayesinde “*yeni, aydın ufuklar*”a doğru yol alındığı derin bir hissiyat içinde ifade edilmiştir. Bu savaş döneminde her ihtimal düşünülerek gene onun yolundan gidildiği “*kararlı ve azim*”li bir takiple bunun yapıldığı dile getirilmiştir²⁰⁸.

Atatürk'ten sonra İsmet İnönü dönemi Başbakan'ı Refik Saydam'ın vefat haberi de günlerce yayımlanmış ve Başvekil Dr. Refik Saydam'ın kalp sektesinden dolayı İstanbul'da vefat ettiği haberi okuyucu ile paylaşılmıştır. Bütün hayatı “*devlet ve millet hizmetinde geçen ve devlet, millet vazifesi*” şeklinde özetlenerek görev başında iken vefat ettiği söylenmiştir.²⁰⁹

Bir başka vefat haberi de yine Bitlis'te üzüntü ile karşılandığı ifade edilmiştir. Bitlis'te bölük komutanlığı yapan Yüzbaşı Fahri Gökçöl'ün arazi teftiş sırasında karlardan dolayı su hacmi artmış olan bir dereyi üzerine bindiği hayvan ile geçmek isterken suya düşüp boğulduğu ve Bitlis'te hususi bir tören yapılarak gömüldüğü anlatılmıştır. Yüzbaşının vefat haberi birkaç gün manşet haber olarak gazete içinde yer almıştır.²¹⁰

1940-1942 yıllarında Bitlis'te valilik yapan Hulusi Devrimer'in vefatı da şehir içinde büyük bir üzüntü oluşturmuştur. Gazete onun hasta olduğu ilk günden vefatına kadar ki süreci hep okuyucu ile paylaşmıştır. Görevi başında iken fenalaşıp hastaneye kaldırıldığı ve acil olarak mide ameliyatına alındığı, ameliyatı iyi geçtiği halde sonradan aşırı kan kaybı yaşandığı ve bundan dolayı vefat ettiği yazılmıştır.

²⁰⁷ Kamil Koçbay, “Milli Matem Günümüz”, **Yurd Yolu**, nr. 525, 11 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.1.

²⁰⁸ “5 inci Ölüm Yılı”, **Yurd Yolu**, nr.1286, 11 Sontışrin (Kasım) 1943, s.1.

²⁰⁹ “Başvekilimiz Vefat Ettiler”, **Yurd Yolu**, nr. 1009, 8 Temmuz 1942, s.1

²¹⁰ “Acıklı Bir Ölüm” **Yurd Yolu**, nr.951, 28 Nisan 1942, s.1.

Vefatı duyan halkın ve şehirdeki tüm memurların da hastane önüne gittiği sonrasında şehir içinde vali için büyük bir tören yapıldığı da belirtilmiştir.²¹¹

2.2.1 Sosyal Yardımlarla ilgili Haberler

Şehir içinde sosyal yardım imkânlarının halka duyurulmasında Yurd Yolu gazetesinin önemli bir görev üstlendiği görülmektedir. Genelde veya yerelde insanların herhangi bir şekilde yardıma ihtiyaç duyduğu hemen her olay veya durum gazete içinde kendine yer bulmuştur.

Örneğin ülke içinde farklı şehirlerde meydana gelen doğalafetlere de yer vermiştir. Gazete Dikili’de meydana gelen depremten dolayı duydukları üzüntüyü anlatılıp orda yaşayan insanlar için “*Aziz Yurddaşlar Dikili’deki felâketzede kardeşlerimize yardım edelim*” diye yardım çağrısında bulunmuştur²¹². İnsani olarak vazifelerin yerine getirilmesi noktasında örnek olma çabası görülmektedir.

Şehir içinde meydana gelen yer sarsıntısının arkasından depremzedelere destek çabaları gazetede halka duyurulmuştur:

“Haziranın 12 inci günü Adilcevaz nahiyesinin merkezi olan Adilcevazda oldukça şiddetli yer sarsıntısı olmuştur. Sarsıntının derecesini ve felakete uğrayanların nisbetini bizzat görmek üzere muhterem Valimiz beraberlerinde sıhhat ve nafia olduğu halde giderek görülen lüzum yerine şefkatli kızılây cemiyetimizin iki yüz lira kadar parasını levzi suretile bu felaketzadelere yardım yaparak avdet buyurmuşlardır”²¹³

Şehirde 1941 yılında gece 12.10’da yer sarsıntısı meydana geldiği nüfusça herhangi bir zayıat olmamasına rağmen bazı evler ve duvarların yıkıldığı, kimi evlerde de çatlaklar oluştuğu, bu durumun halk içinde büyük heyecan ve telaşa sebep olduğu anlatılmıştır. Sonraki gece de hafif bir sarsıntı olduğu burda da maddi ciddi bir zayıat olmadığı yazılmıştır²¹⁴. Kamil Koçbay bu yazısında hasar olan yerlerde gerekli yardımın yapılacağını da duyurmuştur.

Gazete içinde yardım konusuyla ilgili çıkan başka bir haberde, Kızılây müessesesinin bayram dolasıyla 20 fakir çocuğa elbise ve ayakkabı yardımı yaptığı,

²¹¹ “Çok Acı Kaybımız”, **Yurd Yolu**, nr.1114, 28 Birincikânun (Aralık) 1942, s.1.

²¹² “Dikili Felâketzedeleri”, **Yurd Yolu**, nr. 283, 25 Birinciteşrin (Ekim) 1939, s.2.

²¹³ “Adilcevazda Yer Sarsıntısı”, **Yurd Yolu**, nr.404, 15 Haziran 1940, s.1.

²¹⁴ Kamil Koçbay, “Şehrimizde Yer Sarsıntısı”, **Yurd Yolu**, nr.573, 12 Kânunisani (Ocak) 1941, s.1.

Kızılay başkanlığını yapan sıhhiye müdürü Doktor Remzi Tınaz'a bu yardıma öncülük ettiği için de ayrıca teşekkür edilmiştir²¹⁵.

Kızılay şubelerinden birine yapılacak yardım için gazete "*Kızılay Cemiyetinin Ricası*" haber başlığı ile okuyucuya çağrıda bulunmuştur:

"Yurdumuzun muhtelif köşelerinde vatan hizmeti görmekte olan kahraman Erlerimize muhterem halkımızın minnet ve şükran cemilesi olarak teberru edecekleri (yün fanila, yün kazak, pamuklu mintan, yün çorap ve yün eldiven) den ibaret olan kış hediyelerinin kabulü için, Kızılay Cemiyetinin bilumum merkez ve şubelerinde (aynı teberruat kabul defteri) açılmıştır. Bu hayırlı teşebbüsün çok asil ve şefik olan Türk ulusunun andan iştirakları ve bilhassa kadınlarımız tarafından yer yer teşkil edileceğinden emin olduğumuz komitelerin değerli faaliyetleriyle, şerefli bir muvaffakiyet halinde neticeleneceği şüphesizdir. Bilumum merkez şubelerimizin ayniyat makbuzu mukabilinde kabul edecekler bu teberruat için hayırseverlerimizin ibraz buyuracaklarından dolayı KIZILAY CEMİYETİ şimdiden şükranlarını arzeder."²¹⁶

Bazı kurumlara yapılacak yardımlar, herhangi olumsuz bir durumda devleti zor durumdan kurtaracağı haberi farklı bir yazıda yine gazete gündeminde anlatılmıştır. "*Tayyaresi olmıyan milletler, Hürriyet havası teneffüs edemezler*" diyerek yazar bu konunun ehemmiyetine verdiği değeri göstermiştir. Hava kurumunun her türlü yardıma ihtiyaç duyduğunu yazar havacılık faaliyetlerinin öneminden bahsederek izah etmiştir. Dünya milletleri bu tehlikeli günlerde "*havacılık kurumunu*" çoğaltmaya çalışıyorsa millet olarak bizim de onlardan aşağı kalmamamız gerektiğini ifade eden yazar bunu "*en büyük üstünlüklerden*" biri olarak görmüştür. Ayrıca yazar halkın dikkatini çekmek istemiştir:

"vatandaş benim ayda vereceğim 10 kuruştan ne çıkar deme, eline ne geçerse, mali kudretinin müsaadesi derecesinde hava kurumuna bir şeyler vermeğe çalış. Damla damla göl olur toplanacak 10 kuruşlar milyonlar doğurur ve milyonlarla Türk semalarının emniyetini koruyacak çelik kartallar çoğalır."²¹⁷

Kamil Koçbay Kızılay'ın yaptığı etkinliklerden bahsedip ona yapılacak yardımlarla "*vatandaşlık görevi*"nin yerine getirileceğini anlatmıştır. Koçbay'ın

²¹⁵ "Vilayet Duyumları", **Yurd Yolu**, nr.107, 19 İkinciteşrin (Kasım) 1938, s.1.

²¹⁶ "Kızılay Cemiyetinin Ricası", **Yurd Yolu**, nr.540, 29 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.1.

²¹⁷ Ali Nadi Ünler, "Hava Kurumuna Yardım Vazifesi", **Yurd Yolu**, nr. 545, 5 Kânunuevvel (Aralık) 1940, s.1.

burada temenni ettiği şey yaptığı çağrıya şehir halkının gereken ehemmiyeti ve kıymeti vermesidir:

“Vilâyetimiz Kızılay cemiyeti namına büyük ve şanlı ordumuza dolayisile cemiyetin Yardıma muhtaç göreceği insanlara tevzi edilmek üzere halkımızın teberruatta bulunmalarına temin için lâzım gelen faaliyet ve teşebbüsata girişmiş ve mülhakata icap eden talimatlar verilmiştir. Dünyaya karşı vatanımızı müdafaa ve muhafaza için hudutlarımızı bekleyen şanlı evlatlarımıza mümkün olan her türlü fedakârlığı yapmak bizim için en zevkli bir vazife en tatlı bir vecibedir. Evlerimizde ferih ve fuhur yatabilmemiz, onların hudutlarımızı beklemelerile temin olunmaktadır. Biz bugün bütün cihan buhranından uzak mesut bir millet halinde durabiliyoruz. Bunları öğretecek de değiliz. Esasen bu gibi vazifeleri ve fedakârlıkları yapmaktan zevk alırsın. Gayretimizi, fedakârlığımızı her türlü felâketleri karşılayan kızılıya yardım da teksif edelim. Kullanılmamış, yün fanila, yün çorap ve saire gibi ihtiyacı temine çalışalım. Çalışalım ki, Evlâtlarımıza ufak bir hizmette bulunmuş olabilelim.”²¹⁸

Türk hava kurumuna yardım amaçlı şehir içinden birkaç kişi seçildiği ve aza olarak da bayanların seçildiği anlatılmıştır. Haberde Kamil Koçbay’ın “*tam bağımsızlık*” yolunda sadece karada değil hava sahasında da etkin rol oynamak gerektiği ifade edilmiştir. Koçbay bugünkü harplerde yalnız “*kara harbine değil, hava harbine*” de ihtiyaç hâsıl olduğunu vurgulamış ayrıca bu işe bayanların gönül vermesinden dolayı duyduğu memnuniyeti de dile getirmiştir:

“Bu cihan harbi bize gösteriyor ki, havasına hâkim olmayan milletler harpte muvaffakiyet elde edemiyorlar. Bu ihtiyacı temine çalışan hükümetimize yardım etmek her ferdimiz için en mukaddes bir vazifedir. Bugün memleketimizin her tarafında bu ihtiyacı temin için faaliyete geçilmiş, başta muhterem Reisicumhurumuzun çok muhterem refikaları olduğu halde bütün Türk kadınlığı bu işi benimsemiş, faaliyete geçmiş bulunmaktadırlar. Şehrimizde de bu faaliyet en canlı bir surette başlamış bulunuyor. Temenni ediyoruz ki bu vaziyeti takdir edecek olan şehrimiz halkı da bu faaliyete lazım gelen kıymet ve ehemmiyeti versin. Esasen şehrimiz halkının bunu takdir edeceğinden emin bulunuyoruz. Durmayalım, beklemiyelim, hemen aza olalım ve yardımlarımızı yapalım.”²¹⁹

Şehir içinde yardım konularına gösterilen hassasiyet kadar görülen ve rahatsızlık duyulan olaylar da yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Y.K yardım konusunun yanlış anlaşıldığını, şehir içinde yayılan ve hayvanlara karşı gösterilen “*aşırı merhamet*”in eleştirisini yapmıştır. Y.K şehir içinde yardım yapılacaksa bunun

²¹⁸ Kamil Koçbay, “Kızılaya Yardım ”, **Yurd Yolu**, nr.544, 4 Kanunievvel (Aralık)1940, s.1.

²¹⁹ Kamil Koçbay, “Hava Kurumuna Bir Yardım Vecibedir ”, **Yurd Yolu**, nr. 722, 17 Temmuz 1941, s.1.

önceliğinin insanlara verilmesini gerektiğini söylemiştir. Halkın buna dikkat etmediğini “*insanlara kıymetin*” verilmediğini ve aslında en büyük değeri onların hakettiğini anlatmak istemiştir. Özellikle çocuklara karşı daha hassas davranılması gerektiğini savunmuş ve “*herkesin istediği şey neslimizi çağlara ulaştırıp yarınları onlara emanet etmek iken neden gereken hassasiyet gösterilmiyor*” diye biraz da sitem etmiştir. “*Boşuna Akan Merhamet Irmağı*” adlı haber başlığı ile yazar bu durumu şöyle eleştirmiştir:

“Sokakta, kahvede, dükkân, fırın ve lokantalardaki irili ufaklı kedi bolluğu, bizim bu yerine harcamak yolunu bulamadığımız hudutsuz ve manasız merhametlerimiz sayesinde geçinip gidiyorlar. Hâlbuki bunlara doğradığımız ekmeklerle bir düzine yetim ve yoksulu doyurmak mümkündür. Gel gelelim kedilere karşı gösterdiğimiz bu taşkın merhamet duygusunu insanlar üzerinde toplayıp birleştiremiyoruz. Aynı yufka yürekliliği şehrimizin belli başlı manyak ve delileri için de israf ediyoruz. Hiçbir hicap tesirine kapılmadan gösterdiğimiz bu yardım birliğini bakımsız, kimsesiz çocuklarımıza karşı göstersek kazanacağımız maddi manevi haz da katmerli olmaz mı? İşte kış geliyor. Mekteplere giden yavrularımızın çoğunun ayakları çıplak ve sırtları açık kedi için sızlayıp taşan deli için kabarıp coşan merhamet damarlarımız neden biraz da gelecek günlerimiz emanet edeceğimiz küçük yoksullar için harekete gelmez. Yarının işini ellerine alacak olanlar onlar değil mi?”²²⁰

2.2.2 Asayişle İlgili Haberler

Şehir içinde yaşanan hırsızlık, cinayet gibi güvenliği tehdit eden olaylar da gazetede sebep ve sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi’nde Doğu Anadolu’da devlet, kanunların hükmünü uygulatma ve asayişi sağlayarak halkın refah ve düzenini sağlamak amacıyla en kuvvetli teşkilatlardan biri olan Jandarma Teşkilatı’nı kurmuştur. Jandarma Teşkilatı’nın kurulması binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Ülkelerinde dirlik ve düzenin korunmasına oldukça önem veren Türklerin, bu düzeni sağlayacak kolluğun oluşturulmasında oldukça hassas davranmışlardır. Bununla ilgili ilk yazılı belge Orhun Yazıtlarında görülür. Subaşı kavramı ilk olarak burada görülmüştür. Devlet adına kamu düzeni sağlamakla görevli büyük komutan manasına gelmektedir. Sonraki zamanlarda kurulan Türk devletleriyle Selçuklu ve Osmanlı’da da subaşılar, emniyet ve asayişi sağlamak için askeri konumlu kolluk kuvveti olarak görev

²²⁰ Y.K., “Boşuna Akan Merhamet Irmağı”, **Yurd Yolu**, nr.1264, 7 Eylül 1943, s.1.

yapmıştır. Osmanlı Devleti’i 1839’dan itibaren “*Jandarma*” tabirini kullanmaya başlamıştır. “*Asâkir-i Zaptiye nizamnamesinin*” kabul edildiği tarih olan 14 Haziran 1869 tarihi Jandarama Teşkilatının kuruluş günü kabul edilmiştir. İlerleyen zamanlarda jandarmalar ordu emrine katılmıştır. Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında jandarmanın Rumeli’de kazanılan başarıları üzerine 1909 yılında jandarma Harbiye Nezaretine bağlanmış ve Umum Jandarma Komutanlığı ismini almıştır. Jandarma birlikleri I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı döneminde iç güvenlik görevinin yanında birçok cephede ülke savunmasına katılmıştır. Jandarma, Türk İstiklal harbi sonrasında ülke çapında ayaklanmaların bastırılmasında önemli görevler üstlenmiştir. Savaş sonrasında Jandarma düzene sokularak asker kaçakları ve eşkiya ile mücadele yanında ayaklanmaları bastırmakla görevlendirilmiştir²²¹.

Rejime ve inkılâplara karşı tüm tehditler bu teşkilat tarafından bertaraf edilmiştir. Gazetede bununla alakalı yer alan haberde dönemin komutanlarından Yarbay Kerim İnan’a duyulan minneti gazetenin sahibi İhsan Yazman memnuniyet duyarak anlatmış ve Jandarmanın son yıllarda yaptığı icraatlerin genel değerlendirmesini yapmıştır. Şehir içinde tam bir disiplin içinde çalışıldığı ve en ücra yerlerde bile birlik, düzen sağlandığı anlatılmıştır:

“Tarihte yeni baştan kurulan her devletin en büyük muvaffakiyeti, kurduğu devlet teşkilatlarından milletin en kısa zamanda huzuru emniyetini teminle kendini tanıtp, tutturmak, otorite ve kanunlarını süratle ve suhuletle yürütüp tezce yükselmektedir. Devlet teşkilat ve kanunlarının hükmünü icra ve emniyeti ihya, halkın refah ve düzenli çalışmasını, hak ve hukukla kanun ve adaletin tevzi tecellisini yüklenen en geniş ve en kuvvetle teşkilat Türk yurdunda yalnız Jandarma teşkilatımızdır. Yaradılıştaki dürüst ahlak ve ağırbaşlılığı ile mesleği olan orduculuk ve idarecilik sahasındaki düzgün ve kuvvetli disiplinle yalnız bulunduğu yerlerdeki yakınlarına değil bütün memleketteki meslekdaşları ve muhiti halkında derin bir itimat ve teveccühe durak olan çok muhterem Jandarma Komutanımız Yarbay Kerim İnanın Bitlise gelişi ile bir yıl gibi kısa zamanda ki azim dolu mesai ve başarıları meslek hayatında şimdiye kadar bulunduğu müddetçe insaniyet ve muhit idaresine yaratıp armağan ettiği gıpteye layık ve dirayet kudretinin her kese düşmiyen ve nesip olmayan hayret verici bir harika kaynağıdır. Bir yıl içinde Bitlis merkez ve mülhakatında yeniden yapılan muhtelif karakolları, yeni baştan ıslahla yaratılan garnizon, bütün idare ve mülhakata uzatılan telefon tesisatı memleket halkına ve maiyet mürettebatına yayılıp yer eden dürüst, iyi huy kuvvetli disiplin ve talim terbiye ile bunların tecellisine matuf bulunan ciddi otorite, bir ordu ve idare büyüğünde ve başında toplanan eşi ender bir varlıktır. Bugün BİTLİS in en uzak

²²¹ Güray Alpar, “Güvenliğin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olan Jandarmanın Geçmişten Günümüze Rolü Ve Dünyadaki Konumu”, **Güvenlik Birimleri Dergisi**, C:2/1, Mayıs 2013, s.80-93.

köşelerinde (eski zaptiye ve kapıaltı kırbacı) kanaatları yerine (jandarma ve karakolun adalate açılan ilk kapı) olduğu, Kerim İnanın beşiktekilere kadar işletip sebat ettiği Cumhuriyet ve devrimizin koruyup kurtardığı Türk Millet ve Jandarmasının en serih ve sevimli onur ve övüdüdür.”²²²

Yurd Yolu gazetesinde “*üçüncü sayfa haberleri*” olarak nitelendirilen cinayet, adi suç vakaları gibi haberlerde yer almıştır. Örneğin 1932 yılında kız arkadaşını öldürüp on yıl boyunca izini kaybettiren Maraşlı Yusuf oğlu Mustafa Bitlis’te yakalanmıştır. Aradan geçen uzun yıllara rağmen rahat rahat dolaşan ve Bitlis’e geçip burada marangozluk yapan şahsın Emniyet Amiri Cemal Köksal tarafından tespit edilip yakalandığı yazılmıştır²²³.

Dikkat çeken başka bir haber ise şöyle aktarılmıştır:

“Zeydan mahallesinden Osman oğlu İbrahim Bilvanis, azami 16 kuruşa satılması icabeden Y.T.M. markalı siyah el makarasını 25 kuruşa sattığından milli korunma kanununun 31 ve 59 uncu maddelerine göre 25 lira ağır para cezası ile 15 dükkânın kapatılması cezasına mahkûm edilmiştir.”²²⁴

Şehirde hapisneden beş kişinin kaçtığı ve kaçanlardan birinin ölü olarak ele geçirildiği ve diğerleri için de şiddetli takibat yapıldığı²²⁵ ve bu haberin devamında ilerleyen günlerde hapisneden kaçan mahkûmlardan ikisinin öldürüldüğü, ikisinin de diri olarak yakalandığı ve son kişinin de şiddetle arandığı yazmaktadır²²⁶.

2.2.3 İlanlar

Yurd Yolu gazetesinde yer alan ilanlar insanları farklı konularda bilgilendirmenin yanında, onlara nereden neyi temin edeceklerini de anlatmaktadır. Teşekkür, tebrik, ölüm, başsağlığı, atama, tayin, doğum, nişan, nikâh gibi konularda ilanlar bunlardan bazılarıdır. Yurd Yolu gazetesinde reklamlara çok az yer

²²² İhsan Yazman, “Türk Yurdun da Türk Milleti ne Karakol Adalaletine Açılan İlk Kapıdır”, **Yurd Yolu**, nr.229, 4 Ağustos 1939, s.1.

²²³ “On Yıl Aranan Suçlu”, **Yurd Yolu**, nr.938, 13 Nisan 1942, s.1.

²²⁴ “İhtikâr Suçları”, **Yurd yolu**, nr.851, 24 Birincikanun (Aralık) 1941, s.1.

²²⁵ “Hapishaneden Kaçanlar”, **Yurd Yolu**, nr. 1091, 19 Birinciteşrin (Ekim) 1942, s.1.

²²⁶ “Hapishaneden Kaçanlar”, **Yurd Yolu**, nr. 1093, 21 Birinciteşrin (Ekim) 1942, s.1.

verilmiştir. Reklamlarda gazetenin basımevinin adı “*Yurd Yolu Matbaası Her Türli İşlerini Ucuz, Temiz ve Tezce Yapar*” şeklinde yazılmıştır.

Yurd Yolu ilanlarla halkı gelişmelerden haberdar etmenin yanında yayımladığı alım satım ilanlarıyla ihale yoluyla kurumların işlerini kolaylaştırmaktadır. Bitlis Askeri Satın Alma Komisyonu Riyasetinden verilen bir ilan şu şekildedir:

“Bitlis garnizonu birliklerinin yıllık ihtiyacı olan on dört bin kilo patates ile yirmi bin kilo bulgur açık eksiltme ile mukaveleye bağlanacaktır. Eksiltme Taş mahallesinde komisyon binasında yapılacaktır. Teminat olarak banka mektubu veya maliyeye yatırılacak nakit veya tahvillerle mukabil alınacak makbuz ve komisyona müracat olunur. Şartnameyi görmek isteyenler hergün iş saatinde komisyona müracaat etmeleri ilan olunur”²²⁷.

Bir başka ilanda gazete ekibinin duydukları memnuniyet ve temenni şu şekilde yazılmıştır:

“Bitlis emniyet kadrosundan Komiser Bay Nuri Ceylan’ın başkomiserliğe terfien Niğde emniyet kadrosuna verilmiştir. Bu değerli zabite amirene de iyi yolculuk ve başarılar dileriz”.

Devlet kadrosundan kişilerin aileleri içinde olan nişan için duyulan memnuniyet de şu şekilde ifade edilmiştir:

“Çok Sayın ve kıymetli Valimiz Hulusi Devrimer ile Devlet Denizyolları Van Şube Müdürü Rıza Talayman’ın kerimleri Kamran Talaman’ın nişan törenleri sevinçle karşıladık. Tebriklerimizi sunar, yuvaları için uzun bir istikbal, aydın ve gölgesiz bir talih temenni ederiz.”²²⁸

²²⁷ **Yurd Yolu**, nr.24, 6 Ağustos 1938, s.2.

²²⁸ **Yurd Yolu**, nr.703, 22 Haziran 1941, s.1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YURD YOLU GAZETESİ'NDE, MİLLİ BAYRAMLAR, SİYASET, EĞİTİM, SAĞLIK, KÜLTÜR VE SPOR KONULARIYLA İLGİLİ HABERLER

3.1 Milli Bayramlarla İlgili Haberler

Gazete yazarlarının Cumhuriyet devri inkılâplarını halka yaymak ve tanıtmak amacıyla pek çok yazı kaleme aldıkları görülmektedir. Yurd Yolu gazetesinde Bitlis'te milli bayramlara verilen önem vurgulanmakta, devletin ideolojisinin en geniş şekilde işlendiği görülmekte ve devlet büyüklerine duyulan hayranlık ve şükran büyük bir hassasiyetle aktarılmaktadır. Ayrıca devletin genel politikalarıyla şehirdeki uyum önemli bir nokta olarak okuyucuya sunulmuştur.

8 Ağustos Bitlis'in kurtuluş yıldönümü her yıl şehir içinde bir milli bayram olarak büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır. Gazete de 1939 yılındaki kutlamaya dönemin milletvekilleri Süreyya Özgeevren ve Tevfik Temelli'nin de katıldıkları belirtilmiştir. Diğer katılımcı olan dönemin Belediye Başkanı Suphi Menteş *“Tarihte Bitlis ve Bugün”* başlıklı yazıda Bitlis'in geçmişteki durumundan, doğal güzelliklerinden, jeolojik ve ekonomik potansiyelinden bahsetmiştir. Şehrin tarihini ve geçmişini kısaca anlatıp şehri uğradığı istiladan kurtaran Mustafa Kemal'e de duyduğu minneti *“Bitlisin ve Bitlislilerin, birçoğu temiz Türk varlığının uğradığı felaketin acılığını altıncı ayda o günün Mustafa Kemal, vatanlar koruyan ve kurtaran Atatürk, yenilmeyen azmi ve kırılmayan savletle tatlılığa çevirmiş, Bitlisi de kurtarmıştır. O gün 8 ağustostu. İşte bunun için 8 Ağustos Bitlisin kurtuluş günüdür.”* sözleriyle vurgulamış ve Bitlis'in kurtuluşunu Türk tarihi açısından önemli bir hadise olarak gördüğünü ifade etmiştir. Yazısının devamında ise bu şehri önemli kılan diğer unsurları belirtmiştir. Bitlis'in tarihte ün salmış şahsiyetleri de yetiştirmiş olduğunu söylemiştir. *“Zamanın ilim alanında hatıra gelebilen İdrisi”*²²⁹

²²⁹ 15 ve 16. Yüzyılda Osmanlı âlim ve devlet adamlarından biri. Bitlis'te doğdu ama doğum tarihi belli değildir. Babası da Bitlis'in âlim ve şeylerinden Mevlan Şeyh Hüsamed-din Ali Bitlisi'dir. Eğitimini tamamlamak için babasıyla Tebriz'e geçmiştir. Kimi kaynaklara göre oradan İstanbul'a

*Bitlisi ve oğlu ebul Fazıl Memet gibi şahsiyetler ve bu günde idare ve inkılap sahasında Milli Şef ünvanını alan büyük İnönü'nün kaynağı da Bitlisdir.*²³⁰” sözleriyle Bitlis kökenli ve burada yaşamış şahsiyetlerin şehre kattığı değere dikkat çekmek istemiştir. İsmet İnönü köken olarak Bitlisli ve Bitlis'ten Malatya'ya gelip yerleşmiş olan eski Kürümoğullarındandır²³¹. Yazısının son kısmında ise Menteş, Cumhuriyet idaresi ile değişen durumları memnuniyet duyarak şu şekilde ifade etmiştir:

“Genel savaştan önce büyük bir nüfus kesafetini kendinde saklayan Bitlise bugün onun ancak beşte birini bulabiliriz. İşte bu iç yarası halindedir. Lakin bu, hal Bitlislileri meyyus etmiş değildir. Çünkü cumhuriyet idaresine güveni vardır. Yeni bir halkevinin yeni bir atölyenin şehrin ikinci noktasında bir birine müntezer surette yükselişi gönüllere inşirah vermekte bulunmaktadır. Belediye işlerinin düzenle ilerlemekte olması medeni ihtiyaçlarından elektiriğin yakın bir günde parlayacağı Cumhuriyet idaresinin feyizli tecellilerinden burada birer başlangıçtır.. Mevut istikbal doğuyor.”²³²

Bitlis'in 1941 yılındaki kurtuluş yıldönümü münasebeti ile Cumhurbaşkanı İnönü'den Belediye reisi Suphi Menteş'e gelen telgraf şu şekildedir:

*“Kurtuluş yıldönümünü Sayın Bitlislilere kutlar refah ve saadet dilerim.”*²³³

Zira Bitlis'in kurtuluşu Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde olduğu için bu durum hükümet için de önem arz etmektedir. Belediye Başkanı Suphi Menteş 1941 yılındaki kutlama için kaleme aldığı diğer bir yazısında Bitlis için önem arz eden 8 Ağustos Kurtuluş bayramından dolayı başta Bitlis'i ebedi hürriyetine kavuşturan Atatürk'e *“Türk milleti bundan 20 sene evvel büyük bir cihan harbi içindeydi. Her*

geçtiği söylenmektedir. II. Beyazıd İdris-i Bitlisi'yi vakanüvis olarak saraya alır. Sonraki süreçte I.Selim'in Doğu ve Arabistan seferleri için danışmanlık yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz; Necdet Saray, **Yavuz Sultan Selim'in Akıl Babası İdris-i Bitlisi**, Cem Yayınları, İstanbul, 2013, s.51-60.

²³⁰ Babasının mensup olduğu Kürüm soyu, Doğu Anadolu'da Bitlis dolaylarında yaşardı. Ailenin Bitlis'e yerleşmesinin 6-7 yüzyıl evvele kadar vardığı ve ilk gelenlerin buraya 7 kardeş olarak yerleştikleri anlatılır. Reşit Bey'in babası Hacı Fettah Efendi onu da babası Feyzullah Çelebi olarak bilir. Fettah Efendi Bitlis'ten Malatya'ya yerleşti. Reşit Bey orada doğdu. Bitlis köküne gelince burada bu soya mensup aileler halen yaşamaktadır. Bitlis'te ayrıca bir Kürüm Mahallesi, bir de kürüm mezarlığı vardır. Şehrin doğusunda Dideban tepesi eteğinde ve etrafı ayrıca çevrilmiş olan bu mezarlıkta Kürümoğulları mensupları yatar. Mahalleye 1932-1933 sırasında İnönü Mahallesi ismi verildi. İsmet Paşa 1935'te Bitlis' gittiği zaman bu mahalle ve mezarlığı ziyaret etmiştir. Detaylı bilgi için bkz; Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, C:I, Remzi Kitabevi, 2012, s.22

²³¹ Pars Tuğlacı, **İsmet İnönü Türkiye Cumhuriyeti'nin İkinci Cumhurbaşkanı'nın Hayatı Ve Faaliyetleri**, Etik Yayınları, İstanbul, 2008, s.5.

²³² Suphi Menteş, “Tarihte Bitlis ve Bugün”, **Yurd Yolu**, nr.232, 8 Ağustos 1939, s.1.

²³³ Telgraf, **Yurd Yolu**, nr.745, 11 Ağustos 1941, s.1.

yer işgal altındaydı. Büyük bir yangın vardı. Bu yangına koşan bir Türk ATATÜRK güzel Bitlis'in de imdadına yetişmiştir” duyduğu minneti bu sözlerle dile getirmiştir²³⁴.

Gazetede yer verilen milli bayram değeri taşıyan günlerden biri de dil bayramı ile ilgili etkinliklerdir. Rıza İşıpek Dil Bayramı hakkında yayımlanan yazısında çeşitli tahlilleri yapmıştır. Ona göre *“milli varlığımızın en büyük dayanağı dildir.”* Onu yüceltmek ve korumak için öncelikli olarak yapılması gereken şeyin dile sirayet etmiş olan yabancı kelimelerin boyunduruluğundan dili kurtarmaktır *“Türkün öz dili bir zaman gelmiştir ki yabancı dillerin tesiri altında kendine mahsus düşünüş, fikir ve beyan tarzındaki bütün güzelliklerini kaybetmiş, adeta yabancı bir dil manzarasına bürünmüştür. Yalnız bu tesir Anadoluya girememiştir. Anadolumuz Türklüğe has adetleri, hasletleri içinde öz diline sadık kalmaya muvaffak olmuştur. Osmanlılardan evvel Selçuk'larda yabancı tesirler altında kalmışlardır”* diyen İşıpek, burada dilin gayrimilli unsurların tesiri altında kalması neticesinde milli olan her şey gibi öz dilimizin de tahrip edildiğini anlatmak istemiştir. *“O derecede ki Arabın Acemin kullandığı Arapça bile Türk diline sokulmuştur”* diyerek de dilde yer alan yabancı kelimelerin kökünün nereye dayandığını belirtmek istemiştir. Yazısının devamında Atatürk'ün başlatmış olduğu dilde sadeleşme hareketinden bahsetmiş ve bunu Cumhuriyet devrinin en hakiki inkılâbı olarak görmüştür. Çağdaş medeniyetler arasında istenilen seviyeye ulaşmak için dili korumayı hedefleyen çeşitli kurumlara olan ihtiyaç da gazetede vurgulanan konular arasındadır. Bu ihtiyacın büyük bir kısmını üzerine alan halkevi dil ve tarih bakımından büyük mesai sarfetmiştir. Yazar da bu noktada herkesin elinden geleni yapacağını son cümlelerinde özellikle vurgulamıştır:

“Çok zaman sonradır ki, dilimizde bir sadeleşme hareketi baş göstermiştir. Fakat yabancı kelimeler arasında bunalmış olan öz dilimiz kaybettiği eski kelimelere kavuşmakla büsbütün başka şekil almış ve bir türlü benimsenememiştir. Nihayet Şinasilerin, Abdülhakhamitlerin, Namık Kemallerin devrine ulaşıyoruz. Bu devirde açılan yeni Türkçe çıkışı yine çoklarımız için anlaşılmasız mahiyette kalmış, daha ileriye gidememiştir. Milli ruh, milli duygu üzerinde müesses bir Türk dilinin asil ve temiz yüzünü görüyoruz. Ebedi Şef Atatürkün yarattığı bu yeni devletin temeline attığı feyiz tohumları ondan en mühimi Türk dili, Türk tarihi için açtığı büyük

²³⁴ Suphi Menteş, “8 Ağustos Bitlis'in Kurtuluşu Münasebetiyle”, **Yurd Yolu**, nr. 743, 8 Ağustos 1941, s.1

çığırdır. Şimdi artık camianın müşterek malı olan bir dile sahibiz. Bilhassa, hars ve kültür bakımından yurdun diğer yerlerdeki seviyelerine ulaşmak mecburiyetinde olan doğu bölgemiz için bu sahada daha çok çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu vazifenin büyük kısmını üzerine almış olan doğu bölgemiz için sahada daha çok çalışmaya ihtiyaç vardır. Şu muhakkak ki, mili varlığımızın iki ana seciyesini teşkil eden dil ve tarih üzerinde daima ileri giden bir gayretle çalışıyoruz ve çalışacağız.”²³⁵

Gazete içinde ayrı bir öneme sahip ve şehir içinde her yıl kutlanan bir başka bayram da Cumhuriyet Bayramı’dır. Gazete yazarlarından Kamil Koçbay 1939 yılındaki kutlamayı Cumhuriyet idaresine ve kurucularına karşı duyduğu saygı ve sevgiyi şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Büyük Türk vatanperveri Atatürk ve onun silah arkadaşı ki bütün icraat ve bugünkü terakkiyat onu kudretli ellerinden çıkmıştır. Büyüklerine minnet ve şükran duygularını haykıran bu insanların kalbinde vatan ve millet sevgisinden başka bir duygu olmadığı gibi İstiklâl ve Cumhuriyetini her şeye ve bütün dünyaya karşı müdafaa ve muhafaza edeceğine şüphe bırakmıyordu. Yaşasın milletimiz, Var olsun ordumuz, Yükselsin büyüklerimiz.”²³⁶

Cumhuriyet Bayramı ve onun verdiği coşku Atatürk’e minnet duyularak tekrar yinelenmiş, “*tarihte devirler açan devirler kapayan ulusun*” Atatürk sayesinde büyük bir rehberle kavuştuğu değerlendirilmesi yapılmıştır. Atatürk’ün Yeni Türkiye’yi milli temeller üzerine kurduğu ve birçok yeniliğe öncülük ettiği özellikle anlatılmıştır. Atatürk’ün sadece kurtarıcı bir milli lider olmadığı aynı zamanda Türk halkını daima ileri medeniyetler seviyesine yükseltmeye ve ilerletmeye çalışan bir lider olduğu “*Atatürk başlı başına bir devrin bir kültürün ifadesidir*” sözleriyle vurgu yapılarak Atatürk’ün harp meydanlarındaki başarısının yanında sulh inkılaplarıyla da devlet için kurduğu sistem şu şekilde anlatılmıştır:

“ Halk işlerinde mürşit rehber, her şey olan Atatürk Türk köylüsünü efendi yaptı. Ve ona zengin Anadolu toprakları altında gizli olan serveti gösterdi. Devletin yeni nizamı içine aldığı o kanunları o yaptı. Maziye uzanan köhne itikatları, körleşmiş içtimani düğümleri o çözdü ve bu vasıflarile tarihe aynı zamanda büyük bir müceddit olarak geçti. Şarktan garbe, şimalden cenuba uzanan büyük yolların geçit yerinde kanat veren yeni Türkiyenin sulhun en kuvvetli bekçisi olduğunu

²³⁵ Rıza İşıpek, “Dilimiz Üzerine Daima İleri Giden Bir Gayretle Çalışacağız” **Yurd Yolu**, nr.276, 9 Birinciteşrin (Ekim) 1939, s.1.

²³⁶ Kamil Koçbay, “Şehrimizde Cumhuriyet Bayramı”, **Yurd Yolu**, nr. 288, 5 İkinciteşrin (Kasım) 1939 s.1.

dünyaya o tanıttırdı. Büyük inkılabımızın kitabı Atatürkün hayatıdır. Bugünkü Türkiye'nin Türk ırkının ve onun mümtaz vasıflarının bir tek sembolüdür. Atamızın manevi huzurunda bütün milletle beraber derin bir hûşu ve sonsuz bir şükran ve minnet içinde eğiliyoruz.”²³⁷

1940 yılındaki Cumhuriyet Bayramı yine şehir içinde coşku içinde kutlanmış, şehir halkı sabah erkenden sokağa dökülmüş, kadın erkek ve çocuk herkes spor sahasında toplanmış, vali ve komutanların da iştiraki ile büyük bir merasim yapılmıştır. Kamil Koçbay, Atatürk'ün “*dâhili ve harici*” olarak büyük bir mücadele verdiğini ve neticesinde başarılı olduğunu, bunu yaparken de hayatını feda ettiğini söyleyerek gençlere seslenmiştir:

“Türk Genci! Büyük Ata Cumhuriyeti sana emanet etti. Bizde Cumhuriyet devrine layık birer insan olduğumuzu asrın icaplarını kavramak ve yapmakla karşılamalıyız ki bu devre layık olduğumuz bel olsun binaenaleyh yalnız sözle değil bütün harekâtımızla ve bütün bilgilerimizle Cumhuriyet devrinde yetişmiş olduğumuzu gösterebilmeliyiz.”²³⁸

1941 yılındaki Cumhuriyet bayramı kutlamasında ise o güne özel olarak halkevinde balo tertip edildiği bilgisini gazete okuyucu ile paylaşmıştır. Cumhuriyetin ilk yılından 1941 yılına kadar geçen on sekiz yılda ülkede inkişaf eden durumlar belirtilmiş ve Cumhuriyetin ihtiyaç duyulan her şeyi temin ettiği vurgusu yapılmıştır:

“Hiçten denecek kadar az olan şömendöferlerimiz bugün yurdun her tarafına uzanmış medeniyet ve refah saçmaktadır. Dün mevcudu az olan fabrikalarımızın dumanı bugün afakımızı kaplıyor. Ve her türlü ihtiyacımızı temin edebiliyor. Adetleri günden güne artan irfan müesseselerimiz memleket evlatlarının damağına nurlar saçıyor.”²³⁹

Cumhuriyet Bayramı'nın 19 uncu yıldönümü kutlamalarına yönelik ele alınan yazıda ülkenin genel durumu değerlendirilmiştir. II. Dünya Savaşı'nda hükümetin uyguladığı “*denge siyaseti*”yle tarafsızlığımızı korumamız büyük bir bahtiyarlık olarak görülmektedir. Emniyetimize uygun bir dış siyasetin yapıldığı ve “*Aziz Türkiye*”yi örnek ve imrenilecek bir sulh yurdu haline getiren rejime ve kudrete duyulan sevgiyi gazete yazarları ayrıca anlatıp, hükümetin vatandaşlarının

²³⁷ “Bundan Onaltı Yıl Evvel Bugün Cumhuriyeti İlan Ettik”, **Yurd Yolu**, nr.284, 29 İkinciteşrin (Kasım) 1939 s.1.

²³⁸ Kamil Koçbay, “Cumhuriyetimizin 17 inci Yıldönümü”, **Yurd Yolu**, nr.516, 29 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.1.

²³⁹ “Cumhuriyetimizin 18 inci Yıl Dönümünü Kutlarız”, **Yurd Yolu**, nr. 803, 29 Birinciteşrin (Ekim) 1941, s.1.

“*kalkınma ve müşterek refahını*” ön planda tutan değişmez prensibi için çaba gösterdiği de ifade edilmiştir. Cumhuriyetin milli değerlerinden hiçbir şey kaybetmeden çağlar boyunca yürüyeceği ve hedefinden şaşmayacağı dile getirilmiş ve geçmişin ve bugünün muhasebesi yapılmıştır:

“esasen yürüdüğümüz yolun doğruluğunu anlamak için, şaşmayan tek ölçü: Nerede idik, şimdi neredeyiz? Sualinin cevabında saklıdır. Herkesin artık öldü dediği yerde hayat kudretini tasdik ettiren milletimiz yanan bir dünya ateşi dışında yaşama bahtiyarlığının bayramı en büyük bayram ile birlikte kutlanıyor.”²⁴⁰

1943 yılındaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamasında ise ülkenin yirmi yıllık dönemde geldiği noktalar vurgulanmıştır. Cumhuriyetin, “*cemiyet hayatımızın muhtelif safhalarında*” gerçekleştirdiği sayısız eserler bahtiyarlıkla anlatılmış ve milletin tüm olumsuzlukları aştığı söylenmiştir. Gazete “*En Büyük Bayramımız*” başlıklı haberinde gelecek günlere dair duyduğu güveni vurgulayıp bu coğrafyada yaşayan halkın kalbindeki iman sayesinde daha güzel günlerin geleceğini de anlatmıştır. “*Cumhuriyet donuk ve durgun bir devrin değil, her gün yeni bir hayatiyet gösteren yağurucu yaratıcı bir yaşayışın timsalidir. ve bu böyle sürüp gidecektir.*” sözleriyle binlerce insanın gayretiyle meydana gelen başarının önemine dikkat çekildiği görülmektedir. Herkesin büyük gururla geçmişe dönüp bakabileceği de belirtilmiştir²⁴¹.

Gazete içinde yer alan ve milli öneme sahip bir diğer günde “*İnönü zaferidir.*” Bitlis halkının iştirakı ile kutlamalar genel itibariyle halkevinde yapılmaktadır. Yurd Yolu gazetesi bu özel günde Atatürk’ün ve İsmet İnönü’nün fotoğraflarına yer verip Atatürk için “*İstiklâl harbi ile Türk milletine bir vatan yaratan Ebedi Şefimiz Atatürk*”, sonra İnönü’yle de alakalı “*İnönünde Türkün makûs talihini yenen Milli Şefimiz İnönü*” şeklindeki sözlerle onlara duyulan sevgi ifade edilmiştir²⁴².

Yurd Yolu gazetesinde önemli görülen bir diğer gün de 23 Nisan’dır. Gazete yazarları tüm özel günlere değer verdikleri gibi bugün içinde yazılar kaleme almışlardır. 1940 yılındaki 23 Nisan Çocuk bayramı kutlaması için şehirde büyük merasim yapıldığı ayrıca şehir meydanında yapılan kutlamanın yanı sıra halkevinde

²⁴⁰ “Cumhuriyetimizin 19 uncu Yıl Dönümü Kutlu Olsun”, **Yurd Yolu**, nr. 1100, 29 Birinciteşrin (Ekim) 1942, s.1.

²⁴¹ “En Büyük Bayramımız”, **Yurd Yolu**, nr. 1282, 28 Birinciteşrin (Ekim) 1943, s.1.

²⁴² “İnönü Zaferi Yıl Dönümü”, **Yurd Yolu**, nr.349, 4 Nisan 1940, s.1.

de valinin de katılımıyla müsamere yapıldığı belirtilmiştir. Belkıs Talu bu günde kaleme aldığı yazısında “geçmişin parlak bir yıldızı” sayılan bu mühim günün gelecekte daha parlak olan bir güneş kadar ışık vereceğini dile getirmiştir. Yeni nesilden ümitvar olduğunu da şöyle anlatmıştır:

“Bütün Türkiyemizce kıymetli ve müstesna bir hatırası olan bugün (Bitlisimizde) de lââyık olduğu hürmet ve muhabbetle karşılanmaktadır. Atatürk neslinin insanları yarının mukadderatı ile ilgili olan yavrucukları hiç şüphe yok ki şuur ve idraklerinin kudreti nispetinde sevecek, sevindireceklerdir. Cumhuriyet ve Demokrasi enerjisini irfan ve kültür ordusuna idare ettiği yeni nesle yaratıcı ve yaşatıcı imanını az zaman içinde aşılayan maarif teşkilâtımız Bitliste de çok değerli genç ve güzide muallimler sayesinde mektep binalarının iç ve dışını temizlemiş, okullar ilhamlı kucaklarında yetiştirdikleri yavrularının ruhundaki ihtira kuvvetleri ile muhayyalelerindeki ibda kuvvetlerini yüzlerinde beliren tebessümler ile bütün memlekete bir neş’e göstermişlerdir.”²⁴³

1942 yılındaki 23 Nisan Çocuk bayramının önemini Y.K, meclisin açılmasıyla beraber “yeni bir varlığın temelini atıldığını” milletin artık kendi iradesini kullanabildiği ve bu sayede istikbale doğru azim ve güven içinde adımlar atabildiğini vurgulamıştır. “Büyük Meclisin açılması milli talih ve tarihimiz bugün körün görebileceği, sağırın duyabileceği” yüce kıvamına gelmiş olduğunu ve bütün ruhu ile bağlı olduğu rejiminin yüksek rehberliği sayesinde “mesut ve mürefteh bir istikbale” doğru azim ve güven içinde yol almakta olduğunu söylemektedir. Yazısının sonunda “Türk çocuğu!.. Tanrı sana kötü günler göstermesin. Bahtın ruhun kadar ak ve aydın olsun” diyerek güzel temennilerde bulunmuştur²⁴⁴.

Yurd Yolu gazetesinin baş sayfasında o günün anısına yazıların kaleme alındığı diğer bir milli bayram da 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramıdır. Rıza İşıpek 19 Mayıs münabetiyle kaleme aldığı yazısında gençlere emanet edilen şeyleri koruma adına mücadele vermek gerektiğini ifade etmiştir. “Bundan 21 yıl evvel bugün Karadenizin coşkun dalgalar ile arkadaş olan biriyle güneş parladı ve 19 Mayıs Türkün ikinci ergenekonudur” diyerek 19 Mayıs’ı ulus için kurtuluş mucizesinin gerçekleşmeye başladığı gün olarak görmüştür. İşıpek’in gençlere yaptığı tavsiyede kastettiği şey vücutça, ruhça, kafaca, dinç ve sağlam bir gençlik temennisidir. Kazanılan başarıların büyük mücadele sonucunda olduğu ve gençlerin

²⁴³ Belkıs Talu, “23 Nisan” **Yurd Yolu**, nr.365, 23 Nisan 1940, s.1.

²⁴⁴ Y.K, “23 Nisan”, **Yurd Yolu**, nr. 947, 23 Nisan 1942, s.1.

de buna bağılı olarak gereken tüm gayreti göstermeleri gerektiğine ilişkin şu düşüncelerine yer vermiştir:

“Gençler! Bu mucize yaratıldı. Milli hâkimiyete dayanan Cumhuriyet çoktan tekâmül yollarında kanat açmış mevcut istiklaline doğru koşuyor. Bunu yaratanlar Ebedi ve Milli Şefler gibi Türk kamusunun büyük isimlerini taşıyan dehâlardır. Başta onlar ve arkadaşlarının da bütün millet olduğu halde 3 buçuk sene durmadan çalışıldı ve bugünkü mes’ut neticeler kazanıldı. Gençler! Durmadan spor yapmalı ve hayatınıza modern bir millet için elzem olan bu sağlık malzemesine hayatımızda en üstün yeri vermemiz lazımdır. Bize emanet edilen istiklâl ve Cumhuriyeti yaratan büyük Türkçü Atatürkün en büyük ve yakın arkadaşı Milli Şef ve Cumhurreisimiz İsmet İnönünün arkasında bütün Türk milleti bir tek vücut halinde yaşama azmini dünyanın her devrinden daha fazla karanlık olduğu bu devirde işte bu gün gençlik ve spor bayramımızı bütün dünyaya bir daha ilan etmiş oluyoruz.”²⁴⁵

Gazetede yer alan 1941 yılındaki 19 Mayıs Gençlik Bayramı müsasebetiyle kaleme alınan farklı bir yazıda “1919” tarihini gazete Kurtuluş savaşının başı olarak görmüştür. Bugün için “istiklal ve hürriyet savaşının” başlangıcı denilmiştir. Ülkenin yangın yerine döndüğü ve bu yangını söndüren kişinin de Atatürk olduğu ifade edilmiştir:

“yıldırım düşmüş ihtiyar bir orman gibi dört tarafında tutuşan Türk yurduna halas azminin ruhu, bugün Samsuna, Atatürk ile beraber çıkmıştı. fırtınalar kadar ölçsüz felâketlerle boy ölçüştük, tipiler gibi acı ve keskin hayatın imtihanlarını verdik. nihayet, tabiat gibi yenilmez ve yok edilmez benliğimizi Ebedi bir bahara, istiklâl ve hürriyetin baharına ulaştık”²⁴⁶.

1942 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nda şehrin en büyük alanında yapılan kutlama için çeşitli yarışmalar da yapıldığı, jimnastik, çuval, yumurta ve elbise çıkarıp giyinme oyunlarının oynandığı ve şehrin baştanbaşa Türk ve parti bayrakları ile süslendiği yazılmıştır. Y.K savaş yıllarında kadın erkek genç ihtiyar bütün milletin etiyile tırnağıyla omuz omuza gönül gönüle bağlanarak “yaşama ve yaşatma” heyecanı içinde yıllarca mücadele ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca yazar 19 Mayıs’ı millet kurtuluşunun başlangıcı olarak görmektedir:

“19 Mayıs’ta bir gemi Türk ülkesine Samsuna indi. Artık imanını kaybeden kalpler bu ışıktaydı, Feri donuklaşan gözler bu aleyde, daralan ruhlarla bunalan gönüller bu meşale etrafındaydı. Anadolu kıyılarına Tanrının bedili inmişti. Kurtuluşun,

²⁴⁵ Rıza İşipek, “Büyük İnkılâbımızın İlk Hamlesi ATAMIZIN 21 Sene Evvel Bugün Samsuna Ayak Basması ile Başlar”, **Yurd Yolu**, nr.382, 19 Mayıs 1940, s.1.

²⁴⁶ “19 Mayıs”, **Yurd Yolu**, nr.673, 19 Mayıs 1941, s.1.

hayatın ve geleceğin varlığını kurup koruyacak olan tanrısal ışık içimizdeydi. Yeniden ayağa kalktık. İrademizi yaşama azminin örsüne koyduk. Ya hep, ya hiç dedik. Devlerle vuruşuldu, hırslarla boğuşuldu. Tanrı böyle istemişti. Çünkü Türk milleti böyle istiyordu. Biz çağlar içindeki sonsuzluklarından beklediğimiz sayısız başarılarına remiz olsun diye ona Gençlik-Dinçlik bayramı dedik.”²⁴⁷

Gazetenin önem verdiği bir diğer gün olan 1 Temmuz Deniz Bayramı’nın tüm yurttaki olduğu gibi Bitlis’te de coşku içinde kutlandığı haberi okuyucu ile paylaşılmıştır. Tatvan’da Devlet Deniz Yolları Van şubesi merkezinde ilk defa büyük bir törenle “*Kabotaj bayramı*” kutlanmıştır. Yurdun birçok yerinde her yıl kutlanan bu bayram için Van Gölü’nde ilk defa valinin ve garnizon komutanlarının da katılımıyla büyük bir tören düzenlenmiştir. Y.K., bugün için duygularını en coşkulu şekilde dile getirmiş ve tam bağımsızlık yolunda atılan adımdan duyduğu memnuniyeti şu cümlelerle açıklamıştır:

“Yabancılar, imparatorluğun hâkimiyetine ortak adliyesine ortak, maliyesine ortak, ticaretine ortakdılar. Türk karalarını çevreleyen denizlere Türk topraklarının iç bölgelerini besliyen büyük sulara bile ortakdılar. Ortaklama bir mal, milletler arası bir Pazar olan Osmanlı imparatorluğunu onun için yıktık. Bu karışık heyulaya milli hüviyetimizi vermek azmle de kan döktük. Sayısız kurbanlar verdik. Dünya tarihinde örnek bir kurtuluş savaşından sonra (Lozan Zaferi) denilen umumi tasfiyede, her şeyimiz gibi sularımızda rakipsiz ve ortaksız öz malımız oldu. Türk yurdunun bütün kıyılarında deniz dalgalarına karışan neşe ve sevinç tezahürleri engellere doğru yol alan rüzgârlar üzerinde diyar diyar ülkenin hür ve mesut uğultuları sahil sahil gezecektir. Her eseri gibi bize tam ve bütün olan denizlerimizin hâkimliğini de veren aziz Milli Şefimiz’e en derin sevgi ve saygı bağları içinde, birliğimizin kutsal bayrağı olarak bir defa daha selamlarız.”²⁴⁸

Gazetenin sayfalarında yer alan ve en önemli gün olarak görülen 30 Ağustos Zafer Bayramı valinin, komutanların ve halkın da katıldığı program gerçekleştirilmiştir. Kamil Koçbay kaleme aldığı yazısında vatanın parça parça düşman işgali altına girdiğini herkesin derin bir yeis ve matem içinde olduğunu söylemiş ve bugünlere kolay gelinmediğini “*Türk azmi, iradesi, yüksek fedakârlığı tahammül kabiliyeti, İstikbaline karşı beslediği aşk ve iman*” sayesinde galibiyet elde edildiğini yazmıştır. Koçbay Dünya’nın içinde bulunduğu buhrandan “*Türk vatanını müdafaayı kalbinde kararlaştırmış, kendisine rehber arıyordu. Aradığı o rehberi*

²⁴⁷ Y.K., “19 Mayıs”, **Yurd Yolu**, nr. 968, 19 Mayıs 1942, s.1.

²⁴⁸ Y.K., “Deniz Bayramı”, **Yurd Yolu**, nr.1003, 1 Temmuz 1942, s.1.

buldu. Onun adına MUSTAFA KEMAL derler.” kurtaran kişinin Atatürk olduğunu ifade etmiştir²⁴⁹.

30 Ağustos zaferinin anlatıldığı bir başka yazıda Y.K, 30 Ağustos’u “*savaş sanatının en yüksek örneği*” olduğunu, milletimizin yaşama azminin öz gücüyle tarih huzurunda verdiği sayısız imtihanlarının en değerlisi olarak görmektedir. Ülke olarak o dönemde büyük bir tehlike içinde olduğu, “*Osmanlı imparatorluğu çöküp tarih sahnesinde çekilirken, bu perdenin kapanışını, Türk milletinin de son nefesi sayanlar, yer yer onu aziz yurduna çullanmışlardır. Her taraf korkunç ve karanlıktı. Beş on kanı bozuk türedi ile saray gözlerini dışa dikmişler, düşmanlarından yardım bekliyorlardı*” sözleriyle içinde bulunulan durum anlatılmıştır. Bundan sonra ise büyük mücadelenin başladığını yazar şöyle ifade etmiştir:

“Tarihin en meşru ve mukaddes savaşları başladı. İnönü’de kendisini gösteren milli güç, Sakarya’da bilendi ve Dumlupınar’da düşmanlarını dize getirdi.. Türk milleti, 20 yıl önce düşmanlarını yere vuran ve düşen talihini ayağa kaldıran bu benzeri olmayan zaferinin 20 inci yıl dönümünü, bugünkü dünya ateşinin dışında kalmak gibi derin bir bahtiyarlık havası içinde kutlamaktadır. Türk milletini Afyon ovalarından bir yel hızıyla vatan sınırlarına kadar zafer aşkıyla koşturan başkumandanlardan birisi Vatan topraklarında ise, öteki, şeref yerinden inmeyen bir bayrak gurur ve halesi içinde başımızdadır. Kahraman Türk ordusuna ve onun büyük başbuğuna en derin sevgi ve saygılarımızı bir kere daha sunuyoruz.”²⁵⁰

30 Ağustos Zafer Bayramının öneminin anlatıldığı bir başka yazıda dikkat çeken şey yurdun uğradığı ihanet ve istiladan tek adam sayesinde kurtuluş yolu bulunduğu ve halkın ona duyduğu güvenle ayaklandığı belirtilmiştir:

“Tek aslan gibi düşünür ve muvaffak olursa; 600 senelik bir savaştan ve dört sene süren aç harpten sonra en takatsiz ve bitkin anında yurdunun ve hayatının varlığını korumak zoruna düşerek dişini tırnağına takıp sopadan silahı, tırpandan süngüsü ve erkeği kadını bütün dünya husumetine karşı göğüs gerer kafa tutar ve muzaffer olursa; talihini yener, düşmanlar yener, devletler yıkar, devletler kurarsa, bu milletin beşer gücünün yetişemeyeceği bu işleri başardığı güne bir ad, bir tarih koymak gerekir. İşte 30 Ağustos bizim için bütün bu kutsal vasılları taşıyan bir millet ve zafer bayramıdır. Dünden beri bu bayramın 21 inci yıl dönümünü kutluyoruz. Büyük zaferin büyük bayramı milletimize kutlu olsun. Tanrı Türk milletine kara gün göstermesin.”²⁵¹

²⁴⁹ Kamil Koçbay, “30 Ağustos Zafer Bayramı”, **Yurd Yolu**, nr.467, 30 Ağustos 1940, s.1.

²⁵⁰ Y.K, “30 Ağustos”, **Yurd Yolu**, nr. 1052, 30 Ağustos 1942, s.1.

²⁵¹ “30 Ağustos”, **Yurd Yolu**, nr.1262, 30 Ağustos 1943, s.1.

Türk Hava Kurumu’nun kuruluşunun 19 uncu yıldönümü tüm yurttta olduğu gibi Bitlis’te de coşku ile kutlandığı anlatılmıştır. Halkın bu kuruma yaptığı yardımların da anlatıldığı yazı şu şekilde aktarılmıştır:

“Her yıl olduğu gibi bu mes’ut yıldönümü, yurdun her tarafında törenle kutlanmış ve bugünün değer ve önemi bir kere daha anılmıştır. Bilhassa aziz vatandaşlarımızın kurumun gayelerini benimseyip kavramakta gösterdikleri uyanıklık, minnet ve şükranlar yadedilmiştir. Filhakika aziz milletimiz gözümüzün önünde akıp giden dünya harbinde uçakların oynadıkları yüksek rolünün dehşetini sezinlemekte çok takdire değer bir dürüst görüşle kuruma karşı ilgisinin en yüksek örneklerini vermiş ve dokuz ay gibi kısa bir müddet içinde kuruma 44 milyon lira bağışlamak gibi müstesna bir fedakârlık eseri göstermiştir.”²⁵²

3.2 Siyasi Haberlerin Gazeteye Yansıması

3.2.1 II. Dünya Savaşı ile İlgili Haberler

II. Dünya Savaşı ile ilgili gelişmeler güncel ulusal ve yerel siyasi olaylar gazete gündeminde sürekli yer almıştır. Yazılar genel itibariyle dönemin tek partisi olan CHP ile aynı ideolojide kaleme alınmıştır. II. Dünya Savaşı’nın ülke içinde oluşturduğu kanaat yazarlar tarafından genellikle dile getirilmiştir. Kaygılar ve beklentiler dile getirilirken de devlete olan güven daima açıkça ifade edilmiştir. Savaşın siyasi ve ekonomik etkileri, yabancı devletlerin işgal ettiği yerler ve buralarda yaşanan dramlar da hemen hemen her gün gazete gündemine taşınmıştır.

Türkiye bu savaşta “*savaştışı kalma politikası*” uygulamış olsa da ülke olarak gelebilecek her türlü tehlikeye karşılık gereken tedbirler almıştır. “*Tayyare Taarruzlarına Karşı Bütün Millet Hazırlıkta*” haber başlığı ile tüm milletler gibi Türkiye’nin de olası savaş ihtimaline karşı bir müdafaa hazırlığı içinde olduğu görülmektedir. II. Dünya Savaşı’nın genel durumuyla ilgili tespitlerde bulunan Rıza İşıpek özellikle düşman memleketlerini etkisi altına alan “*hava hareketlerinin taarruz silahlarındaki inkişafın*” savaşın gidişatını etkilediğini vurgulamıştır. Bu silahların kullanılma amacı ve şekliyle ilgili olarak, “*nihayet bütün mes’ele bu*

²⁵² “Mutlu Bir Yıldönümü”, **Yurd Yolu**, nr.1179, 18 Şubat 1943, s.1.

silâhları kullanacak insanların manevi varlıklarında hayat ve kuvvet bulacak birer kıymet ölçüsüne bağlı kalmaktı ve bu nedenle hava taarruzlarına karşı sivil halkı alâkadar eden ve memleketin her noktasında kabili tatbik olan müdafaa usulü korunma esasına pasif müdafaa ismini veriyoruz.” diyerek bu müdafaa usulüne bürünen milletlerin hazırlıklı olmalarını ve *“soğukkanlılık, intizam seyerlik, cesaret bilgi gibi hey’eti içtimaiyedeki kıymetli hassalar”*ın bilhassa pasif müdafaa işlerini ve koruma tedbirlerini kolaylaştırdığını söylemiştir. İşin teknik tarafı ve tatbik kabiliyeti için de muhtelif kurslar, tatbikatların yapılmakta olduğunu ve memleketin her noktasında küçük, büyük her merkezde hususi teşkilatlanma oluşturulduğunu ifade etmiş, *“pasif müdafaa”*ın nasıl bir öneme sahip olduğunu vurgulamış ve ülke olarak bizim de bu noktada tedbirler aldığımızı dile getirmiştir. Ona göre pasif müdafaa milletlerin *“manevi vasıflarıyla doğru orantılı bir varlık”* gösterir. Yazar pasif müdafaa için tatbikatlarda yapılan hazırlıklarla alınan neticelerin karşılaştırıldığı ve yeni kararlar verildiğinin üzerinde de durmuştur:

“Bizde son günlerde Ankara’da ve İstanbul’da pasif korunma tedbirlerinin geniş ölçüdeki tatbikatı yapılmıştır. Görülüyor ki hükümetimiz de her hükümet gibi bu sahada aldığı tedbirleri günden güne kuvvetlendirmektedir. Başvekâlet neşriyat dairesi tarafından ahiren neşredilen hava taarruzlarına karşı pasif korunma talimatnamesi yapılacak işleri teferruatına kadar göstermiş ve aydınlatmıştır. Bu talimatnamenin 19 uncu maddesi aileyi havadan korunma faaliyetinin temeli olarak kabul etmektedir. Şu halde günün halka düşen en mühim ve ilerde gelen vazifesi pasif koruma tedbirleri hakkında her vasıta ile yapılan neşriyatı, konferansları takip kurslardan ve yapılacak tecrübelerden azami istifade, hükümetçe gösterilecek talimatı iyice kavramış olmak ve bilinenleri ve öğretilenleri küçüklere kadar yayarak aile yuvasını bir an evvel pasif koruma silâhlarıyla teçhiz etmektir”²⁵³

Savaştan olabildiğince tedbirler alarak uzak duran Türkiye’nin bulunduğu konuma dikkat çeken Rıza İşıpek bir başka yazısında savaşla ilgili olarak *“Avrupa’dan top sesleri yükseldiği”* ve *“Polonya”*nın haritadan silindiğini anlatmış ve Türkiye’nin bulunduğu konumla ilgili tespitlerde bulunmuştur. İşıpek, devletin gayesinin *“milli hudutlarımızın”* emniyeti ve beşeriyetin huzur ve saadeti için *“kuvvetli tedbirler”* almak olduğunu ifade etmiştir:

²⁵³ Rıza İşıpek, “Tayyare Taarruzlarına Karşı Bütün Millet Hazırlıkta” **Yurd Yolu**, nr.280, 18 Birinciteşrin (Ekim) 1939, s.1.

“Balkanların cenubunda bulunan devletler yalnız Balkanların değil akdeniz emniyeti için de önemlidir. Türkiye dünya coğrafyasının mühim bir yerinde, dünya sulhunun nazik bir noktasındadır. Türkiye’nin akdeniz karadeniz ve balkanlarda şamil bir sulhun istikrarında mühim bir rolü vardır. Türkiye’nin tarafsızlığını koruduğu ve de dengeyi sağlamaya çalışıp bunun içinde özellikle Sovyet Rusya ile mevcut samimi münasebetler içinde bulunmaktadır.”²⁵⁴

II. Dünya Savaşı’nda alınması gereken bu tedbirleri Kamil Koçbay yazısında “*Sığınak İşİ Tacil Edilmelidir*” haber başlığı ile dile getirmiştir. Tarafsız kalmış olmamız bazı şeylerin zaruri olmadığı manasına gelmediği ve ülke olarak herkesin “*hassas davranması*” gerektiğini ve olabilecek kötü ihtimallere çözüm amaçlı “*sığınaklar*” yapılması gerektiği uyarısında bulunmuştur. Koçbay bu işe gereken ehemmiyetin verilmesini ve vakit varken bunun halledilmesini istemiştir:

“ Bugünkü buhranın doğurduğu zaruri ihtiyaçlardan biri de sığınaklardır. Bu hususta acil bir karar halkımıza memleket uygun olacak şekilde sığınakların yapılmasına zaman geçmeden başlaması memleket menfaati icabıdır bir an evvel bu işe lazım gelen kıymet ve ehemmiyet verilmelidir. Şehrimizin tabii vaziyeti sığınak yapılmasına müsaittir. Bu husus için yapılmış hiçbir teşebbüs görmüyoruz. Halkımız bu işin ehemmiyetini takdir edecek vaziyettedir. Bunlara yapılacak şekil ve suretler gösterilmeli derhal teşebbüsata girişmelidir. Başka memleketlerde sığınaklar mevcuttur. Halkımız birbirini teşvik etmeli bu işe layık olunan kıymet ve ehemmiyet verilmeli. Yapılması zaruri olan bu ihtiyacı unutup bekletmemiz doğru değildir. Acil bir an da yapılması da kolay olacağını zannetmiyoruz.”²⁵⁵

Gazete yazarları savaş için alınan tedbirleri ve savaştan korunma yollarını göstermenin yanında o dönemde savaş içinde olan milletlerin durumunu da yakinen takip etmiş, Rıza İşıpek tespitler yaparak yaşanan olaylara duyarsız kalmayıp buradan çıkarılacak dersi de hassasiyetle anlatmıştır. Vatanı müdafaa etmek “*bir milletin tarihini, halini, istiklalini*” müdafaa etmekle eş değer görmüş ve buna örnek olarak “*Fin-Rus harbini*” vermiştir. İşıpek, Fin milleti ve Fin ordusunun bütün dünyanın takdir ve hayranlığını kazandığını, içinde bulundukları şartları en iyi değerlendiren milletlerin başında geldiğini ifade etmiş ve öz vatanlarında uğradıkları haksızlığa karşı “*içlerindeki iman gücüyle çarpışan bir milleti imha etmenin mümkün olmadığını*” da vurgulayarak bu yönleriyle de onları “*Türk halkı*”na benzetmiştir:

²⁵⁴ Rıza İşıpek, “Dünya Siyasetinde Türkiye’nin Yeri” **Yurd Yolu**, n.291, 17 İkinciteşrin (Kasım) 1939, s.1.

²⁵⁵ Kamil Koçbay, “Sığınak İşİ Tacil Edilmelidir”, **Yurd Yolu**, nr. 504, 14 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.1.

“ Rus-Fin harbi bütün milletler için istifadelerle doludur. Bunlar arasında en mühim olan azlık ve çokluk meselesidir. Tarih sahifelerinde azın çoğa denk veya üstün olabileceği çok haller kayıtlıdır. Yeter ki bu kuvvet kaynağının kökü şu iki noktaya bağlanmış olmalıdır.

- Müdafaa edilen davanın meşru olması
- Çarpışanların ırki ve ruhi seciyeleri

Fin davasının meşru olduğuna şüphe yoktur. Öz yurtlarında elim bir esaretin tehdidi karşısında Finlerin bütün mukavemet kudretlerinin azim miktarda büyüdüğünü kabul etmek lazımdır. Finliler, vatan ve millet duyguları karşısında her türlü şahsi menfaatlerini ve can korkusunu bir tarafa bırakarak müdafaa kudretlerini hudutsuz mahiyette arttırmışlardır. Aynı dava istiklal harbi sırasında bizim için böyle idi. Yunan istilasının yakıcı ve yıkıcı tesiraltı altında yükselen Türk mukavemeti bir hamlede düşmanı ezmiş ve denize dökmüştür.”²⁵⁶

Rıza İşıpek “*İskandinavya Cephesinde Umumî Vaziyet*” başlıklı haberinde ise Avrupa’daki genel durumla ilgili bilgiler verip Almanya’nın buradaki faaliyetlerinden özellikle “*İsveç ve Norveç*” hududunu kontrol altına alma çabalarından bahsetmiş ve özellikle Almanya’nın şimendifer hatlarını kontrol altına almaya çalıştığı ve Almanya’nın bu hareketlerine karşılık İngiliz ve Fransızların da bu hareketi önleyecek tedbirler aldıklarını yazmıştır.²⁵⁷

II. Dünya Savaşı’nda Avrupa’daki genel havanın anlatıldığı bir başka yazıda Rıza İşıpek farklı tespitlerde bulunarak savaşın yayıldığı sahada Türkiye’nin uyanık bir tavır sergilediğini ifade ederek savaşın taraflar arasında yer değiştirdiğini ve savaşın yayıldığı saha Türkiye’ye doğru kaydığını için Türkiye’nin teyakkuz halinde olması gerektiğini vurgulamıştır:

“Norveç harekâtı son günlerini yaşarken harbin bütün ağırlığı Akdenizde ve Balkanlarda his edilmeye başlandı. Müttefik devletlerin cezri bir harekât yapmaya ihtiyaçları artık zaruret olmuştur. Harbin bütün inisiyativinin Almanların eline bırakılması elbette doğru olamaz. Ve yeni harp tehlikelerine karşı bütün Balkanların ve sulha azm eden Türkiye’nin her zamandan fazla uyanık olduğuna şüphe yoktur.”²⁵⁸

Teyakkuz halinde olmayı Avrupa’daki son durum hakkında değerlendirme yaparak anlatan Kamil Koçbay, Türkiye’nin “*tarafsızlık politikasının*” ülkeyi yücelttiğini ve bu kararından dolayı Cumhurbaşkanıya duyduğu itimadı da

²⁵⁶ Rıza İşıpek, “Vatanı Müfää Etmek”, **Yurd Yolu**, nr. 316, 17 Kanunisani (Ocak) 1940, s.1.

²⁵⁷ Rıza İşıpek, “İskandinavya Cephesinde Umumî Vaziyet”, **Yurd Yolu**, nr. 371, 30 Nisan 1940, s.1.

²⁵⁸ Rıza İşıpek, “Harbin Siklet Merkezi Akdeniz Balkanlara Doğru Yol Alıyor”, **Yurd Yolu**, nr. 374, 7 Mayıs 1940, s.1.

vurgulamıştır. Cihan harbinin zaman geçtikçe daha karmaşık bir hal aldığı özellikle “*Balkanlardaki halkın*” durumunun elim bir vaziyette olduğu ve hayatlarını hürriyetlerini kurtarmak için çırpındıklarını ifade etmiştir. Yazar savaş dışında kalmış olunmasına rağmen her ihtimal göz önünde bulundurularak hazırlıkların yapılmasını ve herkesin teyakkuzda olmasını istemiştir:

“İngiltere ile Almanya arasında cereyan eden harp afeti gün geçtikçe felaketlerini hareketini harabelerini çoğaltıyor. Cihan şumul bir hal alıyor. İnsana öyle geliyor ki bu felaketten masun kalmak çok güç olacak. Bugün Balkanların başına getirilen harp felaketinden uzak kalmak için hazırlanmaktan ihtiyatlı bulunmaktan başka çare olmadığı meydanda bir hakikattir. Balkan milletleri harbi istemediler sürüklendiler..zorla harbi kabul ettirdiler. İşte bugün Balkanlar ateş içinde yanıyor. Bize gelince biz harp istemiyoruz. Çünkü kimsenin toprağında gözümüz yoktur. Ve beşeriyetin felaketini az görmüyoruz. Sulhperver insanlarınız fakat gafletle iğfalle avlanacak millet değiliz. Anın içinde tepeden tırnağa kadar bütün millet hazırlanıyor. Milli Şefimizin etrafında yek vücut bir kale halinde toplanmış. Vatanımızı şanlı tarihimizi ve ecdadımızın ölüm pahasına sahip olduğumuz hudutlarımızı muhafazaya azm etmiş bulunuyoruz.”²⁵⁹

Ülke olarak tarafsız kalınmaya çalışılmış ve gerekli tedbirler alınmış olmasına rağmen savaşın ağırlığı hissedilmiştir. Kamil Koçbay “*II. Dünya Savaşı*”nda yaşanan felaketin sebep olduğu şeyleri ve sıkıntıları hep gazete gündeminde tutmuştur. Savaşın giderek ateşlendiğini, bununla da kalmayacağını, bütün dünyayı kaplayacağını üzümlere dile getirmiştir:

“On binlerce motörlü kıtalar, on binlerce tayyareler, on-onbeş milyon süngü karşı karşıya birbirini yok etmeye çalışıyor. Bu hali tarih kaydetmemiş belki de bir daha etmeyecektir. Fakat bugün için bu hal devam ediyor. Ne kolay değil mi? Lâkin bu felaketin toprağa gömeceği yüz milyonlarca genç, dinç insanın bırakacağı masum yavrular, dul kadınlar, kimsesiz kalacak ihtiyar anne babalar ne olacak. Bu felaketlere sebep ne imiş. Kimi mevaddi iptidaiyye, kimi toprağa, kimi petrole, kimi kömüre, birçokları da şan ve şöhrete ve birçokları da bir lokma ekmeğe muhtaç imişte, harp ondan doğmuş. Bunlar içinde birbirlerini yok etmek icap ediyormuş. Ne büyük feket!”²⁶⁰

Kamil Koçbay farklı bir yazısında yine savaşın acı sonuçlarının her geçen gün arttığını, sahasının genişlediğini ve “*Sovyet Rusya’nın yayılmacı politikasının*” ne gibi sonuçlar doğuracağını bilinmezliğini vurgulamıştır. Koçbay yaşanan bu

²⁵⁹ Kamil Koçbay, “Bu günkü Ahvale Bir Nazar”, **Yurd Yolu**, nr. 642, 11 Nisan 1941, s.1.

²⁶⁰ Kamil Koçbay, “Acı Çok Acı Düşünceler”, **Yurd Yolu**, nr. 386, 23 Mayıs 1940, s.1.

hadiselerden dolayı hareket halinde olmak ve şartlarla başetmek için mücadele etmek gerektiğini şu cümlelerle aktarmıştır:

“Avrupada devam eden harp dünyamızın geçirmekte olduğu büyük inkılâbın pek büyük neticeler vereceği aşikâr görülüyorsa da bu neticelerin nasıl ve ne gibi şeyler olduğunu tayin pekte kolay olmasa gerektir. Gene de harbin neticesi olarak Sovyet hükümetinin Basarabya ve şimali Bokavinyanın işgaline başlayan Balkanlar işinde ne netice vereceği belli olmuş değildir. Yalnız şu da muhakkaktır ki gerek Balkanlarla alâkadar diğer devletler her an için her nihayete kadar da muhafaza etmek mecburiyetindedirler. Bu da büyük külfetlerle oluyorsa da buna katlanmak bugünkü şeraitin icabıdır.”²⁶¹

Kamil Koçbay 1940 senesinde yaşanan hadiseleri ele aldığı bir yazısında genel olarak değerlendirmiş tüm insanlığın bu yılı matem ve gözyaşı içinde geçirdiğini dile getirmiştir:

“Geçen bu sene beşeriyet için pek hayırlı ve tatlı bir sene olmadı çünkü: Milyonlarca insan kanının akıtıldığı bir çok mamurelerin harap edildiği, pek çok milletlerin hayat ve istiklâllerini gayıp edecek bir dereceye vardıkları senedir. 1940 senesinin tatlı bir sene olarak geçmediğini kaydediyoruz. Bununla beraber beşeriyetin uğradığı felaketler karşısında 1940 senesini en iyi geçirmiş milletlerden sayılabiliriz. Karşılaştığımız yeni senenin milletimiz bütün insanlar için hayırlı bir sene olmasını temenni ederiz.”²⁶²

1941 yılında da savaşın en sıcak haliyle devam ettiği ve II. Dünya Savaşı’nda Avrupa kadar Balkanlar’daki genel durumun da gazete tarafından değerlendirildiği görülmektedir. “*Bulgaristan’ın işgali*,” Sovyetlerin bundan duyduğu rahatsızlık ve diğer “*Balkan devletlerinin bağımsızlık*” için daha çok mücadele edeceklerinin anlatıldığı yazıda Balkanlardaki vaziyetin çok fena bir halde karışmış bulunduğunu ifade edilmiştir:

“Bulgaristan Almanya ile anlaşarak ansızın işgal altına girmesi neticesi İngilterenin Bulgaristandan sefirini çekmesine sebebiyet verdiği gibi bu işgal Sovyetleride memnun etmemiştir. Yugoslavyada heyecan içinde bırakmış her tarafta soğuk bir havanın esmesine sebebiyet vermiştir. Radyolarımızın verdiği habere göre Yunanistan hakkı hayat ve hürriyetini müdafaa yolunda giriştiği çetin mücadeleden söz veya tazyikten geri çekileceğini zannetmek doğru olamayacağı gibi Yugoslavyasında kan dökmeden hürriyet ve istiklalini teslim edeceği zannedilemez.

²⁶¹ Kamil Koçbay, “Buda bir görüş ”, **Yurd Yolu**, nr. 419, 3 Temmuz 1940, s.1.

²⁶² Kamil Koçbay, “ 1940 Senesine Veda”, **Yurd Yolu**, nr. 567, 31 Kânunuevvel (Aralık) 1940, s.1.

Almanyanın Yugoslavya meselesini hal etmeden Yunanlılar üzerine tazyik yapacağı görünmüyor. Vaziyet dediğimiz karışıktır. Bu kargaşalıkta temenni olunacak bir cihet varsa o da bütün beşeriyet için bu felaketli günlerin atlatıldığını görmek arzu ve temennisinden ibaret kalıyor. Ve zannediyoruz ki geri kalan Balkan devletleri Bulgaristanın tuttuğu yolda yürümeyecek icap ederse hürriyet ve istiklallerini her ne pahasına olursa olsun müdafaa edecektir.”²⁶³

II. Dünya Savaşı’nda “*Avrupa ve Balkanlar*”da inanılmaz bir kaosun olduğu ve bu savaşın sebep olduğu buhrandan kurtulmanın yolunu Kamil Koçbay farklı bir yazısında yine dile getirmiştir. Koçbay savaşın sebep olduğu sıkıntılardan korunmanın “*çok çalışmaktan*” geçtiğini söylemiş ve her ferdin üzerine düşen görevi yerine getirmesiyle sıkıntıların gideceğini vurgulamıştır:

“Hayati siyasiye ve hayatı iktisadiyesini kurtaracak olan şey ancak ve ancak mesaidir. Milletimiz bu devirde hiçbir millete nasip olmayan sulh sükûn içindedir. Cihanın geçirdiği felaket karşısında bizim ihtiyarına mecbur olduğumuz külfetler çok değildir. Çünkü çalışmak fırsatını bulabiliyoruz. Bize bugünkü fırsatları temine muvaffak alan ve bizi felaketlerden uzak bulunduran Hükümeti Cumhuriyetimize şükran hislerimizi izhar edelim. Sulhu sükûn içinde büyük muvaffakiyetlere mazhariyetini bütün kalbimizle temenni edelim. Dünya azim bir felâket devresi geçiriyor ve bütün insanların rahatı bozuldu. Her şey hercümerc içindedir. Bu hercümerc içinde yolunu şaşırmamış siyasetini değiştirmemiş gayesinden fedakârlık etmemiş bir millet varsa o da büyük milletimizdir.”²⁶⁴

Gazete yazarları savaşın her durumunu ifade etmenin yanında o dönemde Türkiye’yi bu savaştan uzak tutan hükümete de ayrıca şükran duygularını dile getirmiştir. Yazarlardan Ahmet Kuralkan II. Dünya Savaşı’nın “*soğuk savaş*” olarak da kendini hissettirdiği harpten ziyade “*propogandanın*” rol oynadığı bir devir içinde bulunduğunu yazısında anlatmıştır. Türkiye’nin bu oyunlardan devlet ricali sayesinde uzak durduğunu da ayrıca ifade etmiş “*Türk milletinin bütün varlığı, benliği ve irade kudreti*” ile hükümetin etrafında toplandığını ve kalben “*Milli Şef*”e bağlanmış bulunduğunu söylemiştir:

“Dünya hadiseleri her gün yeni bir şekilde devam edip durmaktadır. Sinsi bir propoganda teşekkülünün bütün dünya topraklarında yaşayan insanları zehirlemeye çalıştığı muhakkaktır. Bu zehirli teşkilâtların iş göremeyeceği, yüz bulamayacağı yalnız bir yer vardır, Türkiye... Türk milleti, hiçbir milletin nasip olmadığı ve

²⁶³ “Bugünkü Balkanların Vaziyeti”, **Yurd Yolu**, nr. 616, 8 Mart 1941, s.1.

²⁶⁴ Kamil Koçbay, “Arzumuz”, **Yurd Yolu**, nr. 677, 12 Mayıs 1941, s.1.

olamayacağı huzur ve rahat içinde yaşamaktadır. Bu millet biliyor ki, başta çok uzakları gören kendisinin selametini, istiklalini, hürriyetini, topraklarının bütünlüğünü muhafaza etmek için en kudretli tedbirler almış bulunan, cereyan eden hadisatı gözden kaçırmayarak en ince teferruatına kadar dikkatle takip eden bir Milli Şefi ve ondan ilham alan kudretli bir de hükümeti vardır.”²⁶⁵

Dönemin Başbakanı “*Refik Saydam*”ın savaş gidişatı üzerine yaptığı konuşma “*Başvekilimizin Beyanatları Münasebetleri*” haber başlığı ile değerlendirilmiş ve bundan dolayı duyulan memnuniyet anlatılmış “*Cihan buhranı*” karşısındaki vaziyetin “*sulh pervane*” olmakla devam ettiği vurgulanmıştır. Buradan anladığımız netice devletin tuttuğu yolun doğruluğunun ve isabetinin belirtilmiş olmasıdır:

“Muhterem Başvekilimiz Refik Saydamın beyanatları memleketimiz hesabına hayırlı müjdeleri ihtiva etmektedir. Ve bütün devletlere karşı dostluklarımızı idame ettiğimiz gibi bu dostlukları arttırmaya ve iyi geçinmeye muvaffak oluyoruz. Almanya gibi bir devlet dostluğumuzu takdir ettiği gibi bize en samimi dost elini uzatıyor. İtalya dostluğunu arttırmaya çalışıyor. Sovyetlerde bizimle hoş geçinmek istediği gibi İngilizlerle olan ittifakımıza da bir noksanlık gelmiş değildir. Siyasetimizde en ufak bir değişiklik yoktur. Bu günkü vaziyetimiz kadar doğru, metin ve sağlam esaslara müstenit muvaffakiyetler bu cihan dairesi içinde hiçbir millete nasip olmamış gibidir. Büyüklerimizi hürmetle anıyoruz.”²⁶⁶

Kamil Koçbay hükümetin savaş politikasında “*öngörülü*” davrandığını altını çizerek ifade etmiştir. Cihan harbinde herhangi bir sulh görülmediğini, harbin bütün şiddetiyle ve çok kanlı bir halde devam ettiğini ve aslında savaşlarda kazanan bir tarafın olmadığını dile getirmiştir. Koçbay, Türkiye’nin izlediği siyasette tüm ülkelere eşit mesafede yaklaşıldığını ve buna bağlı olarak bir dostluk tesis edildiği tespitinde bulunmuştur. Savaş dışında kalınacağına olan itimadın özellikle vurgulandığı görülmektedir. Bunun yanında diğer ülkelerin savaş sahasının genişleyerek “*Amerika’nın da harbe girmek üzere olduğu, Japonya’nın savaşı sürdürdüğü, İran’da taht kavgalarından dolayı tam sükûnet*” sağlanamadığı ve “*Suriye*”nin nihayet hükümetini kurduğu anlatılmıştır:

“Bugüne kadar beşeriyetin selameti hesabına kaydedilecek tatlı bir hadise göze çarpmıyor. Harbin kimin leh kimin aleyhinde olacağını araştırarak değiliz.

²⁶⁵ Ahmet Kuralkan, “Bize Düşen İş”, **Yurd Yolu**, nr. 687, 4 Haziran 1941, s.1.

²⁶⁶ “Başvekilimizin Beyanatları Münasebetleri”, **Yurd Yolu**, nr. 715, 7 Temmuz 1941, s.1.

Çünkü bu harp galip ve mağlup için felaketten başka bir faide temin edeceğini zannetmiyoruz. Dökülen kanlar, yıkılan yuvalar, yok edilen mamureler gün geçtikçe daha da artıyor ve eksilmiyor. Amerikanın aldığı son vaziyette onu harbe yaklaşıyor. Ve hatta girmiş bir vaziyette bile sayılabilir. Japonya ise kat'i sözünü söylemiş değil. İranda kendini harpten kurtardı fakat memleketi çiğnendi. ve bu vaziyet karşında İran Şehinşahi büyük oğlu Şahpur lehine tahtından fergat etti. Şahpur Mehmet İran şahı oldu. Bu genç hükümdar çok karışık bir devrede vazife başına geçti ve demokrasi esasına müstenit bir idare temin edeceğine dair kanunu esasileri dairesinde and içti. Bu genç Hükümdara bütün İran halkının itimat ve muhabbeti olduğunu zannediyoruz. İran komşumuz için bu değişikliklerin hayırlar temin etmesini temenni ediyoruz. Suriye de cumhuriyet esasına müstenit ve müstakil bir hükümet kuruldu. Arzu ederiz ki bu komşumuzda muvaffak olsun.”²⁶⁷

1942 yılına gelindiğinde de yine savaşın ateşli bir şekilde devam ettiği ve hükümetin Türkiye’yi bu savaştan uzak tutarak gittiği yolun doğruluğunun anlatıldığı bir başka yazıda Y.K II. Dünya Savaşı’nın dışında kalmış olsakta vatanımızın selametinin her şeyden evvel “*kuvvetimize, fedakârlığımıza*” bağlı olduğunu ve bunu hatırdan hiç çıkarılmaması gerektiğini vurgulamıştır. İnönü’nün Samsun ziyareti sırasında savaşla ilgili yaptığı açıklamada “*insanlığın elem verici bu emsalsiz felaketini hüznün ve elemle*” seyrederken unutulmaması gereken vazifeyi söyleyen yazar “*Dünyanın bugünkü halinde vatanımızın bir taarruza uğraması ihtimali için hiç kimseden şüphe etmeğe hakkımız yoktur ancak bu, bugünkü vaziyettir. Yarın ki vaziyetin ne olacağını kimse keşfedemez.*” emniyet için uyanık ve dikkatli bulunmayı hatırlatmak üzere söylendiğini ifade etmiştir²⁶⁸.

Y.K savaşın “*dört yaşına*” girmesine rağmen getirdiği “*buhran ve sıkıntının*” hala devam ettiğini kanlı mücadelenin pek çok milleti uçuruma sürüklediğini anlatmış ve insanlık âleminin içinde bulunduğu bu hazin durumdan artık herkesin birbirini suçladığını tespitinde bulunmuştur. Yazar bu “*buhranlı günlerde*” yaşanan hadiselerden duyduğu hüznü dile getirdiği yazısında özetle şunları açıklamıştır:

“Harp dört yaşına bastığı günden beri bu bahis gene tazelendi. Herkes saldırganı arıyor. Bir zamanlar rahmetli milletli cemiyetinde temcit pilavı gibi karıştırıla, bitirilmeyen saldırganlığın tarifi, dünya boğaz boğaza geldiği şu günlerde bile hala durulmuş bir şekil almış değildir. Bütün salahiyyetli devlet adamlarının ağzında gene aynı laf, biri ötekine ilk saldıran sensin, diyor. Öteki daha öfkeli bir tavırla berikinin üstüne atıyor. Fakat, bu kaçınıp kabul etmemelere rağmen ortada gerçek olan bir durum var. Herkes saldırış halinde.. Bütün insanlık alemleri gırtlak

²⁶⁷ Kamil Koçbay, “Hadisatı Bir Nazar”, **Yurd Yolu**, nr. 779, 19 Eylül 1941, s.1.

²⁶⁸ Y.K, “4 Yaşında”, **Yurd Yolu**, nr. 1055, 2 Eylül 1942, s.1.

gırtlığa, boğaz boğaza hazin bir boğuşma içindedir. Sayısız ölü, sayısız harabe, sayısız servet ve sefaletle mal olan ikinci dünya harbi dördüncü yılında, zeki ve kavrayışlı sandığımız en şöhretli adamlar hâlâ saldırganı arıyorlar. İşin acıklı ve ibretlik tarafı burası”²⁶⁹

Y.K haberinde II. Dünya Savaşı’nın yol açtığı büyük felaketlerin gidişatında değişme olmadığını ve daha ne kadar süreceğinin de belirsiz olduğunu yazısında da anlatmıştır. Bunun yanında Türk Hükümeti sayesinde “*Her darlığa, her zorluğa rağmen ümit ve neşe*” içinde “*hiçbir zorluğa, hiçbir darlığa ve hiçbir engelin çelmesine diz büküp baş eğilmeyeceğini*” ve sonuna kadar mücadele edileceğinin vurgusunu da yapmıştır:

“Harp, bütün hızıyla sürüyor, daha da sürecek. Her tarafta kıtlık, darlık var. Daha da olacak. İyi günlerin belirtisi görünmüyor. Belki daha beter günler gelecek. Bütün ters, netametli ihtimaller haritada yazılı. Yalnız gerçekliği değişmeyen şey ele ele, gönül gönüle veren milletler için daha iyi, daha güzel ve daha ferah günlerin mukadder oluşu:İnsanlık yanıyormuş. Yanar. Ateşini biz vermedik ki. Medeniyet mahvoluyor, çöküp yıkılıyormuş, Göksün, yıkılsın. Kazmasını biz sallamadık ki..Yanan insanlığa acırız. Fakat, yanmamak azim ve kararımız pörsümeden, yıkılan medeniyete içimiz titrer. Lakin bu acıyı yaşama gücümüzü, vakaların karşısında dimdik durmak irademizi şaşırtıp esnetmez. Ümitlerimizi kıracak boş laflara paydos, neşelerimizi dağıtacak kuruntulara veda. Fırtına devam ettiği müddetçe İnönü kayalıkları gibi sert pervasız, uyanık ve dikkatli .”²⁷⁰

1943 yılında da “*II. Dünya Savaşı*” gazetesinin manşetleri arasında yerini almıştır. Gazetede T.O.T adıyla mahlas kullanan başka bir yazar II. Dünya Savaşı ile ilgili genel bir değerlendirme yapmıştır. Savaşın “*Polonya’da başladığını kısa sürede Balkanlara ve Afrika’ya kadar yayıldığını*” sonrasında da daha geniş sahaya nasıl yayıldığı anlatılmış, acı olsa da savaşın zorunlu olarak coğrafya bilgisi, iktisatlı geçinme gibi temel bilgileri öğrettiği vurgulanmıştır:

“Yaş, seviye, sınıf meslek farkı olmaksızın hep bunu öğreniyoruz. Evvela Polonya ile başlayan ders, Avrupanın hemen garp tarafına geçti, Balkanlara, Afrika Habeşistana atladı. Bugün, önümüzde kocaman Rus haritası ile şekilleri karıncalaşan Pasifikler ve şimal Afrika sının küçük paftaları asılı Asyanın kamçatyadan Hinde kadar uzanan kara parçaları çoktan öğrenmiş bulunuyoruz. Mısırdan Filistin Suriye, Irak ve İrana dayanan toprak parçasının hususiyetle ehemmiyeti ikinci derecede bazı vesilelerle zaten öğrendik. Tarafsızca düşünülürse, dersin mevzuda pek köklü bir şey değil. Devlet hudutları yatkın kumaşlar gibi bir türlü dikiş tutmuyor. Bin salavat ve

²⁶⁹ Y.K, “Saldırgan Kim?”, **Yurd Yolu**, nr. 1058, 5 Eylül 1942, s.1.

²⁷⁰ Y.K, “Dünya İşleri”, **Yurd Yolu**, nr. 1087, 10 Birinciteşrin (Ekim) 1942, s.1.

zahmetle ilmekten dirilen hudut taşlarını, hiç ammadığın bir yaramaz tutup söküveriyor. Temeli bu kadar çürük bir konu üzerinde inatla durmamasını kaybetmiş bir zeka ve enerji oyunu olmaz mı?”²⁷¹

3.2.2 Siyasi Antlaşmalar İle İlgili Haberler

II. Dünya harbi resmi olarak 1 Eylül 1939’da başlamış, 1945’te sona ermiştir. Bu dönem dünya tarihinin en karanlık, en kanlı ve en buhranlı yılları olarak tarih sayfalarında yerini almıştır. Bu derin karmaşa döneminde Türkiye tarafsızlığını ilan ederek kendini korumayı başaramamış, ülkere karşı denge siyaseti uygulamıştır. Bu dönemde ikili ilişkiler en çok Almanya ile yürütülmüştür. Türkiye, iktisadi sıkıntılara rağmen Almanya ile dengeli bir ekonomik ve siyasi ilişki yolundan sapmamak için elinden gelen tüm gayreti göstermiştir. “*Türk-Alman Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması*”nın imzalanmasından sonra iki ülke arasında ekonomik ilişkiler sağlam temeller üzerine oturtulmaya çalışılmıştır. Almanya, bu ilişkiden sonra yapılan Krom sevkiyatından dolayı son derece memnuniyet duymuştur²⁷². 25 Temmuz 1940’ta da Türkiye-Almanya arası başka bir ticaret antlaşmasını dikkat çekmektedir. Almanlar, 30 lokomotif, Sivas Çimento Fabrikası’nın kurulması için araç, yedek parça, tıbbi malzeme vb. gönderecek, Türklerde buna karşılık tiftik yünü, zeytinyağı ve birkaç tarım ürünü gönderecektir²⁷³. İki devlet arasında imzalanan bu antlaşmalar Ankara’da ılımlı bir hava estirmiş bu antlaşmaların iki ülke arasındaki dostluğu derinleştireceği kanaatine varılmıştır²⁷⁴.

Dönemin diğer gazeteleri de bu antlaşmaların zaruretten ötürü imzalandığını söylemektedir. Yani dünyanın içinde bulunduğu buhran ve savaş halinin getirdiği ekonomik sıkıntılar bu antlaşmaları zorunlu kılıyordu. Yunus Nadi Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde bu durumu “*Bazı merkezlerin telakkisi gibi Ankara muahedesinde her hangi bir siyasetin değil, yalnız hakkın ve hakikatin zaferini*

²⁷¹ T.O.T, “Coğrafya”, **Yurd Yolu**, nr.1157, 14 İkincikânun (Ocak) 1943, s.1.

²⁷² Yavuz Özgüldür, **Türk-Alman İlişkileri (1923-1945)**, Ankara Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, s.156-159.

²⁷³ Weisband, **a.g.e.**, s.90

²⁷⁴ Cüneyt Arcayürek, **İkinci Dünya Savaşı ve İki Cephede Türkiye**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2010, s.418.

*görmek lazım. O vesika bu tek şart ile hakikaten büyük bir eserdir.”*²⁷⁵ sözleriyle kısaca ifade etmiştir. Bir başka sayıda bu antlaşma için şunları söylemiştir: “*Üç gün evvel imzalanan Ankara paktı da Türk Alman milletlerinin kökü sağlam bir dostluk duygusile bağlı bulunduklarını gösteren kıymetli bir vesikadır.*”²⁷⁶

Yunus Nadi bu sözleriyle iki ülkeyi birbirlerine dost yapan “*kuvvetli tarihî iktisadî ve coğrafi*” sebeplerin olduğunu yazısında vurgulamış ve yine bu antlaşma için “*Dünyayı yakıp kavuran harp ateşleri içinde kuvvetli, kıymetli ve ileri manalı bir sulhun eserine vücut verilmiştir*”²⁷⁷ diyerek antlaşmadan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Türkiye II. Dünya Savaşı’nın dışında kalmış olsada ekonomik olarak müşkül bir durum içerisindeydi. Bu takas antlaşmasıyla iki devletin birbirlerine kolaylık sağladığı vurgulanmıştır.

18 Haziran 1941 de imzalanan bir başka Türk-Alman Saldırmazlık Andlaşmasında şu hükümler yer almıştır:

- Türkiye Cumhuriyeti ve Alman Reich’i arazilerin masuyetine ve amiyeti mülküyesine mütekabilen riayet ve doğrudan doğruya ve dolsasıyla yekdeğeri aleyhine müteveccih her türlü harekâtta tevakkî etmeği taahhüt eder.

- Türkiye Cumhuriyeti ve Alman Reich’i müşterek menfaatlerine taalluk eden bütün meselelerde, bunların halli için mutabakatı temin etmek üzere, aralarında atiyen dostane temasta bulunmağı taahhüt eder.

- İmzası günü mer’iyet mevkiine girecek olan bu muahede on sene müddetle muteberdir.²⁷⁸

II. Dünya Savaşı’nda Türkiye bir denge siyaseti izlemiştir. Buna bağlı olarak da Almanya’yla olan dostluğu devam ettirme adına antlaşma imzalamıştır. Bu antlaşmalar dostluğun yanında ticari hacmi büyütme gayesiyle de imzalanmıştır. Türkiye ve Almanya arasında imzalanan dostluk antlaşmasının diğer gazetelerde de belirtildiği gibi Kamil Koçbay’da Yurd Yolu gazetesindeki köşesinde “*şartlar gereği*” olduğunu anlatmıştır. Koçbay’ın bu yazısında dikkat çeken husus Almanlar

²⁷⁵ Yunus Nadi, “Türk-Alman Paktı Dünya Müvacehesinde”, **Cumhuriyet**, nr. 6059, 21 Haziran 1941, s.5

²⁷⁶ Yunus Nadi, “Türk-Alman Dostluk Paktının Mucip Sebepleri”, **Cumhuriyet**, nr. 6060, 22 Haziran 1941, s.3

²⁷⁷ Yunus Nadi, “Türk-Alman Ticaret Muahedesinin Esasları”, **Cumhuriyet**, nr. 6162, 10 Birinciteşrin (Ekim) 1941, s.1

²⁷⁸ **İkinci Dünya Savaşı Yılları(1939-1946)**, Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, 1973, s.120.

ile Türklerin kendi aralarında ihtilafa düşmediğinin anlatılmasıdır. Yazar aralarında geçmişten gelen bir dostluk olduğunu vurgulamıştır. Yazısının devamında söylediği en önemli şey imzalanan antlaşmanın güzel sonuçlara sebebiyet vereceğidir:

“Günün en mühim hadiselerinden biri olarak Telâkki edilen Türk-Alman dostluk muahedesi bir hayal eseri değil tabii ve tabiatın icap ettirdiği bir antlaşmadır. Çünkü tarihte Almanlarla Türklerin ihtilâfa düştükleri görülmemiş gibidir. Sonradan bu iki millet yekdiğerinin uğruna bir siperde aynı gaye üzerinde kan dökmüş dostluğunu yekdiğerine karşı milyonlarca insanın kanı pahasına ispat etmiştir bu derece derin bir rabitanın mevcudiyetine rağmen birbilerinin aleyhine yürümeleri kadar çirkin ve haksız bir şey olamaz. İşte bu düşünceler neticesindedir ki bu günkü dostluk muahedesi imza edilmiş bulunuyor. Bu muahede kadar yerinde ve hakiki esasa istinad eden muahedeler pek azdır. Temenni ederiz kibu muahede her iki taraf için hayırlı olsun hayırlı olacağından şüphe etmemelidir. Çünkü kazanılmış kanlara dökülmüş haklara sarfedilmiş emeklere karşı temin edilmiş bir muvaffakiyet alâmetidir.”²⁷⁹

Muharrem Fevzi Togay da II. Dünya savaşı ve Türkiye’nin izlemiş olduğu “denge siyaseti”yle kendini savaşın dışında tutmasının isabetli karar olduğunu ve bunun yanında Almanya ile imzalanan dostluk muahedesinin de yerinde bir karar olduğunu şu şekilde analiz etmiştir:

“Türkiye cumhuriyetinin şimdiki harpte başladığından beri takip etmekte olduğu metin ve sabit siyasetin isabeti seneler geçtikçe bir kat daha tebarüz etmektedir. Bütün dünyayı harp ateşi sardığı veya tehdit bir zamanda huzur ve sükûnu hemen hemen yalnız vatanımızı muhafaza etmiştir. Aynı zamanda bu siyaset hiçbir tarafın aleyhine ve zararına tevcih edilmiş değildir. Çünkü Türkiye’nin hudutları Milli Misakla kâfi ve daimi olmak üzere tesbit edilmiştir. Siyasetinin gayesi asırlardan beri bakımsız kalan yurdumuzun imar ve ihyası olduğuna göre devamlı sulh ve salâhı temindir. güya Almanyanın bir takım talepler şerdettiği, tazyikler yaptığı, Bulgaristanda tahşidatta bulunduğu ve Türkiyeye karşı taarruz hareketine geçmek üzere zehabını tevliid için son haftalarda zarfında muhtelif membalarından birçok haberler şayialar uçurulmuştu. Bu maksadı mahsusla iâşe edilen bu rivayetlere Türkiye ve Almanya hiçbir zaman en küçük ehemmiyet atfetmemişlerdir. Maahaza bütün cihana bir daha isbat için her türlü asıl ve esastan mahrum olan bu neşriyatın geçen Haziranın on sekizinde akdolunan ademi tecavüz ve dostluk ve istişare anlaşması ile teyid edilmiş olan itimat-kâr dostluk münasabatını hiçbir veçhile haleldar edemeyeceğini beyan etmek hususunda mutabık kalmışlardır. Bu yeni dostluk vesikası ile Türkiye ve Almanya arasındaki iyi münasebetin devamı bir kat daha tezahür eylemiştir”²⁸⁰.

²⁷⁹ Kamil Koçbay, “Türk-Alman Muahedesinin Verdiği Bir Telkin”, **Yurd Yolu**, nr. 702, 21 Haziran 1941, s.1.

²⁸⁰ Muharrem Fevzi Togay, “Türkiye’nin Hakimane Siyaseti”, **Yurd Yolu**, nr.796, 16 Birinciteşrin (Ekim) 1941, s.1.

Dönem içinde imzalanan antlaşmalar kadar Lozan antlaşması da gazetenin çok önem verdiği konular arasındaydı. Antlaşmanın yıl dönümü gazetede her yıl konu edilmiştir. Lozan'ı anlamak için onun kırdığı parçaladığı “*Sevr faciasını*” da bilmek gerektiğini eğer Sevr muahedesi, tatbik edilseydi elde yurt denecek bir yer kalmayacağını ve boğazlara yabancıların bekçi olacağını, Doğu Anadolu Ermenilere, batı Anadolu Yunanlılar’a, Ege ve Akdeniz Fransızlar’a İtalyanlar’a, güney Anadolu kâmilin İngilizler’e kalacağını anlatılmıştır. Türklere ise Kastamonu, Ankara vilayetleri bırakılacağı eğer Sevr yırtılmasaydı yalnız ulusal varlığımızı kaybetmekle değil, Almanya’nın bir zamanlar ödemeğe mecbur edildikleri tamirat borcu gibi her yıl bütçemizi teşkil eden 200 küsur milyon liradan en aşağı birkaç katı ödemeğe mahkûm edileceğimiz ayrıca bahsedilmiştir. Yazarın Osmanlı Devleti’nin son dönemde uyguladığı politikadan duyduğu rahatsızlığı vurguladığı görülmekte dönemin hükümeti ve İsmet İnönü arasında kıyaslama yaparak düşüncelerini aleni olarak ortaya koyduğu ve Lozan’la yeni bir sayfa açıldığı özellikle belirtilmiştir:

“Sevr, 10 Ağustos 920 de damat Feridin Avrupadaki sulh konferansında imzaladığı meşum bir muahededir ki korkak Padişah Vahdettin İstanbulda bir saltanat şurası toplamışve burada bir tek rey müstesna olmak üzere bu muahedenin kabulünden başka çare olmadığı kanaatinde bulunmuşlardı. Eğer Türkler Avrupanın Sevr kalesini kırıp hurdahaş etmeseydi Türkleri yerden yere çalmak isteyen düşmanlarımız kıramadıkları Türk çanağından kalesinin acısını çıkarmak için zorla imzalattıkları (Mondros)la ne cinayetler ne zulumlar, ne kötülükler yapacaklardı. Nitekim öyle olmadımı. O mütarekeile boğazlara girip donanmalarını iç denizlerimize kadar sokmadılar mı? Acemi ve tembel oldukları kadar korkak ve cahil olan saltanat hükümetinin kaleme aldığı bu karalamayı İsmet Paşa kendi pak masiyesile ve ak saçlarından temiz vicdanile kendi dimağından aldığı ilhamlarla yeni baştan yazarak(Lozan) daki daktilolarını beyaz ettirmiş ve ondan sonra buna imzasını koymuştur ve böylece batan bir imparatorluğun enkazı üzerinde Atatürk kendi yeni Türkiye’yi yaratmıştır. İşte Lozan böyle mutlu ve kutlu gündür²⁸¹.

Lozan konferansının toplanma gayesi, hangi zorluklarla toplandığı gazete içinde ayrıca ifade edilmiştir. Lozan’ın ilk konferansında Osmanlı Devlet’in yüzyıllar içinde biriktirdiği işlerinin orada görüşüldüğü İsmet İnönü’nün “*Avrupa murahaları*”yla çetin bir boğuşma içine girdiği ve toplantıda bir sonuca varılamadığı için ilk konferansın tatil edildiği yazılmıştır. İnönü’nün ise Atatürk’ten gerekli direktifleri almak için Erzurum’a sonra 23 Nisan da tekrar Avrupa’ya geçtiği,

²⁸¹ “(Sevr) Kâsesinin Kırılması”, **Yurd Yolu**, nr.18, 23 Temmuz 1938, s.1.

burada Lozan ahitnamesini imzaladığı, meclisin de onaylamasıyla müstakil bir devlet kurulduğu ve bundan 6 hafta sonra yabancıların ülkeyi terk ettiği belirtilmiştir. “*Türk yurdunun ve ulusunun boynuna ve ayaklarına takılan zincirlerin*” kırılıp söküldüğü ve temizlenen yeni bir alanda dipdiri egemenliğe sahip “*Türk Cumhuriyeti*”nin kurulduğu belirtilmiştir. “*Lozan Türk egemenliğinin en doğru ve şaşmaz bir belgesidir.*” denilerek Lozan’ın önemi ifade edilmiştir ²⁸².

Milletin çetin mücadelelerden ve çok acıklı günlerden sonra mağlubiyetten galip bir safta devletin “*Lozan Sulhu*”nu imzaladığı farklı bir yazıda yine anlatılmıştır. Lozan sulhu çok acı ve felaketli günlerden sonra “*milletin fedakârlığı*” ile elde edilen nimet olduğu da vurgulanmıştır. Yazar, II. Dünya Savaşı’nda tarafsız kalınabilmenin Lozan sayesinde olduğunu dile getirilmiştir:

“Lozan sulhu ile başlayan muvaffakiyetler bugünkü yaşayışımızı temin etti. Bu istiklal ve bu hürriyet sayesinde ki, bugün bizi idare eden yüksek ricalimizi başımızda bulundurabiliyor. Ve bu sayede koca cihan felâketi karşısında çok mes’ut çok bahtiyar bir millet olarak yaşıyoruz” ²⁸³.

“*Lozan gününü temin eden milletimizin azim celâdeti ve yüksek tahammülüdür.*” sözleriyle bugünün önemine yine dikkat çekilmiştir. “*cihan inkılabı karşısında İsmet İnönü başımızda bulunuyor*” diyerek yazar devlet ricaline karşı duyduğu minnet ve şükran hislerini ifade etmiştir²⁸⁴.

Lozan, Türk milleti için milletler arasında ve dünya ölçüsünde “*müstakil ve şerefli bir millet olarak*” varlığımızı tasdik ettiren kanla ölmemiş bir vesika olarak görülmektedir. Büyük meşakkatlerden sonra çetin bir müzakere sürecinin başladığı ve Türk hükümetinin bazı şeylerden asla taviz vermeden başarılı olduğu anlatılarak yeni bir devletin kuruluşuna başlangıç olması bakımından “*müstesna ve tarihi*” kıymet taşıyan bir antlaşma olduğu farklı bir yazıda yine vurgulanmıştır:

“Bazı Coğrafya adları vardır ki, yalnız bir yerin tarihini değil, bazı milletlerin tarihin seyri içinde mukadderatlarına hakim olan, adına şans, talih dedikleri esrarlı kudretin manasını da birlikte taşırlar. Mohaç muhteşem bir devrin kapanışı, Plevne bin yıllık ihanete rağmen bozulmayan bir mücadele ruhunun

²⁸² “Lozan”, **Yurd Yolu**, nr. 26, 26 Temmuz 1938, s.1.

²⁸³ Kamil Koçbay, “Lozan Muahedesinin 18 inci Yıldönümü”, **Yurd Yolu**, nr. 730, 24 Temmuz 1941, s.1.

²⁸⁴ Kamil Koçbay, “Şehrimizde Lozan Günü”, **Yurd Yolu**, nr. 732, 26 Temmuz 1941, s.1.

karakterini Sevr imparatorluğunun aciz yıkılışını Lozan müstakil bir oluşun destanını anlatır. Harp sahalarında olduğu gibi sulh müzakeresi de de mücadele çetin ve yorucu oldu. Fakat Türk mürahas heyetinin Reisi, müdafaa ettiği davanın kudsiyetine inanmış ve milletin kendisine bağladığı ümit ve inancı gerçekleştirmenin yolunu bulmuştur. Çünkü Lozan’a pazarlık için gitmemiştir. davasının büyüklüğü ile ölçülebilir bir netice almadan dönemezdi. Avrupa gurruna bürünen galip zihniyeti ile milletimiz hakkındaki ezeli efsaneleri yok etmek için birbirinden üstün zaferleri kazanmak lazımdı. Anadolu kıyamını Osmanlı devletinin devamı gibi telâkki Avrupa diplomasisi adım adım geriledi ve İnönü de olduğu gibi sahayı silahlarımıza bıraktı. Türk milletinin yüksek şeref ve azmini Necip şahsiyetinde temsil eden Milli Şefimizi geçmiş ve gelecek günlerin kutsal bir zafer bayrağı gibi heyecan ve hürmetle selamlayalım.”²⁸⁵

Kaleme alınan bütün yazıları dikkate aldığımızda gazete hükümetin atmış olduğu adımların doğru ve yerinde olduğunu anlatmak istemiştir. Önceki yıllarda yapılan yanlışlıkların nelere sebebiyet verdiğiyle ilgili yazılar kaleme alan yazarlar halka hatırlatma yaparak onların duygularını canlı tutma gayesi taşımıştır.

3.3 Eğitim-Öğretim Faaliyetleriyle İlgili Haberler

Cumhuriyetin ilanıyla beraber yeni bir devletin temelleri atılmıştır. Devletin kanunlarını reformlarını halka indirgemesi ve okuma yazma seferberliği başlatması için birtakım kurumlara ihtiyacı vardı. O dönemin şartlarında bu ihtiyacı karşılayabilecek kurumlar şüphesiz halkevleriydi. Halkevlerindeki faaliyetler halkla teması arttırmanın en güzel yoluydu. Halkevinin temel amaçlarından biri de Cumhuriyetin getirdiği değerleri tabana yayma ve belli ilkeleri halka anlatmadır. Yeni rejimi halka benimsetmek için kurslar, şubeler açılacak; buralarda basılan eserler, yapılan konferanslar, törenler ve balolar bu amaca büyük hizmet edecektir. Bu kurumlar sadece dil tarih yönünden değil, güzel sanatlar ve spor faaliyetleri ile de köylere kadar uzanmış ve Bitlis’te Halkevi 23 Şubat 1934 tarihinde büyük törenle açılmıştır²⁸⁶.

Yurd Yolu gazetesi Halkevlerinin yayın organlığını yapmıştır. Burada yapılan tören, konferans, gösteri, sergi, eğlence, balo vb. tüm faaliyetler gazete aracılığıyla halka duyurulmuştur. Halkevindeki tüm faaliyetler gazete içinde önemli bir yer

²⁸⁵ Y.K, “Lozan”, **Yurd Yolu**, nr. 1246, 24 Temmuz 1943, s.1.

²⁸⁶ Şükran Gündoğdu, “Bitlis ve Bitlis Halkevi” Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Van, 2013, s.111.

tutmaktadır. Yurd Yolu'nun üzerinde durduğu konular arasında da şehir çapında okuma yazma oranının arttırılması gelmektedir. Bu noktada dönemin valisi Rıfat Şahinbaş²⁸⁷ halkevinin çalışmalarını halka anlatmak ve ona olan ilgiyi arttırmak için gazeteyi öncü kabul etmiştir. Vali birçok eksikle bizzat kendi ilgilenmiştir. Vali Rıfat Şahinbaş halkevinin inkişafı için gayret içindeydi. Halkevi kolları çalışmaları arasında mevcut bandonun ıslah ve faaliyete geçirilmesi işiyle de yakından ilgilenmiştir.”²⁸⁸ Bunun yanında vali, gazete içinde bir “*Halkevi Köşesi*” kısmı oluşturmuştur. Bu köşede yazarlar ülke ve şehir genelinde eğitimin geliştirilmesi hususunda yazılar kaleme almıştır. Her yeni kurum gibi halkevleri de ilk kurulduğunda belli sıkıntılar yaşamış ve yaşanan zorluklarda kaleme alınmıştır.

Halkevinin kuruluşundan beş yıl sonra yeni binaya taşınması için gösterilen emeği Faik Talu şu şekilde anlatmıştır:

“Bitliste halkevi tam 5 yıldır açılmıştır. Bu müddet içinde gençlik büyük tarihimizin derinliklerinden gelen bu gayeyi gittikçe kazanan bu kavrayışla anlamış, benimsemiş, kabullenmiş olarak aynı his aynı fiil ve hareketle yürümektedir. Bitlis gençleri bilhassa iki yıl içinde bu hars ve kültür, sanat ve irfan çatısının işaretile daha güzel, daha olgun adımlar atmakta ve iyi istikamet takip etmektedirler. Çünkü Sayın İlbay ve halkevi Başkanımız ve Bay Rıfat Şahinbaş memlekete gelip vilayet ve kültür yatağını eline aldığı günden şimdiye 26 aylık bir müddet içinde binanın krokisini çizdi. Mühendisin çizdiği ve resmettiği kroki o erkânıharp reisinin yaptığı ve tanzim eylediği planın iş ve hareket zamanı geldi. İşte hepimizin gördüğü bu koca sanat mabedi; yine hepimizin sevinç ve kıvançla neşelendiğimiz bu güzel kültür sarayı, bu çok gençlik kışlası hazırlandı ve tamamlandı. Şimdi onun teferruatı kaldığı sayın İlbay ve Başkan hergün titiz bir itina köklü bir alâka ile bunu ikmalle meşguldür. Denebilirki geceki rüya ve hayalleri bile bu iş sadece ülküdür. Bitlisin en asri ve modern binalarından biri olarak (gökmeydan) sırtlarından göklere bayrak açtı. Ay yıldızlı bayrağımızla altı oklu sancağımızı Bitlisin bu en hakim noktasından ufuklardan görülebilecek bir şekilde tenevvüç abidesi olarak görmekle müftehir oldukça her zaman bunu şükranla selamlayacağız.”²⁸⁹

Halkevi için yeni bina inşa edilirken yaşanan zorlukları Faik Talu bir başka yazısında da anlatmıştır. Talu inşa edilen halkevini “*gençlerin evi, yuvası ve öz*

²⁸⁷ Türk bürokrat (d.1890) Trabzon’da Rüşdiye, Bursa’da liseyi bitirdi. 1912 yılında Mülkiyeyi bitirdi. Trabzon Maiyet Memurluğu(1912), Sivrihisar(1916), Ayaşlı(1917) Kaymakamlıkları yaptı. İstifa ederek Milli Mücadeleye katıldı. İstiklal madalyası aldı. Haymana ve Keskin Kaymakamlıkları ile Bitlis, Bilecik, Isparta, Bingöl, Gümüşhane ve Sinop Valiliklerinde bulundu.

²⁸⁸ “Şehir Haberleri”, **Yurd Yolu**, nr.230, 5 Ağustos 1939, s.1.

²⁸⁹ Faik Talu, “Bitlis Halkevi Hakkında”, **Yurd Yolu**, nr. 265, 15 Eylül 1939, s.1.

kültür kaynağı” olarak görmüştür. Bu bağlamda gençlere seslenip bir an evvel burayı doldurmalarını istemiştir:

“Sayın İlbay ve Başkanımız 14 ay içinde bunu nasıl yaptı? En ucuz maliyet ile bunu nasıl hazırladı? Ne suretle başardı? Bu işler hepimizin gözü önünde bütün akşinas ve namuskar Bitlislilerin dikkat ve tecessüs gözleri önünde bütün mahrumiyetler, bütün elemansızlıklar, bütün materyal ve moral yokluklar; bütün şark vilayetlerinin eskiden kalma bakımsızlıkları içinde ve vasıtasızlıklarla kış şiddetleri arasında nelerle uğraşıp: neler ve kimlerle mücadele edip geceli gündüzlü mesai neticesi nasıl didinerek ve hamle atarak çalıştığını herkes bilir. Sayın İlbayın (Şahin)cesine atılış ve pençeleyişiyle ele alıp başladığı ve başardığı ve başardığı yol açmalar; jandarma karakolları; can kurtaran evleri inşa etmeler Tatvan, Ahlat, Mutki kazalarında yaptırılan inşaatın hemen her birisinde sıkı dikkat ve kontrol ve direktifleri bile bir tarafa bırakıp bütün bu Bitlis ve çevresindeki imarcılık işleri istisna edilse ve beledi bütün faaliyet ve enerjileri, şehrimizin elektrikleştirme arifesinde olduğumuzu, bunun da en ön de kendi eser ve dileğiyle hayyız arayı husul olduğu unutulsa bile yalnız (Bitlis tarihi) (Halkevi) binasını yaldızlayacak bir sahifei mesai olsa kafidir. Çünkü güneş balçıkla sıvanmaz, mızrak çuvala girmez, hakikat meydanda, eser ortadadır:

Var ise şüphen eğer ur mihengi tecrübeye
İşte levh, işte kalem, işte kütüp, işte fuhul.

Şuhalde şimdi bunun içini ve dışını şenlendirmek, bu yuvanın içerisinde şakrak bir neş’e ile coşturmak vazifesini de memlekette bu şehirde yaşayan hepimize aittir. Gençlerimizden ve bilhassa Bitlis çocuklarından tehalük ve sabırsızlıkla bekliyoruz ve reca ediyoruz. O sebeple bu evi dolduracak bu kafeste şakrayacak elemanlar istiyoruz. Burası sana inanmış ve güvenmiş ey Türk gençliği; Ey Bitlis çocuğu sende buraya koş ve buranın bir faal üyesi ol.”²⁹⁰

Kurulduktan sonra pek çok faaliyete geçen Halkevlerinin işlevlerinden biri de önemli kutlamalara ev sahipliği yapmasıydı. Bunlardan biri de Harf İnkılâbı’nın 10’uncu yıldönümü olması dolasıyle Bitlis Halkevinde yapılan kutlamadır. “*Büyük önderin, büyük öğretmenin*” direktifleriyle bütün yurttta seferberlik başladığı, az zamanda kimsenin tahmin edemeyeceği kadar kısa sürede eski harflerin unutulduğu yeni harflerin hemen öğrenildiği, dilin bu sayede “*çetrefillikten*” kurtulduğu anlatılmıştır. Tahsil çağını aşmış yaşlı başlı kimselerin dahi bu harfleri öğrendiği ve nüfusun yüzde onu okuryazar iken bu okullardan sonra yüzde ellisinin okuryazar olduğu söylenmiştir.²⁹¹ Halkevlerinin bütün bunlara katkısı da oldukça büyüktür.

Halkevinde yeni binaya taşındıktan sonra faaliyetler arttırılmış ve derslerin düzenlenmesi noktasında da gereken hassasiyet gösterilmişti. Bu konuyla alakalı yer

²⁹⁰ Faik Talu, “Bitlis Halkevi Hakkında”, **Yurd Yolu**, nr. 266, 16 Eylül 1939, s.1.

²⁹¹ “Harf İnkılâbı”, **Yurd Yolu**, nr.34, 20 Ağustos 1938, s.1

alan haberde Ortaöğretimde ders saatlerin daha verimli olması için düzenleme yapıldığı ve derslerin başlama saati 8 ve bitişin 12 de olacağı belirtilmiştir²⁹².

Vatandaşların her sahada olduğu gibi kültür sahasında da ilerletmeyi hedef edinen halkevinde farklı farklı hizmetlerin verildiği de görülmektedir. Bu faaliyetlere bağlı olarak iki dersane daha açıldığı ve 18 yaşından büyük vatandaşları da kabul edileceği yazılmıştır²⁹³. Ayrıca bu kursa gelecek kişilerin kalem defter gibi ihtiyaçlarının da halkevi tarafından temin edileceği bilgisi okuyucuya aktarılmıştır. Halk içinde ulusal bilinci arttırmanın ve kaynaştırmanın amaçlandığı, çok düşük düzeyde olan okuma-yazma oranını arttırmak için azami bir çaba içine girildiği ve halkevinde bu bağlamda uğraş verdiği dikkat çekmektedir.

Gazete içindeki Halkevi köşesinde çıkan haberde gençlerin okuma noktasında etkinliklerinin fazlaştığı haberi memnuniyet duyularak ifade edilmiştir:

“Bitlis gençlerinin mekteplerinin tatili devresi olan bu son 3 ay zarfında evimiz okuma odasına büyük bir alaka ile devam ettiklerini memnuniyetle görüyor ve yalnız bu son 3 ay içinde eski yılların bir senesi içindeki kadar okuyucu topladığını ve bu müddet içinde gazete ve mecmulardan başka 460 kitap okuduğunu ve bu eserlerin ilmi edebi, içtimai zümreye ait bulunduğunu da yine iftiharla müşahade ediyoruz.”²⁹⁴

Halkevi köşesinde verilen bir başka haberde Cumhuriyet’in 17 nci yıl dönümü münasebetiyle halkevi salonunda bir balo verildiği, dans eğlence ve zengin büfesi ile bu baloyla güzel bir gece geçirildiği yazılmıştır²⁹⁵. Bu durum tek parti iktidarının istediği “*muassır medeniyetler*” seviyesine ulaşma ülküsünün yansıması olarak görülebilir. Bunların kapalı bir toplum yapısına sahip Bitlis’te uygulanıyor olması da şehir için büyük bir gelişim olduğu söylenebilir.

Eğitimin daha da artması için halkevlerinden sonra maarif vekâletince açılmasına karar verilen Köy Enstitüleri’nin 12 yerde kurulacağı ve bu 12 yerdeki enstitülere devam edebilecek olan talebenin her enstitü için mıntika itibari ile vilayetleri tesbit edildiği aktarılmıştır. Van’da açılacak enstitüye de Van, Muş, Bitlis,

²⁹² “Orta Tedrisatta Dersler”, **Yurd Yolu**, nr. 261, 11 Eylül 1939, s.1.

²⁹³ “Halkevinde Kültür”, **Yurd Yolu**, nr. 308, 27 Kanunievvel (Aralık) 1939, s.1.

²⁹⁴ “Halkevi Köşesi”, **Yurd Yolu**, nr. 266, 16 Eylül 1939, s.1.

²⁹⁵ “Balo”, **Yurd Yolu**, nr.525, 31 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.2.

Siirt, Hakkâri vilayetlerinden talebe alınacağı bildirilmiştir²⁹⁶. Türk milletinin kültürel olarak yükselmesi için Halkevlerinden sonra Köy enstitülerini de Türkiye'nin her tarafına yayma gayesi peyda olmuştur. O dönemde Anadolu'nun pek çok yeri okulsuz ve öğretmensizdi. Nüfusun büyük çoğunluğu da köylerde yaşadığı için bu bağlamda onlara uygun şekilde bir eğitim verilmesi gerekiyordu. İşte Köy Enstitüleri ile eğitimin pratiğe dökülmüş hali istenilen bu duruma hizmet edecektir.

Köy enstitüleri bünyesinde ziraate verilen önem eğitim alanında da kendini göstermiştir. “*Mesleki yeterlilik*” için enstitülerde ders verildiğine dair ele alınan yazıda hükümetin bu gaye için yaptığı faaliyetler anlatılmıştır. İnsanları yönlendirme ve bilinçlendirme konusunda ciddi uğraşlar verildiği görülmektedir. Atatürk'ün “*köylü milletin efendisidir*” sözünün can bulmuş halinin örneği şu şekilde ifade edilmiştir:

“Milli Şefimiz İsmet İnönü'nün büyük direktif verdiği günden beri her Türk, en ziyade her köylü kudreti yettiği kadar gönül vererek çalışmakta olduğunu göz önünden ayırmayan Cumhuriyet hükümetimiz ziraat işleri için gerekli makine ve sair alât ve edavatı dağıtmış, köylü ile yükseleceğinden ve yepyeni asrî Türk köyleri yaratabileceğinden emin bulunduğu, köy çocukları için tesis ve küşat etmektedir. Köylerin can damarı demek olan bu enstitülerden yetişecek köylüler çiftlik ve hayvan beslemek ve sair işlerinin asrî ve fenni olarak ne şekilde başarılması icap ederse öğrenecekler ve ona göre daha canlı ve daha verimli işlere girişeceklerdir”.

Halkevleri kuruluş yıldönümü münasebetiyle tüm ülke genelinde ve Bitlis'te kutlamalar yapıldığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca Kamil Koçbay halkevlerinin kurulduğu zamandan şimdiye kadar halkın “*irfan, sanat ve terakkiyatı*” için gösterdiği çabaların sonuç verdiğini ve bu evlerin kurulmasından duyduğu memniyeti dile getirdiği yazısında tüm yetkililere de ayrıca şükranlarını göndermiştir:

“Şehirden köylere varıncaya kadar bütün memleket halkının seviyeye yükselmesini temin edecek tarzda çalışılması ve her halkevinin bu mühim noktaya ehemmiyet vererek halkın irfan, sanat ve her türlü terakkiyatı esbabının teminine çalışmakta olduğunu görüyoruz. Binaenaleyh Halkevlerimiz memleket irfanı memleket bilgisi memleket sanatları ve memleket çiftliği için hakiki bir irşat mebaıdır. İlim, irfan, sanat, ziraat gibi her şubede yükselmiş milli mefkûre sahibi

²⁹⁶ “Köy Enstitüleri Nerede Açılacak”, **Yurd Yolu**, nr. 315, 5 Kanunisâni (Ocak) 1940, s.1.

Milli Şefimizin etrafında birlik temin edecek olan Zeki milletimizin yükselmesine mani hiçbir engel olmadığına imanımız vardır.”²⁹⁷

“*Milli kültür ve sanatın*” kaynaşma noktası olarak görülen halkevlerinin onuncu yıl münasabetiyle çıkan haberde yine büyük bir tören yapıldığı ve bu yıl halkevlerine üç ev ve 22 oda daha dâhil edildiği, yurt dışında açılan ilk Halkevi için de Londra’da tören yapıldığı belirtilmiştir²⁹⁸. Y.K, Halkevlerinin onuncu yıl münasebeti ile kaleme aldığı yazısında da; ülke içinde geldikleri son noktayı ve faaliyetlerini anlatmıştır. Yazar “*birlik ve beraberliğin yegâne merkezi*” olarak halkevlerini görmektedir:

“Yüz altı ev ve 22 odanın katılımıyla sayıları 389 ev ve 217 oda’ya varan Halkevlerimiz milli gelişmemizde omuzlarına aldıkları ödevin muhasebesini verdiler ve arasız çalışmalarına, yeni bir hız ve hamle ile tekrar başladılar. Karşılıklı inan, karşılıklı güvene dayanan benzersiz Türk rejimi, Halkevlerinde en yüksek kaynaşma ve bağlaşma kıvamını bulmanın zevk ve saadeti içinde, gelecek günlere karşı daha sıkı bir sevgi ve saygı bağı ile yönelmiş bulunuyor. Yeniden halk edercesine büyük bir yağurma besleme ve geliştirme alanı üzerinde hayranlığa değer bir verimle yol alan halkevlerimizin gelecek günlerine selam.”²⁹⁹

Halkevlerinin on birinci kuruluş yıldönümü münasebetiyle Y.K ele aldığı bir başka yazısında devletin temelde istediği prensiplerin kavrandığını ve halk arasında vücut bulduğunu dile getirmiştir:

“Sayıları her geçen gün artan Halkevlerle odalarımızın Türk cemiyeti içindeki mahiyet ve vazifelerini bugün daha açık olarak kavramış bulunuyoruz. Ev odalarımız, her şeyden önce birer kültür yuvalarıdır. Bunların ana faaliyetini, Partimizin altı prensibiyle onun milletimizi daha geniş ve ileri bir utka doğru çekip götüren büyük bir programı teşkil eder. Bizim, asırlık tecrübelerden sonra bulup bağlandığımız parti prensiplerimizdir ve kuru manasile yalnız bir politika naslarından ibaret değildir. Bizim, sayısız kan ve emek pahasına bulup bağlandığımız bu prensiplerde bütün bir milletin istikbal ve istiklalide beraberdir. Bu sebeptendir ki bu prensipler teşkilatı esasiyemize de girmiştir. Ve yine bu sebeptendir ki evlerimizin gerçekleştirmesini yüklediği vazifeler ağırlığı nispetinde hepimizin teker teker payımız olan bir ileri hamle cephesidir. Yarın, bütün yurttaki olduğu gibi toplanarak bu cephedeki çalışmalarımızı gözden geçireceğiz. Saflarımızı sıkılaştırıp güçlerimize taze bir faaliyet vereceğiz.”³⁰⁰

²⁹⁷ Kamil Koçbay, “Şehrimizde Halkevinin 9 uncu Yıl Dönümü Kutlandı”, **Yurd Yolu**, nr.605, 24 Şubat 1941, s.1.

²⁹⁸ “10 uncu Yıl”, **Yurd Yolu**, nr.897, 20 Şubat 1942, s.1.

²⁹⁹ Y.K, “Evlerimiz”, **Yurd Yolu**, nr.899, 23 Şubat 1942, s.1.

³⁰⁰ Y.K, “Evlerimiz”, **Yurd Yolu**, nr.1180, 20 Şubat 1943, s.1.

Y.K, her alanda hükümet sayesinde daha da güçleneceklerini anlatmış, partinin koyduğu prensiplerin ve özellikle vurgulanan “*altı prensibin*” devlet ideolojisi olmasının yanında artık yaşam biçimi halini almış olduğunu ve bu durum sayesinde devlet ile halkın bütünleştiğini belirtmiştir. Yazısının devamında Halkevinde eğitim gören küçük bir çocuğun yazdığı şiire yer vermiştir. Çocuk bu kuruma duyduğu sevgiyi;

“HALKEVİ

Anam bana süt verir.
Haminnem öğüt verir.
Halkevi de böyledir
Gececek bilgi verir
Onu için bir ana
Halkevi şimdi bana” dizeleriyle anlatmıştır.

Devlet büyükleri için büyük anma programları da halkevi faaliyetleri arasındadır. Mustafa Kemal için matem merasimi halkevinde de ifa edilmiştir. Merasim, buraya gelen halkın gözyaşları içinde yapılmış ve nutuklarla Ulu Ata’nın büyük eserleri, hayatı anlatılıp Ata’nın büstüne çelenk bırakılıp program bitirilmiştir³⁰¹. Mustafa Kemal Atatürk’ün üçüncü vefat yıldönümü için de matem töreni yapıldığı, kalabalık bir halk kitlesi ve tüm okullarda okuyan öğrencilerin halkevine geldiği belirtilmiştir. Kamil Koçbay Atatürk’ün vefatından dolayı duyulan hüznü şöyle ifade etmiştir:

“büyük milletimiz kendine yapılan iyilikleri unutmuyor. Yaşatıyor. Hiç şüphe yok ki büyük Atamızın büyük namı da milletle beraber yaşayacak. Çünkü bu millet onu unutmaz. Onun kendine ifa ettiği büyük fedakârlıkları büyük hizmetleri unutmak tadirkâr bir milletin şiarı değildir. Büyük Atamız yaşayacak şanı ve namı bırakmıştır.”³⁰².

Halkevleri önemli günlerin ve programların yanı sıra şair ve yazarlara da gereken önemi vermiştir. Namık Kemal’in Ölümünün 100 üncü yıl dönümü tesit

³⁰¹ “Matem Merasimi”, **Yurd Yolu**, nr.518, 31 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.1.

³⁰² Kamil Koçbay, “Dünkü İhtifal”, **Yurd Yolu**, nr.814, 11 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1.

olunacağı haberi yer almıştır. Namık Kemal’le ilgili olarak; “*Namık Kemal haksızlığa, zulme ve istipdada karşı senelerce mücadele etmiş, edip şair bir kahraman idi.*” sözleriyle olan saygı dile getirilmiştir³⁰³.

Şehrin vekilleri olan Süreyya Özgeevren ve Tevfik Temelli’nin bazı ziyaret ve tetkiklerden sonra halkevinde kendileri için verilen yemekte büyük bir ziyaretçi kitlesiyle buluştukları ve burada şehri ilgilendiren konular bilhassa halkevinin işleriyle ilgili meseleler üzerine aydınlatıcı konuşmalar yaptıkları yazılmıştır³⁰⁴. Önceki yıllarda milletvekillerin mecliste okullar üzerine konuşma yaptıklarını görmekteyiz. Süreyya Özgeevren 1939 yılında mecliste fikirlerini genel anlamda şöyle aktarmıştır:

“İlk mekteplerin adetleri günden güne çoğalmaktadır ve yetiştirilen talebeler de çoğalmaktadır. Bunları orta ikmalî tahsili için zaten fakir olan Türk milleti, orta mekteplerin bulunduğu yerlere uzak sahalardaki mekteplerden çıkan vatan çocukları orta mektepte okutamaz. Böylece beş sene, on sene devam ederse ilk mektebi bitirenler de malumat, nakşiberab bir vaziyete düşerek uçup gidecektir. Bunun neticesi ne olacak? Orta mekteplerin adedini mümkün mertebe arttıralım.”³⁰⁵

Zaten o dönemde Bitlis’teki okul sayısında çok azdı. 11 tane ilkokul ve bir tanede ortaokul bulunmaktaydı. Vekil bu eksiklerin farkında olduğu için mecliste de bunu dile getirmiştir. Gazete de o dönem için en büyük sıkıntının okul ve eğitim imkânlarının eksikliği olduğunu söylemiştir.

Halkevinin günden güne faaliyetleri arttığı hapishanedeki mahkûmlardan okuma yazma bilmeyenler için kurs açtığı bilgisi de verilmiştir³⁰⁶. Gazete yapılan bu faaliyetten duyduğu memnuniyeti “*Halkevimizin Hayırlı Teşebbüsleri*” haber başlığı ile okuyucuya duyurmuştur:

“Halkevimizin güzel ve çok yerinde yaptığı işlerden biri de hapishanede açılmış kurstur. Bu kurs Cehlin doğurduğu acı neticeler dolayısıyla hapishanelere düşmüş vatandaşlarımızın cehlini gidermek ve dünya hakkında malumat edinmelerini temin etmek ve hapishanede geçecek hayatlarının boş yere zayı olmaması için açılmış olan kurs gündengüne inkişaf etmekte ve hiç okuma bilmeyen

³⁰³ “Namık Kemal”, **Yurd Yolu**, nr. 557, 19 Kânunuevvel (Aralık) 1940, s.1.

³⁰⁴ “Mebuslarımız”, **Yurd Yolu**, nr. 1083, 5 Birinciteşrin (Ekim) 1942, s.1.

³⁰⁵ **Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM ZC)**, 25 Mayıs 1939, Devre:6 İctima Senesi:17, C:1, s.263

³⁰⁶ “Halkevimizin Hayırlı Teşebbüsleri”, **Yurd Yolu**, nr. 476, 10 Eylül 1940, s.1.

bu zavallılarda okuma ve yazma arzusu gün geçtikçe artmaktadır. Bu suretle çektiği cezadan büyük bir nimet ve büyük bir istifade ile kurtulacaklardır.”³⁰⁷

Şehirdeki halkevinin Köycülük şubesinin 15 kişilik bir gezi ekibiyle Güroymak (Norşin), Aşağıkolbaşı (Morh) ile Günkırı (Kotni) köylerine ziyaret yapıldığı ve bu gezilerde köy halkına paraşütçülük hakkında malumat verildiği bilgisi paylaşılmış ve bunun yanında heyette bulunan tabiplerin de hasta olan kişileri muane ettiği belirtilmiştir³⁰⁸. İmkânlar ölçüsünde yapılan faaliyetlerde halkla olan irtibat arttırmak istendiği söylenebilir. Ayrıca köycülük şubesinin köylülere devlet ile ilgili işlerinde yardım etmek, sağlık sorunlarıyla ilgilenmek, köylü ile devlet ve şehirde yaşayan halk arasında dayanışmayı arttırmak için çaba gösterdiği de ifade edilmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde devletin halkevinin köycülük şubesi sayesinde en ücra yerdeki halka ulaştığı da görülmektedir.

Halkevi eğitimin her alanda yaygınlaşması noktasında azami bir gayret içindedir. Halkla olan temas her türlü arttırılmaya çalışılıyordu. Halkevinde imkânların artması için de Vali'nin teşebbüsleri neticesinde buraya sinema getirildiği³⁰⁹ ve insanların eğlenmeleri için de imkânlar sunulduğu bilgisi verilmiştir. Ayrıca halkevinin şehir içinde her türlü yardıma destek olduğu şehirdeki mevcut fakir aileler ve köylüler için cuma ve salı günleri muayene ve tedavi yapacağı okuyucuya duyurulmuştur.

Halkevinin spor şubesinin öncülük ettiği ve vali ve komutanların da destek verdiği avcılık ve binicik kurslarının açılmasından dolayı duyulan memnuniyet şu şekilde anlatılmıştır:

“Halkevimizde güzel teşebbüslerden biri olarak sporcu binici ve avcılığı yükseltmek ve umumileştirmek her genci millet ve devlete nafi olacak kuvvet ve kudretle yetiştirmelerini temin için faaliyete geçilmiştir. Bu faaliyeti hoş görmeyecek hiçbir ferdimizin mevcut olmayacağına göre herkesin kabiliyet ve istidadına göre yukarda yazılı kuluplardan birinde çalışmak için Pazar günü halkevimizde intihap edilen kuluplara derhal aza olmak üzere kuluplar heyeti idarelerine müracat etmeleri gerekir.”³¹⁰

³⁰⁷ “Şehir Haberleri”, **Yurd Yolu**, nr.494, 2 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.2.

³⁰⁸ “Halkevimizin Köy gezileri” **Yurd Yolu**, nr. 436, 24 Temmuz 1940, s.1.

³⁰⁹ “Şehir Haberleri”, **Yurd Yolu**, nr.494, 2 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.1.

³¹⁰ “Halkevimizde Güzel Teşebbüsler”, **Yurd Yolu**, nr.623, 18 Mart 1941, s.1

Halkevleri sosyal faaliyetler yönünden de oldukça faaldi. Halkevi salonunda Kızılay Cemiyeti'nin senelik kongresi yapıldığı ve buraya şimdiye kadar görülmeyen büyük bir kalabalığın iştirak ettiği ve bu kuruma yapılacak yardımın neden gerektiğinin izahının yapıldığı toplantıda zor geçen dönemde herkesin birbirine yardımcı olması istenmiştir:

“Kızılay müessesesi her türlü acı günlerimize karşı harekete geçen her türlü alanımızı teskine çalışan tek bir müessesesemizdir. Bu gibi müessiselere her millet yardımını esirgememektedir. Çünkü herkes dar zamanında kendisinin imdadına koşacak bir teşkilatın mevcudiyetinden kendisi içinde bir teminat teşkil edeceğini bilir. Bunun için felaketli günlerimizde imdadımıza yetişen bu müessisemize daha geniş ve daha fazla yardımlarda bulunmaktan bir zevk duymalı ve yardımımızı artırabilmeliyiz.”³¹¹

Bir başka sosyal faaliyette şehir içinde yapılan ağaçlandırma projesidir. Halkevinin bahçesini güzelleştirmek için de ağaçlandırma yapıldığı ve Vali Hulusi Devrimer ve Halkevi Reisi Süleyman Alemdar'ın katkılarıyla yüzlerce fidan dikildiği anlatılmıştır³¹².

Halkevinde yapılan tüm faaliyetler gazetede bazı zamanlar ana haber olarak yer edinmiştir. Bu meyanda çıkan bir başka haberde halkın sıhhati ön planda tutularak halkevinin sosyal yardım şubesinin rehberlik ederek halkevi içinde bir muayenehane açtığı ve burada halka ve köylülere ücretsiz ilaç temin edildiği bilgisi verilmiştir³¹³.

Halkevinde kış mevsimi geldiğinde farklı bir çalışma görülmektedir. Faydalı konular üzerine haftanın bir günü aile toplantılarının yapıldığı belirtilmiş ve gazete bu nezih programa tüm halkın gelebileceği haberini de vermiştir³¹⁴. Bu aile toplantılarında amaç halk içinde kaynaştırma ve dayanışmayı arttırıp birlik ve beraberliği güçlendirmektir. Sonraki günlerde bu aile toplantılarının her akşam yapılmaya başlandığı aktarılmıştır. Muhitte yaşayan halkın kaynaşmasını temin,

³¹¹ “Şehrimiz Kızılay Cemiyetinin Senelik Kongresi”, **Yurd Yolu**, nr.599, 17 Şubat 1941, s.1.

³¹² “Ağaç Dikim İşinde Muhterem Valimizin Büyük Himmethi”, **Yurd Yolu**, nr.633, 31 Mart 1941, s.1.

³¹³ “Halk Evimizde Muayehane Açılıyor”, **Yurd Yolu**, nr.641, 10 Nisan 1941, s.1.

³¹⁴ “Halkevinde”, ”, **Yurd Yolu**, nr.834, 4 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1.

“karşılıklı faydalaşma, dâhili ve harici günün meselelerinin” görüşülmesi gibi konuların konuşulacağı kararlaştırılmıştır³¹⁵.

Halkevinin pek çok faaliyet içinde olduğu spor ve temsil kollarının tüm ilçeleri gezip oradan Van’ a geçtiği ve spor temaslarını attırmak için seyahatler yaparak aktif bir şekilde faaliyet gösterdiği yazılmıştır³¹⁶. Halkevlerin yaptığı bir başka faaliyette bayanlar için biçki ve dikiş derslerinin yapıldığının bilgisi verilmiştir. Yurdun köylerine kadar giren bu inkılâp faaliyetlerinden mahrum Bitlis Türk kadınlarının heyecan içinde oldukları ve bu imkânlardan son derece memnurluk duydukları bilgisi verilmiştir³¹⁷. Burada bayanlara meslek edindirmenin yanında keyifli vakit geçirebilmeleri de amaçlanmaktadır. Halkevinde bayanları yetiştirme adına biçki dikiş kursu derslerinin 1943 yılında dahi büyük bir özveri ile devam ettiği belirtilmiştir³¹⁸. Bayanları her alanda aktif kılma adımları ve onlara meslek kazandırma isteğinin devam ettiği görülmektedir.

Halkevindeki okuma odasındaki faaliyetler üzerine gazetede T.O.T mahlasını kullanan yazar ile görevli memurun yaptıkları konuşmada memur şunları söylemiştir:

“Okuyucular oldukça fazla geliyorlar. Arasına emeklilerde gelirler. Emekliler, siyaset merakile Köroğlu, Karagöz gibi gazeteleri, gençler, iş bulabilmek kaygısıyla Ulus’un ilan sayfelerini okurlar. Esnaf odaya oturup konuşmak için gelir. Fakat, dergi ve gazetelerin resimlerini de seyrederler. Devam ederler. Ortalama bir hesapla ayda 200 ile 300 arasındadır. Bir radyomuz olsa daha çok gelirler. Gelenlerin hepsi okumaz ama ayakları alışır ve okumaya özenirler. Gazete ve dergilerimiz az. Okumak için elbet bekleyenler oluyor. Okuma sükuneti iyi yalnız oturmak için gelen işsizlere bir iş bulunsa.”³¹⁹

Her ne talep olursa olsun insanların buraya hep gidip geldiği görülmektedir. Dönemin yaşattığı bir diğer sıkıntının okuma için yeterli kaynakların olmaması ayrıca söylenmiştir. Halkevine dönemin önemli gazetelerinin de getirildiği görülmektedir. Haber alma konusunda Bitlis halkının istekli olduğu kendini göstermiştir. Ayrıca okuma odalarında farklı programlar da yapıldığı “İktisat ve Tasarruf Haftası” münasebetiyle 1943 yılında güzel bir sergi tertiplendiği ve

³¹⁵ “Halkevinde Aile Toplantıları”, **Yurd Yolu**, nr. 1110, 13 İkinciteşrin (Kasım) 1942, s.1.

³¹⁶ “Halkevinde”, **Yurd Yolu**, nr.1257, 19 Ağustos 1943, s.1.

³¹⁷ “Halkevimizde Ders”, **Yurd Yolu**, nr. 351, 6 Nisan 1940, s.2.

³¹⁸ “Dikiş Kursu”, **Yurd Yolu**, nr.1227, 11 Haziran 1943, s.1.

³¹⁹ T.O.T, “Niyazi Ateşli Anlatıyor”, **Yurd Yolu**, nr.1266, 9 Eylül 1943, s.1.

Bitlis'te ilk defa yapılan bu sergi Halkevinin Okuma odasında yapıldığı ifade edilmiştir³²⁰.

3.4. Sportif Faaliyetler İle İlgili Haberler

Spor, insanların zihinsel, fiziksel, ruhsal gelişimlerine katkı sağlamanın yanında insanlara birlik ve beraberliği de aşlar. Yurd Yolu gazetesi de halkın spora ilgisini arttırmak amacıyla çeşitli spor haberlerine yer vermiştir. Bu haberler daha çok Bitlis'in Güzeldere³²¹ Spor kulübü ve çevre illerdeki takımların aralarında yaptıkları futbol maçları hakkındadır. Futbolun yanında tenis, atletizm dallarıyla ilgili haberler de vardır. Spor kulübünün Halkeviyle de ortak çalışmalar yürüttüğü de yazılmıştır.

Bitlis'te oynanmasına karar verilen bir maç için Bitlis'e gelen takımı karşılayan Güzelderespor oyuncularının hakiki bir kardeşlik içinde karşılama yaptığı ve bunun da büyük bir sevinç oluşturduğu yazılmıştır. Van'dan hem maç yapmak hem de bölgeyi ziyaret için gelen 16 kişilik ekibin belediye otelinde ağırlandığı ve hafta sonu Vanspor ve Bitlis'in Güzeldere kulübü arasında oynanan maçta 4-4 berabere kalındığı, maça Vali Rıfat Şahinbaş, Belediye, Halkevi ve Güzeldere Kulübü başkanlarının yanında beraber kalabalık bir halk kitlesinin katıldığı bilgisi verilmiştir. Yazar maçın iki takım arasında mevcut kardeşliği artırdığını dile getirmiştir. Gazete de maçla alakalı olarak hissiyatını paylaşmış, Bitlisli gençlerin *“daha ahenkli bir kitle halinde, natural istidatlarının inkişafı için muktedir”* bir muallimin elinde iki ay çalıştırılması gerektiğini söyleyip *“Sayın valimizin yüksek himaye ve ilgileriyle ve kültür direktörümüzün içten gelen takip ve gayretleriyle şehrimizde inkişaf göstermeğe başlamış olan sporun ve yetiştirilen sporcu gençlerimizin mahir hareketleriyle cidden iftihar duymaktayız.”*³²² şükranlarını dile getirmiştir.

Bitlis-Van arasında oynanacak olan bir diğer maçın Diyarbakır'da oynanmasına karar verildiği, oynanan maçta 1-1 beraberlik olduğu ve takımın şehre

³²⁰ “Tören”, **Yurd Yolu**, nr.1296, 14 İkkânun (Aralık) 1943, s.1.

³²¹ Adını Duhan deresinden alan, sarı lacivertli Güzeldere spor kulübü 1926'da kurulmuştur. Servet Zülfikar, **Geçmişten Geleceğe Akan Bitlis Hayatı**, Step Ajans Reklam Matbaa, İstanbul, 2013, s.107.

³²² “Bitlis- Van Maçı”, **Yurd Yolu**, nr. 36, 23 Ağustos 1938, s.1.

döndükten sonra kalabalık bir kitle tarafından karşılandığı³²³ ve Diyarbakır’da yapılan futbol maçında bölge ikinciliği kazanan takım için Belediye tarafından çay ziyafeti verildiği³²⁴ sonraki günlerde Güzeldere kulübü ve Tatvan kulübü arasında bir maç bir daha yapıldığı bilgisi okuyucuya aktarılmıştır³²⁵.

Sporun devletleşmesinden sonra Bitlis’te spor hareketleri de artmıştır. Futbol dışında voleybol ve su sporları çalışmaları da devam ettiği ve bunun valilik tarafından desteklendiği³²⁶ şehir ve ilçelerde oynanan tenis, futbol ve voleybol maçlarında merkeze bağlı Güzeldere kulübünün tüm kategorilerde galibiyet kazandığı bilgisi verilmiştir³²⁷. Halk arasında birlik ve dayanışma arttırılmak istendiği için farklı branşlarda müsabakalar yapıp halk buralara yönlendirilmiştir.

Adilcevaz halkevinin teşebbüs ve rehberliği Tatvan Ahlat Halkevi sporcularının iştirak ile sporcu bayanlarda dahil olmak üzere 21 kişilik sporcu kafilesi önce Ağrı dağına sonra Süphan dağına seyahat yaptığı ve geceyi dağda geçirdikleri bildirilmiştir³²⁸. Halkevi bünyesinde yapılan bir başka spor haberinde sporda “*binici ve avcılığı yükseltmek ve umumileştirmek*” için her genci kuvvet ve kudretle yetiştirmek amacıyla faaliyetler yapıldığı ve bunun için halkevinde kulüp sayısı arttırıldığı yazılmıştır³²⁹.

Halkevinin spor şubesinin yaptığı organizasyon ile Muş, Van, Siirt takımlarıyla maçların düzenlendiği haberi verilmiştir. Halkta spor merakını uyandırma birlik ve beraberlik duygularının geliştirilmesi için faaliyetlerin arttırıldığı, Siir’ten gelen futbol takımının büyük bir coşku ile karşılandığı ve hassasiyet gösterilerek ağırlandığı bilgisi aktarılmıştır. Gelen misafirler için gazetede şu başlık yer almıştır: “*SIİRT’İN GENÇ VE CİVANMERT SPORCULARI HOŞGELDİNİZ. Sizi En Derin Saygı ve Sevgi İle Selamlarız.*”³³⁰ Sporun aynı zamanda hoşgörü olduğu izlenimi verilmiş ve skor ne olursa olsun birlik, beraberlik, dayanışma ve saygı üzerinde durulan temel prensipler üzerine kurulduğu vurgulanmıştır.

³²³ “Vilayet Duyumları” **Yurd Yolu**, nr. 45, 2 Eylül 1938, s.1.

³²⁴ “Vilayet Duyumları” **Yurd Yolu**, nr. 46, 3 Eylül 1938, s.1.

³²⁵ “Şehir Haberleri”, **Yurd Yolu**, nr.428, 13 Temmuz 1940, s.1.

³²⁶ “Bitlis-Gölspor maçı”, **Yurd Yolu**, nr.431, 18 Temmuz 1940, s.1.

³²⁷ “Müsabakalar”, **Yurd Yolu**, nr. 697, 16 Haziran 1941, s.2.

³²⁸ “Sporcularımızın Güzel Bir Muvaffakiyeti”, **Yurd Yolu**, nr.475, 9 Eylül 1940, s.1.

³²⁹ “Halkevimizde Güzel Teşebbüsler”, **Yurd Yolu**, nr.623, 18 Mart 1941, s.1.

³³⁰ “Futbol”, **Yurd Yolu**, nr.1006, 4 Temmuz 1942, s.1

Futbol maçlarının şehir içinde rağbet gördüğü ve bu talebin karşılanması için 43 kişilik bir heyetle Muş turnesine çıkıldığı ve Bitlis sporcularının beklenen başarıyı gösterdiği belirtilmiştir³³¹. Ayrıca şehir içinde belediye tarafından 3000 metrelik mukavemet koşusu düzenlendiği, 37 gencin yarıştığı ve koşuya halkın da yoğun ilgisi olduğu, koşunun sonunda halkevinde bir mükâfat töreni yapıldığı bilgisi verilmiştir³³². Şehir içinde sporun desteklenme sebebi hiç şüphesiz halkı kaynaştırıp birlik ve beraberliklerini arttırma amaçlanmaktadır. Spora olan merak arttırılıp şehir içinde huzur tesis edilmek istenmiştir.

3.5 Kültür Faaliyetleri İle İlgili Haberler

Bitlis, tarihsel ve kültürel açıdan son derece zengin bir şehirdir. Kültürel olarak yapılan faaliyetler arasında her yıl haziran-temmuz aylarında Tatvan'da göl kıyısında düzenlenen fuarlar sayılabilir. Ancak Bitlis I. Dünya Savaşı'nda derin yaralar almış bir şehir olduğu için Cumhuriyet dönemiyle yeniden kurulma yoluna gitmiştir. Sonraki süreçte II. Dünya Savaşı'nın yaşattığı ekonomik sıkıntılar kültür faaliyetlerini biraz arka plana ittiği için fuarlar sekteye uğramış dolayısıyla da Yurd Yolu bu konuda haber yapamamıştır. Zaten varolan tüm aktiviteler de Halkevi şubeleri tarafından ifa edilmekteydi. Yurd Yolu'da onun yayın organlığını yaparak halkı bilgilendirmek ve katılımlarını arttırmak için çaba göstermekteydi. Gazete içinde dikkat çeken en önemli unsur, gazete yazarlarının halkı bilinçlendirmek ve yetiştirmek için sürekli yazılar kaleme almalarıdır.

Bu bahisle ilgili İhsan Yazman, insanın manevi gelişimine dikkat çekmek istemiştir. İnsan mizacıyla alakalı ele aldığı yazısında yazar genel olarak “*insani vasıflar*” doğrultusunda yetiştirmeyi ve gelecek nesilleri de bu bağlamda yetiştirmeyi vurgulamıştır. Dünya'daki bütün canlıların kendilerine has huyları olduğunu ama bunların içinde “*çeşitli huylara meyilli*” tek varlık olarak insanı görmüştür. İnsanların *zekâ kudreti, yetiştirme ve yetiştirilmesi* yönlerinin önemli olduğunu söylemiş ve bunlar arasında birinciliği oluşturan unsur olarak “*zekâ*” kavramını

³³¹ “Bitlis-Muş Maçı Hakkında”, **Yurd Yolu**, nr. 740, 5 Ağustos 1941, s.1.

³³² “Koşu”, **Yurd Yolu**, nr.1299, 21 İllkânun (Aralık) 1943, s.1.

görmüştür. Bu vasfın yaradılıştan verildiği ve herkeste kâfi derecede bulunduğunun izahını yapmıştır³³³.

İnsanın kendini yetiştirme mevzusu Kamil Koçbay'ın da ele aldığı konular arasındadır. Koçbay yazısında yaradılış itibariyle insanların tek yaşamayacağını ve buna bağlı olarak da yaşanan her sıkıntıda insanların birbirine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ağırlığından dolayı birlikte harekete etmenin mahiyetini vurgulamıştır. Yazar her milletin kendini muhafazası için tedbirler alması gerektiğini ama ferdi alınacak tedbirlerin yetersiz olacağını bunun için her ferdin kendi selametini “*heyeti içtimayenin*” içinde araması gerektiğini telkin etmiştir. Birlik ve beraberliğin önemine değinerek yazısını sonlandırmıştır³³⁴.

Kamil Koçbay başka bir yazısında çağın ihtiyaçlarına göre davranmak gerektiğini ve medeni sahada yükselmek için kabiliyetleri attırmak gerektiğini anlatmıştır. Yaşadığımız devri “*ilim, marifet ve sanat*” devri olarak görmüştür. Bu bağlamda yaptığı tavsiyelerle halka yol göstermeye çalışmış, bu yolda hızlı hareket etmek ve ciddi bir çaba göstermek gerektiğini yoksa insanın “*aç ve açıkta*” kalabileceğini özellikle vurgulamıştır. Cahil ve bilgisiz fertlerin medeni sahada asla yükselemeyeceğini söyleyerek izlenmesi gereken yolu göstermiştir:

“..Anın içindirki Hükümetimiz fertlerin kabiliyetine göre her ferdin yetiştirebileceği müesseseler vücuda getirmiştir. Mazide bu teşkilât, bu müessesat çok azdı. Çoğalmasa da arzu edilmiyordu. Fakat bugün Atamızın yolu üzerinde yükselmek isteyen ve yükselen kendi idaresini kendisi temin eden medeni bir milletiz. Onun için fertler okumasını, yazmasını, insan gibi yaşamasını bilmelidirler. Bilmediğimizi nereden mi öğreneceğiz? İşte mekteplerimiz, işte dersanelerimiz, işte halkevlerimiz. Okuması, yazması olmayanların odacı ve kapıcı bile olmadıkları bir zamanda yaşıyoruz. Binaenaleyh cahiller için hükümet kapılarında ekmek kalmamıştır. Temenni olunur ki her ferdimiz bu ihtiyacı tamami ile duysun ve kavrasında ilim, san'at ve marifet sahasında lâayık olduğumuz yüksek mevkii her ferdimiz tutabilsin.”³³⁵

Kamil Koçbay insanın yaşadığı toplumu yükseltmesinin yolunun yine bilgili olmaktan geçtiğini insanın kendini yetiştirmesi ve faydalı olması gerektiği üzerinde

³³³ M. İhsan Yazman, “Huy Hatalarının Halli”, **Yurd Yolu**, nr. 260, 9 Eylül 1939, s.1.

³³⁴ Kamil KOÇBAY, “Küçük Bir Makale”, **Yurd Yolu**, nr.261, 11 Eylül 1939, s.1.

³³⁵ Kamil Koçbay, “Medeni İhtiyaçlar”, **Yurd Yolu**, nr.353, 9 Nisan 1940, s.1.

durmuştur. “*Bilgisiz insanlar ezilmeye mahkûmdur*” sözünü vurgulayarak bilginin ehemmiyetine dikkat çekmek istemiştir:

“İnsan bilgi ile kendini tanır, bilgi ile yükselir. İnsanları semalara yükselten, yol açan, denizlerin alt ve üstüne hâkim kılan, arz üstündeki uzak mesafeleri birbirine bağlayan bu günkü terakkiyat ve bugünkü yükseklik terakkiyat ile olmuştur. Vatan ve milletimize ve bütün insaniyete layık faideli insan olabilmek için bilgi şarttır. Yetişmiş bir evlat sırasında bir vatanın kurtulmasına bir milletin yaşamasına bir milletin yükselmesine sebep olabildiğini görmekten zevk duymalıyız.”³³⁶

İnsanın bilgiyle kendini donatmasının yanında “*ruhunu beslenmesi*” gerektiği de ifade edilmiştir. Kamil Koçbay bunun yolunun musikiden geçtiğini farklı bir yazısında vurgulamıştır. Müziğin “*insan ruhuna hitap ederek insanı iyileştirdiğini*” belirtmiştir. Koçbay yazısının sonunda yetkililere çağrıda bulunmuştur. Şehirde insanların “*musiki*” ihtiyacını karşılayacak herhangi bir kurumun mevcut olmadığını bu yüzden şehir halkının musikiden mahrum kaldığını söyleyerek bunun için bir an evvel çözüm bulunulmasını istemiştir:

“İnsanlar için musiki bir ihtiyaçtır. Yemek ekmek bir vücut için ne kadar bir ihtiyaç ise ruh içinde musiki öyle bir ihtiyaçtır. Ruh besler, ruhun neş’e ve zevkini artırır. Medeni muhitlerde musikiyi kati bir ihtiyaç olarak kabul ederler. Musiki ihtiyacını duyan ana babalar çocuklarına musiki dersini verecek bir muallim bulamadıkları gibi öğrenmek isteyen bazı gençlerimizde bu yoksuzluk içinde heves ve arzularını temin edemiyor. Ve bu kabiliyetlerden de istifade olunamıyor. Her ihtiyacımıza çare arayan ve her ihtiyaca cevap vermek isteyen çok muhterem Valimizin bu ihtiyacı da düşüneceğini ümit ediyor memleketimizde hiç olmazsa bir musiki mualliminin bulunmasını temin buyuracaklarını ümit ediyoruz.”³³⁷

Gazetenin ısrarlı yazıları ve talepleri geçte olsa nihayet yetkililer tarafından duyulmuştur. Uzun emekler sonucunda Halkevi bünyesinde “*bando ekibi*” kurulmuştur. Bunun için gerekli müzik aletleri de temin edildiği ayrıca bandoya iştirak edecek gençleri yetiştirecek müzik öğretmeninde bulunduğunu gazete büyük memnuniyet ve mutluluk duyarak anlatmıştır³³⁸.

Ülke ve şehir içinde rahatsızlık veren konular da dile getirilmiştir. Kamil Koçbay yazısında “*başlık parasının*” yaşattığı zorluğu ve bazı geleneklerin artık

³³⁶ Kamil Koçbay, “Bilginin Faideleri”, **Yurd Yolu**, nr.423, 8 Temmuz 1940, s.1.

³³⁷ Kamil Koçbay, “Musiki İhtiyacı”, **Yurd Yolu**, nr.486, 23 Eylül 1940, s.1.

³³⁸ “Halkevi Bandosu”, **Yurd Yolu**, nr.1010, 9 Temmuz 1942, s.1

değişmesi gerektiğini yazısında özellikle vurgulamıştır. Şehir için büyük bir handikap olan aşiret gelenek-göreneklerinin yıkılması öyle kolay bir olgu değildir. Geleneksel yapının çözülmesi için daha çok zamana ihtiyaç vardır. Ama gazete de çağdaşlaşmaya katkıda bulunmak için elinden geleni de yapmıştır. “*Evlenmede Başlığın Mevki ve Zararları*” başlıklı yazısında Koçbay eleştirdiği şeylerin izahını şu şekilde yapmıştır:

“Mevcut kanunlara millet ve devletin arzularına pek muvafık düşmeyen ve eski ananelerden kalma bir başlık sevdası vardır. Bu başlık yüzünden birçok gençlerin evlenemedikleri gibi, birçok kız evlatlarının da evlerinde uzun zamandır kaldıkları görülmek ve işitilmektedir. Kız ana ve babaları evlâtlarının para ile satılacak bir eşya olmadığını düşünmeleri icap eder. Alınacak para başlığa değil, gençlerin kendi yuvalarının ihtiyacına sarf etmeleri icab edeceği gibi mümkün olursa tarafların ana ve babaları kurulacak yuvanın daha şen, daha mesut ve ilk aylarında müşkülata maruz kalmamalarını temin için bizzat kendilerinin ayrıca yardımda bulunmaları icap eder. Bir memlekette ne kadar çok evlenme olur ve ne kadar çok mesut yuvalar teessüs, ederse o memlekette mesut demektir.”³³⁹

Şehir içinde rahatsızlık oluşturan bir başka konu da kahvehanelere gitmenin alışkanlık haline gelmesidir. Kamil Koçbay yine bu durumla alakalı da duyduğu şikâyeti dile getirmiştir. Özellikle gençlerin buralarda “*vakit israfı*” yapmalarını cümlelerle eleştirmiştir:

“Büyük bir üzü ile görüyoruz ki son zamanlarda gençlerimiz ve memurlarımızdan kısmı şehir ve kasabalarımız kahvelerinin pis köşelerinde vakitlerini ediyorlar. Kumar gibi illetin müptelası olmuşlardır. Hayatını bu şekilde geçirenlere sözümüz şudur: Kumar oynamadan bile her vakit kahvede oturmak hem istihsalde büyük amili olan zamanı, hem parayı, hem sıhhati hem de zeka kabiliyet ve dimağ enerjisini çürütür ve öldürür.”³⁴⁰

Kültürün en önemli unsurlarından biri de dildir. Toplumlari vareden yücelten en önemli iletişim aracıdır. Bu bağlamda Yurd Yolu gazeteside dil ile ilgili yapılan tüm çalışmalara sonuna kadar destek vermiştir. Hatta gazete içinde “*Dil Köşesi*” oluşturulmuştur. Bu köşede özellikle yabancı kökenli kelimelerin kullanımından

³³⁹ Kamil Koçbay, “Evlenmede Başlığın Mevki ve Zararları”, **Yurd Yolu**, nr.579, 21 Kanunisânî (Ocak) 1941, s.1.

³⁴⁰ Kamil Koçbay, “Hayat ve Kahveler”, **Yurd Yolu**, nr.8, 30 Haziran 1938, s.1.

duyulan rahatsızlığın anlatıldığını görülmektedir. Öz dile sahip çıkılması gerektiği özellikle vurgulanan unsurlardan biridir.

Şehir içindeki dil bayramı kutlamalarında Kamil Koçbay Dil Kurultayının aldığı kararların yerinde olduğunu ve “*dilde sadeleşme*” yoluna gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Koçbay dil köşesinde “*ruhumuza ve dilimize yerleşmiş yabancı kelimeleri*” atarak dile hakiki kıymetin verileceğini savunmuştur:

“Dün Şehrimizde dil bayramı coşku ile kutlandı. Dilimizin istiklalini ve yabancı dillerden azade Türk milletine zengin bir dil kurulması için Atamızın riyaseti altında on sene evvel Dolmabahçe sarayındaki toplantı da dil bayramı olarak kabul edilen 26 Eylül gününü merasimi mahsusa ile tesid edildi. Türk milleti her şey de olduğu gibi yazı ve anlaşma vasıtası olan dilini de kendine has bir şekilde kurtarmağa azmetmiş ve bu azmında muvaffak olacağına şüphe bırakmamıştır. Anın içindir ki Milli Şefimizin riyaseti altında toplanan Dil Kurultayı her sene yeniden Dil bayramı olan bu günümüzü daha kuvvetlendirmekle ve daha canlılaştırmaktadır. Bu gayeye hizmet vazifesi dün halkevimizde parlak bir suretle ifa edildi.”³⁴¹

Şehir içinde dil ile alakalı görülen aksaklıklar sürekli gazete gündeminde tutulmuştur. Bununla alakalı olarak Y.K şehir içinde gördüğü şeylerin eleştirisini yapmıştır. Yazar için “*dil, bayrak gibi sınır gibi kutsiyet*” taşır. Bundan dolayı ona dokunmayı yanlış bulduğunu açıkça ifade etmiştir:

“Dükkan ve mağaza içinde yapılan ticaret nevi ve mahiyetini göstermek, aynı zamanda ilan, reklam vazifesini de gördarmek üzere asılan levhalardaki perişanlık, şehrimizde dikkati çekecek kadar fazladır. Bunların çoğu silik, imlasız ve bozuktur. Soyadını küçük addan evvel yazmak gibi garabetler, Türk harfine Çin kılığını giydirmek gibi soytariliklerin hepsi var. Bazıları ateş küreği kadar, küçük, bazıları simitçi tabyası kadar büyük. Hepsinin üstünde Türk dili, pek fena bir şekilde teşhir edilmekte. Türk dilinin umumi karakterini bozan, imlasını değiştiren asaletine bir hiyeroglif kılığı veren bu saygısızlığı önlemek, millet oluşumuzun tek nişanı olan dilimize karşı gösterilen bu çapraşık ve yersiz laubaliliğe karşı tedbir almak gibi, daha fazla gecikmesi milli duyguları biteviye inciten mühim bir vazife önünde bulunuyoruz demektir. Ona karşı gösterilen hürmetsizliğin milli ve umumi vicdana tevcih edilmiş şamardan farkı yoktur. Belediyemizin yakından ilgi göstereceğini umarız. Yazıların mahalli şiveye kapılmadan Türk şivesini esas tutarak kontrol altında muayyen kimselere yazdırmak, şahsi zevklere yer vermemek, küçük adlardan sonra mutlaka soyadlarını birlikte yazdırmak, manasız süs ve sembollerin girmesine fırsat bırakmamak lazımdır. Nasır, Sefer gibi Türk aslından olmayan ve soyadı olarak kullanılmasına kanunen de imkân bulunmayan adların bu vesile ile değiştirilmesi ikinci bir işte görülmüş olur .”³⁴²

³⁴¹ Kamil Koçbay, “Şehrimizde Dil Bayramı Tesidi ”, **Yurd Yolu**, nr.785, 27 Eylül 1941, s.1.

³⁴² Y.K, “Levhalar”, **Yurd yolu**, nr. 849, 22 Birincikanun (Ocak) 1941, s.1.

Dilin dönem itibariyle insanların yaşadığı sıkıntıların en büyük sebebinin Y.K. dili iyi bilmemekten kaynaklandığını ve bunu aşmanın yolunda “*dil bilgisini*” öğrenmekten geçtiğini söylemiştir. Yazar dili toplumun ortak malı olarak görmüş ve bundan dolayı dili doğru şekilde öğrenmek aksaklıkları ortadan kaldırmak için herkesin elinden geleni yapmasını istemiştir:

“Düşünmek, bir nevi konuşmak ve kelimeleri kafamızda bir nevi yazı şekli vermek demektir. O halde, düzgün düşünebilmek için düzgün bir dil bilgisine mutlak kati ihtiyaç var demektir. Bu davanın aksi de doğrudur. Düzgün yazan düzgün düşünüyor ve dili düzgün biliyor demektir. Söz dediğimiz şey, duyup düşündüklerimizin sesimizi eklediğimiz kelime kalıplarımızla ifadesi olduğuna göre yazı, duygu ve düşüncelerimizin maddileşmiş şekli sayılmaz mı? Şu halde, yazı halinde meydana koyduğumuz şekiller, yani duygu ve düşüncelerimizin kalıpları dilimize sahip olduğumuz nispette tam veya yarım olur. Bundan da, iyi yazamamak iyi düşünmemek manası çıkmaz mı? Madem ki, yazı duygu ve düşüncelerimizi kalıplandıran vasıtaadır. Dilimizi kural ve geleneklerine kadar iyi öğrenmiş, iyi kavramışsak, sakat ifade ve şaşı düşünceye kaymayız. Sıkıntılar, düzgün yazamamaktan ve düzgün düşünememekten ileri geliyor.”³⁴³

Y.K., dil köşesinde “*Atatürk’ün kurucu ve koruyucu önderliği ile Dolmabahçe sarayında ilk dil kurultayını*” topladıktan sonra burada Türk dilinde yapılması gerekli şeyleri konuştuğunu, gidilecek yolu çizdiğini ve tamamlanacak noksanları sıraladığını anlatmıştır. Burada alınan kararlardan sonra toplanan dördüncü dil kurultayı için şunları ifade etmiştir:

“Dördüncü dil kurultayı alınan yolla elde edilen sonuçla bir defa daha ölçtü ve kuruma taze bir hız daha verdi. Bu kadar olup bitenlere rağmen dil davamızı apaçık kavrayabildik, bütün sis ve gölgelerin dışında aydın bir görüşle ve uyanık bir inançla seçip benimseyebildik. Davanın aslı: Asıl ve güzel olan dilimize özbenlik ve egemenliğini vermek davasıdır. Kuralı sözü ve sesiyle birlikte su katılmamış ve yabancı kokusu sinmemiş dilimizi istiyoruz. Zümrelerin, azınlık aydının dilini değil çoklunun, kütlenin ve topluluğun ortalama malı olan tabii Türk dilini arıyoruz.”³⁴⁴

Y.K., yeni Türkiye’nin başardığı, “*siyasi ve sosyal devrimlerle*” bünyesi ve yaşayışı değişen milletin genel hayat ve kültür alanında ve yazı dilinde de bu “*bünye ve manaya uygun*” olarak değişmesi gerektiğini yazısında vurgulamıştır. Yazar

³⁴³ Y.K., “Dilimiz”, **Yurd Yolu**, nr.1038, 13 Ağustos 1942, s.1.

³⁴⁴ Y.K., “Dilimiz”, **Yurd Yolu**, nr.1076, 26 Eylül 1942, s.1.

“*asrın ve devrin icaplarına*” uymak ve mükemmellik derecelerine ulaşmak gayretini “*inkılâpçılığın*” görev ve ödevleri arasında görmüştür:

“Dil konusunda üzerindeki çalışıp çabalamalarımız sözle de anlatılabilir. Dilimizin (Dün)ü ve (Bugün)ü, kurduğumuz cemiyetin her yönden ihtiyaçlarını karşılayamıyor. Dil, sosyal hayatımızın bir ifadesi olduğuna göre onu bu hayatta şekillendiren milli prensiplerimize uydurarak laikleştirmek, millileştirmek, devletleştirmek ve inkılâplaştırmak lazım gelmez mi? Bizim yaptığımız ve yapmak istediğimiz budur. Dilimizi, ümmet devrinin damgasından ve çölün kokusundan kurtarmak noktasında görüş ayrılığımız olamaz. Dili yoğuran kelime, şekil ve kuralların öz dilden yaratılıp üretilmesinde görüş ve inancımız ayrılmaz.”³⁴⁵

Dile verilen önem her noktada kendini göstermiştir. Şehir içinde bazı kişilerin kendince aldıkları kararlar ve uyguladıkları bazı yasaklar gazete tarafından büyük takdir toplamıştır. Halkın dili bu denli sahiplenmesi dönem için büyük bir önem arz ediyor. Özellikle devletin yaymak istediği “*inkılâpların*” halk tabanında az da yayıldığıнын en güzel örneğini bu ikili arasındaki diyalog göstermiştir. Şehirde kahvehane sahibi biriyle Y.K.’nın yaptığı sohbet şu şekildedir:

“Hiçbir münevver ve teşekkülün irşat payı olmadan yapılan bu yasağın mahiyetini buraya hem utanarak, hem sevinerek yazıyorum. Kahveci Rifat Güney kahvesinde garsonlarının müşterilerine Türkçeden başka dille hitap etmelerini yasak etmiş, dediler. Hemen kendisini görerek işin aslını sordum. Bana bütün samimiyet ve ciddiyetle aldığı kararı şöyle anlattı: Kahvemde Türkçe’den başka dil konuşulmasını öz ve asil dilimize hakaret sayıyorum. Başka bir dilin nara ve şamata halinde kahvemi doldurmasına gönlüm razı olmadı. Âlemi Türkçe konuş, diye zorlamak elimden gelmez fakat, düşündüm, alanlarıma sözüm geçer, onlara emir verdim. Kendilerine Türkçeden başka dille söylenen sözlere ne cevap verecekler, ne de istenilen şeyleri yapacaklardır. Hiçbir şey duymamış gibi davranacaklardır. Aynı zamanda kendileride bilsinler bilmesinler, bütün müşterilerime Türkçe hitap edeceklerdir. Bunu kendi kendime düşünüp buldum. Türk bayrağının altında yaşayan Türkçe konuşur. Vatanımızın herhangi bir yerine yabancı bir bayrak asılmasını nasıl istemiyorsak, toprağımızın üstünde yabancı bir dilin konuşulmasını da aynı düşünce ile istemeyiz. Millet dil demek değil mi? Yabancı dil konuşmak yabancıyı sevmenin amelidir. Dilimizi sevmeyen bizi sevmez. İşte böyle düşündüm. Kahvemde bu yasağı koydum. Tabii öteki meslekdarlarımda bu türlü hareket etmelerini gönül ister. Hele esnaf cemiyetlerinin idare heyetleri bir araya gelip böyle bir karar verseler ne kadar iyi olur. Rifat Güney’e bu yasağının kahve çay satışına tesir yapıp müşteri kaybederek zarara girmesi ihtimalini düşünüp düşünmediğini sordum. Katiyetle bir öneminin olmadığını söyledi.”³⁴⁶

³⁴⁵ Y.K., “Başka Yönden”, **Yurd Yolu**, nr.1077, 28 Eylül 1942, s.1.

³⁴⁶ Y.K., “Takdire Değer Bir Yasak”, **Yurd Yolu**, nr.1093, 21 Birinciteşrin (Ekim) 1942, s.1.

İnsanın manevi gelişimi ve insanı diğer canlılardan ayıran en önemli vasfın dil olduğu ve bunun geliştirilmesi doğrultusunda yer alan haberlerin yanında şehir içinde eksik olan “*kültürel unsurlar*” ve “*kültürel kaynaşma*” haberleri de gazete içinde yer almıştır.

Milli kütüphanede vilayeti tanıtabilecek tetkik edecek bir eserin yokluğu gazetenin eski yazarlarından Faik Talu’nun “*Bitlis vilayetinin tarihi, coğrafi, beşeri durumu, adet ve folkloru, toponomisi*” üzerinde çalıştığı ve 500 sahifeye yakın bir eser meydana getirdiği gazetede manşet olarak yer edinmiştir³⁴⁷. Bitlis’teki en büyük sıkıntılardan biri de halk kütüphanesinin olmamasıdır. 1950 li yıllara kadar Halkevi bu noktada hizmet vermeye çalışmıştır.

Şehir içinde kültürel faaliyetlerin artması için Halkevlerinin yanında “*Yayla Kulüpleri*” açıldığı, halka ulusal bilinci aşlamak ve onları birbirleriyle kaynaştırma gayesiyle toplantıların yapıldığı, birlik ve beraberlik duygusunun canlı tutulmaya çalışıldığı; vatan, millet ve memleket gibi kavramların halk nezdinde kabul görmesi için emek verildiği görülmektedir. Bu kulübün açılma sebebini Y.K maddeler halinde anlatmıştır.

“-Münferit hayatın entelektüel bakımdan zararlarını önlemek, monoton hayatımıza biraz renk katmak

-Samimi münasebetlerin kökleşmesi yolunda milli ve sosyal benliğimizi derinleştirmek, dolayısıyla yekdeğerimize yapacağımız yüksek telkin ve teşviklerle hayat mücadelesindeki randıman ve başarıları artırmak ve kaynaşmak

Tertiplenecek sık sık toplantılarla aile harsımızı münasebetimizi takviye ve azalara en nezih, ılık bir köşe temin etmek gibi temiz gayelerle kurulmuştur³⁴⁸.”

Kaleme alınan yazılara genel olarak bakacak olursak, asrın terakkisine uyum sağlamanın gerekliliği üzerinde durulduğu, yeni nesillerin uyanış içinde olması gerektiği, öze, dile ve kültüre sahip çıkılması, insani ilişkileri toplumsal yaşayış çerçevesinde yaşamak gerektiği öğüdünde bulunulduğu dikkat çekmektedir.

³⁴⁷ “Vilayetimiz İçin Faydalı Bir Eser”, **Yurd Yolu**, nr. 343, 27 Mart 1940, s.1.

³⁴⁸ Y.K, “Yayla Kulübü Açıldı”, **Yurd Yolu**, nr.1128, 4 Birincikânun (Aralık) 1942, s.1.

3.6 Sağlık Alanında Yapılan Faaliyetlerle ilgili Haberler

Yurd Yolu gazetesi sağlık hususundaki idari işlerle ilgili haberlere, şehirde açılan sağlık kurumlarına ve şehir içinde yaşanan sağlık sorunlara yer vermiştir. Çevre illerde ve ilçelerinde doktor sıkıntısı olduğu yazılmıştır. Şehir için diğer bir sıkıntının da bir eczaneye sahip olması ve bu eczanenin ihtiyacı karşılamadığı gündemde yer alan haberler arasındadır. Anne çocuk sağlığına dair konular sıkça yer almıştır. Çocuk bakımı, korunması ve beslenmesi üzerine yazılar ve haberler mevcuttur. Yeni doğan bebeğin bakımıyla alakalı yazı dizisine yer verilmiştir. Bu yazı dizisinde hamilelik sürecinden başlanarak bebeğin ilk birkaç yılına kadarki gelişim basamaklarıyla ilgili bilgi verilmiştir. Annelere ve anne adaylarına “*çocuk yetiştirmenin bir sanat*” olduğu ve çocuk yetiştirirken hassas davranmak gerektiği anlatılmıştır. Yazısında mahlas kullanan yazar K.K. “*yavrusunu çok seven anneler, yavruya güzel bakma usüllerini de bilmek lazımdır. Bu yazılarımız çocuk bakan anneler içindir*” diyerek amacının annelere yol göstermek olduğunu belirtmiştir. “*Çocuklu bir anne asla içki içmemelidir*” diyerek onların hastalandığında tedavilerin daha hızlı ilerleyebileceğini söyleyerek tavsilerde bulunmuştur. Yazar çocuğa doğduğu gün kaynatılmış az şekerli sudan başka bir şey vermemeyi ve çocuğun ihtiyaç duyduğu en temel şeyin saf hava olduğunu bunun içinde odanın sürekli havalandırılması gerektiğini söylemiştir³⁴⁹. Buna benzer yazılar ilerleyen sayılarda da okuyucu ile paylaşılmıştır. Gazete çocuk sağlığına ve yetiştirilme esasına uygun öğretici nitelikteki yazıları hep gündemine almıştır.

Gazete için de “*Hekimlik Nasihatler*” adıyla bir sağlık köşesi bulunmaktadır. Bu köşede Bitlis’teki Devlet Hastanesinin başhekimi olan Operatör Dr. Sadık Akkoyunlu’nun yazıları yer almıştır. Doktor Sadık Bey halktan gelen mektuplara göre tıbbi bilgilendirme yapmış, yazılarında bilhassa bayanları bilgilendirmiştir. Cilt sağlığının korunma yolları özellikle “*cildin ana ögesi olan derinin dış etkenlerden nasıl korunabileceği*” üzerine gün aşırı bilgilendirmeler yapmıştır³⁵⁰. Özellikle yazılarında saç derisini korumaya yönelik tedbirleri sıralamıştır. Eğer dikkat edilmezse saçların erken ağarıp döküleceği bilgisini okuyucu ile paylaşmıştır.

³⁴⁹ “Çocuk Annelerine”, **Yurd Yolu**, nr.279, 16 Birinciteşrin (Ekim) 1939, s.1.

³⁵⁰ “Güzellik ve Sağlık Yolu”, **Yurd Yolu**, nr.14, 14 Temmuz 1938, s.2.

Gazete içinde yer alan bir diğer sağlık köşesi de “*Lokman Hekimin Öğütleri*” başlığı altında halka sağlıklı yaşam koşullarının anlatıldığı köşedir. Burada insan vücudunun en önemli parçası olan organların özellikleri anlatılmıştır. Haftalık olarak yayımlanan yazılarda “*organların önemi ve işlevi*” hakkında bilgiler verilmiştir. Midenin korunması ve mideden gelen çarpıntıdan korunma yollarını yazar birkaç hafta anlatmıştır. Safra kesesinde taş olanlar ya da karaciğer eksikliği olanlarda bu rahatsızlığın görülebileceğini söylemiştir. Özellikle çarpıntı dolayısıyla gece uyananlara karbonatlı su içmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Bu tarz paylaşımlar haftalık olarak okuyucuya sunulmuştur³⁵¹.

Yurd Yolu gazetesinde, tıbbî konularda da halkı bilinçlendirmeyi amaçlayan yazılara ve sağlık alanında yaşanan gelişmeleri anlatan haberlere rastlanmaktadır. Sağlık hizmetlerinin her alanda halka hizmet götürmeye çalıştığı da gazetenin üzerinde durduğu konulardandır. Bu meyanda çıkan haberde; sağlık memurlarının Tatvan, Reşadiye ve bazı köylerdeki hayvanları muayene ettiği ve halka veterinerlik hizmeti verildiği bilgisi paylaşılmıştır. Gazetenin sadece insanlara değil diğer canlılara da önem verdiği dikkat çekmektedir. Gazete buna benzer farklı haberler de aktarmıştır.

Vilayetteki sağlık hizmetlerine de dair çıkan bir başka haberde de şehir dâhilindeki han ve otellerde “*bit temizliği harekâtı*” başladığı bilgisi okuyucuya duyurulmuştur. Sıhhiye memurlarının tüm yerleri tek tek gezdiği, gerekli şartları yerine getirmeyen yerlere de ceza kesildiği belirtilmiştir. Ayrıca ilkokullarda öğretmenlerin de bit muayenesi yaptığı ve valilik ile belediyenin bunun için işbirliği içine girdiği eklenmiştir.³⁵² Dışarıdan gelen misafirlerin ağırlandığı yerlerde böyle bir hummalı çalışma yapılması o dönem için yeni gelişmeye başlayan bir durumdur.

Vilayette sağlık kontrolü için bir takım kararlar alındığı; şehrin otel, han, kahve ve hamam gibi yabancı misafirlerin uğradığı çeşitli insanların barınak ve sığınağı olan yerlerin umumi bir sağlık kontrolünden geçirileceği ve görülen noksanlar ikmal ettirilerek işletenlerine icap eden tavsiyeler yapıp lüzumlu tedbirler alınacağı bildirilmiştir³⁵³. Önceki yıllarda da buna benzer çalışmalar yapılmıştır.

³⁵¹ “Midede Çarpıntı”, **Yurd Yolu**, nr.183, 12 Haziran 1939,s.1.

³⁵² “Şehrimizde Bit Mücadelesi”, **Yurd Yolu**, nr.336, 8 Mart 1940, s.3.

³⁵³ “Sağlık İşlerimiz”, **Yurd Yolu**, nr.860, 8 İkincikanun (Ocak) 1942, s.1.

Bunun artık birkaç yılda bir tekrar ettiği görülmektedir. Ama her geçen yıl ortak kullanım alanlarındaki sağlık kontrolünün genişletildiğini ve bununla ilgili daha net kararlar alındığı dikkat çekmektedir. Bu sağlık kontrollerinin şehir içinde memnuniyet oluşturduğu bilgisini gazete okuyucusu ile paylaşmıştır.

Şehrin en büyük sıkıntısının sıhhat müessesesine olan ihtiyacı haberi tam sayfa olarak gazete içinde yer almıştır. “*Kışın uzun, karı çok, yolu bozuk*” olan bu bölgelerde bilhassa “*Bitlis, Muş ve Bingöl*” gibi vilayetlerde kışın sık sık hazin ölüm hadiseleri yaşandığı dile getirilmiştir. Hatta doğum zamanında uzak hastanelere ulaştırılamadığı için vefat eden annelerin haberi de yer almıştır. Gazete tam kadrolu sıhhat müessesesi kurulurken Doğu vilayetleri gibi “*tabiat ve yol*” bakımından aylarca süren şartları göz önünde bulundurulması gerektiğini hatırlatmıştır³⁵⁴. Hastaneye yetişemediği için vefat eden kişiler için de başsağlığı dileklerini gazete ayrıca ifade etmiştir. Özellikle gazete yetkili kişilere seslenerek bu duruma çözüm bulmalarını istemiştir. “*Sıhhiye Vekâletimizden Rica Ediyoruz*” haber başlığı ile kararlı tutumunu günlerce gazete içinde manşet haber olarak vermiştir. Bu bağlamda bakıldığında gazetenin insani olarak bir tavır sergilediği görülmektedir.

Sağlıkla ilgili bir diğer haberde şehirde çiçek aşısı yapılması için Diyarbakır’dan sıhhiye vekâleti memurlarının getirildiği bilgisi verilmiştir³⁵⁵. Sonraki yıllarda merkez kazasına bağlı nahiye köylerinde “*çiçek hastalığının*” tekrar ortaya çıktığı ve bunun için acil önlemler alınması gerektiği bildirilmiştir³⁵⁶. Gazete bazı şeyleri gündemde tutarak yetkililerin dikkatini çekmek istemiştir. Şehir içinde mevcut fakir aileler ve köylüler için Halkevinin tayin ettiği günlerde muayene ve tedavi olunacağı haberi yazılmıştır³⁵⁷. Halkevi ayrıca maddi durumu az olan kişilere ilaç temini de yaptığı ve fakir olan halka her noktada yardım ettiği ifade edilmiştir.

Memleket içinde yayılan bir diğer hastalık olan “*boğmaca*” ile ilgili de bilgiler verilmiştir. Şehir içinde son zamanlarda yayılan “*boğmaca rahatsızlığı*” ve bunun yayılmasını engelleme adına alınacak tedbirleri gazete uzun uzun anlatmıştır. Özellikle çocuklarda sakatlığa ve hatta ölüme sebebiyet veren bir hastalık olmasından dolayı gazete dikkatli olmak gerektiği öğütünde bulunmuştur. Geceleri

³⁵⁴“Sıhhiye Vekâletimizden Rica Ediyoruz”, **Yurd Yolu**, nr.346, 30 Mart 1940, s.1.

³⁵⁵ “Şehrimize Gelenler”, **Yurd Yolu**, nr.355, 11 Nisan 1940, s.1.

³⁵⁶ **Yurd Yolu**, nr.1296, 14 İlkânun (Aralık) 1943, s.1.

³⁵⁷ “Halkevimizin Hayır Haklığı”, **Yurd Yolu**, nr.494, 2 Teşrievvel (Ekim) 1940, s.1.

“şiddetli öksürük ile başlayan bir hastalık” olduğu ifade edilmiş yazının devamında “hastalığın nasıl ilerlediği, teşhislerin neler olduğu ve evde de tedavi amaçlı yapılabilecek şeyler” net olarak okuyucuya aktarılmıştır³⁵⁸.

Memleket hastanesine iki tifüslü hasta getirildiği ve bunun için teferruatlı önlemler alındığı bildirilmiştir³⁵⁹. Tifüsün; sefalet, harp, göç gibi belli bölgelerde bulunan insanların birbirleriyle temaslarında daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığı ve bitlerle insandan insana geçen salgın bir hastalık olduğu ve I. Dünya savaşı yıllarında binlerce insanın bu hastalık yüzünden vefat ettiği anlatılmıştır. II. Dünya savaşında tekrar ortaya çıktığı görülmektedir. Anadolu’nun pek çok yerinde de tifüs vakalarına rastlanmıştır. Bitlis’te Suriye’ye yakın olmasından dolayı hastalığın oradan geldiği düşünülmektedir. Şehir içinde yayılmasını engellemek için gerekli tüm sağlık kontrollerinin yapıldığını görmekteyiz. Ayrıca gazete bunu çokça gündeme taşıyıp korunma yolları için yazılar kaleme almıştır.

Tıbbi bilgilendirmelerle ilgili bir başka yazıda, şehir içinde son zamanlarda yayılan diğer bir salgın hastalık olan lekeli humma hastalığı ele alınmıştır. “*Lekeli Humma Hakkında Sayın Halkımıza Öğütler*” haber başlığı altında bu rahatsızlığın memleketin birçok yerinde de çıktığı belirtilmiştir. Hastalığın öldürücü etkisi ve özellikle de umumi harp zamanında binlerce insanın bundan dolayı vefat etmesinden ötürü derin endişe içine girilmiştir. Tarih boyunca kitleler halinde insanların ölümüne sebep olan bir hastalık olduğu için yoğun tedbirler alınmıştır. Gazete de hastalıkla mücadele yollarını sık sık anlatmıştır. Hastalığın belirtileri arasında “*baş ağrısı, halsizlik, hafif ateş yükselmesi, kilo kaybı iştahsızlık görüldüğü*” ve bu durumda olan kişilerin acil olarak sağlık kuruluşuna gitmesi tavsiyesinde bulunmuştur³⁶⁰.

³⁵⁸ “Sayın Halkımızın Dikkat Gözüne”, **Yurd Yolu**, nr. 1207, 24 Nisan 1943, s.1.

³⁵⁹ “İki Tifüs Vakası”, **Yurd Yolu**, nr.1295, 4 İlkânun (Aralık) 1943, s.2.

³⁶⁰ “Lekeli Humma Hakkında Sayın Halkımıza Öğütler”, **Yurd Yolu**, nr. 1302, 20 Sonkanun (Ocak) 1944, s.1.

SONUÇ

Basın, dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi Türkiye’de de toplumun yönlendirilmesinde büyük rol üstlenmiştir. Basının işlevi ile ilgili tartışmalarda dikkat çeken en temel hususun, kısaca “halka yol gösterici olmak” şeklinde özetlenen bir gaye olduğu görülmektedir. Bu durum, Osmanlı Devleti’nde de Türkiye Cumhuriyeti’nde de benzer şekilde devam etmiştir. Yine aynı durum, ulusal yayın organlarında olduğu kadar yerel basın açısından da aynı şekilde geçerlidir.

Osmanlı Devleti’nde yerel basın çalışmaları 1864’te getirilen vilayet sistemiyle başlamış, Bitlis’te ise ilk vilayet gazetesi de 1890 yılında çıkarılmış, bundan sonra gazete çıkarma yolunda başka girişimler de olmuştur. Cumhuriyet Dönemi’ne gelindiğinde ise Bitlis’te yerel gazete olarak Yurd Yolu gazetesinin yayın hayatına başladığı görülmektedir. Doğu’nun sesi olma yolunda adımlar atacak olan bu gazete, 1938’de yayın hayatına başladığında bölgenin birçok şehrinde yerel gazete mevcut değildi. Yurd Yolu, dönemin siyasi, sosyal, ekonomik, sağlık ve eğitimle ilgili konularında haberler veren yerel bir gazetedir. Gazete Bitlis için büyük önem arz etmekle birlikte yerel basın tarihi açısından da önemli bir kaynak ve belge niteliği taşımaktadır. II. Dünya Savaşı döneminde yerel gazetelerin tutumları açısından da Yurd Yolu önemli bir örnek teşkil etmektedir.

1938-1944 yılları arasında çıkarılan gazetede dikkat çeken en önemli özellik hükümete her türlü desteği vermesidir. Gazetenin yazarlarından Ahmet Kuralkan’ın bir yazısında ifade ettiği, “... (devlet işleri ile) meşgul olan bir hükümetimiz ve hadisatı leh ve ya aleyhimize cereyan tarzını dâhiyane bir kudret ile tahlil eden Milli Şefimiz vardır. Onların etrafında topluyoruz. Onların emirlerine itaata milli bir duygu ile mecburuz”³⁶¹ görüşü aslında Yurd Yolu gazetesinin temel yayın politikası olarak ifade edilebilir. Buna benzer pek çok haber bu eksenle okuyucu ile paylaşılmıştır. Cumhuriyet devri inkılaplarını yaymak ve tanıtmak amacı ile ele birçok yazı yayımlandığı gibi Atatürk’e duyulan sevgi ve vefatından sonra beslenen özlem de sürekli dile getirilmiştir. “Atatürk en büyük dahi, siyasi, en büyük inkılapçı, derin mefkure, yüksek zeka sahibi bir mevcudiyettir. Asri bir Cumhuriyet kurdu.”³⁶²

³⁶¹ Ahmet Kuralkan, “Bize Düşen İş”, **Yurd Yolu**, nr.687, 4 Haziran 1941, s.1

³⁶² “Kalbimize Gömerken”, **Yurd Yolu**, nr.108, 21 İkciteşrin (Kasım) 1938, s.1

sözleriyle Atatürk'ün sadece bir önder olmadığı aynı zamanda halkını daima ileri medeniyetler seviyesine yükseltmeye çalışan bir lider olduğu da vurgulanmıştır.

Dünya ve ülke gündemindeki olaylar ulusal ajans vasıtasıyla takip edilip tüm haberler okuyucu ile paylaşılmıştır. Yerel bir gazetenin ulusal haberlere yer vermesi, dönemin gazetecilik anlayışı için yeni olan ve gelişmeye başlayan bir durumdur. II. Dünya Savaşı'nda yaşanan kanlı olaylar, ekonomik sıkıntılar, siyasi rekabet ulusal basında olduğu gibi Yurd Yolu'nda da sürekli yer almıştır. Genel anlamda Türkiye'nin bu savaş karşısında aldığı tutum ve tedbirler gazete gündeminin baş haberleri olarak yer almıştır. Siyasi haberler aktarılırken hükümet yanlısı politika izlendiği gazetede açıkça ifade edilmektedir. Bu durum, dönemin siyasi atmosferini anlamak açısından önemli bir husus olarak değerlendirilebilir.

Yurd Yolu gazetesi, II. Dünya Savaşı'nı bütün yönleriyle yansıtmalarının yanında halkı ilgilendiren yerel veya genel bütün konulara haber veya yorum şeklinde sayfalarında yer vermiştir. Bitlis'teki güncel sorunlar da gazetenin ele aldığı temel konulardandır. Şehrin önemli ihtiyaçları ve ahalinin belediyeden beklediği hizmetler gazete aracılığıyla dile getirilmiştir. Birçok temel husus gibi ihtiyaç duyulan kurumsal binaların yapımı dahi gazete gündemine alınmıştır. Ekonomik yetersizliğe rağmen bu tür eksikliklerin giderilmesi gerektiği şeklinde yapılan yayınlar, gazetenin şehirdeki gelişmelere yaklaşımına ilginç örneklerdendir. İhtiyaçların giderilmesi noktasında kimi zaman eleştiriler kimi zaman da tavsiyeler şeklinde haberler gündemde tutulmaya çalışılmıştır.

Ekonomik olarak şehirde faal bir durum görülmemekle beraber şehrin bazı ilçe ve köylerinde tarım ve ticaret ürünü olarak tütün yetiştiriciliği yapıyordu. Tütün Fabrikası şehrin en önemli ticari kuruluşuydu. Yurd Yolu'nda bu fabrikayla alakalı haberler de verilmeye çalışılmıştır. Bunların yanında gazetede oldukça geniş yer bulan tasarruf haberleri de dikkat çekmektedir. Hükümetin ekonomik sorunları önlemeye yönelik aldığı tedbirler ve kanunların ülke genelinde olduğu gibi yerelde de aynı şekilde uygulamaya çalışıldığını gazetede yayımlara bakarak söylemek mümkündür. Örneğin "*Tasarruf Haftası*" kapsamında ele alınan yazılarda halkta tasarruf bilinci oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Ulusça tutumlu olmanın yolu gösterilmek istenmiştir. Böylece ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulduğu söylenebilir. Aslında yerli malı kullanımını teşvik etme hükümetin ekonomi

politikasının genel bir yansıması olarak görülebilir. Gazete bu doğrultuda hükümete destek amacıyla pek çok yönlendirici yazı kaleme almış, hatta tasarrufa ait atasözleri yayınlayarak, halkın zihninde bu konuyu canlı tutmaya çalışmıştır.

Gazete içinde dikkat çeken konulardan biri de milli bayramlardır. Bu özel günlerin özenle ve büyük törenlerle tüm şehir halkının iştirak etmesiyle kutlanması, Yurd Yolu'nda geniş yer bulmuştur. Gazete yazarları özel günlerde ele aldıkları yazılarda, devlete olan bağlılıklarını ve güvenlerini ayrıca belirtmişlerdir. *“Büyük Atamız bu inkılapları yaparken en büyük arkadaşı olan İsmet İnönü bu inkılapların kahramanlarından biridir”* gibi yazılar sürekli gazetede yer bulmuş, Tek Parti döneminin siyasi yapısını yansıtan fikirler gazetenin temel fikirleri olarak yayın hayatı boyunca değişmeden aktarılmıştır. Milli bayramlarla ilgili ele alınan tüm yazılarda benzer fikirler dile getirilmiştir.

Gazete için diğer önemli bir mesele de halkevleriydi. Çağdaşlaşma yolunda atılan adımların ve hayata geçirilen inkılâpların halka ulaşması için devletin fikir ve uygulamalarının tabana yayılması gerekiyordu. Bu meyanda millet mektepleri, halkevleri ve köy enstitüleri hizmet vermiştir. İktidar hamlelerinin halka ulaşması görevinin bir kısmını da basın üzerine almıştır. Nitekim Yurd Yolu da halkevinin adeta yayın organıydı. Şehir içinde en büyük sıkıntının okul ve eğitim imkânlarının kısıtlı olduğunu söyleyen gazete bunu tamamlamak için halkevinin ciddi bir faaliyet içinde olduğunu belirtmiştir. Halkevinin düzenlemiş olduğu tüm etkinliklerden okuyucu haberdar ediliyordu. Yurd Yolu, toplumda birlik beraberlik sağlamak, toplumu yönlendirmek, toplumun gelişmesi ve ilerlemesi için de yazılar kaleme almıştı. Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı kalarak halkevinin hükümetin istediği doğrultuda yaptığı etkinlikler okuyucu ile paylaşılıp katılımın artması yönünde çalışmalar yapmıştır. Bütün bunları dikkate aldığımızda halkın eğitimi için yapılan her türlü faaliyetin aynı zamanda devletin halk ile temasının artmasını sağlama amacıyla olduğunu söylemek mümkündür. Gazete politikası gereği gençlere de ayrıca önem veriliyor ve kendilerini yetiştirme konusunda tavsiyelerde bulunuluyordu.

Tüm bu faaliyetlerin yanında mevsim ve fiziki şartlara bağlı olarak şehir içinde spor faaliyetleri de yapılmıştır. Bunda da halk arasında birlik ve beraberliğin pekişmesi amaçlandığı söylenebilir.

Yayın yaptığı süre içerisinde önemli hizmetlere imza atan Yurd Yolu gazetesi, Türkiye’de basının yaşadığı bütün zorluklardan geçmiştir. Büyük savaşlar sonucunda kurulan bir devlet ve ekonomik olarak sıkıntıda olan bir halk kitlesi vardı. Yurd Yolu gazetesi de zaman zaman maddi yetersizliklerden ötürü çıkmamış, şehir içindeki bazı destekler onun ömrünü uzatsa da uzun süre yayına devamını sağlayamamıştır. Gazeteye yapılan bu yardımlarla alakalı Başbakanlık Cumhuriyet arşivinde herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Gazete, bir açıklama yapmadan 1 Şubat 1944 yılında sessiz sedasız bir şekilde yayın hayatına son vermiştir.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM ZC)

Devre:6 İçtima Senesi:17, C:1.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA yer no:30.18.1-2 / 111.49.14

BCA yer no:30.18.1-2 / 95.63.10

BCA yer no:30.18.1 / 111.54.20

Gazeteler

Cumhuriyet

Yurd Yolu

(Gazetelerin tarih ve numaraları dipnotlarda belirtilmiştir.)

Kitaplar

Arcayürek, Cüneyt:

İkinci Dünya Savaşı ve İki Cephede Türkiye, İstanbul, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., 2010.

Alemdar, Korkmaz:

Medya Gücü ve Demokratik Tutumlar, İstanbul, Afa Yayınları, 1999.

Alemdar, Korkmaz – ERDOĞAN, İrfan:

Popüler Kültür ve İletişim, Ankara, Pozitif Matbaacılık, 2005.

Aybars, Ergun:

Yakın Tarihimize Anadolu Ayaklanmaları, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1988.

Aydemir, Şevket Süreyya:

İkinci Adam, C:I, Remzi Kitabevi, 2012

Aydın, Erdoğan:

Osmanlı'nın Son Savaşı, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2012.

Bayur, Yusuf Hikmet:

Türk İnkılâp Tarihi, C.III, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991.

Bitlisli, Şerefhan:

Şerefname Kürt Tarihi, İstanbul, Nubihar Yayınları, 2013.

Çiçek, Kemal:

Ermenilerin Zorunlu Göçü, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2012.

Dülger, Sema:

Dünden Bugüne Devletin Zirvesindekiler, İstanbul, Neden Kitap Yayınları, 2011.

Ertuğ, Hasan Refik:

Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, C:I, İstanbul, Yenilik Basımevi, 1970.

Faik, Bedri:

Matbuat Basın Derken Medya, İstanbul, Doğan Yayınları, 2001.

Gürkan, Nilgün:

Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın(1945-1950), İstanbul, İletişim Yayınları, 1998,

Hayta, Necdet:

Tasvir-i Efkar Gazetesi, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2002.

Kabacalı, Alpay:

Türk Kitap Tarihi, İstanbul, Cem Yayınları, 1989.

Kabacalı, Alpay:

Türk Basın Tarihinde Demokrasi, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.

Kansu, Mazhar Müfit:

Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

Kavaklı, Nurhan:

Bir Gazetenin Tarihi Akşam, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005.

Köktener, Aysun:

Bir Gazetenin Tarihi Cumhuriyet, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005.

Koloğlu, Orhan:

Osmanlı’dan Cumhuriyete Basın Tarihi, İstanbul, Pozitif Yayınları, 2006.

Koçak, Cemil

Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945), İstanbul, İletişim Yayınları, 1986.

- İnönü, İsmet: **Defterler(1919-197399),** C:1, İstanbul, Yay. Haz. Ahmet Demirel, Yapı Kredi Yayınları, 2001.
- İnuğur, Nuri: **Türk Basınında İz Bırakanlar,** İstanbul, Der Yayınları, 1988.
- Nalcioğlu, Ulusoy, Belkis: **Osmanlı'da Muhalif Basının Doğuşu,** İstanbul, Yeditepe Yayınları, 2013.
- Oral, Fuat Süreyya: **Türk Basın Tarihi (1721922),** Yeni Adım Matbaası, ty.
- Öke, Mim Kemal: **Musul Komplosu,** İstanbul, İrfa Yayınları, 2012.
- Öymen, Onur: **Bir Propoganda Silahı Olarak Basın,** İstanbul, Remzi Kitapevi, 2004.
- Özkaya, Yücel: **Milli Mücadelede Atatürk ve Basın 1,** İstanbul, Çağdaş Matbaacılık, 2001.
- Özgen, Murat: **Türkiye'de Basının Gelişimi ve Sorunları,** İstanbul, İ.Ü İletişim Fakültesi Yayınları, 2004.

Özgüldür, Yavuz:

Türk-Alman İlişkileri(1923-1945),
Ankara, Ankara Genelkurmay
Basımevi, 1993.

Saray, Necdet:

**Yavuz Sultan Selim'in Akıl Babası
İdris-i Bitlisi**, İstanbul, Cem
Yayınları, 2013.

Şapolyo, Enver Benhan:

Türk Gazeteciliği Tarihi, Ankara,
Güven Matbaası, , 1976.

Tezer, Şükrü:

Atatürk'ün Hatıra Defteri, Ankara,
Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.

Tokgöz, Oya:

Temel Gazetecilik, Ankara, İmge
Kitapevi, 2006.

Topuz, Hıfzı:

**II. Mahmut'tan Holdinglere Türk
Basını**, İstanbul, Remzi Kitapevi,
2011.

Topuz, Hıfzı:

100 Soruda Türk Basın Tarihi,
İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1973.

Tökin, Fûruzan Hüsrev

Basın Ansiklopedisi, Kalen
Basımevi, İstanbul, 1963.

Tunçay, Mete:

**Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti
Yönetimin Kurulması(1923-1931)**,
İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları,
2010.

Ural, Selçuk:

Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri, İstanbul, Kültür Sanat Yayınları, 2008.

Vural, Ali Murat, Halil İbrahim Gürcan:

Türk Basınında Teknoloji Ve insan, Eskişehir, Anadolu Basımevi Yayınları, , 1994

Yazıcı, Nesimi:

Tanzimat Dönemi Basın Konusunda Bir Değerlendirme, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994.

Yılmaz, Mustafa, Yasemin Doğaner,

Cumhuriyet Döneminde Sansür (1923-1973), Ankara, Siyasal Kitabevi, 2007.

Weisband, Edward:

İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, ed.  .Andaç Uğurlu, İstanbul,  rg n Yayınevi, 2002.

Zülfikar, Ömer:

Bitlis Tarihi, İzmir, Ensa Ofset Matbaa, 2005.

Zülfikar, Servet:

Geçmişten Geleceēe Akan Bitlis Hayatı, İstanbul, Step Ajans Reklam Matbaa, 2013.

:

Türkiye Cumhuriyetini Kuran Türk Milletinin Tarihi, Genel Kurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

:

Yüce Yurttan Yükselen Bir Ses Albayrak, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, 2009.

:

İkinci Dünya Savaşı Yılları(1938-1946), Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, 1973.

Makaleler

Akbulut, İlhan:

“Ermeni Sorunun Kısa Bir Tarihçesi”
, **Askeri Tarih Bülteni**, S.27,
Ağustos 1989, s.83-99.

Alpar, Güray:

“Güvenliğin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olan Jandarmanın Geçmişten Günümüze Rolü Ve Dünyadaki Konumu”, **Güvenlik**

Birimleri Dergisi, C:2/1, Mayıs 2013, s.80-93

Altan, Coşkun Can:

“Ekonomik Kriz: Nedenler ve Çözüm Önerileri”, **Yeni Türkiye (Ekonomik Kriz Özel Sayısı)**, S:42, C:2, Kasım-Aralık 2001, s.1225-1230.

Aydeniz, Hediyeullah:

“Tarihsel ve Literal Açından Yerel Gazetecilik”, ed. Suat Gezgin, **Türkiye’de Yerel Basın**, 2007, s.1-27.

Bulunmaz, Barış:

“Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, **Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, C: 10, S.37,Ocak 2012, s.203-14.

Çığ, Ünsal:

“19 yy ’da Osmanlı’da Gazetecilik Hareketleri, Takvim-i Vekâyi’den Vilayet ve Özel Girişim Gazetelerine”, ed. Suat Gezgin, **Türkiye’de Yerel Basın**, 2007, s.29-76.

Çeliker, Fahri:

“İki Dünya Harbi Arasına Genel Bakış(1918-1939)” , **Askeri Tarih Bülteni**, S.34, Şubat 1993, s.46-63.

Darkot, Besim:

“ Memleketimizin Bazı Zirai Problemleri”, **Türk Coğrafya Dergisi**, S.3-4, 1943, s.276-287.

Dinçer, Hasan:

“Mondros Mütarekesi ve Sonrasındaki Gelişmeler”, **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, ed. Temuçin Faik Ertan, 2011, s.75-80

Doğan, Mesut:

“Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, S.23, Ocak 2011, s.293-307.

Duman, Harun:

“Osmanlı Dönemi’nde Yerel Basın”, ed. Suat Gezgin, **Türkiye’de Yerel Basın**, 2007, s. 77-88.

Ekinci, Mustafa:

“Yavuz Sultan Selim Döneminde Osmanlı-Safevi İlişkileri”, **Türkler ansiklopedisi**, C.IX, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, 2002, s.446-458.

Erendil, Muzaffer:

“Birinci Dünya Savaşı’nda Bitlis Dolaylarındaki Muharebeler, Bitlis’in Kurtuluşu ve Atatürk”, **Askeri Tarih Bülteni**, S.32, Şubat 1992, s.100-109.

Erinç, Orhan:

“Yerel Medyanın Tarihsel Gelişimi ve Geleceği”, **Türkiye’de Yerel Basın**, ed. Suat Gezgin, 2007, s.107-109.

Erdoğan, Erdal:

“Yeni Belgeler Işığında Bitlis Vukuatı”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.49, 2013, s.309-322.

Gevgili, Ali:

“Türkiye Basını”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.1, 1983, s.204-232.

Gündüz, Uğur:

“Kurtuluş Savaşında Yerel Basının Rolü”, ed. Suat Gezgin, **Türkiye’de Yerel Basın**, 2007, s. 89-109.

Karaman, Mehmet Ali:

“Osmanlı Modernleşmesinde Basın”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.32, Ağustos 2014, s. 131-142.

Kasalak, Kadir:

“Devletlerin Osmanlı Devletine Karşı Takip Ettikleri Siyaset(1914-1918)”, **Askeri Tarih Bülteni**, S.46, Şubat 1999, s. 97-109.

Koca, Hüseyin:

“Birinci Dünya Harbi’nde Van-Bitlis-Muş Hattının Önemi ve 16 ncı

Kolordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa”, **Askeri Tarih Bülteni**, S.46, Şubat 1999, s.79-90.

Korkmazcan, Selcan:

“İkinci Dünya Savaşı’nda Türk Basınına Yönelik İç ve Dış Müdahaleler”, **Tarihin Peşinde**, S.17, 2017, s.241-265.

Küçükdağ, Yusuf:

“Osmanlı Devleti’nin Şah İsmail’in Anadolu’yu Şiileştirme Çalışmalarını Engellemeye Yönelik Önlemleri” **Osmanlı**, C.1, ed. Güler Eren, 1999, s.269-281.

Ortaylı, İlber:

“Tanzimat ve Meşrutiyet Döneminde Yerel Yönetimler”, **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C:I, 1985, s.231-235.

Özer, Sevilay:

“1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Çerçevesinde Yerli Malı Ve Tutum Haftası”, **Turkish Studies**, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/5 Spring 2013, s.595-613

Özkan, Hülya:

“Osmanlı İmparatorluğu’nun Birinci Dünya Savaşına Girişi Ve Bu Savaş İçinde Çanakkale Muharebelerinin

Önemi”, **Askeri Tarih Bülteni**, S.32, Şubat 1992, s.109-128.

Öztürk, Gülcennet:

“İletişim, Basın ve Teknoloji İlişkisi”, **Türkiye’deki Basının Yapısı ve Basın İşletmeciliği**, ed. Güven Büyükbaykal, Nisan 2010, s.3-21.

Tanör, Bülent:

“Milli Mücadele’de Kongreler”, **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, C.IV, 1985, s.1137-1150.

Tuncel, Metin:

“Bitlis”, **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.6, 1992, s.225-228.

Vural, Murat:

“Yerel Basında Arayışlar ve Antakya Durağı”, **Antakya Gazeteciler Cemiyeti Yerel Basın Sorunları Paneli**, Ocak 1998, s.1-26.

Vural, Mithat Kadri

“II. Dünya Savaşı Türkiye’inde Bir Muhalefet Örneği Olarak “Tan” Gazetesi, **ÇTTAD**, VII/16-17 (2008/Bahar-Güz), s.381-395.

Yurd Ansiklopedisi,

“Bitlis”, C.II, s. 1378-1444.

Tezler

Demir, Ceyda:

“Yerel Basının İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı: Zonguldak Yerel Basını”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, 2018, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi

Gündoğdu, Şükran:

“Bitlis ve Bitlis Halkevi”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Anabilim dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, 2013, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi

Kardaş, Abdülaziz:

“Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşunda Bitlis ve Çevresinde İz Bırakanlar”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Anabilim dalı, **Yüksek Lisans Tezi**, 2004, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi

Öksüz, Bekir:

“Yerel Basın Çalışanlarının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Ampirik Bir İnceleme (Gaziantep Yerel Basını Örneği)”,

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım
Anabilim dalı, **Yüksek Lisans Tezi**,
2015, Yayınlanmamış Yüksek lisans
Tezi

Utkugün, Ceren:

“İkinci Dünya Savaşı Yıllarında
Türkiye’de Ekonomik Sıkıntıların
Sosyal Hayata Etkileri”, Afyon
Kocatepe Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim
Dalı, **Doktora Tezi**, 2016,
Yayınlanmamış Doktora Tezi

EKLER

Yurd Yolu Gazetesi Yazı Dizini

(Gazete yazıları ilk çıktığı günden itibaren kronolojik olarak sıralanmıştır)

YAZMAN, İhsan; “Yaltırlıklı Yolda Yürüyüş Andımızdır”, Yurd Yolu, nr.1, 8 Haziran 1938, s.1.

YAZMAN, İhsan; “Yok Yere Yıkılan Yuvalara Yazık”, Yurd Yolu, nr.3, 18 Haziran 1938, s.1.

İSİMSİZ “Hatay İşi”, Yurd Yolu, nr.7, 28 Haziran 1938, s.1.

İSİMSİZ “Hayat ve Kahveler”, Yurd Yolu, nr.8, 30 Haziran 1938, s.1.

İSİMSİZ “Şehrimiz ve Bitlis”, Yurd Yolu, nr.9, 2 Temmuz 1938, s.1

İSİMSİZ “Fransa’nın Milli Bayramı”, Yurd Yolu, nr.14, 14 Temmuz 1938, s.1

İSİMSİZ “Yurtseverlik”, Yurd Yolu, nr.15, 16 Temmuz 1938, s.1

İSİMSİZ “Yeni Kimya Fabrikamız”, Yurd Yolu, nr.16, 19 Temmuz 1938, s.1

İSİMSİZ “Bayrak”, Yurd Yolu, nr.17, 21 Temmuz 1938, s.1

İSİMSİZ “Lozan Günü”, Yurd Yolu, nr. 17, 24 Temmuz 1938, s.1

İSİMSİZ “Harf İnkılâbı”, Yurd Yolu, nr.34, 20 Ağustos 1938, s.1

İSİMSİZ “Pazar Günkü Maç”, Yurd Yolu, nr. 36, 23 Ağustos 1938, s.1

İSİMSİZ “26 Ağustos Zaferler Zaferi Başlarken”, Yurd Yolu, nr.39, 26 Ağustos 1938, s.1

İSİMSİZ “Türkiye’de Ziraat”, Yurd Yolu, nr.47, 5 Eylül 1938, s.1

İSİMSİZ “İzmir’in Kurtuluşu” Yurd Yolu, nr.51, 9 Eylül 1938, s.1

İSİMSİZ “Sakarya Zaferi”, Yurd Yolu, nr.53, 12 Eylül 1938, s.1

İSİMSİZ “Belediye Seçimi”, Yurd Yolu, nr.54, 13 Eylül 1938, s.1

KASKAT, Arif Necip; “Hatay’a Selam”, Yurd Yolu, nr.56, 15 Eylül 1938, s.1

BOZKURT, R.; “Adabı Muaşeret”, Yurd Yolu, nr.60, 20 Eylül 1938, s.1

İSİMSİZ “Belediye Seçimi Hakkında”, Yurd Yolu, nr.62, 22 Eylül 1938, s.1

İSİMSİZ “Belediye Seçimi Arefesinde”, Yurd Yolu, nr.63, 23 Eylül 1938, s.1

YÜCEBAŞ, Hilmi; “Dedikodu Hastalığı”, Yurd Yolu, nr.64, 24 Eylül 1938, s.1

İSİMSİZ “Dil Bayramı”, Yurd Yolu, nr.66, 27 Eylül 1938, s.1

İSİMSİZ “Çekoslovakya İşi” Yurd Yolu, nr.68, 29 Eylül 1938, s.1

İSİMSİZ “Demiryolu istiyoruz”, Yurd Yolu, nr.70, 1 İlkTeşrin(Ekim) 1938,s.1

İSİMSİZ “Belediye Seçimi”, Yurd Yolu, nr.77, 10 İlkTeşrin (Ekim) 1938, s.1

KAYA, Ahmet; “ Zayı Olan Zaman”, Yurd Yolu, nr.80, 13 İlkTeşrin(Ekim) 1938, s.1

İSİMSİZ “Cumhuriyet Bayramı”; Yurd Yolu, nr.89, 29 İlkTeşrin(Ekim) 1938, s.2

İSİMSİZ “Büyük Millet Meclisi”, Yurd Yolu, nr.91, 1 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.1

İSİMSİZ “İlk Kar”, Yurd Yolu, nr.96, 7 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.1

AÇIKGÖZ; “ Maazallah”, Yurd Yolu, nr.96, 7 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.2

İSİMSİZ “Vilayetimizin İhracatına Bir Bakış”, Yurd Yolu, nr.98, 9 İkinciTeşrin (Kasım) 1938, s.1

ÖZDEMİR, H. “ Örnek Olsun”, Yurd Yolu, nr.99, 10 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.2

İSİMSİZ “Matem Günümüz”, Yurd Yolu, nr.100, 11 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.1

İSİMSİZ “Yeni Cumhurreisimiz”, Yurd Yolu, nr.101, 12 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.1

SÜHA, Hakkı; “ Küçük Kumarbazlar”, Yurd Yolu, nr.106, 17 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.2

İSİMSİZ “İçtimai Yardım”; Yurd Yolu, nr.107, 19 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.1

İSİMSİZ “Kalbimize Gömerken”; Yurd Yolu, nr.108, 21 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.1

İSİMSİZ “Tabut Önünde Eğilirken”; Yurd Yolu, nr.109, 22 İkinciTeşrin(Kasım) 1938, s.1

İSİMSİZ “Tasarruf”; Yurd Yolu, nr.123, 12 Birincikanun(Aralık) 1938, s.1

İSİMSİZ “Okurlarımıza”; Yurd Yolu, nr.130, 20 Birincikanun(Aralık) 1938, s.1

DÖRTGÖZ; “Bir Nişan Merasimi”, Yurd Yolu, nr.133, 23 Birincikanun(Aralık) 1938, s.1

İSİMSİZ “Ankaranın En Şerefli Günü”; Yurd Yolu, nr.136, 27 Birincikanun(Aralık) 1938, s.1

İSİMSİZ “1939 Yılı Türk Milletine Kutlu Olsun”; Yurd Yolu, nr.141, 2 ikincikanun(Ocak) 1939, s.1

Gözlüklü Amca; “Halkevimiz Bitmek Üzere”, Yurd Yolu, nr.144, 6 ikincikanun(Ocak) 1939, s.1

İSİMSİZ “Birinci İnönü”, Yurd Yolu, nr.147, 9 ikincikanun(Ocak) 1939, s.1

YÜCEBAŞ, Hilmi; “ Gurur ve Tevazu”, Yurd Yolu, nr.149, 11 ikincikanun (Ocak) 1939, s.1

DÖRTGÖZ; “ İnsani”, Yurd Yolu, nr.151, 13 ikincikanun(Ocak) 1939, s.1

TALU, Faik; “ Gazete”, Yurd Yolu, nr.153, 16 ikincikanun(Ocak) 1939, s.1

NABİ, YAŞAR; “ Nezakete Dair”, Yurd Yolu, nr.156, 11 Mayıs 1939, s.1

YAZMAN, İhsan; “ Bir Günün Anışı”, Yurd Yolu, nr.163, 19 Mayıs 1939, s.1

BAYDAR, Nasuhi; “ On Beş Nikbinlik Günü”,Yurd Yolu, nr.165, 22 Mayıs 1939, s.1

KÜÇÜKA, Necibali; “ Köy Meselesi”, Yurd Yolu, nr.167, 24 Mayıs 1939, s.1

M.T.S; “ Köylüler Dikkat Edin Emeklerimiz Boşa Gitmesin”, Yurd Yolu, nr.173, 31 Mayıs 1939,s.1

AKYÜZ, Ali Kamil; “ Çocuk ve Terbiye”, Yurd Yolu, nr.175, 2 Haziran 1939,s.1

G.A; “ Keder Niye Zayıflatır”, Yurd Yolu, nr.180, 8 Haziran 1939,s.1

KORUK, Nuri Refet; “ Maske ile Gaz Altında Kalma Tekniği”, Yurd Yolu, nr.197, 28 Haziran 1939,s.1

KORUR, Nuri Refet; “ Anadolu’da Zehirli Gazlardan Korunma İşleri”, Yurd Yolu, nr.212, 15 Temmuz 1939,s.1

ERKSAL, İzzet; “ Gelecek Harplerde Yeni Zehirli Gazlarla Karşılaşmak İhtimali Vardır”, Yurd Yolu, nr.216, 20 Temmuz 1939, s.1

YAZMAN, İhsan; “ Yurt Basına Başlayan Tırpan”, Yurd Yolu, nr.217, 21 Temmuz 1939, s.1

YAZMAN, İhsan; “ Hatay Bayramı”, Yurd Yolu, nr.219, 24 Temmuz 1939, s.1

YAZMAN, İhsan; “ Ahlak ve Arkadaşlık”, Yurd Yolu, nr. 222, 27 Temmuz 1939, s.1

SÜDEN, Seyfi; “ Dünya Harmancılığında Tütünlerimizin Mevkii”, Yurd Yolu, nr.227, 2 Ağustos 1939, s.1

YAZMAN, İhsan; “ Bitlis Jandarmasının Bir Yıllık Durumuna Bakış”, Yurd Yolu, nr. 229, 4 Ağustos 1939, s.1

YAZMAN, İhsan; “ Hayatta ve Arkadaşlıkta Affin Hududu”, Yurd Yolu, nr. 230, 5 Ağustos 1939, s.1

MENTEŞ, Suphi; “ Tarihte Bitlis ve Bugün”, Yurd Yolu, nr. 232, 8 Ağustos 1939, s.1

“ Dünya’nın Ziraat Tarihine Bir Bakış Dünyada Ziraatın İlk Yardımcısı Türktür”, nr.236 12 Ağustos, s.1

YAZMAN, İhsan; “ Huy Hatalarının Halli”, Yurd Yolu, nr.249, 28 Ağustos 1939, s.1

TALU, Faik; “ Zafer Bayramı”, Yurd Yolu, nr.251, 30 Ağustos 1939, s.1

YAZMAN, İhsan; “ Huy Hatalarının Halli”, Yurd Yolu, nr. 260, 9 Eylül 1939, s.1

KOÇBAY, Kamil;“ Küçük Bir Makale”, Yurd Yolu, nr.261, 11 Eylül 1939, s.1.

TALU, Faik; “ Bitlis Halkevi Hakkında”, Yurd Yolu, nr. 265, 15 Eylül 1939, s.1

TALU, Faik; “ Bitlis Halkevi Hakkında2 ”, Yurd Yolu, nr. 266, 16 Eylül 1939, s.1

İŞPEK, Rıza; “ Milli Müdafaa ve Harp Ekonomisi Ve Mahiyetleri, nr. 272, 29 Eylül 1939, s.2.

İŞİPEK, Rıza; “ Çalışkan Türk Köylüsü! Ziraate Kuvvet Ver ”, Yurd Yolu, nr.273, 2 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.1.

İŞPEK, Rıza; “ Bitlis Günden Güne Değişiyor”, Yurd Yolu, nr 274, 4 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.1.

KOÇBAY, Kamil; “ Heyeti İctimayede Ferdin Kıymet ve Ehemmiyeti” Yurd Yolu, nr. 275, 6 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.1.

İŞPEK, Rıza; “ Dilimiz Üzerinde Daima İleri Giden Bir Gayretle Çalışacağız ”, Yurd Yolu, nr. 276, 9 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.1.

KOÇBAY, Kamil; “ Bir Temenni”, ”, Yurd Yolu, nr. 278, 13 Birinciteşrin (Ekim) 1939, s.1.

KOÇBAY, Kamil; “ Çocuk Annelerine”, ”, Yurd Yolu, nr. 279, 16 Birinciteşrin (Ekim) 1939, s.1.

İŞPEK, Rıza; “ Tayyare Taarruzlarına Karşı Bütün Milletler Hazırlıkta”, nr. 280, 18 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Bir Düşünce”, Yurd Yolu, nr. 281, 20 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.1

GÖKSAN Salim; “ Değirmen Pınarının Perileri”, nr. 281, 20 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.2

İSİMSİZ “Bundan Onaltı Yıl Evvel Bugün Cumhuriyeti İlan Ettik”, Yurd Yolu, nr. 284, 29 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.1

İŞİPEK, R;” Tarihin Seyrini Takip Ediyoruz”, Yurd Yolu, nr. 284, 29 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.3

İŞPEK, Rıza; “ Heyeti İctimaiyede Çok Ve Çabuk İş Mefhumu”, Yurd Yolu, nr.285, 30 Birinciteşrin(Ekim) 1939, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Hayat ”, Yurd Yolu, nr 281, 3 ikinciteşrin(Kasım)1939, s.1

YENER, Sabri; “ Cumhuriyet Perisi”, Yurd Yolu, nb. 287, 3 ikinciteşrin (Kasım)1939, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Şehrimizde Cumhuriyet Bayramı”, Yurd Yolu, nr. 288, 5 ikinciteşrin(Kasım) 1939, s.1

İŞPEK, Rıza; “ Yeni Mahsul Senesinde Ekimi Çoğaltmanın İlk Yolu”, Yurd Yolu, nr.289, 8 ikinciteşrin(Kasım) 1939, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Matem Günümüz”, Yurd Yolu, nr. 290, 10 ikinciteşrin (Kasım) 1939, s.1

İŞPEK, Rıza; “ Dünya Siyasetinde Türkiye’nin Yeri”, Yurd Yolu, nr.291, 17 ikinciteşrin(Kasım) 1939, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Çocuklarımıza Kıymet ve Ehemmiyet Verelim ”, Yurd Yolu, nr. 291, 17 ikinciteşrin(Kasım) 1939, s.1

TÖKİN, İsmail Hüsrev; “ Ekonomik Seferberlik”, Yurd Yolu, nr. 293, 22 ikinciteşrin(Kasım) 1939, s.1

BİLECEN, H., “ İktisadi Terhis”, Yurd Yolu, nr. 296, 29 ikinciteşrin(Kasım) 1939, s.1

BİLECEN, H, “ İktisadi Terhis 2 ”, Yurd Yolu, nr. 297, 1 Kanunievvel(Aralık) 1939, s.1

LABARTHE, Andre, “ Yıpratma Harbi”, Yurd Yolu, nr.302, 13Kanunievvel(Aralık) 1939, s.1

AYKAŞ, Fazıl Ahmet, “ Muahedemiz Etrafında 1 ”, Yurd Yolu, nr.303, 15 Kanunievvel(Aralık) 1939, s.1

AYKAŞ, Fazıl Ahmet, “ Muahedemiz Etrafında 2 ”, Yurd Yolu, nr.304, 18 Kanunievvel (Aralık) 1939, s.1

GÖĞÜŞ, M. “ Ekonomi İşleri” Yurd Yolu, nr.305, 20 Kanunievvel (Aralık) 1939, s.1

NAYMAN, Esmâ, “ Harp ve Kadın”, Yurd Yolu, nr.306, 22 Kanunievvel(Aralık) 1939, s.1

NAYMAN, Esmâ, “ Harp ve Kadın 2”, Yurd Yolu, nr.307, 25 Kanunievvel(Aralık) 1939, s.1

KÜÇÜKA, Necibali, “ Bugünkü Harbin Karakteri ve Akıbeti, Yurd Yolu, nr.308, 27 Kanunievvel(Aralık) 1939, s.1

TÖKİN, İsmail Hüsrev, “ Hammadde Seferberliği”, Yurd Yolu, nr.309, 29 Kanunievvel(Aralık) 1939, s.1

YALIN, Reşit; “ Harp ve İhtikâr”, Yurd Yolu, nr. 311, 3 Kânunisani(Ocak) 1940, s.1

YALIN, Reşit; “ Harp ve İhtikâr2 ”, Yurd Yolu, nr. 312, 5 Kânunisani(Ocak) 1940, s.1

ALTAY, İhsan; “ İnsan Mihrak Noktası”, Yurd Yolu, nr. 313, 8 Kânunisani(Ocak) 1940, s.1

ALTAY, İhsan; “ İnsan Mihrak Noktası2”, Yurd Yolu, nr. 314, 10 Kânunisani(Ocak) 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza, “ Hak ve Kuvvet”, Yurd Yolu, nr.315, 12 Kanunisani (Ocak) 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza, “ Vatanı Müfaa Etmek ”, Yurd Yolu, nr.316, 17 Kanunisani(Ocak) 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza, “ Vatanı Müfaa Etmek 2 ”, Yurd Yolu, nr.317, 19 Kanunisani(Ocak) 1940, s.1

KUYUCAK, Hazim Atif, “ Harpte Umumi Fiyat Yükselişine Karşı Tedbirler”, Yurd Yolu, nr.317, 19 Kanunisani(Ocak) 1940, s.1

KUYUCAK, Hazim Atif, “ Harpte Umumi Fiyat Yükselişine Karşı Tedbirler 2”, Yurd Yolu, nr.318, 26 Kanunisani(Ocak) 1940, s.1

F.D, “Rus-Fin Harbinin Umumi Bir Tetkiki”, Yurd Yolu, nr.319, 29 Kanunisani(Ocak) 1940, s.1

F.D; “Rus-Fin Harbinin Umumi Bir tetkiki”, Yurd Yolu, nr. 320, 31 Kânunisani(Ocak) 1940, s.1

F.D, “Rus-Fin Harbinin Umumi Bir Tetkiki ”, Yurd Yolu, nr.321, 2 Şubat 1940, s.1

F.D, “Rus-Fin Harbinin Umumi Bir Tetkiki ”, Yurd Yolu, nr.322, 5 Şubat 1940, s.1

F.D, “Rus-Fin Harbinin Umumi Bir Tetkiki 2”, Yurd Yolu, nr.323, 7 Şubat 1940, s.1

F.D, “Rus-Fin Harbinin Umumi Bir Tetkiki 3”, Yurd Yolu, nr.324, 9 Şubat 1940, s.1

F.D, “Rus-Fin Harbinin Umumi Bir Tetkiki 4”, Yurd Yolu, nr.325, 12 Şubat 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza, “Harp ve Politika ”, Yurd Yolu, nr.328, 19 Şubat 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza, “Harp ve Politika 2”, Yurd Yolu, nr.329, 21 Şubat 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Gençliğe”, Yurd Yolu, nr. 330, 23 Şubat 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Gençliğe Dair”, Yurd Yolu, nr. 331, 26 Şubat 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Okul Gençliği”, Yurd Yolu, nr. 332, 28 Şubat 1940, s.1

GÖNENÇ, S. “Daima Çalışalım”, Yurd Yolu, nr. 333, 2 Mart 1940, s.1

KÖYLÜ, Kasım; “Millet İktisadımızda Ziraatın Rolü”, Yurd Yolu, nr.334, 5 Mart 1940, s.1

KÖYLÜ, Kasım; “Millet İktisadımızda Ziraatın Rolü2 ”, Yurd Yolu, nr.335, 7 Mart 1940, s.1

KÖYLÜ, Kasım; “Millet İktisadımızda Ziraatın Rolü3 ”, Yurd Yolu, nr.336, 8 Mart 1940, s.1

TAYGI, Vamık; “Türkiyede Kuraklık Felâketi ve Onunla Mücadele”, Yurd Yolu, nr.337, 11 Mart 1940, s.1

TAYGI, Vamık; “Türkiyede Kuraklık Felâketi ve Onunla Mücadele2 ”, Yurd Yolu, nr.338, 13 Mart 1940, s.1

TAYGI, Vamık; “Türkiyede Kuraklık Felâketi ve Onunla Mücadele3 ”, Yurd Yolu, nr.339, 15 Mart 1940, s.1

TAYGI, Vamık; “Türkiyede Kuraklık Felâketi ve Onunla Mücadele4 ”, Yurd Yolu, nr.340, 18 Mart 1940, s.1

İSİMSİZ “Ağaçlığımız”, Yurd Yolu, nr. 345, 29 Mart 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza, “ Harbin İkinci Safhasındayız ”, Yurd Yolu, nr.347, 2 Nisan 1940, s.1

“ İnönü Zaferinin Yıl Dönümü”, Yurd Yolu, nr.349, 4 Nisan 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza, “Ne İçin Pratik İhtiyacındayız ”, Yurd Yolu, nr.351, 6 Nisan 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza, “Cumhuriyette Memur ve Amir Kaynaşması ”, Yurd Yolu, nr.352, 8 Nisan 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Medeni İhtiyaçlar ”, Yurd Yolu, nr. 353, 9 Nisan 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Tenkid ve Tenkide Tahammül ”, Yurd Yolu, nr. 355, 11 Nisan 1940, s.1

SANLAV, Enver; “Hayat ve Neş’e” Yurd Yolu, nr. 358, 15 Nisan 1940, s.2

İŞİPEK, Rıza; “Almanlar Norveç Topraklarını Ele Geçirirlerse Ne Faydalar Temin Edecekler? ”, Yurd Yolu, nr.360, 17 Nisan 1940, s.1

BALTACIOĞLU; “Tabiat Ne Zaman Sevilir”, Yurd Yolu, nr.363, 20 Nisan 1940, s.1

TALU, Belkıs; “23 Nisan”, Yurd Yolu, nr.365, 23 Nisan 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza; “İskandinavya Cephesinde Umumi Vaziyet ”, Yurd Yolu, nr.371, 30 Nisan 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Vilayet Heyeti İdaresinin Çok Yerinde Bir Kararı ”, Yurd Yolu, nr. 371, 30 Nisan 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza; “Harbin Siklet Merkezi Akdeniz Balkanlara Doğru Yol Alıyor ”, Yurd Yolu, nr.374, 7 Mayıs 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza; “Harp Ekonomisi Yalnız Hükümete Değil Millete de Vazifeler Vermiştiir ”, Yurd Yolu, nr.375, 8 Mayıs 1940, s.1

MENTEŞ Suphi; “ Belediye Tarihi ve Belediyecilik”, Yurd Yolu, nr. 376, 9 Mayıs 1940, s.2

İŞİPEK, Rıza; “Köye Neden Yakın Olamıyoruz ”, Yurd Yolu, nr.377, 10 Mayıs 1940, s.1

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “ İnsan Oğlu’nun Tezatları”, Yurd Yolu, nr. 378, 11 Mayıs 1940, s.1

MENTEŞ Suphi; “Belediye Tarihi ve Belediyecilik 2 ”, Yurd Yolu, nr. 378, 11 Mayıs 1940, s.1

MENTEŞ Suphi; “Belediye Tarihi ve Belediyecilik 3 ”, Yurd Yolu, nr. 379, 13 Mayıs 1940, s.1

MENTEŞ Suphi; “Belediye Tarihi ve Belediyecilik 4 ”, Yurd Yolu, nr. 380, 14 Mayıs 1940, s.1

İŞİPEK, Rıza; “Büyük İnkılâmımızın ilk Hamlesi ATAMIZIN 21 Sene Evvel Bugün Samsuna Ayak Basması İle Başlar ”, Yurd Yolu, nr.382, 19 Mayıs 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Gençlik ve Spor Bayramı ”, Yurd Yolu, nr. 383, 20 Mayıs 1940, s.1

KURALKAN, Ahmet; “Hollanda ve Belçikaya Yapılan Taarruz” Yurd Yolu, nr. 384, 21 Mayıs 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bir Duygu ”, Yurd Yolu, nr. 385, 22 Mayıs 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Acı Çok Acı Düşünceler”, Yurd Yolu, nr. 386, 23 Mayıs 1940, s.1

KÖPRÜLÜ, Fuat; “Milliyetçilik ve Irkçılık” Yurd Yolu, nr. 386, 23 Mayıs 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “İnsanlık İcapları ve Yanlış Düşünceler ”, Yurd Yolu, nr. 388, 27 Mayıs 1940, s.1

İSİMSİZ “Çiftçiler Saban Başına” Yurd Yolu, nr. 389, 28 Mayıs 1940, s.1

İSİMSİZ “Çiftçiler Saban Başına”, Yurd Yolu, nr.390, 29 Mayıs 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Mütemmim Bir Duygu ”, Yurd Yolu, nr. 391, 30 Mayıs 1940, s.1

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “Harp İçinde Pedagoji”, Yurd Yolu, nr. 393, 3 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Muvaffakiyetin Şartları ”, Yurd Yolu, nr. 394, 4 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “İnsanların Düşünüşleri ”, Yurd Yolu, nr. 395, 5 Haziran 1940, s.1

MENTEŞ, Ali; “Haleti Ruhiye”, Yurd Yolu, nr. 397, 7 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Telâkki Farkları ve Doğru Görüş ”, Yurd Yolu, nr. 398, 8 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Görüş ve Anlayış Farkları ”, Yurd Yolu, nr. 400, 11 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bu da Bir Düşünüş ”, Yurd Yolu, nr. 401, 12 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Dedikodunun Çirkinliği ”, Yurd Yolu, nr. 402, 13 Haziran 1940, s.1

GÖNENÇ, S.; “Ümit ve Zeka”, Yurd Yolu, nr. 403, 14 Haziran 1940, s.1

GÖNENÇ, S.; “Ümit ve Şevk”, Yurd Yolu, nr. 404, 15 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Sözünde Durmamak ve Yalan Söylemek ”, Yurd Yolu, nr. 406, 18 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Emel ve Arzu ”, Yurd Yolu, nr. 407, 19 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Köylü ”, Yurd Yolu, nr. 408, 20 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “İkiyüzlü ve Doğru İnsanlar ”, Yurd Yolu, nr. 409, 21 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Düşük ve Ciddi İnsanlar ”, Yurd Yolu, nr. 410, 22 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Fedakâr Adamlar ”, Yurd Yolu, nr. 411, 24 Haziran 1940, s.1

TÖR, Vedat Nedim; “Amerikaya Dair”, Yurd Yolu, nr. 411, 24 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Şehrimiz ”, Yurd Yolu, nr. 412, 25 Haziran 1940, s.1

TÖR, Vedat Nedim; “Amerikaya Dair 2”, Yurd Yolu, nr. 412, 25 Haziran 1940, s.1

H.K.E “Ekonomi savaşının Erleri ” Yurd Yolu, nr. 413, 26 Haziran 1940, s.1

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “Türkiye’ye İnan ”, Yurd Yolu, nr. 414, 27 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Şehir için Bir Düşünüş ”, Yurd Yolu, nr. 414, 27 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Azim ve Sebat ”, Yurd Yolu, nr. 415, 28 Haziran 1940, s.1

GÖNENÇ, S.; “Köy, Köylü ile Yükselir” Yurd Yolu, nr. 415, 28 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Bir Tavzih ”, Yurd Yolu, nr. 416, 29 Haziran 1940, s.1

TÖR, Vedat Nedim; “Amerikaya Dair 6 ”, Yurd Yolu, nr. 416, 29 Haziran 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Nedamet ”, Yurd Yolu, nr. 417, 1 Temmuz 1940, s.1

TÖR, Vedat Nedim; “Amerikaya Dair 7 ”, Yurd Yolu, nr. 417, 1 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “İnsanlar ya İyi ve ya Fena olmalı ”, Yurd Yolu, nr. 418, 2 Temmuz 1940, s.1

OKAY, Baki; “ Zehirli Gaz Bahisleri” Yurd Yolu, nr. 418, 2 Temmuz 1940, s.1

TÖR, Vedat Nedim; “Amerikaya Dair 8 ”, Yurd Yolu, nr. 418, 2 Temmuz 1940, s.2

KOÇBAY, Kamil; “Bu da bir görüş ”, Yurd Yolu, nr. 419, 3 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Teminat ve teminatın kıymet ve Ehemmiyeti ”, Yurd Yolu, nr. 420, 4 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Günün Hadiselerinden ”, Yurd Yolu, nr. 421, 5 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bilginin Faideleri ”, Yurd Yolu, nr. 423, 8 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Gözümüzü açalım Aldanmayalım ”, Yurd Yolu, nr. 424, 9 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Şehrimiz için ”, Yurd Yolu, nr. 425, 10 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Fedakârlığın Sui’istimalide Çirkin olur ”, Yurd Yolu, nr. 426, 11 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Milli iktisat Ve Tasarruf Niçin lâzımdır ”, Yurd Yolu, nr. 427, 12 Temmuz 1940, s.

TÖR, Vedat Nedim; “Amerikaya Dair 10 ”, Yurd Yolu, nr. 427, 12 Temmuz 1940, s.2

SEVEN, M. “Bedbinlik Ruhi Bir Hastalık mıdır? ”, Yurd Yolu, nr.429, 13 Temmuz 1940, s.1

TÖR, Vedat Nedim; “Amerikaya Dair 11 ”, Yurd Yolu, nr. 430, 17 Temmuz 1940, s.2

KOÇBAY, Kamil; “ İtimadın kıymet ve ehemiyeti ”, Yurd Yolu, nr. 432, 19 Temmuz 1940, s.1

TÖR, Vedat Nedim; “Amerikaya Dair 13 ”, Yurd Yolu, nr. 432, 19 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Nefse İtimad ”, Yurd Yolu, nr. 433, 20 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Gaye ”, Yurd Yolu, nr. 434, 21 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Şehirli ve Köylü ”, Yurd Yolu, nr. 435, 22 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “iş adamı ve işsizlikten müşteki olanlara ”, Yurd Yolu, nr. 438, 25 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “insanların yardım hisleri”, Yurd Yolu, nr. 439, 27 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Hayat Mücadelesi”, Yurd Yolu, nr. 441, 30 Temmuz 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Gençliğin cemiyetteki rolü ”, Yurd Yolu, nr. 442, 30 Temmuz 1940, s.1

GÖNENÇ, S.; “Sanayileşme ” Yurd Yolu, nr. 466, 9 Ağustos 1940, s.1

GÖNENÇ, S; “Sanayileşme”, Yurd Yolu, nr.466, 29 Ağustos 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “30 Ağustos Zafer Bayramı ”, Yurd Yolu, nr. 467, 30 Ağustos 1940, s.1

İSİMSİZ “Üçüncü Nüfus Sayımı”, Yurd Yolu, nr.474, 7 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Memnu Olan Şeylerden Çekinelim”, Yurd Yolu, nr.477, 11 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Nüfusun Ehemmiyeti”, Yurd Yolu, nr.478, 12 Eylül 1940, s.1

GÖNENÇ, S; “Vazifeye, İşe Dikkat- Büyüklere Hürmet”, Yurd Yolu, nr.480, 14 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “İşitilen Hayırlı Haberler”, Yurd Yolu, nr.482, 17 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Hava ve Havacılığa Verdiğimiz Kıymet”, Yurd Yolu, nr.483, 18 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Cihan Buhranı Karşısında Mesut Bir Millet”, Yurd Yolu, nr.484, 19 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Musiki İhtiyacı”, Yurd Yolu, nr.486, 23 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Buğday Meselesi”, Yurd Yolu, nr.487, 24 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Gene Buğday Meselesi”, Yurd Yolu, nr.488, 25 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bu da Buğday Meselesi”, Yurd Yolu, nr.489, 26 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Sığınak İhtiyacı”, Yurd Yolu, nr.491, 28 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Piyasa Karşısında Düşüncemiz”, Yurd Yolu, nr.492, 30 Eylül 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Piyasamızda Yağ Fiyatı 80 e Mi? Yoksa 110 a Mı? Dır ”, Yurd Yolu, nr.495, 3 Teşrinievvel(Ekim) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Sığınaklar ve Faideleri”, Yurd Yolu, nr.501, 10 Teşrinievvel(Ekim) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Varlık İçinde Yokluk Göstermek Doğru Değil ”, Yurd Yolu, nr.503, 12 Teşrinievvel(Ekim) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Sığınak İşİ Tacil Edilmelidir”, Yurd Yolu, nr.504, 14 Teşrinievvel(Ekim) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bir Hülasa”, Yurd Yolu, nr.505, 15 Teşrinievvel(Ekim) 1940, s.1

ÇAKIR, A; “Milli Kuvvet ve Milli Disiplin”, Yurd Yolu, nr.506, 16 Teşrinievvel(Ekim) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “İnsani Bir Hareketin Telkin Ettiği Hissiyat ”, Yurd Yolu, nr.509, 19 Teşrinievvel(Ekim) 1940, s.1

İSİMSİZ “Nüfus Sayımı”, Yurd Yolu, nr.510, 21 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Gençliğe”, Yurd Yolu, nr.514, 23 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Cumhuriyetimizin 17 ncı Yıl Dönümü”, Yurd Yolu, nr.516, 29 Teşrinievvel (Ekim) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bir Düşünce”, Yurd Yolu, nr.520, 5 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bugünkü İnsanlar”, Yurd Yolu, nr.521, 6 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Hayat”, Yurd Yolu, nr.523, 8 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Milli Matem Günümüz”, Yurd Yolu, nr.525, 11 Teşrinisani 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Reisi Cumhuremiz İsmet İnönü 2 Sene Evvel Riyaseti Cumhura İntihap Olunmuştur ”, Yurd Yolu, nr.526, 12 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Muhitimizde Kış Tedariki ”, Yurd Yolu, nr.528, 14 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bir Ziyaretten Aldığımız Hoş Bir İntiba”, Yurd Yolu, nr.529, 16 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Toplantı ”, Yurd Yolu, nr.531, 19 Teşrinisani (Kasım) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Kızılaya Yardım ”, Yurd Yolu, nr.544, 4 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

ÜNLER, Ali Nadi; “Hava Kurumuna Yardım Vazifesi”, Yurd Yolu, nr.545, 5 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Tasarruf Haftası Yaklaşıyor ”, Yurd Yolu, nr.548, 9 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bugün Tasarruf Haftasının 1inci Günüdür ”, Yurd Yolu, nr.551, 12 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bugün Tasarruf Haftasının 2 inci Günüdür ”, Yurd Yolu, nr.552, 13 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bugün Tasarruf Haftasının 5 inci Günüdür ”, Yurd Yolu, nr.554, 16 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bugün Tasarruf Haftasının 6 ıncı Günüdür ”, Yurd Yolu, nr.555, 17 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Ordu Erlerini Düşünelim ”, Yurd Yolu, nr.556, 18 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Namık Kemal’in Hayatından Bir Nebze ”, Yurd Yolu, nr.558, 20 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Teyyare ”, Yurd Yolu, nr.559, 21 Kânunievvel(Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Hakayıcı Zulüm ve İstibdadın Biaman Düşmanı Büyük Namık Kemal ”, Yurd Yolu, nr.560, 23 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “1940 Senesine Veda ”, Yurd Yolu, nr.567, 31 Kânunievvel (Aralık) 1940, s.1

KOÇBAY, Kamil; “941 Senesinin İlk Günü”, Yurd Yolu, nr.568, 1 Kanunisani(Ocak) 1941 s.1

KOÇBAY, Kamil; “Riayet Edilmesi Gereken Bir Vazife ”, Yurd Yolu, nr.569, 2 Kanunisani (Ocak) 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Hayat Mücadelesi ”, Yurd Yolu, nr.570, 3 Kanunisani(Ocak) 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Şehrimizde Yer Sarsıntısı ”, Yurd Yolu, nr.573, 12 Kanunisani (Ocak) 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Evlenme ”, Yurd Yolu, nr.578, 20 Kanunisani(Ocak) 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Evlenmede Başlığın Mevkii Ve Zararları ”, Yurd Yolu, nr.579, 21 Kanunisani (Ocak) 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Gördüğümüz Bazı Çirkin Haller ”, Yurd Yolu, nr.597, 14 Şubat 1941, s.1

İSİMSİZ “Şehrimiz Kızılay Cemiyetinin Senelik Kongresi”, Yurd Yolu, nr.599, 17 Şubat 1941, s.1

İSİMSİZ “Hükümetimizle Bulgaristan Hükümeti Arasında İmza Edilen Deklarasyon”, Yurd Yolu, 18 Şubat 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Şehrimizde Halkevlerinin 9 uncu Yıl Dönümü Kutlandı ”, Yurd Yolu, nr.605, 24 Şubat 1941, s.1

İSİMSİZ “Bir Heyeti İhtimayede Çocuğun Ehemmiyeti”, Yurd Yolu, nr.611, 3 Mart 1941, s.1

İSİMSİZ Bugünkü Balkanların Vaziyeti”, Yurd Yolu, nr.616, 8 Mart 1941, s.1

İSİMSİZ “Halkevimizde Güzel Teşebbüsler”, Yurd Yolu, nr.623, 18 Mart 1941, s.1

İSİMSİZ Ağaç Dikim Zamanı”, Yurd Yolu, nr.629, 25 Mart 1941, s.1

İSİMSİZ “Ağaç Dikim Zamanıdır”, Yurd Yolu, nr.631, 27 Mart 1941, s.1

İSİMSİZ “Ağaç Dikimi İşi ”, Yurd Yolu, nr.632, 29 Mart 1941, s.1

İSİMSİZ “Ağaç Dikim İşinde Muhterem Valimizin Büyük Himmetleri”, Yurd Yolu, nr.633, 31 Mart 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bugünkü Ahvale Bir Nazar ”, Yurd Yolu, nr. 642, 11 Nisan 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Tahliye Kararı Etrafında ”, Yurd Yolu, nr. 644, 15 Nisan 1941, s.1

GÖNENÇ, S.; “Çiftçilik ” Yurd Yolu, nr. 645, 16 Nisan 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “23 Nisan Bayramı Tezahüratı ”, Yurd Yolu, nr. 652, 24 Nisan 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Sevgili Çiftçiler ”, Yurd Yolu, nr. 655, 28 Nisan 1941, s.1

İSİMSİZ “Irak Meselesi”, Yurd Yolu, nr. 661, 5 Mayıs 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Odun Meselesi ”, Yurd Yolu, nr. 662, 6 Mayıs 1941, s.1

İSİMSİZ “Güzel Eser ve Temenniler”, Yurd Yolu, nr. 665, 9 Mayıs 1941, s.1

İSİMSİZ “Ben İştmiyorum”, Yurd Yolu, nr. 666, 10 Mayıs 1941, s.1

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “ Otorite Nedir”, Yurd Yolu, nr. 667, 12 Mayıs 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Arzumuz ”, Yurd Yolu, nr. 667, 12 Mayıs 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Bir Habuhal ”, Yurd Yolu, nr. 668, 13 Mayıs 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Odun Meselesi2 ”, Yurd Yolu, nr. 670, 15 Mayıs 1941, s.1

İSİMSİZ “Hava Şehitleri İhtifalı”, Yurd Yolu, nr. 671, 16 Mayıs 1941, s.1

“İSİMSİZ 19 Mayıs”, Yurd Yolu, nr. 673, 19 Mayıs 1941, s.1

“ Şehrimizde 19 Mayıs günü tezahüratı” Yurd Yolu, nr. 674, 20 Mayıs 1941, s.1

SARACOĞLU, Cemalettin “ Çocuk Hep Çocuk, Daima Çocuk” nr. 675, 21 Mayıs 1941, s.1

İSİMSİZ “Erlerimize Yardım Zamanıdır” Yurd Yolu, nr. 676, 22 Mayıs 1941, s.1

SERTEL, M.Zekeriya, “ Ağız Propogandasına Kulaklarımızı Tıkayalım”, Yurd Yolu, nr.678, 24 Mayıs 1941, syf.1

A.K,” Ahlak ve Terbiye”, Yurd Yolu, nr.679, 25 Mayıs 1941, syf.1

İSİMSİZ“Günün Hadiseleri” Yurd Yolu, nr. 680, 27 Mayıs 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Bugünkü Vaziyetin İcapları ”, Yurd Yolu, nr. 682, 29 Mayıs 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Vaziyetin İcaplarından ”, Yurd Yolu, nr. 683, 30 Mayıs 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “İnsani Bir Duygu ”, Yurd Yolu, nr. 684, 31 Mayıs 1941, s.1

SADAK, Necmettin; “Mantıktan Sonraki Zihniyet”, Yurd Yolu, nr. 685, 2 Haziran 1941, s.1

KURALKAN, Ahmet; “Bize Düşen İş” Yurd Yolu, nr.687, 4 Haziran 1941,s.1

KOÇBAY, Kamil; “Günün İcapları ”, Yurd Yolu, nr. 689, 6 Haziran 1941, s.1

İSİMSİZ “Günün Hadiselerinden” Yurd Yolu, nr. 695, 13 Haziran 1941, s.1

SÜMCE, Cevdet; “Cemiyet ve Ruhi Hisler”, nr.697, 16 Haziran 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bir Yazının Telkini ”, Yurd Yolu, nr. 699, 18 Haziran 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Türk-Alman Dostluk Muahedesinin Verdiği Bir Telkin ”, Yurd Yolu, nr.702,21Haziran 1941, s.1

İSİMSİZ “Muhterem Başvekilimizin Beyanatları Münasebeti”, Yurd Yolu, nr.715, 7 Temmuz 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Hava Kurumuna Yardım bir Vecibedir ”, Yurd Yolu, nr.722, 15 Temmuz 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Bitlisin Güzellikleri ”, Yurd Yolu, nr.727, 21 Temmuz 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Lozan Muahedesinin 18inci Yıl Dönümü ”, Yurd Yolu, nr.730, 24 Temmuz 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Şehrimizde Lozan Günü ”, Yurd Yolu, nr.732, 26 Temmuz 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Doğruluk ”, Yurd Yolu, nr.739, 2 Ağustos 1941, s.1

SÜMER, Cevdet; “Neme Lazımcılık”, Yurd Yolu, nr.740, 5 Ağustos 1941, s.1

MENTEŞ, Suphi; “8 Ağustos Bitlis’in Kurtuluşu Münasebetile”, Yurd Yolu, nr.743, 8 Ağustos 1941, s.1

GÖNENÇ, S.; “ Çocuk ve Yalan ” Yurd Yolu, nr. 757, 25 Ağustos 1941, s.1

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “ Türk İnsan! ”, Yurd Yolu, nr. 759, 27 Ağustos 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “30 Ağustos Zaferinin 19 uncu Yıl Dönümünü Kutlarız ”, Yurd Yolu, nr.762, 30 Ağustos 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Şehrimizde 30 Ağustos Zafer Bayramı ”, Yurd Yolu, nr.763, 1 Eylül 1941, s.1

SÜMER, Cevdet; “Sosyal Hayatta Milli Varlık”, Yurd Yolu, nr.763, 2 Eylül 1941, s.1

İSİMSİZ “Teşebbüsati Ferdiye Yardım Muktazayı İnsaniyettir”, Yurd Yolu, nr.766, 4 Eylül 1941, s.1

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “Durma, Yarat ”, Yurd Yolu, nr. 769, 9 Eylül 1941, s.1

GÖNENÇ, S.; “Memleketimizde Ziraat VE Sanat ” Yurd Yolu, nr. 778, 18 Eylül 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Hadisata Bir Nazar ”, Yurd Yolu, nr.779, 19 Eylül 1941, s.1

KURALKAN, Ahmet; “Milli Ruhun Galeyanı” Yurd Yolu, nr.780, 20 Eylül 1941,s.1

KURALKAN, Ahmet; “Milli Ruhun Galeyanı2” Yurd Yolu, nr.781, 22 Eylül 1941,s.1

İSİMSİZ “ Dil Bayramı”, Yurd Yolu, nr.784, 26 Eylül 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Şehrimizde Dil Bayramı Tes’idi ”, Yurd Yolu, nr.785, 27 Eylül 1941, s.1

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “ Havalara Nasıl Hâkim Olacağız”, Yurd Yolu, nr.787, 6 Birinciteşrin(Ekim) 1941, s.1

İSİMSİZ “Köylümüze”, Yurd Yolu, nr.787, 6 Birinciteşrin(Ekim) 1941, s.1

İSİMSİZ “İlkokullarımız”, Yurd Yolu, nr.788, 7 Birinciteşrin(Ekim) 1941, s.1

İSİMSİZ “Şehrimize Gönderilen Dokuma Tezgâhları ve Kurs”, Yurd Yolu, nr.790, 9 Birinciteşrin(Ekim) 1941, s.1

TOGAY, Muharrem Fevzi; “ Türkiye’nin Hakimane Siyaseti”, Yurd Yolu, nr.796, 16 Birinciteşrin (Ekim) 1941, s.1

İSİMSİZ “Cumhuriyetimizin 18 inci Yıl Dönümünü Kutlarız”, Yurd Yolu, nr.803, 29 Birinciteşrin (Ekim) 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Şehrimizde Cumhuriyet Bayramı”, Yurd Yolu, nr.804, 30 Birinciteşrin (Ekim) 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Muhterem Reisi Cumhurbaşumuzun Hitabeleri”, Yurd Yolu, nr.808, 4 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Milli Matemimiz ”, Yurd Yolu, nr.813, 10 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

KOÇBAY, Kamil; “Dünkü İhtifal ”, Yurd Yolu, nr.814, 11 ikinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Örnek Bir Ders”, Yurd Yolu, nr.818, 15 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Perdenin Arkası”, Yurd Yolu, nr.819, 17 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Bencil Olmayanların Ruhu ”, Yurd Yolu, nr.819, 17 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.2

T.O.T; “Bir Çeşit Hastalık ”, Yurd Yolu, nr.820, 18 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Seyahatın Armağanları ”, Yurd Yolu, nr.821, 19 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Ananı Utandırma ”, Yurd Yolu, nr.822, 20 İkinciteşrin(Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Atmak ”, Yurd Yolu, nr.823, 21 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Sarhoş ”, Yurd Yolu, nr.824, 22 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Omuz Omuza ”, Yurd Yolu, nr.825, 24 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Kahveye Giriş ”, Yurd Yolu, nr.826, 25 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Kafa ve Kursak ”, Yurd Yolu, nr.827, 26 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Biz Ekelim de.. ”, Yurd Yolu, nr.828, 27 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Tayyare ”, Yurd Yolu, nr.829, 28 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Sonu ”, Yurd Yolu, nr.830, 29 İkinciteşrin (Kasım) 1941, s.1

T.O.T; “Gerideki Nöbet ”, Yurd Yolu, nr.831, 1 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

T.O.T; “Başkalarına Hayranlık ”, Yurd Yolu, nr.832, 2 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

T.O.T; “Horuz’un Günahı”, Yurd Yolu, nr.833, 3 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

T.O.T; “Gene Efsanelerimize Dair”, Yurd Yolu, nr.834, 4 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

T.O.T; “Kehamet ”, Yurd Yolu, nr.835, 5 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

T.O.T; “Kısa Sözler”, Yurd Yolu, nr.836, 6 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

T.O.T; “Muhtar”, Yurd Yolu, nr.837, 8 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

T.O.T; “Faidesiz”, Yurd Yolu, nr.838, 9 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

T.O.T; “İhtikara Taş”, Yurd Yolu, nr.839, 10 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

T.O.T; “İhtimalimizin Payı”, Yurd Yolu, nr.840, 11 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Tasarruf Haftası”, Yurd Yolu, nr.841, 12 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Tasarruf”, Yurd Yolu, nr.842, 13 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

İSİMSİZ “Ateş Genişlerken”, Yurd Yolu, nr.842, 13 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Ruhların Hazırlığı”, Yurd Yolu, nr.843, 15 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Çelme Takmıyalım”, Yurd Yolu, nr.844, 16 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Gösterişten Tasarruf ”, Yurd Yolu, nr.845, 17 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Erek- Ekrek ”, Yurd Yolu, nr.846, 18 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Ekrek ”, Yurd Yolu, nr.847, 19 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Harikulâde ”, Yurd Yolu, nr.846, 20 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Levhalar ”, Yurd Yolu, nr.849, 22 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Kahvelerden İstifade ”, Yurd Yolu, nr.850, 23 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Nasihat ”, Yurd Yolu, nr.851, 24 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Düşesi Beklemeden ”, Yurd Yolu, nr.852, 25 Birincikânun(Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Halk Edebiyatı ”, Yurd Yolu, nr.853, 26 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

Y.K; “Namık Kemal ”, Yurd Yolu, nr.854, 27 Birincikânun (Aralık) 1941, s.1

“ 1942”, Yurd Yolu, nr.855, 2 İkincikânun (Ocak) (1942, s.1

Y.K; “Yalancı Oldum ”, Yurd Yolu, nr.856, 3 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “İki Vaka ”, Yurd Yolu, nr.857, 5 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Geçen Yolcular ”, Yurd Yolu, nr.858, 6 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Kar ”, Yurd Yolu, nr.859, 7 İkincikânun(Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Milli Koruma ”, Yurd Yolu, nr.860, 8 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Genel Milli Korunma ”, Yurd Yolu, nr.861, 9 İkincikânun(Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Çağrı1 ”, Yurd Yolu, nr.862, 10 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “ Çağrı2 ”, Yurd Yolu, nr.863, 12 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Çağrı3 ”, Yurd Yolu, nr.864, 13 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Çağrı4 ”, Yurd Yolu, nr.865, 14 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Çağrı5 ”, Yurd Yolu, nr.866, 15 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Çağrı6 ”, Yurd Yolu, nr.867, 16 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Vurguncuya Mektup”, Yurd Yolu, nr.868, 17 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Çomaklı Baba”, Yurd Yolu, nr.871, 21 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Çomaklı Baba2”, Yurd Yolu, nr.872, 22 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Küçüklerden Sakladıklarımız”, Yurd Yolu, nr.874, 24 İkincikânun(Ocak) 1942, s.1

Y.K; “İnanmak Sevmek”, Yurd Yolu, nr.875, 26 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Mubaleğa”, Yurd Yolu, nr.878, 29 İkincikânun (Ocak) 1942, s.1

Y.K; “Başvekilimizi Dinlerken ”, Yurd Yolu, nr.881, 2 Şubat 1942, s.1

Y.K; “Başvekilimizi Dinlerken”, Yurd Yolu, nr.882, 3 Şubat 1942, s.1

Y.K; “Ekim İşleri ”, Yurd Yolu, nr.883, 4 Şubat 1942, s.1

Y.K; “Gene Ekim İşi ”, Yurd Yolu, nr.884, 5 Şubat 1942, s.1

Y.K; “Dünya İşleri ”, Yurd Yolu, nr.884, 5 Şubat 1942, s.1

Y.K; “Dünya İşleri ”, Yurd Yolu, nr.893, 16 Şubat 1942, s.1

İSİMSİZ “On Sekiz Yaşında”, Yurd Yolu, nr.894, 17 Şubat 1942, s.1

Y.K; “Anlama ve Anlatma Farkı ”, Yurd Yolu, nr.895, 18 Şubat 1942, s.2

“Ekim Seferberliği”, Yurd Yolu, nr.895, 18 Şubat 1942, s.1

“İSİMSİZ Mırın Kırın”, Yurd Yolu, nr.896, 19 Şubat 1942, s.1

Y.K; “Evlerimiz ”, Yurd Yolu, nr.899, 23 Şubat 1942, s.2

Y.K; “Milli Damga”, Yurd Yolu, nr.901, 25 Şubat 1942, s.1

İSİMSİZ “Şehrimizde Ekmek İşi”, Yurd Yolu, nr.905, 2 Mart 1942, s.1

Y.K; “ Neye Yarar”, Yurd Yolu, nr.906, 3 Mart 1942, s.1

Y.K; “Zoğol”, Yurd Yolu, nr.907, 4 Mart 1942, s.2

Y İSİMSİZ.K; “Ölemez Miyim ”, Yurd Yolu, nr.912, 10 Mart 1942, s.2

“Terbiye”, Yurd Yolu, nr.913, 11 Mart 1942, s.1

Y.K; “Korku ”, Yurd Yolu, nr.922, 21Mart 1942, s.1

Y.K; “Tuz ”, Yurd Yolu, nr.923, 23 Mart 1942, s.1

Ş.B; “Çay”, Yurd Yolu, nr.927, 31 Mart 1942, s.1

Y.K; “İnönü Zaferleri ”, Yurd Yolu, nr.927, 31 Mart 1942, s.1

Ş.B; “Nohut”, Yurd Yolu, nr.928, 1 Nisan 1942, s.1

Ş.B; “Kahve”, Yurd Yolu, nr.929, 2 Nisan 1942, s.1

Ş.B; “Mısır Ekimi”, Yurd Yolu, nr.930, 3 Nisan 1942, s.1

Ş.B; “Tütün”, Yurd Yolu, nr.931, 4 Nisan 1942, s.1

ERİŞ, Recai; “Küflü Kelimeler”, Yurd Yolu, nr.939, 14 Nisan 1942, s.1

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “Kadın”, Yurd Yolu, nr. 940, 15 Nisan 1942, s.1

Y.K; “Gevezelik ”, Yurd Yolu, nr.942, 17 Nisan 1942, s.1

Y.K; “Dilimiz ve Arzuhalçiler”, Yurd Yolu, nr.944, 20 Nisan 1942, s.1

Y.K; “23 Nisan ”, Yurd Yolu, nr.947, 23 Nisan 1942, s.1

Y.K; “Taş ”, Yurd Yolu, nr.950, 27 Nisan 1942, s.1

Y.K; “ Hep Beraber”, Yurd Yolu, nr. 962, 12 Mayıs 1942, s.1

Y.K; “ Hava Şehitleri ”, Yurd Yolu, nr. 965, 15 Mayıs 1942, s.1

BALTACIOĞLU; “ İnanacaksın Başaracaksın”, Yurd Yolu, nr. 967, 18 Mayıs 1942, s.1

Y.K; “Çamura Batan Top ”, Yurd Yolu, nr. 967, 18 Mayıs 1942, s.2

Y.K; “19 Mayıs ”, Yurd Yolu, nr. 968, 19 Mayıs 1942, s.1

Y.K; “Küçük Noksanlarımız ”, Yurd Yolu, nr. 970, 21 Mayıs 1942, s.1

Y.K; “Cönkten ”, Yurd Yolu, nr. 972, 23 Mayıs 1942, s.1

SARPER, Selim; “ Çocuklarımız”, Yurd Yolu, nr. 975, 27 Mayıs 1942, s.1

Y.K; “Orada Öyle, Burada Böyle ”, Yurd Yolu, nr.981, 5 Haziran 1942, s.1

Y.K; “Doğru Bulmuyoruz ”, Yurd Yolu, nr.988, 13 Haziran 1942, s.1

Y.K; “Çarşıda- Mahallede ”, Yurd Yolu, nr.989, 15 Haziran 1942, s.1

T.O.T; “ Dostlar”, Yurd Yolu, nr.989, 15 Haziran 1942, s.2

Y.K; “Köy için Kitap ”, Yurd Yolu, nr.991, 17 Haziran 1942, s.1

Y.K; “Mezar Taşları ”, Yurd Yolu, nr.995, 21 Haziran 1942, s.1

Y.K; “Günah” Yurd Yolu, nr.997, 24 Haziran 1942, s.1

KOÇBAY, Kamil; “ Anlaşılmayan Haller”, Yurd Yolu, nr.999, 26 Haziran 1942, s.1

Y.K; “Şapkam” Yurd Yolu, nr.1001, 29 Haziran 1942, s.1

Y.K; “Bira Sümere” Yurd Yolu, nr.1002, 30 Haziran 1942, s.1

Y.K; “Deniz Bayramı ” Yurd Yolu, nr.1003, 1 Temmuz 1942, s.1

DELİDOLU; “ Sporcularımız ” Yurd Yolu, nr.1009, 8 Temmuz 1942, s.1

Y.K; “Küfür ” Yurd Yolu, nr.1011, 10 Temmuz 1942, s.1

Y.K; “Dil Davası ” Yurd Yolu, nr.1013, 13 Temmuz 1942, s.1

Y.K; “ Sis ve Duman ” Yurd Yolu, nr.1016, 16 Temmuz 1942, s.1

Y.K; “Kuyruk ” Yurd Yolu, nr.1019, 20 Temmuz 1942, s.1

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “ Korku”, Yurd Yolu, nr. 1020, 21 Temmuz 1942, s.1

Y.K; “Kır Ağa ” Yurd Yolu, nr.1021, 22 Temmuz 1942, s.1

İSİMSİZ, “Lozan”, Yurd Yolu, nr.1023, 24 Temmuz 1942, s.1
Y.K; “Bir Hususiyet” Yurd Yolu, nr.1023, 24 Temmuz 1942, s.1
BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “İyi Memur”, Yurd Yolu, nr. 1029, 3 Ağustos 1942, s.1
Y.K; “Kısa Laflar” Yurd Yolu, nr.1030, 4 Ağustos 1942, s.1
Y.K; “Ben, Benim” Yurd Yolu, nr.1032, 6 Ağustos 1942, s.1
Y.K; “Bitlis Tipi Ayakkabılar” Yurd Yolu, nr.1033, 7 Ağustos 1942, s.1
İSİMSİZ “Aziz Hemşerilerimiz”, Yurd Yolu, nr. 1031, 8 Ağustos 1942, s.1
Y.K; “Dilimiz” Yurd Yolu, nr.1036, 11 Ağustos 1942, s.1
MİROĞLU,C; “Dile Saygı ” Yurd Yolu, nr.1037, 12 Ağustos 1942, s.1
Y.K; “Okumuyoruz”, Yurd Yolu, nr.1045, 19 Ağustos 1942, s.1
Y.K; “Merakımızı Çekenler Ve..” Yurd Yolu, nr.1047, 21 Ağustos 1942, s.1
Y.K; “Anlayış Kıtılığı” Yurd Yolu, nr.1050, 27 Ağustos 1942, s.1
T.O.T; “Şişman Laflar”, Yurd Yolu, nr.1051, 28 Ağustos 1942, s.1
Y.K; “30 Ağustos” Yurd Yolu, nr.1052, 30 Ağustos 1942, s.1
E.A; “Dolgun Sözler”, Yurd Yolu, nr.1054, 1 Eylül 1942, s.1
Y.K; “4 Yaşında” Yurd Yolu, nr.1055, 2 Eylül 1942, s.1
ÖNER, İhsan; “Fedakarlık Seferberliği”, Yurd Yolu, nr.1056, 3 Eylül 1942, s.1
Y.K; “Saldırgan Kim” Yurd Yolu, nr.1058, 5 Eylül 1942, s.1
KARAY, Refik Halit; “Dil Bayramına Hazırlarken”, nr. 1061, 9 Eylül 1942, s.1
Y.K; “Aza Dair” Yurd Yolu, nr.1064, 12 Eylül 1942, s.1
Y.K; “Neşe Fakirliği” Yurd Yolu, nr.1065, 13 Eylül 1942, s.1
BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; “ Basmakalıp”, Yurd Yolu, nr. 1071, 21 Eylül 1942, s.1
Y.K; “Bankadaki Zorluk” Yurd Yolu, nr.1072, 23 Eylül 1942, s.1
Y.K; “Dilimiz” Yurd Yolu, nr.1076, 26 Eylül 1942, s.1
Y.K; “Başka Yönden” Yurd Yolu, nr.1077, 28 Eylül 1942, s.1
Y.K; “Ölümler”, Yurd Yolu, nr.1082, 3 Birinciteşrin(Ekim) 1942, s.1
BALTACIOĞLU; “Sevgi”, Yurd Yolu, nr.1083, 5 Birinciteşrin(Ekim) 1942, s.1
BALTACIOĞLU; “Elimde Olsaydı”, Yurd Yolu, nr.1084, 6 Birinciteşrin(Ekim) 1942, s.1
Y.K; “Dünya İşleri ”, Yurd Yolu, nr.1087, 10 Birinciteşrin(Ekim) 1942, s.1

Y.K; “Gene Güz Ekimi ”, Yurd Yolu, nr.1089, 16 Birinciteşrin(Ekim) 1942, s.1

Y.K; “Neşe İçin ”, Yurd Yolu, nr.1092, 20 Birinciteşrin(Ekim) 1942, s.1

Y.K; “Takdire Değer Bir Yasak”, Yurd Yolu, nr.1093, 21 Birinciteşrin 1942, s.1

DEMİREL,K; “Bitlisde Yağmur”, Yurd Yolu, nr.1094, 22 Birinciteşrin(Ekim) 1942, s.1

Y.K; “ Bir Yapı Sistemi Bulunsaydı ”, Yurd Yolu, nr.1097, 26 Birinciteşrin(Ekim) 1942, s.1

“İSİMSİZ Cumhuriyetimizin 19 uncu Yıl Dönümü Kutlu Olsun”, Yurd Yolu, nr.1100, 29 Birinciteşrin (Ekim) 1942, s.1

İSİMSİZ “Bugünkü İhtifal”, Yurd Yolu, nr. 1107, 10 İkinciteşrin (Kasım) 1942, s.1

Y.K; “Ahlaka Hücûm”, Yurd Yolu, nr. 1109, 11 İkinciteşrin(Kasım) 1942, s.1

Y.K; “Suçumuz ”, Yurd Yolu, nr. 1111, 14 İkinciteşrin(Kasım) 1942, s.1

T.O.T; “Papaz Devrildi”, Yurd Yolu, nr. 1114, 18 İkinciteşrin(Kasım) 1942, s.1

Y.K; “Fakir Çocuklar İçin ”, Yurd Yolu, nr. 1115, 19 İkinciteşrin(Kasım) 1942, s.1

T.O.T; “Yağmura Kırk Kel Ve..”, Yurd Yolu, nr. 1116, 20 İkinciteşrin(Kasım) 1942, s.1

T.O.T; “Siyasi Adam” Yurd Yolu, nr. 1118, 23 İkinciteşrin(Kasım) 1942, s.1

Y.K; “Misafirlerim ”, Yurd Yolu, nr. 1119, 24 İkinciteşrin (Kasım) 1942, s.1

T.O.T; “Bir Maşa Fazla Vururdu” Yurd Yolu, nr. 1120, 25 İkinciteşrin(Kasım) 1942, s.2

Y.K; “Siyaset ve Muska ”, Yurd Yolu, nr. 1121, 26 İkinciteşrin(Kasım) 1942, s.1

Y.K; “Fare Eti ”, Yurd Yolu, nr. 1122, 27 İkinciteşrin(Kasım) 1942, s.1

Y.K; “Gazete Ve.. ”, Yurd Yolu, nr. 1125, 1 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1

Y.K; “Listeye Dair ”, Yurd Yolu, nr. 1126, 2 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1

Y.K; “İmtihan ”, Yurd Yolu, nr. 1127, 3 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1

Y.K; “Yaylâ Kulübü Açıldı”, Yurd Yolu, nr. 1128, 4 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1

Y.K; “Alâka Hastalığı”, Yurd Yolu, nr. 1130, 7 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1

Y.K; “Hata Korkusu”, Yurd Yolu, nr. 1131, 9 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1

T.O.T; “Dost-Post”, Yurd Yolu, nr. 1133, 10 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1

Y.K; “Nezaket ”, Yurd Yolu, nr. 1134, 11 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1

EREKLİ; “Benlik”, Yurd Yolu, nr. 1134, 11 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1

T.O.T; “Anlama Farkı”, Yurd Yolu, nr. 1134, 11 Birincikânun(Aralık) 1942, s.2
EREKLİ; “Bir Noksanımız”, Yurd Yolu, nr. 1139, 22 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1
Y.K; “Dahi”, Yurd Yolu, nr. 1139, 22 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1
T.O.T; “Kaçırdım”, Yurd Yolu, nr. 1139, 22 Birincikânun(Aralık) 1942, s.2
Y.K; “Kahve Hikayesi ”, Yurd Yolu, nr. 1140, 23 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1
Y.K; “Öğüt ”, Yurd Yolu, nr. 1147, 31 Birincikânun(Aralık) 1942, s.1
T.O.T; “ İmanım Tukke..”, Yurd Yolu, nr. 1147, 31 Birincikânun(Aralık) 1942, s.2
Y.K; “ Sen Yaptığınla Kal”, Yurd Yolu, nr.1148, 4 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1
Y.K; “Köylünün Görüşüle Odun Fiyatı”, Yurd Yolu, nr.1148, 4 İkincikanun(Ocak) 1943, s.2
Y.K; Eşref Saat ”, Yurd Yolu, nr.1149, 5 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1
Y.K; “Delaleti Anlaşılmayan Laflardan ”, Yurd Yolu, nr.1149, 5 İkincikanun(Ocak) 1943, s.2
T.O.T; “Lady Montegü’ye göre Türk Kadını ”, Yurd Yolu, nr.1152, 8 İkincikanun (Ocak) 1943, s.1
T.O.T; “Gazi Mihal Bey ”, Yurd Yolu, nr.1153, 9 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1
Y.K; “Odun İşi ”, Yurd Yolu, nr.1153, 9 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1
İSİMSİZ “Bizim Cephelerden Haberler”, Yurd Yolu, nr.1154, 11 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1
Y.K; “Bin- Tepeler ”, Yurd Yolu, nr.1154, 11 İkincikanun(Ocak) 1943, s.2
Y.K; “ Kırık Ambar”, Yurd Yolu, nr.1155, 12 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1
T.O.T; Coğrafya ”, Yurd Yolu, nr.1157, 14 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1
Y.K; “Rüyalarımız”, Yurd Yolu, nr.1157, 14 İkincikanun(Ocak) 1943, s.2
Y.K; “Rüyalarımız2 ”, Yurd Yolu, nr.1158, 15 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1
T.O.T; “Acaba ”, Yurd Yolu, nr.1158, 15 İkincikanun(Ocak) 1943, s.2
BALTACIOĞLU; “Âlem”, Yurd Yolu, nr.1159, 16 İkincikanun(Ocak) 1943, s.2
T.O.T; “Baş’a Dair ”, Yurd Yolu, nr.1160, 18 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1
Y.K; “Kazan ”, Yurd Yolu, nr.1161, 19 İkincikanun (Ocak) 1943, s.1
Y.K; “Dil İşi ”, Yurd Yolu, nr.1161, 19 İkincikanun(Ocak) 1943, s.2
Y.K; “Kahramanlık ”, Yurd Yolu, nr.1162, 20 İkincikanun(Ocak) 1943, s.1

Y.K; “1943 ten 1942 Mektuplar Dükkanlar ”, Yurd Yolu, nr.1164, 26
İkincikanun(Ocak) 1943, s.1

T.O.T; “İmtihan ”, Yurd Yolu, nr.1166, 27 İkincikanun(Ocak) 1943, s.2

T.O.T; “ Bundan On’a ”, Yurd Yolu, nr.1168, 28 İkincikanun(Ocak) 1943, s.2

T.O.T; “Dostum O’na ”, Yurd Yolu, nr.1169, 1 Şubat 1943, s.1

Y.K; “Arzuhalçiler ”, Yurd Yolu, nr.1170, 2 Şubat 1943, s.1

Y.K; “Dedikodu ”, Yurd Yolu, nr.1172, 4 Şubat 1943, s.1

Y.K; “Dedikodunun Kuyruğu Yok ”, Yurd Yolu, nr.1173, 5 Şubat 1943, s.1

Y.K; “Şikâyetler ”, Yurd Yolu, nr.1177, 13 Şubat 1943, s.1

T.O.T; “İnanabilir Misiniz ”, Yurd Yolu, nr.1177, 13 Şubat 1943, s.2

“ Mutlu Bir Yıldönü”, Yurd Yolu, nr.1179, 18 Şubat 1943, s.1

Y.K; “Evlerimiz ”, Yurd Yolu, nr.1180, 20 Şubat 1943, s.1

T.O.T; “Cemre Ablaların Yaptıkları ”, Yurd Yolu, nr.1186, 6 Mart 1943, s.1

H; “ İnsanlar ve Kitaplar”, Yurd Yolu, nr.1199, 6 Nisan 1943, s.1

Y.K; “Tıraş ”, Yurd Yolu, nr.1200, 8 Nisan 1943, s.1

Y.K; “Sinan ”, Yurd Yolu, nr.1202, 13 Nisan 1943, s.1

Y.K; “Dönmek ”, Yurd Yolu, nr.1203, 15 Nisan 1943, s.1

Y.K; “ Nereden Bulurlar ”, Yurd Yolu, nr.1205, 20 Nisan 1943, s.1

T.O.T; “ Aşı ”, Yurd Yolu, nr.1206, 22 Nisan 1943, s.1

Y.K; “Bu Çalışmayı ”, Yurd Yolu, nr.1209, 29 Nisan 1943, s.1

Y.K; “Ahlakın Millisi ”, Yurd Yolu, nr.1229, 15 Haziran 1943, s.1

Y.K; “Millet Duygusunun Doğuşu ”, Yurd Yolu, nr.1230, 17 Haziran 1943, s.1

Y.K; “İnsanîyetçilik ”, Yurd Yolu, nr.1231, 19 Haziran 1943, s.1

Y.K; “İstila ”, Yurd Yolu, nr.1232, 22 Haziran 1943, s.1

T.O.T; “Mahallilik”, Yurd Yolu, nr.1232, 22 Haziran 1943, s.2

Y.K; “Olsaydı ”, Yurd Yolu, nr.1235, 29 Haziran 1943, s.1

UZDİLER, Salih Murad; “ Elektron Mikroskopi”, Yurd Yolu, nr.1235, 29 Haziran 1943, s.1

Y.K; “Başkaları İçin Yarenlik Yapanlar ”, Yurd Yolu, nr.1236, 2 Temmuz 1943, s.1

Y.K; “Rüya ”, Yurd Yolu, nr.1237, 3 Temmuz 1943, s.1

Y.K; “Şedde Bahsi ”, Yurd Yolu, nr.1238, 6 Temmuz 1943, s.1

M.B; “Van Gölü”, Yurd Yolu, nr.1240, 10 Temmuz 1943, s.1

YURDABEKÇİ, M.Ş; “Dünya Buhranı ve Biz”, Yurd Yolu, nr.1241, 13 Temmuz 1943, s.1

YURDABEKÇİ, M.Ş; “Kabadayılar”, Yurd Yolu, nr.1242, 15 Temmuz 1943, s.1

YURDABEKÇİ, M.Ş; “Vazifelerimiz”, Yurd Yolu, nr.1243, 17 Temmuz 1943, s.1

İSİMSİZ “Tütün Sıkıntısı”, Yurd Yolu, nr.1243, 17 Temmuz 1943, s.2

YURDABEKÇİ, M.Ş; “Memet.. Osman.. Muharrem”, Yurd Yolu, nr.1244, 20 Temmuz 1943, s.1

YURDABEKÇİ, M.Ş; “Bit İlmuhaberi”, Yurd Yolu, nr.1245, 22 Temmuz 1943, s.1

Y.K; “Lozan ”, Yurd Yolu, nr.1246, 24 Temmuz 1943, s.1

T.O.T; “Lozan Mücadelelerinden ”, Yurd Yolu, nr.1246, 24 Temmuz 1943, s.2

Y.K; “Külâh ”, Yurd Yolu, nr.1248, 29 Temmuz 1943, s.1

Y.K; “İstifanın Başka Bir Manası ”, Yurd Yolu, nr.1250, 3 Ağustos 1943, s.1

Y.K; “Uçmak Bahsi ”, Yurd Yolu, nr.1253, 10 Ağustos 1943, s.1

Y.K; “Sözle İş ”, Yurd Yolu, nr.1255, 14 Ağustos 1943, s.2

Y.K; “ De Charybde En Scylla”, Yurd Yolu, nr.1256, 17 Ağustos 1943, s.2

İSİMSİZ “30 Ağustos”, Yurd Yolu, nr.1262, 30 Ağustos 1943, s.1

“İSİMSİZ “Benzersiz 30 Ağustos”, Yurd Yolu, nr.1262, 30 Ağustos 1943, s.1

İSİMSİZ “Halkevinde Müsamere”, Yurd Yolu, nr. 1263, 2 Eylül 1943, s.1

Y.K; “Boşuna Akan Merhamet Irmağı”, Yurd Yolu, nr. 1264, 7 Eylül 1943, s.1

T.O.T; “Niyazi Ateşli Anlatıyor”, Yurd Yolu, nr. 1266, 9 Eylül 1943, s.1

YAKUŞ; “Kanun Dışı Evlilikler” Yurd Yolu, nr. 1272, 23 Eylül 1943, s.1

YAKUŞ; “Orucunu Yiyen İl Hakkıda Yer Mi?” Yurd Yolu, nr. 1273, 28 Eylül 1943, s.1

KOP, Kadri Kemal; “Hemşerilerimle Küçük Bir Konuşma”, Yurd Yolu, nr. 1274, 30 Eylül 1943, s.1

Y.K; “Kış Gelirken”, Yurd Yolu, nr. 1278, 12 1inci Teşrin(Ekim) 1943, s.1

T.O.T; “Kuyruk”, Yurd Yolu, nr. 1280, 16 1inci Teşrin(Ekim) 1943, s.1

ARDIÇ, Y; “Kusura Bakma”, Yurd Yolu, nr. 1281, 19 1inci Teşrin(Ekim) 1943, s.1

“ En Büyük Bayramımız”, Yurd Yolu, nr. 1282, 28 1inci Teşrin(Ekim) 1943, s.1

T.O.T; “ O.”, Yurd Yolu, nr. 1282, 28 1inci Teşrin(Ekim) 1943, s.1

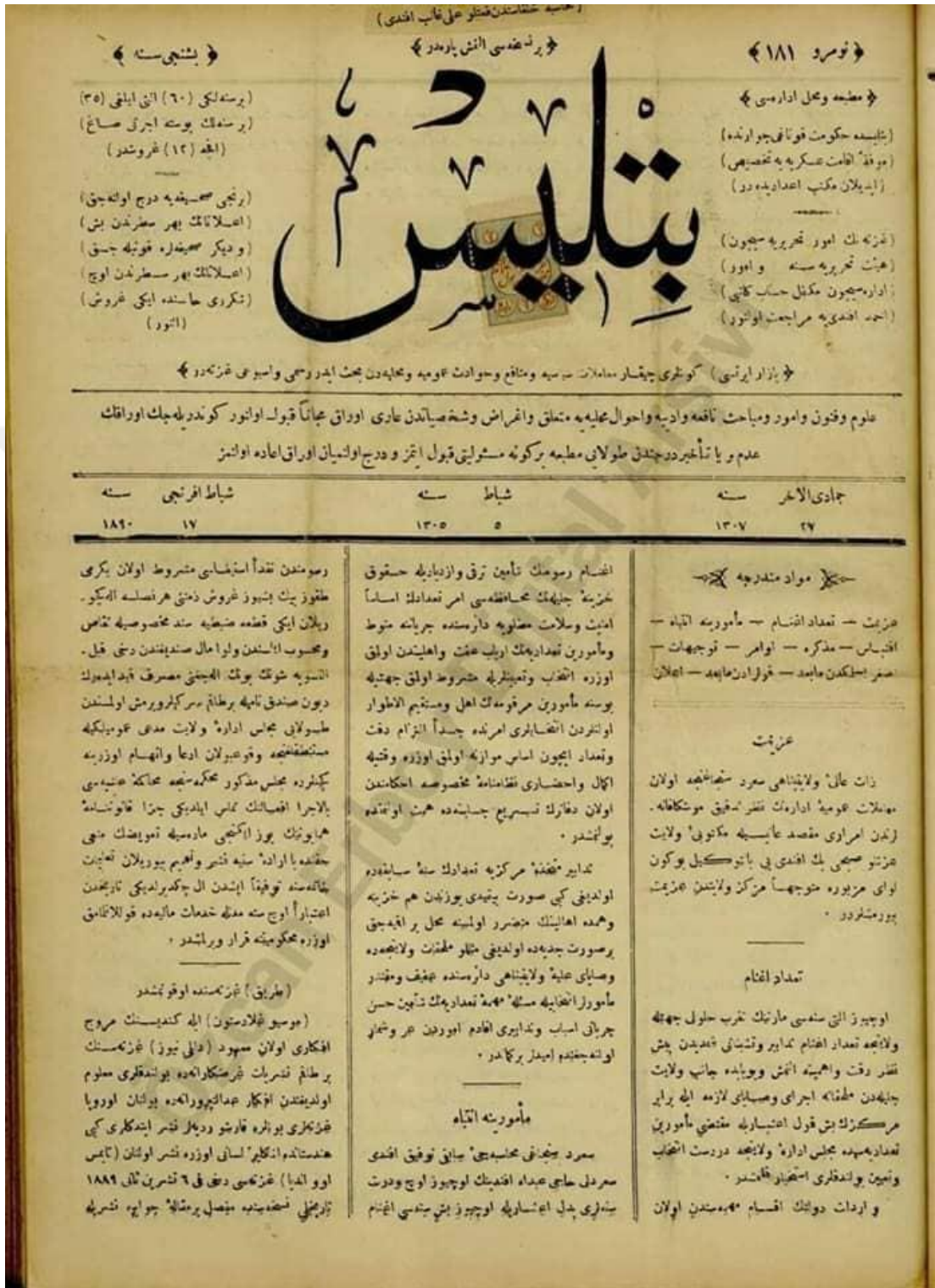
T.O.T; “ Yanlış-Doğru”, Yurd Yolu, nr. 1283, 2 Sonteshrin(Kasım) 1943, s.2

İSİMSİZ “ Kış Kapıda”, Yurd Yolu, nr. 1283, 2 Sonteshrin(Kasım) 1943, s.2

T.O.T; “ Bu Yılki Kış”, Yurd Yolu, nr. 1285, 6 Sontęřrin(Kasım) 1943, s.1
İSİMSİZ “5 inci Ölüm Yılı”, Yurd Yolu, nr. 1286, 11 Sontęřrin(Kasım) 1943, s.1
T.O.T; “Tefsir Bolluğu”, Yurd Yolu, nr. 1287, 13 Sontęřrin(Kasım) 1943, s.1
T.O.T; “Konuşmak”, Yurd Yolu, nr. 1288, 16 Sontęřrin(Kasım) 1943, s.1
Y.K; “Radyo Dinlerken”, Yurd Yolu, nr. 1291, 23 Sontęřrin(Kasım) 1943, s.1
Y.K; “İnsan”, Yurd Yolu, nr. 1292, 27 Sontęřrin(Kasım) 1943, s.1
TEK,F; “Sesim-Sazım”, Yurd Yolu, nr. 1297, 16 İlkânun(Aralık) 1943, s.1
T.O.T; “Kahve Siyaseti”, Yurd Yolu, nr. 1297, 16 İlkânun(Aralık) 1943, s.2
Y.K; “Bir Yer- Bir Aşiret Adı”, Yurd Yolu, nr. 1297, 18 İlkânun(Aralık) 143, s.1
Y.K; “Bn. Abla”, Yurd Yolu, nr. 1299, 21 İlkânun(Aralık) 1943, s.1
Y.K; “Herşeyden”, Yurd Yolu, nr. 1301, 15 Sonkânun(Ocak) 1944, s.1
İSİMSİZ “Lekeli Humma Hakkında Sayın Halkımıza Öğütler”, Yurd Yolu, nr.1302,
20 Sonkanun(Ocak) 1944, syf.1
Y.K; “Öteberi”, Yurd Yolu, nr. 1303, 22 Sonkanun(Ocak) 1944, s.1
T.O.T; “Serçe İle Leylek ”, Yurd Yolu, nr. 1303, 22 Sonkanun(Ocak) 1944, s.2
Y.K; İşli Cezaevi”, Yurd Yolu, nr. 1304, 25 Sonkanun(Ocak) 1944, s.1
Y.K; “Maymunla”, Yurd Yolu, nr. 1305, 27 Sonkanun(Ocak) 1944, s.1
Y.K; “İşli Cezaevi2”, Yurd Yolu, nr. 1305, 27 Sonkanun (Ocak) 1944, s.1

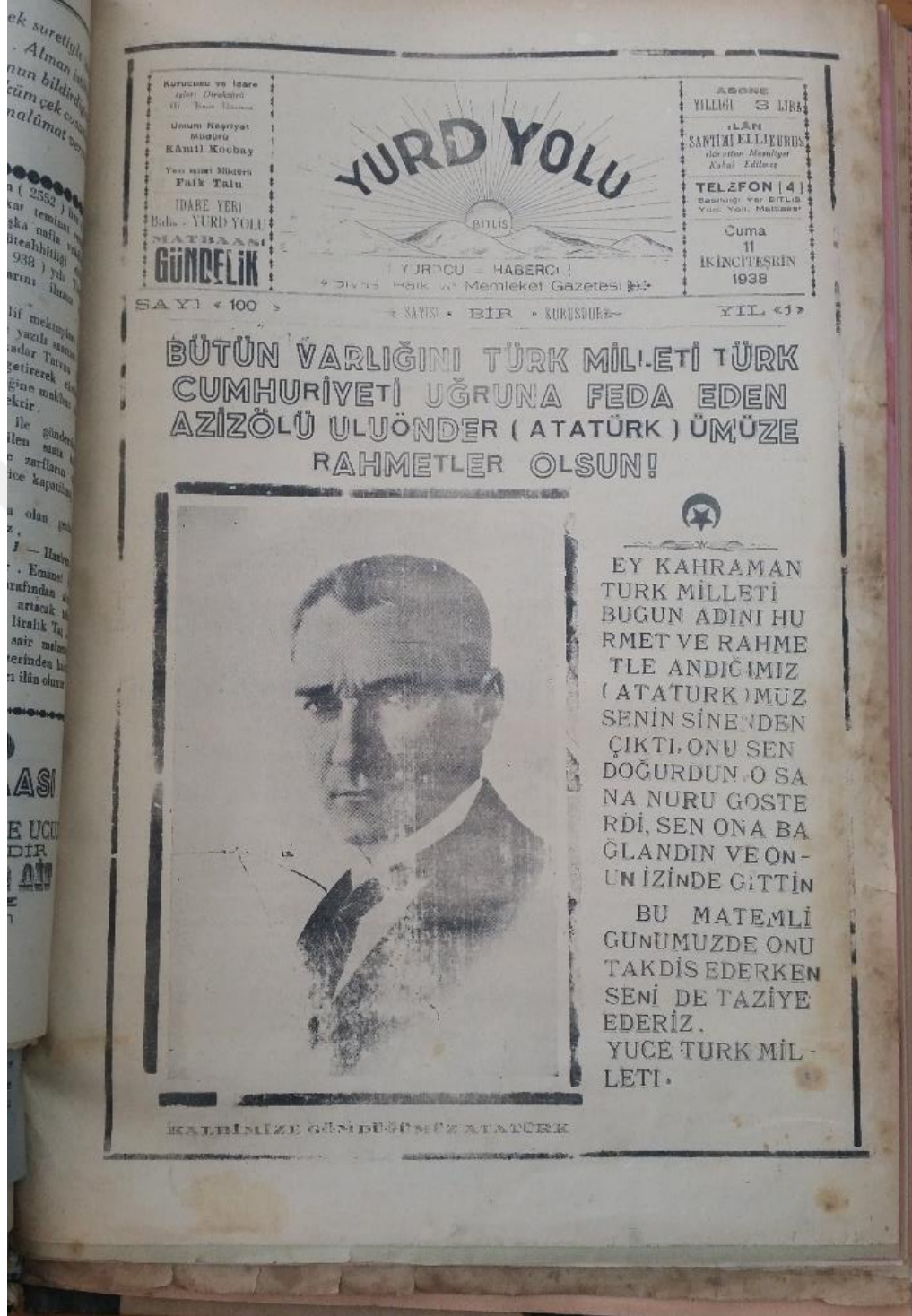
1930'lu Yıllarda Bitlis Merkez. Özgür Özcan Erboy arşivinden alınmıştır.

Bitlis'te ilk çıkan Vilayet gazetesi. Rumi Şubat 1307/ Miladi 1891. Özcan Özgür Erboy arşivinden alınmıştır.

Yurd Yolu Gazetesi İlk Sayı. Gazete “dünün bugünün ve yarının sorusuna dürüst bir dil, şaşmaz bir öz ve yanılmaz bir kulak ile yayım yapacağını” vurgulamıştır. 8 Haziran 1938.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Vefatının Anlatıldığı Sayı. Gazete bugünü matem günü ilan etmiştir. 11 İkinciteşrin (Kasım) 1938

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının ardından Cumhurbaşkanlığına gelen İsmet İnönü'ye duyulan güvenin anlatıldığı sayı. 12 İkinciteşrin (Kasım) 1939

Kurucusu ve İdare
gibi Direktör
M. Necati Uzun
Umum Neşriyat M.
Kâmil Koçbay
İDARE YERİ
Bedia - YURD YOLU
MATHAASI
YILLIĞI 3 LİRA
Baskı - YERİ
Çarşamba
30
AĞUSTOS
1939

YURD YOLU

İ YEVMI = YURDCU = HABERCİ
Siyasi Halk ve Memleket Gazetesi

İLAN
ŞARTLARI

İlanın Kelimesi
Her Defaya
Mahsus Altı
Kuruştur.

On İki Harfden Fazla
Kelimeler İki Ve
Rakamlar Yazı Eksen
Dörtünden Hesaplanır

İlanatın Hakkı
Fakul Edilmeyiz

SA YI «251»

SAYISI • BİR • KURŞUDUR •

YIL «2»

Ebedi Şefimiz (Atatürk)

30 AĞUSTOS 1922
Z A F E R
BAYRAMININ
(17) İNCİ YIL
DÖNÜMÜ

Genel Kurmay Başkanımız
Mareşal (Fevzi Çakmak)

Millet Şefimiz (İsmet İnönü)

**Ebedi Şef (Mustafa Kemal) İki Aziz Arkadaşı
(İsmet İnönü - Fevzi Çakmak) Ve Türk Ordusu
ile Bugünkü Zaferi Kazanmıştır**

ZAFER BAYRAMI

Yazan : F. Talu

Bu gün ; sül soysal ,
sosyal zaferimizin 17 inci
yıldönümüdür .

Bu gün ; Başkuman •
dan meydan savaşının
şanlı zafer günüdür .

Bu gün ; B . M . me •
lisi kararla Başkomutan

seçilen (Atatürk) ün düş-
man kuvvetlerini tarumar
ettiği gündür .

Bu gün ; 26 Ağustos
922 sabahı daha tan yeri
açarırken ! Atatürk] ün
Kocatepe den verdiği bir
hucum emrile göklerin ça-

tırdadığı , derelerin coştı-
ğu , dağların devrildiği
tapların çaktığı , kılıçların
çekildiği , süngülerin par-
ladığı gaziler günüdür .

Bu gün ; düşmanın kah-
bece işgal ettiği yerlerden
(Sonu ikincide)

İmtiyaz sahibi ve umum neşriyat
müdürlüğü: Kamil Koçbay
Sermayedarlar: İlyas Kıtıapoğlu
Meydan Perihan
İdare ve yazı işleri müdürü: R. İspinoz

YURD-YOLU

siyasî, ictimai, halk gazetesi

SA YI 341

PAZARTESİ

— ÇARŞAMBA —

CUMA GÜNLERİ ÇIKAR

YIL 2

20 Mart 1940 Çarşamba

Hitler ile Musolini Görüştüler

Dün akşamki Radyoların verdikleri haberler arasında en mühim olarak Hitler ile Mussolinin hudutta ve İtalya topraklarında görüştükleri ve hemen ayrıldıkları haberi VARDIR.

İran hattı Şehrimizden geçmiyecek mi?

Şehrin kara gömülmesi için
kışkırtılmasından.

Doğruluğunu henüz tespit edemeyen bir habere göre İran hattının Bitlis içinde geçerek Tuğra uzanan inşaat projesinden vazgeçilerek hattın Elazığ - Palu üzerinden Tuğra doğru inşasına karar verilmiştir.

Şehrimizin ihyâ ve inarını ve iktisadî durumunu yakından ilgilendiren bu haber bütün Bitlislielerde büyük ataka uyandırmıştır.

Neticeyi sayın halkımıza bildireceğiz.

YOLLARIMIZ AÇILIYOR

Dişarhakır'dan şehrimize seker yüklü beş kamyon geldi.

Cumhuriyetin demir yolları şehrimize ulaşmaya kadar en büyük sıkıntımız vilâyetimizin kıyın kapanan yollarından doğan bin bir çesit müşkilâtıdır. Bir ay evvel Duhana gelen kamyonlar bugün Bitlise kadar gelebilmektedir. Rahva dâvâlığünde de hayvan üzerinde gidip gelmek imkân dahilinde girmektedir. Yollarımızın bu sene erken açılacağı sözleniyor.

Müessesemizde her çeşit temiz ve ucuz cilt işleri yapılır.

TATVAN HÜKÜMET BİNASI YIKILMAYA YÜZ TUTUYOR

MİLLETİN ON BİNLERCE LIRASINA YAZIK DEĞİL Mİ?

Tatvan hükümet binası aylardan beri devam eden bir çibân holinde halâ bitmiş değildir. Memurlarımız için içersinde bir gün bile oturup çalışmak kısmet olmayan bu bina bu gün yıkılmaya yüz tutmuştur. Taglası, sıva sı, betonu dökülmektedir ve erimektedir. İnşaata er müsaade bir devrede boş bırakılması nazarın kaçı yazıyı geçtiği ve kiş büstüğü halde halâ çatısını yapmak fırsatı bulunamamıştır.

Kışa, kara ve yağmuru karşı emniyet altına alınmayan binada her boya ve sıva işi hedrolmuş bir

servettir. Zaten bugünkü şekilde bu işe ayrılan binlerce lira bütünüle mafolmaga doğru gidiyor. Devletin amme menfaatlerini korumak için yaptığı ve şiddetli takip ettiği bu kadar kaunun nizam ve emirlere rağmen millî menfaatleri muhafaza ve hakim kilmakla mükellef olan memurlarımızdan göreceğimiz en küçük iş kabiliyetsizliği bilhassa Tatvan hükümet binasında gördüğümüz hâzin vaziyet dolayısıyla milletin binlerce lirasına mal olan bir neticeye varırsa elbette derin teessür duy-mak hakkımızdır.

YURD YOLU'nun Ajans Bültenlerini her gün arayınız.

Dünya hadiselerinin gündengüne çoğalan ve tesir sahası genişleyen hadiseleri karşısında Anadolu Ajansının muhtelif kaynaklardan alarak doğruluğuna kuvvetle ihtimal verdiği haberlerin hülâsasasını neşredebiz.

Sayın halkımız muhtelif milletlerin ve menfaatlerin takip ettiği gaye ve emellerin ifadesi olarak yapılan yabancı radyo haberlerinden sakınmalı ve millî haber merkezimiz olan Anadolu Ajansının verdiği günlük haberleri Yurd Yolunun her gün çıkaracağı bültenlerinde takip etmelidirler.

Dışarıdan gelen yabancı misafirler için balo tertip edildiği yazılmıştır. Bunun yanında halkın taleplerini gerekli kurumlara aktarmak için gazetenin araç vazifesi gördüğünün anlatıldığı sayı. 20 Haziran 1940

i l â n

BİTLİS İHHİSARLAR BAŞ MÜDÜRLÜĞÜNDEN

Gönderilecek tuzların Adı	Tesellüm edilecek I Adı	Miktar ton	% 7,5 muvakkat teminat Lira	Haftalık sevki ton	Tasima müddeti gün	Tarih	İhalenin sırası	Günü
Erzurumun ak tuz	Erzurum	160	186	20	60	28-6-940	14	Cuma
"	Van mül	400	669	50	60	1-7-940	14	P.ertesi
"	Özalp me	40	87	10	30	3-7-940	14	çarşamba
" kırmızı tuzla	Mug Baş	200	200	25	60	5-7-940	14	Cuma
" Muhtis tuzla	Çabakçur	125	274	15	60	8-7-940	14	P.ertesi
Canik (tuzla)	Şandın	15	73	5	22	9-7-940	14	Salı
"	Başkale	120	222	18	50	10-7-940	14	çarşamba
"	Yüksekova	125	399	18	50	11-7-940	14	Perşembe
"	Özalp	85	64	15	22	12-7-940	14	Cuma

Erzurum Baş Müdürlüğüne bağlı kırmızı, ak ve muhtis tuzlaları Van Müdürlüğüne bağlı canik tuzlarından yukarıda adları yazılı ihhisarlar idarelerine nakledilecek tuzların açık tekliflerle Bitlis ihhisar-

lar Baş Müdürlüğünde mütecekkil komisyonla ve ihhisarların yazılı gün ve saatlarında ihalesi icra edileceğinden Erzurum Baş Müdürlüğüne Bitlis Baş Müdürlüğü ve bütün mühakat idarelerin de mevcut

şartnamelerine göre talimatların teminat akçalarını yevmi muayyeninden bir gün evvel mezkûr idareler veznesine tevdi eyledikten sonra ihaleye iştirak eylemeleri ilân olunur.

NO : 58 - 1

TOPRAĞA SABANA SIKICA SARIL
İŞİNE KUVVETLE BAĞLAN
PARANA SAHİP ve SARF ETTİKLERİNDE
TUTUMLU OL
ELİNDEKİ MALZEMENİ DİKKATLİ ve ÇOK VE-
RİMLİ KULLAN

Yurddaş!
kızılaya üye ol

Türk Hava Kurumuna ve
ÇOCUK BESİRCİME KURUMUNA
YARDIMI UNUTMA

i l â n

BİTLİS İHHİSARLAR BAŞ MÜDÜRLÜĞÜNDEN

Erzurumun ak tuzlarından Muradiye memurluğuna nakil edilecek 125 ton tuzun nakledilecek her gün müddetle açık tekliflerle nakolunmuştur, ihalesi 24 buiran pazartesi günü saat 14 ül Bitlis Baş Müdürlüğünde mütecekkil komisyonunca icra edileceğinden taleplerin Bitlis ve Erzurum Başmüdürlükleriyle Bitlis Muhakat idarelerinde mevcut şartnamelerine göre % 7,5 muvakkat teminatı olan 206 lirayı hamilen muayyen günde mezkûr idarelere müracaatla ilân olunur.

NO: 56-2

Bitlis'te birçok ürün ilanlar yoluyla alınıp satılıyordu. Gazetenin halkı yönlendirdiği sözlere yer verdiği bir sayı. 23 Haziran 1940

Sahip ve Umum neşriyat
Müdürü kâmil koçbay
yazı işleri müdürü
Rıza Işıpek
Basıldığı yer Bitlis
(YURD YOLU) başımevî

YURD-YOLU

GÜNDELİK, SİYASİ, İÇTİMAT, HALK GAZETESİ

İdare işleri müdürü
İlyas Kıtıncı
Gazete ve matbaa
İşleri Meclî
Kıydar Perihan
Nüshası : (2) kuruş

YIL 3 SAYI 431 HER GÜN ÇIKAR 18 Temmuz 1940 Perşembe

Bitlis - Gölspor maçı

Sporun Delâletlesmesinden sonra Bitlis spor bölge-
si içinde, spor hareketleri artmıştır .

Bölgeye bağlı Bitliste Güzeldere Tatvanda Göl-
spor. Adilcevazda Suphan kulupları, Fudbol, voley-
bol, su sporları çalışmalarına devam edilmektedir .
Bölge başkanlığı bu mesaiyi takviye için, bu hareket-
leri yakından teşvik ve teshil etmektedir . Sığın Va-
li ve bölge başkanımız Bay Hulûsî Devrimer taraf-
larından tertip edilen programın ilk eseri olarak, Bit-
lis Güzeldere takımı , 13 ve 14-7-940 günlerinde
Tatvan Gölspor kulubunu ziyaret etmiştir . Bu vesile
ile orada bir fudbol, bir de voleybol maçı yapılmıştır .

Ziyaret yapan k a f i l e y e Bitlis Güzeldere
kulubuna mensup (Otuz Beş) Alay sportmenlerin-
den misafir olarak beş subay ve halktan , memur-
lardan bir hayli zevat iştirak etmiştir .

Kafile 13-7-940 Cumartesi günü saat 11-15 de
hareket eden iki o'obüs ve hususî diğer vesait ile Bitlis
ten hareket ve iki saat yakın fasılalarla Tuğa muvasselât
etmişler, orada Gölspor mensupları bazı mühim zevât
tarafından iltifat olunmuşlardır .

Program vech'ile öğle yemeklerinden sonra saat
17 ye kadar istirahat olunmuş , 17 de Fudbol maçı
yapılmıştır. 14-7-940 pazar günü sabahı saat 10 da
bir voleybol maçı olmuştur. Bölge başkanlığınca izaz
edilen misafir sporcular , pazar günü öğleden sonra
kendilerine tahsis olunan vesaitle Bitlise dönmüşler-
dir . Bütün ziyaretçiler , Van gölü işletme idaresinin
ve kulübünün gösterdikleri özge ilgiye , kolaylığı
ve centilmenliğe hagrân ve minnettar kalmışlardır .

Birazda maç hakkında tafsilât vererek meraklıla-
rı tatmin edelim :

Her iki fudbol takımı şöyle kurulmuştu :

BITLİS GÜZELDERE TAKIMI:

Ali Okumuş Necirif Okumuş
Rahmî Dağ Mevlut Karayılan Regad Barut
Necip Mentek Selâhaddin Mustafa Eşref
Ziya Cevdet

GÖLSPOR TAKIMI:

Hüsameddin
Emin Mehmedali
Celâl Kamal Mustafa
İhsan Süad Sadreddin Celâl
Ahmed

Devamı Arkeda

Menteşe Jandarması Komutanı
Bay Kerim İnan

BİR NAKİL

Sürde naklini haber aldı-
gımız Jandarma minto'ka ko-
mutanı Yarbay Kerim İnan
Jandarmada imar husu-
sunda yüksek faaliyetleri
görüldüğü gibi Bitlis hal-
kevinin inşaatında da Va-
li vekili sıfatıyla pek büyük
emekleri geçmiş ve enimi-
zin iltamına büyük gay-
retleri dokunmuş , küçük
büyük herkesin hürmet ve
sevgisini haklı olarak ka-
zanmış bir idare adamı-
dır . Mumaileghin daha
büyük işlerde , daha büyük
muvaffakiyetler gösterece-
ğinden emin olarak ken-
dilerini hürmetle selâmla-
ve muvaffakiyetler temen-
ni ederiz .

● ● ● ● ● ● ● ●
Ajaas Haberlerimin
Arka sahifede
● ● ● ● ● ● ● ●

Sahip, U. neşriyat ve
yazı işleri Müdürü
«Amil» koçbay
Basıldığı yer Bittis
(YURD YOLU) basımevi

YURD • YOLU

GÜNDLİK, SİYASİ, İÇTİMAİ, HALK SAHETESİ

İdare işleri müdürü
alyas Kıtapei
Gazete ve matbaa
İşleri Şefi
Kaydası Ferhan
Nüshası : (2) kuruş

YIL 3 SAYI 635 HER GÜN ÇIKAR 2 Nisan 1941 Çarşamba

2 nci İNÖNÜ Zaferinin Halkevimizde Tesidi Merasimi

Dün Halkevinde 2 nci İnönü zaferinin 20 nci yıl dönümü kalabalık bir halk ve okul talebelerinin iştirakile tesit edilmiştir. İstiklâl marşıyla başlayan bu merasime marşı müteakip bir subay tarafından o günün tarihi hakkında bir hitabe irad edildi. sonra Ebedi Şef Büyük Atamızın bu zaferin kazanıldığı gün Millî Şefimiz İsmet İnönü'ne 1 Nisan 1921 tarihli tebrik telgrafı 1 inci ilk okul talebesinden Fikri Suruçoğlu tarafından okundu bunu müteakip, Vildan Tezer ve Enver Avis taraflarından İnönü başlıklı 2 manzume okundu. Bunu müteakipte topla talebe tarafından Mehmetçik şarkısı terennüm edilerek merasime nihayet verildi.

Bu zaferi temine muvaffak olan bu günkü Millî Şefimiz İsmet İnönü'ne ve Ebedî Şefimiz büyük Ata'ya ve arkadaşlarına karşı şükran hisleri izhar ve namları tazimle yad edildi

YURD YOLU

Muhterem Reisi cumhurumuzun Yugoslavya kralı Majest 2 nol Piyere tebrik telgrafı

Ankara 1 (a . a .) — Yugoslavya Kralı Majest 2 nci Piyerin Hükûmdarlığı ele alması münasebetile Muhterem Reisi Cumhurumuz İsmet İnönü tarafından kendilerine telgrafı'la tebligatta bulunmuş Müşarin

ileyhte samimî teğekkürle
rini Reisi Cumhurumuzu
telgrafı'la bildirmiştir .

Yugoslavya Başvekillinin EMIRNAME - LERİ

Belgrad 1 (a . a .) —

Dün Başvekil bir emir name neşreylemiştir. Bu emirnamede hükûmetin bütün komşularile dostluk siyaseti takip etmekte hepisile en iyi komşu ve dostluk Münasebetlerinde kalmak fikrinde olduğu gerek haricte ve gerek dahilde çıkarılan yalan haberlere kanılmaksızın halkın mutad işleriyle meşgul olmaları, zararlı neticeler verecek her türlü hareketten iktinab edilmesi her türlü ikumet mahalli veya yer değiştirilmesinin men edilmiş olduğunu herkesin evinde oturarak icab ederse mukadder olursa canını Vatanın Kralın ve kendi evinin eşiginde feda edeceğini bildirmiştir. Haber alındığına göre Almanyanın Belgrad Elçisi dün akşam Berline hareket etmiştir.

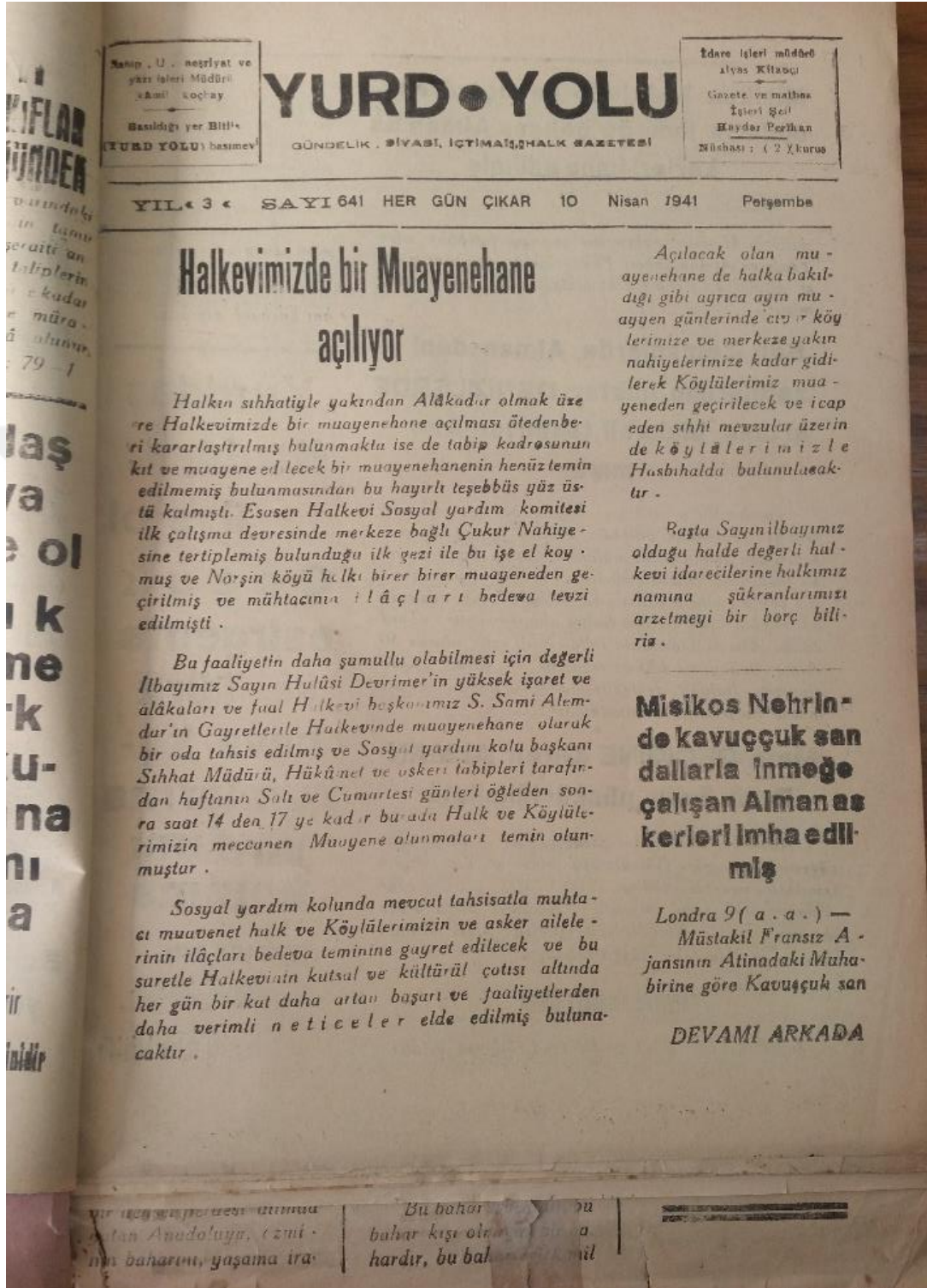
DEVAMI ARKADA

Bu bahar
Anadoluya, çözü
baharını, yazama tra

Bu bahar
bahar kışı olu
hardır, bu bal

bu
a
nil

Halkevi tüm özel günlerin yâd edildiği yegâne mekândı. Kalabalık bir halk kitlesinin iştirakile İnönü zaferi tesit edildiğinin anlatıldığı sayı. 2 Nisan 1941

Halkevinin sosyal yardım kulübünün köylere tertiplemiş olduğu gezilerle halkı muane edip ücretsiz ilaç verdiğinin anlatıldığı sayı. 10 Nisan 1941

Sabı, H. Neşriyat ve
Yazı İşleri Müdürü
(Kurul) Koçbay
Baskı yeri: H. H. H.
(YURDYOLU) basımevi.

YURDYOLU

SİYASİ, İCTİMAİ, ÇALK BAZETESİ

ARONE FİYATLARI

	Yr.	Kr.
Yılıgi:	4	200
Çaylıgi:	2	100

Müşahat: (1) Kurş

YIL 5 SAYI 1003

PAZARDAN BAŞKAÇHERGÜN ÇIKAR

1 TEMMUZ 1942 Çarşamba

DENİZ BAYRAMI

Lozan'da Türk toprakları gibi Türk sularının da hâkimiyetini bütün cihan kabul ve tasdik ettiren çok Sayın Milli Şefimiz **İSMET İNÖNÜ**

ulus savaşından sonra, adına (Lozan zaferi) deni- 'en' umumî tasfiye, her şeyimiz gibi sularımızda rakipsiz ve ortaksız öz ma- limiz oldu. Bugün, suları- mıza hâkim oluşumuzun bayramını yapıyoruz.

Türk Ya dünyanın bütün kıyılarındaki deniz dalgala- rına karışan neşe ve se- vinci tezahürleri engilere doğru yol alan rüzgârlar üzerinde dıyor diğer dola- şacak, sugu, havası ve top- rağı ile dokunulmaz bir bü- tünleşme teşkil eden bir ül- kenin hür ve mesut ugul- tuları sahil sahil gere- cektir.

Her eseri gibi bize tam ve bütün olan denizlerimil- z'n hâkimliğini de veren aziz Milli Şefimiz, en de- rin sevgi ve saygı bağları içinde, birliğimizin kutsal bayrağı olarak bir daha da- ha selamlarız. Y. K.

YURDYOLU

Neşriyat Müdürlüğüne

1000 sayılı nüshada levhalara ait bent görüldü. Belediyeye üç yıl önce ü- zerine parmak basılan bu

merzu etrafında 22 Birin- cikanın 941 ve 849 849 sayılı nüshada çıkan yazı üzerine 26/1/1942 de 777 sayılı alâkâhılardan selâhi- yetli bir elin düzgün, hata- sız olarak levhaları tesbit etmesi reca edilmiş isede bugüne kadar bir cetrel alınmamıştır.

Ayrıca dikkati çeken diğer bir nokta da bunları hazırlıyacak bir ehlinin bulunabilmesidir.

Bu iki nokta temin edilir edilmez harekete ge- çilmesi şüphesizdir. Say- gılarımla.

**BELEDİYE TEŞİ
SMPHİ MEGTEŞ**

Belediye reisimizin, hem milli dili, hem şehrin güzelliğini ilgilendiren dü- kân ve mağaza levhaları hakkında yazdığımız yazı- lara karşı gösterdiği has- sasiyete teşekkür ederiz. Tam üç yıl önce üzerine parmak basılan bu mevzu- un, bu kadar uzun bir müddet içinde düzenlenip yoluna konulamamasına da hayret etmekten ken- dimizi alamayız. Kültete taalluk eden işlerde reca ve istikrarın müessir bir iera vastası olmadığını sayın

(Devamı Aşağıda)

Türk sularına hâkim oluşumuzun öneminin belirtilip şehirde kutlama yapıldığının anlatıldığı sayı. 1 Temmuz 1942

1935-1940 yılları arasında Bitlis Halkevinden çekilmiş bir fotoğraf. Özcan Özgür Erboy arşivinden alınmıştır.